

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΕΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΝΗΣ ΨΕΥΔΟΣΥΝΟΔΩΙ
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΩΝ ΥΠΕΡΦΥΗ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΡΚΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΕΦΕΣΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ.

Προστεθείσης ἐν τῇ τέλει τῆς ἱεράς αὐτοῦ ἀκολουθίας

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝΤΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ ΕΝ ΜΟΝΑΧΟΙΣ

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΤΟΥ ΕΦΕΣΙΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΣΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΗΣ.

ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ ΔΑΠΑΝΗ

ΚΑΒΒΑ ΠΕΡ ΟΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΑΡΦΑΘΙΟΥ.

Ἔγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθειν ὑπὲρ τῶν προβάτων·.

Εὐαγγ. Ἰωάν. Κεφ. Γ'. 44.

Ἐπιπέτετε ἑαυτοὺς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ἤμας τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος·.

Πράξ. Ἀποστόλ. Κεφ. Κ'. 28.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «ΤΗΣ ΘΕΜΙΔΟΣ»,

1897.

ΤΗ:

ΣΕΒΑΣΤΗ: ΚΑΙ ΙΕΡΑ: ΧΟΡΕΙΑ:

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ: ΑΓΙΩΝΥΜΩ: ΟΡΕΙ

ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ

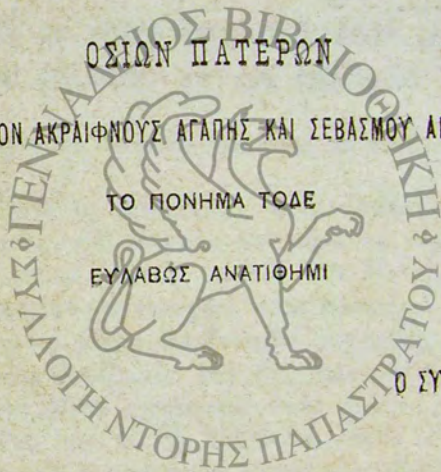
ΘΣΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ ΑΚΡΑΙΦΝΟΥΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΑΠΕΙΡΟΥ

ΤΟ ΠΟΝΗΜΑ ΤΟΔΕ

ΕΥΛΑΒΩΣ ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Ο ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΜΗΝΟΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΙΘ΄.

Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μάρκου
Ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ.

Ἐσπέρας, ἐν τῇ μικρῇ ἐσπερινῇ ἱστάμεν στίχους δ΄,
καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια.

Ἦχος β΄. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σὲ νεκρῶν.

Ὅτε πρὸς ἀγῶνας ἀνδρικῶς, τοὺς ἀσκητικούς μάκαρ,
χαίρων ἐχώρησας, καὶ σαρκὸς καὶ αἵματος ὤφθης ἀνώτε-
ρος, καὶ Θεῷ μόνῳ ἤγνωσας, σαυτόν θεῖε Πάτερ, διὰ καθα-
ρότητος καὶ ἐκτενοῦς προσευχῆς· τότε Θεοφόρος ἐγένου, καὶ
προεχαλκεύθης ὡς ξίφος ἵνα δυοικῶν συγκόψης φάλαγγας.

Ὅτε ἐπινεύσει Θεϊκῇ, εἰς τὸν τῆς Ἐφέσου προέβης θρό-
νον ἀοίδιμε, καὶ Δύσιν κατέλαβες ὑπὲρ ἐνώσεως, καὶ προσ-
θήκην διήλεγχες τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ· τότε οἱ ἀκούοντες
σοφίαν λόγων σου, ταῦτα πρὸς ἀλλήλους ἐβόων ὄντως διὰ
στόματος τούτου, φθέγγεται τὸ Πνεῦμα τὸ πανάγιον.

Ὅτε ἐπειθάρχησαν κακῶς, καὶ ψευδοῦς ἐνώσεως ὄρον
πάντες ὑπέγραψαν, σὺ δὲ οὐκ ἐνέδωκας Μάρκε Θεόσοφε,
ἀλλ' ἀντέσχες στερρότατα, ὁ μόνος πρὸς πάντας· τότε ὁ
μεγάλαυχος Πάπας Εὐγένιος, λύπη ἐν μεγίστῃ καὶ στέ-
νων, καὶ ἐν ἀπογνώσει τελεία οὐδὲν ἐποίησαμεν ἐβόησεν.

Ὅτε ἐκοιμήθης ἱερῶς τὸν ἀγίοις πρόποντα ὕπνον, Μάρκε
ἀοιζήμε, τότε Θεολόγων σε δῆμοι προέπεμψαν, ὡς αὐτῶν
στερρόν πρόμαχον, καὶ πάντων Ἀγγέλων τάγματα ἐκρό-
τησαν ἐν τῇ ἀνόδῳ σου τότε καὶ Τριάς ἡ ἀγία, ὑπὲρ ἧς
στερρόως ἠγωνίσω δόξης σε στεφάνοις ἐστεφάνωσεν.

Δόξα. ἤχος α΄.

Χρωστικῶς ἐκτελοῦμεν τὴν μνήμην σου, Μάρκε παναοίδιμε, τῆς ἀκραιφνοῦς τῶν πατέρων δόξης ὑπέρμαχε, ἀπροσμάχητε, καὶ πάντων Ὁρθοδόξων τερπνὸν ἀγαλλίαμα· τῆς γὰρ θείας πίστεως, τοῖς παραχαράταις Λατίνοις λυμαιομένης, τῇ κιβδηλεύσει τοῦ θειοτάτου Συμβόλου καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν ἡμετέρων, τὴν καχοδοξίαν τῆς Δύσεως παραδεξαμένων, σὺ μόνος ὦφθης ἀνένδοτος, ὡ πρᾶγμα ξενηκουστον, ταῖς παρὰ τῶν ἐναντίων ἐπιφοραῖς· καὶ μόνος τὴν Παπικὴν τιάραν κατεπάτησας. Διὸ σὲ προστάτην ἄμαχον τῆς Ὁρθοδοξίας μονώτατον γινώσκοντες, εὐεργέτην ἐπιγραφόμενοι, εἰς τοὺς αἰῶνας μελωδικῶς σε γεραίρομεν.

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Εἰς τὰ ἀποστίχου. ἤχος β΄. οἶκος τοῦ Εὐφράβα.

Ἄρμα τῆς παντουργοῦ χάριτος ἀνεδείχθης, καὶ οἶκος τῆς Τριάδος, τερπνός τε καὶ ὠραῖος, Πατρός Υἱοῦ καὶ Πνεύματος.

Στίχ. Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν.

Χάριτας προσφώνει σοι Μάρκε ὀρθοδόξων ἅπαντα Ἐκκλησία ὀρθοδοξεῖν πεισθεῖσα ἐκ σοῦ Ὁρθοδοξότατε.

Στίχ. Στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν.

Μάχαιρα τμητική, καὶ πέλεκυς ἀμφήκης, ἐγένου θεῖε Μάρκε, φυτὰ Λατίνων πλόνης ἐκτέμνων θεῖα χάριτι.

Δόξα καὶ νῦν Θεοτοκίον.

Δέσποινα ἀγαθὴ, ἅμα τῷ θεῷ Μάρκῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγίαις, τὸν σὸν Υἱὸν δυσώπει, σωθῆναι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ἀπολυτίκιον Θεῖας πίστεως. ἤχος γ΄.

Θείας πίστεως ὁμολογία, μέγαν ἤρατο ἡ Ἐκκλησία, ζήλωτήν σε θεῖε Μάρκε πανεύφημε, ὑπερμαχοῦντα πατροφῶν φρονήματος, καὶ καθαιροῦντα τοῦ σκότους ὑψώματα· ὅθεν ἀφῆσιν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τοῖς σὲ γεραίρουσι. — Σὲ τὴν μεσιτεύσασαν.

Ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ Ἑσπερινῷ, ἐν τῇ Ἀγροπνία, μετὰ τὸν προοιμακὸν, στιχολογοῦμεν τὸ Μακάριος ἀνὴρ. Εἰς δὲ τὸ Κύριε ἐκέκραξα ἱστῶμεν στίχους ἡ. καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια.*

Ἦχος δ΄. Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν.

Τὸν πυρίπνοον ῥήτορα, Θεολόγον τὸν ἄριστον, στύλον τὸν ἀκράδαντον θείας πίστεως, ὀρθοδοξίας μονώτατον, προμαχον καὶ φύλακα, ὀπλοθήκην τὴν καινὴν, τῶν δογμάτων τοῦ Πνεύματος.

Δεῦτε σήμερον τὸν αἰοίδιμον Μάρκον ἡ καθόλου Ὁρθοδόξων Ἐκκλησία μελωδικῶς εὐφημήσωμεν.

Ἄστραπὴ ἡ τοῦ Πνεύματος, ἡ βροντὴ ἡ τῆς χάριτος, οὐρανὸς ὁ πάγχρυσος ἐξηγούμενος, Ὁρθοδοξίας τὰ δάγματα· φωστὴρ ὁ λαμπρότατος Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννης ὁ δευτερός ἐπιστήσιος· οὗ καὶ θρόνον ἐκόσμηε τῆς Ἐφέσου· παρὰ πάντων εὐφημείσθω Μάρκος ὁ θεὸς ἐν ἁσμασιν.

Δανιὴλ μὲν τὸ πρότερον, θεοσόφῳ τεχνάσματι, δράκοντα διέρρηξε Βαβυλώνιον· σὺ δὲ ὦ Μάρκε τοῖς λόγοις σου, τὸν Ρώμης Εὐγένιον, Ἰταλίας τὸν δεινόν, καταβέβληκας δράκοντα, λυμαινόμενον, τῇ προσθήκῃ τὴν πίστιν τῶν Πατέρων· καὶ Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς αὐτοῦ λύμης διέσωσας.

Ἦχος β΄. Ποίους εὐφημιῶν στέμμασιν.

Ποίους μελωδικοῖς ἁσμασιν ἐπαινέσωμεν τὸν θεῖον Μάρκον, ῥήτορα ῥητόρων τὸν ἐνθεον, καὶ τὸν δημηγόρον τῆς χάριτος; λιγυρὰν φωνὴν τῆς Ἐκκλησίας; τὸ στόμα, τῆς εὐσεβείας τὸ θεσπέσιον; τὰ χεῖλη, τὰ οὐρανόβροντα τῆς πίστεως; γλῶσσαν τὴν ἐκδικὸν δόξης, ὀρθῆς τῶν Πατέρων; ὑφ' ἧς ἄφωνοι καὶ προηναῖς, εἰς γῆν κατεβλήθησαν αἱ τῆς Δύσεως ὡς ἐμβρόντητοι.

Ποίους νικητικοῖς ἀνθεσι, στεφανώσωμεν τὸν θεῖον Μάρκον; τῆς ὀρθοδοξίας τὸν πρόμαχον; καὶ καχοδοξίας ἀντι-

* Πρῶτον βάλῃ εἰς τύπον τὰ τοῦ β΄. ἤχου προσόμοια. Ποίους εὐφημιῶν στέμμασιν, καὶ ἔπειτα τὰ τοῦ δ΄. ἤχου. Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν.

μαχον; τὸν λαμπρὸν Χριστοῦ τρισαριστέα; τὸν πύργον ὀρθῶν δογμάτων τὸν ἀκλόνητον; τὸν μέγαν παγκρατιάρχη τὸν ἀήττητον; τὸν ἀληθῆ μονομάχον, Ὁρθοδόξων πάντων; τὸν δι' οὗ ὄφρυν Δυτικῶν, Χριστὸς καταβέβληκεν ὁ ἔχων τὸ μέγα ἔλεος.

Ποίοις ἱεραρχῶν στέμμασιν ἀναδήσωμεν τὸν θεῖον Μάρκον, τῆς Ἐφέσου πρῶτην τὸν πρόεδρον; νῦν δὲ οἰκουμένης διδάσκαλον, τοποτηρητὴν ἐφ' ἄσθρων; τὸν μέγαν Ἀρχιερέα τε καὶ ὄσιον; προβάτων, τῶν λογικῶν ποιμένα ἄριστον; τὸν μιμητὴν τοῦ Δεσπότου; τὴν ψυχὴν ἰδίαν ἐκτιθέμενα ὑπὲρ αὐτῶν; καὶ πᾶσιν αἰτούμενον, ἰλασμόν καὶ μέγα ἔλεος.

Δόξα Ἦχος πλάγιος β'.

Σήμερον ἀνέτειλεν ἐν τῷ στερεώματι τῆς Ἐκκλησίας ἡ σεβάσμιος πανήγυρις τοῦ Ἱεράρχου, καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἡμῶν προμάχου καὶ φύλακος. Δότε οὖν φιλέοργοι πάντες τὰ χαριστήρια τούτῳ προσάγοντες, ἐν φωναῖς ἀλαλαγμοῦ, τὴν μνήμην αὐτοῦ ἑορτάσωμεν λέγοντες. Χαίροις, Μάρκε ἀοίδιμε, τῆς ἐφ' ἄσθρων φωστὴρ ὁ λαμπρότατος, καὶ τῆς δύσεως πρῶτῆρ φλογερώτατος. Χαίροις τῶν Ὁρθοδόξων ἡμῶν τὸ μέγα ἐκνίκημα, καὶ τῶν κακοδόξων Λατίνων τὸ παντέλειον ἤττημα. Χαίροις ὁ ὑπὲρ τῆς δόξης τῶν Πατέρων, μυρίους πόνους καταβαλλόμενος, καὶ πρὸς τὴν αἵρεσιν μέχρις αἵματος ἀνταγωνισάμενος. Αἰτήσαι πρεσβείους σου ἀσαλεύτους ἡμᾶς ἐν τῇ πίστει τηρηθῆναι, καὶ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν τίς μὴ μακαρίσει σε.

Εἶτα τὰ ἀναγνώσματα.

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀκούσας Ἀβραμ, ὅτι ἠχημαλώτεται Λὼτ ὁ ἀδελφιδὸς αὐτοῦ, ἠρίθμησε τοὺς ἰδίους οἰκογενεῖς αὐτοῦ, τριακασίους δέκα καὶ ὀκτώ, καὶ κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν ἕως Δάν· καὶ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτοὺς τὴν νύκτα αὐτός, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἐπάταξεν αὐτούς, καὶ κατεδίωξεν αὐτούς ἕως Χοβάλ, ἣ ἐστὶν ἐν ἀριστερᾷ Δαμασκού. Καὶ ἀπέστρεψε πᾶσαν τὴν ἵππον Σοδόμων καὶ Λὼτ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτοῦ ἀπέστρεψε, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ

τὰς γυναῖκας καὶ τὸν λαόν. Ἐξῆλθε δὲ βασιλεὺς Σοδόμων εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, μετὰ τὸ ὑποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοπῆς τοῦ Χοδολλογόαορ, καὶ τῶν βασιλέων τῶν μετ' αὐτοῦ, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαβῆ· τοῦτο ἦν πεδίον Βασιλέων. Καὶ Μελχισεδὲκ Βασιλεὺς Σαλήμ, ἐξήνεγκεν ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου· καὶ εὐλόγησε τὸν Ἀβραμ, καὶ εἶπεν. Εὐλογημένος εἶ Ἀβραμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ὑψιστος, ὃς παρεδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σου.

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα.

Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων, καὶ εὐλογία Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν αὐτοῦ. Μακάριος ἄνθρωπος ὃς εὔρε σοφίαν, καὶ θνητὸς ὃς οἶδε φρόνησιν. Κρεῖσσον γὰρ αὐτὴν ἐμπορεύεσθαι, ἢ χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου θησαυροῦς. Τιμιωτέρα δὲ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν, πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν. Ἐκ γὰρ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται δικαιοσύνη, νόμον δὲ καὶ ἔλεον ἐπὶ γλώσσης φορεῖ. Τοιγαροῦν ἀκούσατέ μου, ὦ τέκνα, σεμνὰ γὰρ ἐρῶ, καὶ μακάριος ἄνθρωπος, ὃς τὰς ἐμὰς ὁδοὺς φυλάξει. Αἱ γὰρ ἐξοδοὶ μου ἐξοδοὶ ζωῆς, καὶ ἐτοιμάζεται θέλῃς παρὰ Κυρίου. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς, καὶ προίεμαι ἐμὴν φωνὴν υἱοῖς ἀνθρώπων. Ὅτι ἐγὼ ἡ Σοφία κατεσκεύασα βουλήν καὶ γνῶσιν καὶ ἐννοίαν ἐγὼ ἐπεκάλεσάμην. Ἐμὴ βουλή καὶ ἀσφάλεια, ἐμὴ φρόνησις, ἐμὴ δὲ ἰσχύς. Ἐγὼ τὸς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ, οἱ δὲ ἐμὲ ζητοῦντες εὐρήσουσι χάριν. Νοήσατε τοίνυν ἄκακοι πανουργίαν οἱ δὲ ἀπαίδευτοι ἐνθεσθε καρδίαν. Εἰσακούσατέ μου, καὶ πάλιν, σεμνὰ γὰρ ἐρῶ, καὶ ἀνοίγων ἀπὸ χειλέων ὀρθά· ὅτι ἀλήθειαν μελετήσῃ ὁ λάρυγξ μου, ἐβδελυγμένα δὲ ἐναντίον ἐμοῦ, χεῖλη ψευδῆ. Μετὰ δικαιοσύνης πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου, οὐδὲν ἐν αὐτοῖς σχολιὸν οὐδὲ στραγγαλιῶδες. Πάντα εὐθεῖα ἐστὶ τοῖς νόσοις, καὶ ὀρθὰ τοῖς εὐρίσκουσι γνῶσιν. Διδάσκω γὰρ ὑμῖν ἀληθῆ, ἵνα γένηται ἐν Κυρίῳ ἡ ἐλπίς ὑμῶν καὶ πλησθῆσθε Πνεύματος.

Σοφία Σολομώντος τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἐγκωμιαζομένου δικαίου, εὐφρανθήσονται λαοί· ἀθανα-

σία γάρ ἐστιν ἡ μνήμη αὐτοῦ, ὅτι καὶ παρὰ Θεῶν γινώσκονται καὶ παρὰ ἀνθρώποις, καὶ ἀρεστὴ Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Ἐπιθυμήσατε τοιγαροῦν, ὦ ἄνδρες, σοφίαν, καὶ ποιήσατε καὶ παιδευθήσεσθε. Ἀρχὴ γάρ αὐτῆς ἀγάπη, καὶ τηρησις νόμων. Τιμῆσατε σοφίαν, ἵνα εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύσητε. Ἀπαγγελῶ ὑμῖν, καὶ οὐ κρύψω ἀφ' ὑμῶν μυστήρια Θεοῦ. Ὅτι αὐτὸς καὶ τῆς σοφίας ὁδηγὸς ἐστί, καὶ τῶν σοφῶν διορθωτής. Καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ πᾶσα φρόνησις καὶ ἔργασιων ἐπιστήμη. Ἡ πάντων τεχνίτης ἐδίδαξέ με σοφία, ἐστὶ γάρ ἐν αὐτῇ Πνεῦμα νοερὸν ἅγιον. Ἀπαύγασμα φωτὸς αἰδίου, καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Αὕτη φίλους Θεοῦ καὶ προφήτας κατασκευάζει. Εὐπρεπεστέρα δ' ἐστὶν ἡλίου, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀστέρων θέσιν φωτὶ συγκρινομένη, εὐρίσκεται προτέρα. Αὕτη τοὺς θεραπεύοντας αὐτήν, ἐκ πόνου ἐρρύσατο καὶ ὠδήγησεν ἐν τρίβοις εὐθείαις. Ἐδωκεν αὐτοῖς γνῶσιν ἁγίαν καὶ διεφύλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ ἐνεδρεόντων, ἀγῶνα ἰσχυρὸν ἐβράβευσεν αὐτοῖς, ἵνα γνῶσι πάντες, ὅτι δυνατωτέρα παντὸς ἐστὶν ἡ εὐσέβεια. Καὶ οὐ μὴ κατισχύσῃ ποτὲ κακία σοφίας, οὐδ' οὐ μὴ παρελεύσεται πονηροῦς ἐλέγχουσα ἡ δίκη. Εἶπεν γάρ ἐν ἑαυτοῖς λογισάμενοι οὐκ ὀρθῶς. Καταδυναστεύσωμεν τὸν δίκαιον, μὴ φεισόμεθα τῆς ὀσιότητος αὐτοῦ, μηδὲ ἐντραπώμεν πολιὰς πρεσβυτου πολυχρονίου. Ἔστω δὲ ἡμῶν ἡ ἰσχύς νόμος. Καὶ ἐνεδρεύωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστί, καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν, καὶ ἐπιφημίζει ἡμῖν ἀμαρτήματα παιδείας ἡμῶν. Ἐπαγγέλλεται γνῶσιν ἔχειν Θεοῦ, καὶ παῖδα Κυρίου ἑαυτὸν ὀνομάζει. Ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἐλεγχον ἐννοιῶν ἡμῶν. Βαρὺς ἐστὶν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ ἐξηλλαγμένοι αἱ τρίβοι αὐτοῦ. Εἰς κίβδηλον ἐλογίσθημεν αὐτῷ, καὶ ἀπέχεται τῶν ὁδῶν ἡμῶν ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν, καὶ μακαρίσει ἔσχατα δικαίων. Ἰδῶμεν οὖν, εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀληθεῖς, καὶ πειράσωμεν τὰ ἐν ἐκβάσει αὐτοῦ. Ὑβρεὶ καὶ βασάνῳ ἐτάσωμεν αὐτόν, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ, δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ. Θανάτῳ ἀσχήμενοι καταδικάσωμεν αὐτόν, ἐσται γάρ ἐπισκοπὴ ἐκ λόγων αὐτοῦ. Ταῦτα ἐλογίσαντο καὶ ἐπλανήθησαν· ἀπετύφλωσε γάρ αὐ-

τοὺς ἡ κακία αὐτῶν. Καὶ οὐκ ἔγνωσαν μυστήρια Θεοῦ, οὐδὲ ἔκριναν ὅτι σὺ εἶ Θεὸς μόνος, ὁ ζωῆς ἔχων καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν, καὶ σώζων ἐν καιρῷ θλίψεως, καὶ βύθμενος ἐκ παντὸς κακοῦ· ὁ οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, καὶ διδούς τοῖς ὀσιοῖς σου χάριν, καὶ τῷ σῶ βραχίονι, τοῖς ὑπερφάνοις ἀντιτασσόμενος.

Εἰς τὴν Λιττὴν ἤχος α'.

Εὐφραίνου ἐν Κυρίῳ πόλις ἡ Κωνσταντίνου, ἡ γόνον ἠνέγκασα, πάντας διενεγκόντα Μάρκον τὸν ἄοιδιμον, ἕως τὸν ἀήττητον ἀριστέα, ἄριστα καὶ λαμπρῶς, τὸν ὑψιστον Πάπαν καθελόντα, τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος. Ἀνάλαβε τῶν ἁσμάτων, τὴν λιγύφθογον κινύραν, καὶ μέλπε τὸν αἰσχύναντα τῶν Λατίνων τὰ στίφη, περικροτοῦσα φαιδρῶς τούτου σήμερον, τὴν μνήμην τὴν ἐνδοξον.

Ὁ αὐτός.

Ὅς μέγα ὑπάρχει σοι τὸ κατόρθωμα, ἀγιώτατε Μάρκε· ὡς θαυμαστὴ σοι καὶ ξενικουστός ἡ ἐνσπασίς· τῶν γὰρ ἡμετέρων, τῶν μὲν βία, τῶν δὲ πειθοῖ, ἀπλῶς ἀπαξάπαντων, τῇ τῆς πίστεως ὑπαχθέντων καινοτομία, σὺ μόνος καρτερόφυχε, ὑπὲρ τῆς πατρῴας δόξης μέχρι τέλους ἀντέσχες πρὸς ἅπαντας, Λατίνους τε φημί καὶ Λατινοφρονας. Καὶ γὰρ τοὺς ὀφειλοντάς σοι συμμαχεῖν ὡς ἀδελφοὺς, πολεμικοὺς ἔσχες, καὶ δεινῶς ἀντιβαίνοντας. Διὰ τοῦτο ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν, αἰνετὸν τὸ ὄνομά σου, Ἱεράρχα πανθαύμαστε, ὡς μόνος σου τὴν τοῦ μονογενοῦς θεολογίαν ἀπαράτρωτον φυλάξαντος. Διὸ καὶ νῦν παρῆρσιν πρὸς αὐτόν κεκτημένος, δέόμεθα πρέσβευε ὑπὲρ τοῦ φυλάττεσθαι ἡμᾶς ἀτρώτους, ἐκ παντοίας αἰρέσεως.

Ἦχος δ'.

Τῶν ὀρθοδόξων τὰ συστήματα, χρεωστικῶς σε μακαρίζει Μάρκε τῆς Ἐφέσου πρόεδρε, ὡς εὐσεβείας στύλον στερεόν, καὶ πρόμαχον ἀήττητον. Σὺ γὰρ ἐν Φεβρᾶρα καὶ Φλωρεντία, ἀναφανδὸν ἐξήλεγξας τῶν κακοδόξων Ἰταλῶν, τὴν ἀντίχριστον καινοτομίαν τῆς θείας πίστεως, Πνευματομάχους τοῖς πᾶσι γνωρίσας, ὡς τὴν μοναρχίαν τῆς Θεότητος, εἰς διαρχίαν τέμνοντας. Γρηγόριον δὲ Βησσαρίωνα, ὡς

Παπολάτρως ἀναφανέντας καὶ ἀλλοτριόφρονας, πανταχοῦ ὡς μιξοθήρας στηλιτεύσας, τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν σαλευομένην ἐκράτυνας. Ἦν καὶ ἡμᾶς διαφυλάττειν μέχρι τέλους ἀπαράτρωτον, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ ὡς ἔχων πρὸς αὐτὸν παρρησίαν πολλήν, πάτερ ἀγιώτατε.

Δόξα ἤχος πλάγιος β'.

Ἀδαμάντινε τὴν ψυχὴν, Μάρκε παναοίδημε, φωστὴρ διαυγέστατε, τοῦ γοητοῦ τῆς Ἐκκλησίας στερεώματος· στυλε ἀπερίστρεπτε τῆς εὐσεβείας, τίς σου κατ' ἀξίαν δυνηθήσεται παραστήναι τοὺς ἠρωϊκοὺς ἀγῶνας τοὺς τε πρὸς ἀλλοτρίους, καὶ μὴν καὶ τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως; μεθ' ὧν ἀνδρικώτατα συμπλεκόμενος, τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, τὸ ὑπερθαύμαστον τῆς νίκης κατὰ πάντων ἀνέστησας τρέπαιον, ὡς ἡ ἐκ τοῦ Παπικοῦ στόματος προελθοῦσα ἀπόφασις τρανῶς ἐμαρτύρησε λέγουσα. Ἐποιήσαμεν οὐδὲν πάντως οὐδεὶς. Ὡς νέον δὲ Ζωραβάβελ σὲ κηρύττομεν, ὅτι τὴν ἐν Ἰταλίᾳ πεπτωκυϊάν πῶς ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν, οἴκαδε ἐπιστρέφαι ἀνῶρθωσας, καὶ ἀπανταχοῦ ταῖς Θεοσόφοις σου διδασκαλίαις συνέστησας. Διὸ καὶ εἰς αἰῶνας εὐφημοῦμεν τὴν ἐνδοξον μνήμην σου.

Καὶ νῦν Θεοτόκε οὐ ἡ ἄμπελος.

Εἰς τὸν στίχ προσόμ. Χαίροις ἀσκητικῶν ἀλ.

Χαίροις ὁ Ἱερώτατος νοῦς, Θεολογίας ὁ κανὼν ὁ εὐθύτατος, Τριάδος τῆς ὑπερθέου, ὁ συντηρήσας καλῶς ἀσυγχύτους θείας ιδιότητας. Πατὴρ μὲν τὸν αἴτιον, μόνον εἶναι Θεότητος· αἰτία τὸν δέ, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, θεοῖς δόγμασι, Θεολόγων ἐπόμενος τὸ αἴτιον ὁ πόρρω βαλλόμενος, ὡς σύγχυσιν ἐπεισάγων, καὶ σμῆνος ἄλλων αἰρέσεων, Χριστὸν ἐκδυσώπει, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν δοθῆναι τὸ μέγα ἔλεος.

Στίχ. Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν.

Χαίροις ὁ Ἱερός γραμματεὺς, τῆς ὑψηλῆς Θεοσοφίας τῆς χάριτος· τὸ στόμα τῶν Θεολόγων, τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, ὁ μέγιστος γίγας καὶ ἀήττητος. Ἐφέτου τὸ καύχημα, Ζωροβάβελ ὁ δεῦτερος· ὁ ἀναστήσας τὸ ὀρθόδοξον

φρόνημα. ὁ κατέπεσεν, ἐν τῇ Δύσει τὸ πρότερον. Ἀνθρωπε ἐπουράνιε, ἐπίγειε ἄγγελε, τῶν Ὁρθοδόξων ἡ δόξα, σκευὸς χαρίτων τοῦ Πνεύματος, Χριστὸν μὴ ἐλλίπης, ἱκετεύων ὑπὲρ πάντων τῶν εὐφημούντων σε.

Στίχ. Στόμα δικαίου ἀποστάξει σοφίαν χεῖλη δὲ ἀνδρῶν ἐπίσταν.

Χαίροις Ἱεραρχῶν καλλονή, τῶν ἀσκητῶν περιφανὲς σεμνολόγημα· ὁ πράξει καὶ θεωρία κεκοσμημένος λαμπρῶς ἀρετῶν τὸ θεῖον τὸ θησαύρισμα· πραΰτητος σκήνωμα, προσευχῆς ἐργαστήριον τῆς ἀενάου, τῆς σοφίας κειμήλιον, ταπεινώσεως τὸ τερπνὸν ἐνδιαίτημα· ἤλιε διακρίσεως· εἰρήνης τὸ τέμενος· διπλῆς ἀγάπης ὁ οἶκος, τῆς πρὸς Θεὸν καὶ τὸν ἐγγίστα. Χριστὸν ἐκδυσώπει, τοῦ δωρήσασθαι τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος.

Δόξα ἤχος δ'.

Δεῦτε οἱ Ὁρθόδοξοι πάντες καὶ εὐσεβείας ζηλωταὶ, δεῦτε καὶ θεάσασθε τοῦ Θεοῦ Μάρκου, πάλην καὶ νίκην ξενήκουστον, τοὺς ἄρους ὑπερβαίνουσιν τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Ὁ τοῦ θαύματος εἰς ἀνὴρ μονώτατος, τὴν πανοπλίαν ἐνδεδυμένος τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος, ἐν τῇ καρδίᾳ ἵσταται τῆς Ἰταλίας, Ἰουλιανὸν καὶ Ἰωάννην, καὶ πάντας τοὺς ἐναντίους, ἀλλοτρίους τε καὶ τοὺς ἡμετέρους, γενναίως ἐλέγχων καὶ κατὰ κράτος νικῶν. Ὄντως αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ τὸν κόσμον νικήσασα, ἡ ὀρθόδοξος πίστις ἡμῶν· καὶ ὁ ἐν αὐτῇ καὶ κατ' αὐτὴν πιστευόμενος, Χριστὸς ὁ Θεός, καὶ σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν ἐκ παντοίων.

Εἰς τὸν ὄρθρον Κάθισμα μετὰ τὴν α'. στιχολογίαν.

Τὸν τάφον σου σωτήρ.

Ἡξιὸν μυστικὸν καὶ θεόγραφον πλάκα, καὶ βιβλὸν νοητὴν σὲ κηρύττομεν, Μάρκε· ἐν αἷς ἀναγινώσκουμεν, τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, ἀπαράτρωτον, καὶ τῶν Λατίνων προσθήκην ἀποβάλλομεν τῶν Ὁρθοδόξων οἱ δῆμοι, οἱ σὲ μακαρίζοντες.

Δόξα τὸ αὐτό. Καὶ νῦν Θεοτοκίον.

Μαρία ἢ τὰς τρεῖς ἀνηκούστους ἐνώσεις, ἐνώσασα φρικτῶς, παρθενίαν καὶ τόκον, Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον, πίστιν τε καὶ πιστεύουσαν, τοῖς ξενίζουσι τούτοις καρδίαν ἀνθρώπου ἡμᾶς ἐνώσον, τῇ τοῦ Υἱοῦ σου ἀγάπῃ, καὶ σῶσον πανύμνητε.

Μετὰ τὴν β'. στιχολ. Κατεπλάγη Ἰωσήφ.

Κατεπλάγησαν ὁμοῦ, πάντες οἱ Δύσεως σοφοί, καὶ ἐώσας τὴν ἰσχύν, τῶν διαλέξεων τῶν σῶν, παρισταμένου ἐν μέσῳ τοῦ συνεδρίου ὅπως ἐξ ἐτοίμου πρὸς ἅπαντας ἐδίδου ἀποκρίσεις, θεόσοφε, ἐξ ὀπλοθήκης θείας τῶν Πατέρων, καὶ γραφικῶν παραστάσεων δι' ὧν τὴν τούτων, ἐξω σοφίαν, ἐδείξας μωρανθείσαν.

Δόξα τὸ αὐτό. Καὶ νῦν Θεοτοκίον.

Ἀπειρόγαμε ἀγνή, πῶς συλλαμβάνεις ἐν γαστρὶ, τῶν ἀπάντων τὴν πνοήν, περικρατοῦντα ἐν χερσὶ; φράσον ἡμῖν τὸν λόγον τοῦ μυστηρίου σου. Πανάληθές ἐστι τοῦτο, ὃ ἄνθρωπε καὶ παῦσε ἐρευνῶν τὸ δυσθεώρητον, ὕψος καὶ βάθος, μήκος καὶ πλάτος, τῆς ἀπορρήτου λοχείας μου. Νικᾷ γὰρ ὄντως, ἐννοίαν πᾶσαν ἀνθρώπων τε καὶ Ἀγγέλων.

Μετὰ τὸν Πολυέλ. τὴν Σοφίαν καὶ λόγον.

Ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις τοῦ παντουργοῦ, καθαρῶτατον σχεδός καὶ ἱερόν, εὐροῦσά τε θεόσοφε, ἐξεχύθη σοῖς χεῖλεσι, καὶ ὄργανον εἰργάσατο πληρῶσαι ἃ ὤρισε τὴν Ἐκκλησίαν πᾶσαν, θανεῖν κινδυνεύουσαν, τῇ κακοδοξίᾳ τῶν Λατίνων ζῶνται. Διὸ οἱ Ὀρθόδοξοι, ὡς ζῶν οἰκουμένης σε εὐφημοῦντες κραυγάζομεν: Πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ τῶν πταισμάτων ἄφεισιν δωρήσασθαι τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ τὴν ἀγίαν μνήμην σου.

Δόξα τὸ αὐτό. Καὶ νῦν Θεοτοκίον.

Ἡλιόμορφον ἄρμα τὸ τοῦ Δαβὶδ, πορφυρόστρωτος κλίνη τοῦ Σολομών, τόμος θεοχάρακτος, Ἡσαίου καὶ ἔμφυχος, σκηνὴ τοῦ Μωϋσέως, καὶ τείχος ἀδάμαντος, σὺ τοῦ Ἀμῶς ὑπάρχεις, λυχνία χρυσήλατος, ἢ τοῦ Ζαχαρίου, Δανιήλ τε τὸ ὄρος, πυξίον χροκόλευκον Ἀββακούμ, καὶ τὸ ἐξοχόν,

προφητῶν περιήχημα, πρέσβευε τῷ σῷ Υἱῷ καὶ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄφεισιν δωρήσασθαι, τοῖς προσκυνοῦσιν ἐν πίστει, τὸν πανάγιον τόκον σου.

Οἱ Ἀναβαθμοί. τὸ ἀ. ἀντίφωνον τοῦ δ'. ἤχος.

Τὸ προκείμενον. Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν. Στίχ. Ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη. Εἶτα μετὰ τὸ Ἐλέησόν με ὁ Θεός, λέγε παρόν.

Ἦχος πλάγιος β'.

Τῆς ἐμποθοῦς δυάδος ὑπερार्θεῖς, καὶ τῆς ὕλικῆς τετράδος ἤδη λυθεῖς, τῆς ἐν μονάδι τριάδος, καὶ ἐν τριάδι μονάδος, σὺ τριαδικὸς καὶ μοναδικός, ἐπόπτης γέγονας ἄμεσος, καὶ τῇ τῶν πρωτοτόκων συναυλιζόμενος πανηγύρει τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν, πάτερ ἀγιώτατε.

Ὁ Κανὼν τῆς Θεοτόκου εἰς στ'. καὶ τοῦ Ἁγίου οἱ β'. εἰς ἦ. ὁ πρῶτος Κανὼν. ἤχος δ'. Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, οὗ ἢ ἀκροστιχίς:

Μάρκον γεραίρω, ὀρθοδοξίας στύλον. Ὡδὴ ἀ.

Μονὰς τρισυπόστατε, Πάτερ, Υἱέ, Πνεῦμα Ἅγιον, Θεὸς ὑπερούσιε, χάριν μοι δώρησαι, τοῦ ὑμνησαί σου τὸν θεῖον Ἱεράρχην τὸν σὲ ἀληθέστατα θεολογήσαντα.

Ἀνοίξας τὸ στόμα σου μέσον Φερβάρου θεόσοφε, ἐδείχθης τῆς πίστεως γενναῖος πρόμαχος, τὴν ἀντίθεον προσθήκην τῶν Λατίνων, ἐλέγξας σοφώτατα λόγοις καὶ γραμμασι.

Ρήτωρ μεγαλόφωνος, σὺ γεγονὼς τῆς Θεότητος, τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐθελόγησας, ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ μόνου, πατέρων ἐπόμενος, τοῖς θεοῖς δόγμασι.

Θεοτοκίον.

Κυρίως σὲ Δέσποιναν, καὶ Θεοτόκον κηρύττομεν, Θεὸν γὰρ ἐγέννησας κατὰ ἀλήθειαν, γνωρίζομενον, μιᾷ ἐν ὑποστάσει καὶ δύο ἐν φύσει, ἀγνή πανάμωμε.

Ἔτερος πλάγιος δ'. Ἀρματηλάτην Φαραώ.

Τὸ μελουργὸν τοῦ Παρακλήτου ὄργανον, ἢ λιγυρὰ καὶ τερπνὴ, πάγχορδος κιθάρα, τῆς ἐνθεοῦ γνώσεως, κινῦρα

θεοκρότητε, ὀρθοδόξων δογμάτων, ἢ τοὺς πιστοὺς κατα-
θέλγουσα, ἐμπνευσὸν μοι λόγον ὑμνοῦντί σε.

Ὁ ποταμὸς θεολογίας σήμερον, ἐκ τῆς Ἐδὲμ πλημμυ-
ρεῖ, καὶ εἰς ἀρχὰς κόσμου, τέτταρας μερίζεται, εὐφραίνων
τοῖς ὀρμήμασι, τὴν Χριστοῦ Ἐκκλησίαν· δευτε ἀντλήσατε
ἄνθρωποι, τούτου τὰ ζωήρρυτα νάματα.

Ναὸς Θεοῦ ἡγιασμένος γέγονας, Μάρκε θεόσοφε, τὴν καρ-
δίαν ἔχων, ὡς ἁγίαν τράπεζαν· τὸν νοῦν ὡς Ἱερέα δέ, τὴν
δὲ θέλησιν πάτερ, ὡς ἱερεῖον ἀμώμητον, τοῦ πιστοῦ λαοῦ
προθυόμενον.

Εὐκλεεστάτῃ Βασιλῆι γεγέννησας, τὸν Βασιλέα Χριστὸν,
οὗ ἡ βασιλεία, βασιλεία πέφυκε, πάντων αἰώνων ἄχραντε,
ἐκ πατρὸς Βασιλέως, ὡς αἰδίου ἐκλάμφαντος ἐν ταῖς σαῖς
ἀγκάλαις βαστάσασα.

Καταβασία. Χέρσον ἄβυσσοι·

Ἰδὴ γ'. Τοὺς σοὺς ὑμνολόγους.

Ὅρθαις ἀποδείξεων ἐφόδοις, Λατίνους ὡς Ἀκινδυνιστάς,
γενναίως ἐστηλίτευσας, καὶ μὴ ταυτὸν ἐδίδαξας οὐσίαν καὶ
ἐνέργειαν, ἐπὶ Θεοῦ εἶναι πάνσοφε.

Νοήσας καλῶς τοὺς Θεολόγους, ὡς ἄριστος τούτων μα-
θητῆς, τὴν μὲν θείαν ἐνέργειαν μετέχεσθαι τοῖς κτίσμασι,
τὴν φύσιν δὲ ἀμέθεκτον, μένειν ὀρθῶς ἐδογματίσας.

Γραφῶν παραστάσει γενναίαις, τὴν χάριν τοῦ Πνεύμα-
τος σοφέ, μερίζεσθαι ἀπέδειξας, καὶ Πνεῦμα ὀνομάζεσθαι,
φύσιν δὲ καὶ ὑπόστασιν, τούτου μηδὲ ὅλως μερίζεσθαι.

Θεοτοκίον.

Ἐγέννησας κόρη ἀνωδύνας, ἀκόπως ἐβάστασας ἀγνή, ἀ-
σπόρως δὲ συνέλαβες, Θεὸν τὸν ὑπερούσιον ὦ τέρατα πα-
ράδοξα· τίς νοῦς βροτῶν οὐκ ἐξίσταται.

Ἄλλος. Οὐρανίαις ἀφίδος.

Ἰφ' Ὁσίων τιμᾶσθαι, σὲ θεμιτὸν Ὅσιε, ὑπὸ Θεολόγων,
ὡς Θεοῦ Θεολόγον ἀκρότατον, διερμηνεύοντα, θεολογίας
τάς τούτων, θεολόγῳ γλώττῃ σου, καὶ νῦν θεόφρονι.

Γίγας ὡσπερ γενναῖος, δραμεῖν ὀδὸν ἔχαιρες, οὐρανοῦ
ἀπ' ἄκρου, οὐρανοῦ ἕως ἄκρου τῆς Δύσεως, ἐν παραστήματι

γιγαντιαίῳ τῶν λόγων, κρατύνων τῆς πίστεως τὰ θεῖα
δόγματα.

Εὐγενείας τὸ ἄκρον, πεπλουτικῶς ἄωτον, Εὐγενικός Μάρ-
κος, φερωνύμως ἐκλήθης μακόριε, ὅπερ γεγένησαι, πρῶην
κληθεῖς καταλλήλως, ἢ ὅπερ προκέκλησαι, γεγονῶς ὕστερον.

Θεοτοκίον.

Νύμφη ὠφθης ὠραία, Θεοῦ Πατρὸς ἄχραντε, τοῦ Υἱοῦ δὲ
μήτηρ, καὶ θυγάτηρ τοῦ Πνεύματος πάγκαλος· κατοικητή-
ριον τῆς ἀρχιφώτου Τριάδος, ὅλης τῆς Θεότητος ἐμψυχον
τέμενος.

Κάθισμα. Τὴν σοφίαν καὶ λόγον.

Τοὺς λειμῶνας τῶν θείων Μάρκε γράφων, καὶ Πατέρων
Ἀγίων τῶν συγγραφῶν, σοφῶς περιενόστησας, φιλεργὸς
ὡσπερ μέλισσα, καὶ τῆς ὀρθοδοξίας τὰ ἄνθη δρεψάμενος, ἐν
μέλι ἐξ ἀπάντων, γλυκὺ κατεσκεύασας, καὶ παρέθου πᾶσι,
τοῖς πιστοῖς θεοφόρε. Διὸ εἰ γευόμενοι, γλυκασμοῦ ἐν τῷ
φάρυγκι, τῆς διανοίας βοῶμέν σοι. Πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ
τῶν πταισμάτων ἄφεισιν δωρήσασθαι, τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ
τὴν ἁγίαν μνήμην σου.

Δόξα τὸ αὐτό. Καὶ νῦν Θεοτοκίον.

Χαῖρε θρόνε πυρίμορφε τοῦ Θεοῦ, χαῖρε κόρη καθέδρα
βασιλική· κλίνη πορφυρόστρωτε· χρυσοπόρφυρε θάλαμη· γλα-
μὺς ἀλουργόχροε· τιμαλφέστατον τέμενος· ἀστραπηφόρον ἄρ-
μα· λυχνία πολύφωτε. Χαῖρε Θεοτόκε, δωδεκάτειχε πόλις,
καὶ πύλη χρυσήλατε, καὶ παστὰς ἀγλαόμορφε, ἀγλαόχρυ-
σε τράπεζα, θεοκόσμητον σκηνώμα. Χαῖρε ἐνδοξε νύμφη ἡ-
λιοστάλακτε. Χαῖρε μόνη ψυχῆς μου εὐπρέπεια.

Ἰδὴ δ'. Τὴν ἀνεξιχνίαστον.

Ρώμην θείου Πνεύματος ἀναλαβῶν, Ρώμης παλαιᾶς ἐπε-
στόμισας, τοὺς ἀπογόνους, βλασφημοῦντας εἰς τὸ φῶς, τὸ
τῆς μεταμορφώσεως, κατὰ Βαρλαάμ τὸν παράφρονα.

Ἀκτιστον αἰδίου τοῦτο τὸ φῶς, δόξα φυσικῆ τῆς Θεό-
τητος, ὄντως ὑπάρχει, κατὰ σὲ Μάρκε σοφέ, οὐ κτίσμα ὑ-
στερόχρονον, κατὰ τὰ Λατίνων ληρήματα.

Εἶδον οἱ ἀπόστολοι τὸ θεῖον φῶς, ὀφθαλμοῖς ὑλαίοις τὸ

αὔλον, ἀλλ' ἐν δυνάμει, καὶ ῥοπῇ ὑπερφουεῖ, ἐνισχυθεῖσι πνεύματος, κατὰ τοὺς σοὺς λόγους Θεόσοφε.

Θεοτοκίον.

Ρύπον ἀποκάθαρων ἐμῆς ψυχῆς, ὕλην τῶν παθῶν μου κατάφλεξον, ἀνθρακος θείου, ὡς πυράγρα μυστική, ἵνα νοῦ αὔλω σὲ ἀνυμνολογῶ τὴν πανύμνητον.

"Ἄλλος. Σὺ μου ἰσχύς.

Ἱεραρχῶν, τὸ θεῖον ὄντως ἐντρύφημα Ἐφεσίων, τὸ ἔξοχον αὐχῆμα, χριστιανῶν Ἀνατολικῶν, ὕψωμα γενναῖον, καὶ Δυτικῶν τὸ κατάπτωμα, καύχημα ἀληθείας, ἐξουθενήμα πλάνης, τῆς Ἐφέσου ὁ Μάρκος ὑμνεῖσθω μοι.

Καταγελᾷ, πόλις δεινῶν ἐλεοπόλεων, πύργον σχοῦσα, προβλήτην στερέμιον· ἡ δὲ Χριστοῦ Ἀνατολικῆ Ἐκκλησία, πύργον προβαλλομένη σὲ ἄρρηκτον, στρουθὸν ὡσπερ ἐμπαίξει, ἐκκρούουσα ἐνέδρας, καὶ δεινὰ τῶν Λατίνων σοφίσματα.

Ὁ παμφάης, σήμερον ἔλαμψεν ἥλιος, ἐξ ἑώας Μάρκος ὁ πανάριστος, καὶ τοῦ δρυμοῦ ψαλμικῶς εἰπεῖν, συνήχθη θηρία, τῆς Δύσεως οἱ ἀπόγονοι, καὶ μάνδρας εἰς ἰδίαις, ἐκοιτάσθη αὐτίκα, ἀστραπὴν τοῦ φωτὸς μὴ ἐνέγκαντα.

Θεοτοκίον.

Νέος Ἀδάμ, ἀντὶ τοῦ πάλαι γεγένηται, ὁ υἱός σου· σὺ δὲ μήτηρ ἄχραντε, ἀντὶ τῆς Εὐας· ὁ δὲ Σταυρός, ἀντὶ γνωστοῦ ξύλου· ὁ Γαβριὴλ ἀντὶ ὄψεως· ἀντὶ Ἐδὲμ ὁ πόλος· ἡ χαρὰ ἀντὶ λύπης· ὧ καλῶν θημωνία ἀντίστροφος.

Ῥδὴ ε'. Ἐξέστη τὰ σύμπαντα.

Ὡς στρατοπεδάρχην σε, προβάλλει ἱερώτατε, πᾶσα ἡ ἑώα Ἐκκλησία, Πνεύματος ὄπλοις κατεδαφίζοντα, πύργον μοναρχίας Παπικῆς, τοῦ εἰς ὕψος ἄδικα, καὶ λαλοῦντος καὶ πράττοντος.

Ὅρους ἐδικαίωσας, κρατεῖς Μάρκε Θεόσοφε, Πατέρων ἐνθέων θεσπιζόντων, τῇ τάξει μόνῃ τὸν Ρώμης λέγεσθαι, πρῶτον τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν, ἀλλ' οὐχὶ μονώτατον, Ἐκκλησίας δεσπόζοντα.

Ρίζα διαστάσεως, Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, πάσης τε πηγῆς καινοτομίας, ἡ ἀρχὴ Πάπα ὄντως ἐγένετο, Συνόδοις ταῖς

οἰκουμενικαῖς, καὶ Γραφαῖς μὴ εἰκουςα ἀντιχρίστῳ φρονήματι.

Θεοτοκίον.

Θεὸν μὲν τὸ βρέφος σου, ὑπάρχει παναμώμητε, σὺ δὲ πάλιν ἔμεινας παρθένος, μετὰ τὸν τόκον ἀγνή Θεόνυμφε. Ποῖον ἄλλο μείζον ἐπὶ γῆς, τοῦ τοιοῦτου θεάματος, κόσμος ἅπας τεθιάται;

"Ἄλλος. Ἴνα μὴ τι ἀπόσω.

Μόνος μέσω Λατίνων ὑπερασπιζόμενος ἐγένου πάνσοφε, τῆς πατρίου δόξης καὶ ἀντὶ συμμαχούντων ἐκέχρησο, φεῦ, ὡς πολεμίοις, τοῖς ἡμετέροις ψευδαδέλφοις. Ὡ ψυχῆς στεροτέρα ἀδάμαντος.

Ἀπαθείας εἰς ὕψος, πρώην δι' ἀσκήσεως Μάρκε ἀνέδραμες, καὶ σεαυτὸν καθάρας, θεωρία καὶ πράξει μακάριε, τῆς Θεολογίας, ὕστερον σάλπιγξ ἀνεδείχθης, διηχοῦσα τοῦ κόσμου τὰ πέρατα.

Ῥητορεύουσα γλῶσσα, ρυθμῶ καὶ μεθόδοις τῆς τέχνης βρενθούσα, οὐκ' ἰσχύει πάτερ ἐγκωμίου σοὶ πλέξασθαι στέφανον σὺ γὰρ μόνος ὦφθης, τῆς ἀκραιφνοῦς πατέρων δόξης, καὶ ταμίας καὶ φύλαξ καὶ πρόμαχος.

Θεοτοκίον.

Κέντρον ὦφθης χαρίτων, σφαιρὰ τε πολύαστρος θεοχαρίτωτε, τῶν ζωδίων κύκλος, δι' οὗ μέσον διέβη ὁ ἥλιος, τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῆς φρικτῆς οικονομίας, τὴν περίοδον πᾶσαν ἐπλήρωσε.

Ῥδὴ ε'. Τὴν θεῖαν ταύτην καὶ πάντιμον.

Ὁ καταπέλτης ὁ κράτιστος, τῆς ἀζυμοβυσίας ἐπέφανε, Μάρκος ὁ πάνσοφος, τὸ τῆς Ἐφέσου καλλώπισμα· οἱ παῖδες τῶν Λατίνων πάντες κρυβήτωσαν.

Δεῖπνον Χριστὸς τὸν θειότατον, ἐνζύμου δι' ἄρτου τετέλεχε· καὶ γὰρ καιρὸς οὐκ' ἦν, τῆς τῶν ἀζύμων ἐνάρξεως, κατὰ τὰς ἀποδείξεις σου, Μάρκε πάνσοφε.

Ὅθνεῖον δόγμα καὶ ἐκφυλον, τῶν Ἐβιωνιτῶν καθιστόρηται· προσφέρειν ἄζυμα, ἀρχαῖον δὲ νομοθέτημα, χριστιανῶν ὑπάρχει προσφέρειν ἐνζυμα.

Θεοτοκίον.

Ἐνίζει πανάγιε Δέσποινα, Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων διά-

νοϊαν, τὸ ξένον θαῦμά σου· σὺ γὰρ τὸν κτίστην καὶ Κύριον, Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ξένως ἐγέννησας.

Ἄλλος. Ἰλάσθητί μοι Σωτήρ.

Ὁ στύλος μὲν τοῦ πυρός, τὸν Ἰσραὴλ καθωδήγησε, πρὸς Χαναναίαν ποτὲ· σὺ δὲ καθωδήγησας, ταῖς θεολογίαις σου, τὸν λαὸν Κυρίου πρὸς τὴν πίστιν τὴν ὀρθόδοξον.

Νέος Δαβὶδ ἀληθῶς, ἐδείχθης Μάρκε ἀοίδημε, ὡς δεῦτερον Γολιάθ, τὸν Ρώμης Εὐγένιον, κτείνας τῇ σφενδόνη σου ὅτι Θεοῦ ζῶντος, παρατάξεις προσεξέυβρισε.

Ἀγάλλου ἢ τοῦ Χριστοῦ, νῦν Ἐκκλησία καὶ χόρευε, πλουτήσασα ἐκ Θεοῦ Μάρκον τὸν σοφώτατον, ἀήττητον πρόμαχον, τῆς ὀρθοδοξίας, δι' οὗ τρέπεις πολεμίους σου.

Θεοτοκίον.

Σὲ γενεαὶ γενεῶν, Θεόνυμφε μακαρίζομεν, ὡς τετοκυῖαν Θεόν, τὸν ὄντως μακάριον, καὶ τοὺς τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντας, μακαρίους ἐργαζόμενον.

Κοντάκιον. Ἡ Παρθένος σήμερον.

Πανοπλίαν ἄμαχον ἐνδεδυμένος θεόφρον, τὴν ὄφρυν κατέσπασας, τῆς Δυτικῆς ἀνταρσίας, ὄργανον τοῦ παρακλήτου γεγεννημένος, πρόμαχος ὀρθοδοξίας προβεβλημένος. Διὰ τοῦτο σοι βοῶμεν, χαίροις, ὦ Μάρκε, ὀρθοδόξων καύχημα.

Ὁ Οἶκος.

Τίς ἀμοιβή; τίς ἀνταπόδοσις ἀξία παρ' ἡμῶν σοι προσνεχθήσεται, Μάρκε ἀγιώτατε; σὺ γὰρ δι' ἀσκήσεως προκαθαρίθης θεολογίας γέγονας ὄργανον καὶ Ἱεράρχης χρηματίσας, ὑπὲρ τῆς πατρώας δόξης, πρὸς Δυτικούς ἠγωνίσω μέχρις αἵματος τῶν τῇ κακοδοξία καταπεσόντων, ἀνάστασις γέγονας τῶν παραπεσεῖν κινδυνευόντων ἀσφάλεια τῶν διεστώτων ἐνώσις καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν Ἀνατολικῶν, ὀρθοδοξίας ἀνεδείχθης Διδάσκαλος. Διὰ τοῦτο κατὰ χρέος ἐκβοῶμέν σοι ἀπαύστως, χαίροις ὦ Μάρκε ὀρθοδόξων καύχημα.

Τῷ αὐτῷ μηνὶ ἴθ'. Μνήμη τοῦ ἐν Ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν, Μάρκου Ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ, καὶ τῆς ὀρθοδοξίας προμάχου καὶ φύλακος.

Στίχ. Κρατεῖ μὲν Ἄτλας μυθικῶς ὅμοιος πόλον,

Κρατεῖ δ' ἀληθῶς, Μάρκος ὀρθοδόξιαν.

Τὸ μείναι ἐντὸς Ὀρθοδοξίας ἔρων,
Ἀνατολικοῖς κληρὸς ἐκ Μάρκου μόνου.
Εἰ μὴ Σαβαῶθ σπέρμα Ὀρθοδοξίας,
Ἔδωκε Μάρκον, οὐκ ἂν ἠύσεβήσαμεν.
Τῇ δ' ἐνάτῃ δεκάτῃ νόες ἐνθεν Μάρκον ἄειραν.

ῥδὴ ζ'. Οὐκ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει.

Ἴδου ἤστραφεν ἡ μνήμη τοῦ τρισμάκαρος, Μάρκου ὡς ἥλιος, Ἀνατολῆς τοὺς πιστοὺς, φωτίζουσα ἅπαντας, τὸ δὲ τῆς Δύσεως πῦρ καθάρσιον, ἀποσβεννύσα τέλειον, καὶ μὴ ὄν ἀποδεικνύσα.

Ἀκουέτωσαν Λατίνων οἱ ἀπόγονοι, τοῦ θείου ρήτορος τῆς στεντορείας φωνῆς, ὅτι ἡ μετάνοια πλήρης ὑπάρχουσα οὐκ εἰς βάσανον, πρὸς τοὺς ἐκδημήσαντας, εἰς τρυφήν δὲ παραπέμπει.

Σιγησάτωσαν Λατίνων τὰ παλίμφημα, στόματα σήμερον· ἀντιβροντᾶ γὰρ αὐτοῖς, τὸν τρίτον εἰσάγουσα τόπον κακόδοξα, ἡ πανεύσημος γλῶττα Μάρκου κηρύττουσα, ὀρθοδόξως δύο τόπους.

Θεοτοκίον.

Σωματώσασα, τὸν λόγον τὸν ἀσώματον, κόρη Θεόνυμφε, τοὺς ἐνσωμάτους βροτούς, ἀσωμάτους ἔδειξας, Ἀγγέλους ψάλλοντας, ὑπερῦμνητε, ὁ τῶν Πατέρων Κύριος καὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ἄλλος. Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας.

Μαργαρίτους τιμίους, πολυτάλαντον ὄλθον καὶ ἀναφαίρετον, Χριστοῦ τῆς Ἐκκλησίας, τὰ θεολογικά σου καταλείσεις συγγράμματα· δι' ὧν πλουτίζεις ἡμῶν, τὰς πενομένας φρένας.

Ἄλλον Κύριλλον, Πάτερ, ἄλλον Ἀθανάσιον ἢ Θεολόγον τε, νέον σὲ Ἰωάννην οἱ πολῖται ἐκάλουν, ὑποστρέψαντα βλέποντες, ὡς ἀριστεὰ λαμπρόν, καὶ μιμητὴν ἐκείνων.

Σὲ ἐμίσησαν μάκαρ, ὡς ἐν πύλαις ἐλέγχοντα, καθὼς γέγραπται, Λατῖνοί τε συμφώνως, μετὰ Λατινοφρόνων, καὶ καλῶς μὴ πειθόμενον, ψευδεὶ ἐνώσει αὐτῶν ὡς Θεοῦ χωρίζουσα.

Θεοτοκίον.

Ἰητήρα τῶν νόσων, ἐλατήρα τῶν πόνων, δοτήρα πάντων

καλῶν, φωστῆρα τῶν ἐν σκότει, σωτῆρα τῶν ἐν πλάνῃ ἢ γεννήσασα Δέσποινα νοσοῦντά με ψυχικῶς ἰάτρευσον καὶ σώσον.

ᾠδὴ η'. Παιδας εὐχγείς.

Τιμᾶ σου τὴν μνήμην Ἱεράρχα, Χριστοῦ ἢ Ἐκκλησία ἢ ὀρθόδοξος, ὑπὲρ ἧς κατεβαλες, πόνους μέχρις αἵματος, καὶ τὴν αὐτῆς ἐκράτυνας δόξαν Θεόσοφε, Ἁγίων τὴν ἀπόλαυσιν δείξας μὴ τελείαν εἶναι, πρὸ κρίσεως τρισμάχαρ.

Ἰδατος ζωῆς καὶ ἀφθαρσίας, εἰς κόρον οἱ δίκαιοι πληθήσονται, καὶ τῆς νίκης τέλειον, λείπονται τὸν στέφανον, μετὰ τὴν ἐξανάστασιν, οἱ δὲ ἀδόκιμοι, κομίσοντα ποινὴν τὴν τελείαν, κατὰ τοὺς σοὺς λόγους πάνσοφε Ἱεράρχα.

Ἀἴσιος ἀποδείκνυται σοῖς λόγοις, Λατίνων ἢ δόξα ἢ πρεσβεύουσα, πρὸ τῆς ἀναστάσεως, λαμβάνειν τὸ τέλειον, τῆς θείας ἀπολαύσεως, δικαίους ἅπαντας· τελείαν δὲ, τὴν δίκην ἀδίκους· πῶς γὰρ ἔσται δίκη πρὸ κρίσεως δικαίας;

Θεοτοκίον.

Ὁ πᾶσιν ἀνέκφαντος τοῖς οὖσιν, ἐκ σοῦ ἐπεφάνη παναμώμητε, τοῖς βροτοῖς δι' ἄφατον ἔλεον, ὡς ἄνθρωπος· ἐν τῇ ἐκφάνσει δ' ἔμεινε, καὶ μετὰ ἐκφανσιν, ὡς ἦν πρὸ τῆς ἐκφάνσεως πάλιν, οἶα Θεὸς πέλων ἀνέκφαντος τοῖς πᾶσι.

Ἄλλος. Ἑπταπλασίως κάμινον.

Στήλην σε ζῶσαν πίστεως, ὀρθοδόξου κηρύττομεν, ὄρον ἀκραιφνοῦς, Θεολογίας πάνσοφε· κανόνα εὐθύτατον, τῶν θείων παραδόσεων, στάθμην ἀκριβῆ, τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας, ἐκκλίνουσαν ἐπίσης, περιττὸν καὶ ἐλλείπον, ὡς ἐκ τοῦ ἀντιθέτου κακίας ὁμοτίμου.

Τῶν διεστώτων ἑνώσις, τῶν πεσόντων ἀνόρθωσις, καὶ τῶν κλονουμένων, στηριγμὸς γεγένησαι, ἀρμόσας τοὺς ἅπαντας, διὰ Συνόδου Μάρκε σοφῆ, ἐν τῷ ἀσφαλεῖ, ὀρθοδόξιας κανόνι, βοῶντας εὐχαρίστως, ἱερεῖς ἀνυμνεῖτε, λαὸς ὑπερψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ἐστενοχώρει ἅγιε, τὴν πλατεῖαν καρδίαν σου, ἢ διηνεκῆς τῆς Ἐκκλησίας μέριμνα, ὑφ' ἧς ἐκκαίόμενος, ὡσπερ ὁ μέγας Παῦλος ποτὲ, πόθῳ ἐκζητεῖς, τὸν προστησόμενον ταύτης, μετὰ τὴν κοίμησίν σου· καὶ εὐρῶν ὡς ἐπόθεις, Γεννάδιον τὸν πάνυ, ἠδέως ἐκοιμήθης.

Θεοτοκίον.

Φῶς ἢ τὸ πρῶτον τέξασα, τὸ Ἀγγέλου τὰ δεύτερα, φῶτα ὑποστήσαν, καὶ φῶς τὸ πρωτάγονον, δημιουργήσαν, αὐθίς τε φωστῆρας δύο παραγαγόν, ἐπὶ πᾶσι δὲ, ψυχὴν ὡς φῶς οὐσιῶσαν, καὶ φῶτα ὑποδείξαν, προστάγματα οἰκεία, φῶτισον τοῦ νοός μου, τὸν ζόφον Θεοτόκε.

ᾠδὴ θ'. Ἄπας γηγενής.

Νίκην κατ' ἐχθρῶν, Λατίνων ἀνέστησας, καὶ τούτῳ Ἄγιε, καὶ τὰ τούτων πρόσωπα, αἰσχύνῃς πάσης ὄντως ἐπλήρωσας, δείξας ἐνθέοις λόγοις σου, ὡς οὐ τὰ ρήματα, τοῦ Κυρίου, τὰ φάγετε, πίετε, μεταβάλλουσι δῶρα τὰ τίμια.

Ἱερατικαῖς, εὐχαῖς ἀγιάζεται καὶ ἐπικλήσεις, δῶρα τὰ προκείμενα, καθὼς σύ Μάρκε λαμπρῶς ἀπέδειξας, ταῖς μυστικαῖς ἐπόμενος, ἱεουργίαις καλῶς, Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσορρήμονος, ὧν τὸν βίον καὶ λόγον ἐξήλωσας.

Δέχου τὴν ἡμῶν, ᾠδὴν ὡς χρυσόπλοκον προσφερομένην σοι, στέφανον ἀήττητε, παγκρατιάρχα Χριστοῦ νικήσαντι, οὐχὶ τὸ ἔξω πένταθλον, τὸ δὲ ὀκτάεθλον, τῆς Λατίνων δυσσεβοῦς αἱρέσεως, μονομάχε στερερὲ μυριόνικε.

Θεοτοκίον.

Ἵψος οὐρανοῦ, καὶ γῆς βάθος ἄπειρον τίς ἐρμηνεύσει; κόρη ἀειπάρθενε; οὕτω καὶ ὕψος τοῦ μυστηρίου σου, πῶς νοῦς σμικρὸς δυνήσεται καὶ περιερμηνεύσαι, βάθος τε τὸ ἄπειρον, τῆς ἀσπόρου λοχείας σου πανάγιε.

Ἄλλος. Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός.

Ὡς ὄντως θαυμαστή σου παμβασιλεῦ, καὶ μεγίστη ἦν ἔδειξας πρόνοιαν, περὶ τὸν σόν, Μάρκον προαιρέσεως φονικῆς, Λατίνων λυτρωσάμενος, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ σου ἀποδοῦς, ἀπήμαντον καὶ σώον, ὀρθοτομοῦντα ταύτης, θείων δογμάτων τὴν ἀκριβείαν.

Ἐνώπιον Τριάδος τῆς ἀρχικῆς, ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσω Θεόσοφε, περιεστηκῶς, δόξης ἀπολαύεις Θεοειδοῦς, θέσει Θεὸς γενόμενος, καὶ φωτὸς πληρούμενος τριλαμποῦς λυθέντων τῶν ἐσόπτρων, σικιῶν τε παρηγγμένων, τῆς ἀληθείας ταῖς ἐμφάσεις.

Νικῶσαν τὰς αἱρέσεις νεανικῶς, Δυτικῶν ἀενάως ἀπό-

φαινε, Μάρκε σοφέ, πᾶσαν Ἐκκλησίαν Ἀνατολῆς, ἣτις εὐχαριστοῦσά σοι ψῆφω διορίζει Συνοδικῆ, τιμᾶσθαι ἐτησίως, τὴν μνήμην σου Θεόφρον, ὀρθοδοξίας ὡς προΐστορος.

Θεοτοκίον.

Ἦμνῶ σε τὴν πανύμνητον ἀληθῶς, μεγαλύνων σε τὴν πολυῦμνητον ἣν ὕμνεϊ, ὕμνοις ἀσιγήτοις πᾶσα πνοὴ τεκοῦσαν ὑπερώμνητον, λόγον ὃν ὕμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς, χίλια χιλιάδες, μυρία μυριάδες, ἐν φλογεροῖς αὐλοῖς στόμασι.

Ἐξικοστειλάριον. Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν.

Ὁ αἰσθητὸς μὲν ἥλιος, τῆς ἕω ἐξανίσχων, φωτίζει κόσμον ἅπαντα, φθάσαν δὲ Δύσιν ὅμως, ἰδίας κρύπτει ἀκτίνας· σὺ δὲ ὦ θεῖε Μάρκε, καὶ ἐν τῇ ἕω ἔλαμψας, καὶ τὴν Δύσιν δὲ φθάσας, λόγοις σοφοῖς, ἐν αὐτῇ ἐξέλαμψας πολλῶ μᾶλλον· ὅθεν ὠφθης λαμπρότερος τοῦ ἡλίου Θεόφρον.

Ἔτερον. Γυναῖκες ἀκουτίσθητε.

Τὸν τῆς Ἐφέσου πρέδρον, καὶ οἰκουμένης μέγιστον, διδάσκαλον καὶ σωτῆρα, ἀνευφημήσωμεν Μάρκον· στύλος γὰρ ἀπερίτρεπτος, ὀρθοδοξίας γέγονε, καὶ καταπέλτης κράτιστος, καὶ κεραυνὸς καταφλέγων κακαδοξίας Λατινῶν.

Θεοτοκίον.

Μαρία ὁ χρυσόπαστος, τῆς Θεότητος θάλαμος, εὐγένεια ἢ τοῦ Γένους, ἢ κοσμήσασα κόσμου, τὴν ἀκοσμίαν κόσμησον τῆς ψυχῆς μου τὸ ἀκοσμον, τῆς ἐκ πόθου καὶ πίστεως κοσμοῦσης σε ἐν εὐκόμοις, ὕμνολογίαις παρθένε.

Εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἦχος ἁ. Τῶν οὐρανίων ταγματῶν.

Τῆς ὑπερθέου Τριάδος, νῦν ἐλαμπόμενος, ταῖς φωτουργοῖς ἀκτίσιν, ὅλως φῶς χρηματίζεις· ὅλως ἐξαστράπτων ὅλος Θεός, κατὰ χάριν μακάριε, φῶς καθορὸν τὸν Πατέρα, φῶς τὸν Υἱόν, φῶς τὸ Πνεῦμα τὸ πανάγιον.

Μάρκε τοῦ λέοντος Μάρκου, πλουτήσας ὄνομα, καὶ θρόνον αὐτοῦ τόπον, Θεοφόρε ἐπέχων, ἴσον καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὴν ἰσχύν, ἀκολούθως ἐπλούτησας. Ὅθεν ὡς λέων βρυχήσας τοὺς δυσμενεῖς Παπολάτρας διεσκόρπισας.

Τοῦ ἑωσφόρου τῆς Ρώμης, φυσιωθέντος δεινῶς, καὶ θρόνον αὐτοῦ θέντος, ὑπεράνω τῶν ἄστρον, σὺ μόνος ζηλώ-

σας ὡς Μιχαὴλ, ἀνεβόησας ἐνδοξε· στῶμεν καλῶς· στῶμεν πάντες ἐν ταῖς σεπταῖς, τῶν Πατέρων παραδόσεσι.

Τοῖς Θεολόγοις συνήφθης, Μάρκε αἰοδῆμε, ὡς Θεοῦ Θεολόγος· τοῖς ὁσίοις δὲ πάλιν, ὡς ὁσιος παμμακάκαρ· τοῖς ἀθληταῖς, ἀθλητῆς ὡς ἀναίμακτος· καὶ τὸν Θεὸν ἰκετεύεις ὑπὲρ ὡμῶν, τῶν ἐκ πόθου εὐφημούντων σε.

Δόξα ἦχος πλάγιος ἁ.

Σαλπίσσωμεν ἐν σάλπιγχι ἁσμάτων καὶ χορεύσωμεν τῷ Πνεύματι, καὶ κροτήσωμεν εὐφραίνόμενοι, ἐν τῇ πανδήμῳ πανηγύρει, τοῦ θεοφόρου Πατρός· Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες συντρεχέτωσαν, καὶ τῶν δι' ἀγῶνων τῶν λογικῶν γενναίως, τοὺς γόνους τῆς Δύσεως, ἀντιλέγοντας δυσεβῶς ἐν σοφίᾳ νικήσαντα εὐφημείτωσαν· ποιμένες καὶ διδάσκαλοι, τὸν τῆς ὀρθοδοξίας ἀήτητον προστάτην, συνδραμόντες μακαρίσωμεν· οἱ ὅσιοι τὸν ἀσκητὴν· οἱ ἱερεῖς τὸν ποιμένα, οἱ ἐν συμφοραῖς τὸν σωτῆρα· οἱ φιλόσοφοι τὸν Σοφόν· οἱ ἁμαρτάνοντες, τὴν θερμὴν πρεσβειάν· οἱ ἀσθενούντες τὸν ἰητῆρα· οἱ θεολόγοι, τὸν θεολόγον· ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι, τὸν κοινὸν εὐεργέτην, κατὰ χρέος ἐγκωμιάζοντες ἀνακράζωμεν· Μάρκε ἀγγώτατε μεσίτευσον ὑπὲρ ἡμῶν, πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην, καὶ ρῦσαι κολάσεως ταῖς ἰκεσίαις σου.

Καὶ νῦν. Μακαρίζομέν σε.

Δοξολογία μεγάλη, καὶ ἀπόλυσις. Δίδεται καὶ ἅγιον ἔλαιον τοῖς Ἀδελφοῖς.

Εἰς τὴν λειτουργίαν τυπικὰ, καὶ ἐκ τοῦ Κανόνος. Ὡδὴ γ'. Γ'. Ἀπόστολ. καὶ Εὐαγγέλ. ζῆτει εἰς τὴν τοῦ Ἀγ. Ἰωάν. Χρυσσοστόμ. τῆς λειτουργίας τῆ Π'. τοῦ Νοεμβρίου.

Κοινωνικόν. Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Μεγαλυνάρια τοῦ Ἀγίου.

Χάρις Ἐκκλησίας στύλος στερρὸς χαίροις οἰκουμένης ὁ ἀνέσπερος ἥλιος, χαίροις τῆς Ἐφέσου ποιμὴν καὶ μέγα κλέος, Μάρκε θεοφόρε, θεολογίας πηγῆ.

Τὸν ἐξ εὐλαβείας βίον τὸν σόν, Μάρκε θεοφόρε, συγγραψάμενον σαῖς λιταῖς, ἀπέργασαι οἶκον τῆς Τριάδος, ἐμὲ λιτάζω ὁ δούλός σου ἐνδοξε.

ΤΑ ΕΝ Τῆ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΝῆΨΕΥΔΟΣΥΝΟΔῶ
ΥΠΕΡΦΥΗ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ

ΗΜΩΝ

ΜΑΡΚΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΦΕΣΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ.

Συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Μοναχοῖς ἐλαχίστου Καλλι-
στου Ζωγράφου Ἀγιορείτου τοῦ Ἐφεσίου.

Περὶ ἑνὸς μεγάλου καὶ ἀξιοθαυμάστου πράγματος τὸ Γέ-
νος ἡμῶν ἐκαυχᾶτο καὶ ἐσεμνύνετο, ἀδελφοί, διὰ τὴν Ὀρ-
θοδοξίαν. Ἄλλα χεῖμαρος ὀρμητικὸς ἐκ Δύσεως πλημμυ-
ρίσας ἠπέλλει τὸ Γένος ἡμῶν καὶ κατέπληττεν αὐτό, ὡς
θέλων κατακλύσαι ποτὲ τὸ εἰρημένον αὐτὸ ἀγαθόν, καὶ ἀ-
φανὲς ποιῆσαι αὐτὸ ἀπὸ προσώπου τῆς Γῆς, καὶ παντοιο-
τρόπως ἠγωνίζετο νὰ ἐπιτύχη τοῦ ποθουμένου, καὶ παρα-
σύρη τὴν τοῦ Γένους Ὀρθοδοξίαν, ἀλλὰ δὲν ἠτύχησε καθ' ὅ-
λα τὰ διάφορα καὶ ποικίλα αὐτοῦ δοκίμια, καὶ παρ' ὀλί-
γον ὁμως ἤθελεν ἐπιτύχει, εἰμὴ εὔρισκετο ἐν τῇ ἐποχῇ ἐ-
κείνῃ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ τῶν ἐν Βυζαντίῳ Εὐγενικῶν
ὁ ἔσχατος καὶ εὐγενικώτατος κλάδος ὁ Μάρκος ὁ τῆς Ἐ-
φέσου φωστήρ.

Ὅποια μὲν εἶναι τὰ κατορθώματα καὶ οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ
ὄσους κατέβαλεν ἐναντίον τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου χειμάρ-
ρου, ὅστις μικροῦ δεῖν νὰ καταπνίξῃ τὸ ἱερόν τῆς Ὀρθοδο-
ξίας πεδῖον· ὅποια δὲ καὶ γενναῖα χαρακώματα, ἅπερ μετὰ
ταῦτα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν κινδυνευόντων ὁμογενῶν αὐ-
τοῦ ἀνήγειρον, ταῦτα πάντα σοφοὶ κάλαμοι ἐξύμνησαν. Ὁ
μέγας ἐκκλησιάρχης Σύλβιστρος ὁ Συρόπουλος, Θεόδωρος
ὁ Ἱερομνήμων, Ἰωάννης ὁ Νομοφύλαξ, Γεώργιος ὁ καὶ
Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, Νεκτάριος καὶ Δοσίθεος οἱ Πατρι-
άρχαι Ἱεροσολύμων καὶ Ἀθανάσιος ὁ Πάριος· οὗς Διδα-
σκάλους κυριωτέρους ἔχων ὑπ' ὄψιν μου, ἀναλαμβάνω ὁ ἐ-

λάχιστος νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα τὰ ἡρωικὰ παλαίσματα, καὶ τῶ
ὄντι ὑπερφυῆ κατορθώματα πρὸς ἐλαχίστην ἔνδειξιν τῶν
τοῦ ἥρωος ἡμῶν μεγάλων κατορθωμάτων, καὶ ὅποσον πρὸς
αὐτὸν εἴμεθα ὀφειλέται. Διότι ἐάν οὗτος ἤθελεν ἐνδώσῃ εἰς
τοὺς ἀγρίους τοῦ μεγάλου χειμάρρου ροβερισμούς, καὶ τὰς
ἄλλας αὐτοῦ μεθοδείας, ὡς ἐκπροσωπίζων καὶ τὰς ἄλλας
Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, καὶ Ἐξάρχος ὢν τῆς Συνό-
δου, ἀφανὴς μὲν ἢ Ὀρθοδοξία ἤθελε γένει, καὶ ἡ θεσπεσία
γλῶσσα τοῦ Ἔθνους, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοῦ παιδεία, καὶ
ὁ ἐθνικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ ἤθελε συμμιχθῆ με τοῦ χει-
μάρρου τὰ θολερὰ ρεύματα· ἤθελεν ὄντως συγχρωμασθῆ
καὶ ἀμαυρωθῆ με αὐτὰ καὶ ἡ διαύγεια τῶν ἡθῶν καὶ ἐθῶν
αὐτοῦ· καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἤθελεν ἐκλείψει, μείνασα ἀδιάκρι-
τος καὶ εἰς τὰ πλέον ἰσχυρὰ τῶν κριτικῶν τηλεσκόπια καὶ
μικροσκόπια.

Οὗτος ὁ πανάριστος καὶ κατ' ἀλήθειαν μέγας Διδάσκα-
λος τῆς Ἀνατολικῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας Μάρκος ὁ Εὐγε-
νικὸς, γέννημα μὲν καὶ θρέμμα ἐτύγχανε τῆς Βασιλίδος
τῶν πόλεων δηλ. τῆς ὄντως λαμπρᾶς καὶ μεγάλης Κων-
σταντινουπόλεως. Γονεῖς δὲ κατὰ σάρκα ἔσχε, κατὰ μὲν
τὸν βίον περιφανεῖς οὕτω καὶ λαμπροῦς, ὥστε καὶ εὐγε-
νικοῦς ἐπικαλεῖσθαι· κατὰ δὲ τὴν πίστιν εὐσεβεστάτους καὶ
ὀρθοδοξοτάτους. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Γεώρ-
γιος, Διακονοῦς ὢν καὶ Σακελλίων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας
ἢ δὲ μήτηρ Μαρία, τὴν οἴκησιν ἔχοντες ἐν Γαλατᾶ. Παι-
δευθεὶς δὲ τὴν ἔξω τε καὶ ἔσω σοφίαν, ἐγένετο ἐγκρατῆς
ἀμφοτέρων· διότι καίπερ τῆς Βασιλείας πνεύσεως τὰ λεί-
σθια, καὶ τῶν πραγμάτων ἐν τῇ ἐσχάτῃ καχεξίᾳ εὐρίσκο-
μένων, καὶ τῶν κινδύνων ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ὄντων, ἤκ-
μαζον ὁμως ἄνδρες ἐπὶ σοφίᾳ καὶ συνέσει διακρινόμενοι καὶ
τοιούτοι ἦσαν Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς, Γεννάδιος ὁ Σχο-
λάριος, Γεώργιος ὁ Θεμιστός, Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος, Θεόδω-
ρος ὁ Γαζής, Ἰωάννης ὁ Ἀργυρόπουλος καὶ πλείστοι ἄλ-
λοι. Τότε δὲ καὶ ἡ εὐγενικὴ αὐτῆ ξυνωρίς, ὁ Ἱερός Μάρκος
λέγω καὶ ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ Ἰωάννης ὡς δύο ἀστέρες
φαινοὶ ἀνέτειλαν, καὶ τὰ πρωτεῖα μεταξὺ αὐτῶν εἶχον,
οὗς καὶ πολλῶ τῶ μέρῳ ὑπερέβαινον ἄκροι φιλόσοφοι καὶ

ἐπιστήμονες θεωρούμενοι καθὰ πολλοὶ τῶν συγγραφέων τὴν σοφίαν τοῦ θείου Μάρκου διαμαρτυροῦσι καὶ ὑπερθεματίζουσιν· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης ὁμολογεῖται εἰς ἄκρον πεπαιδευμένος ὥστε καὶ φιλόσοφος ἐπονομάζεσθαι, καὶ κατ' ἐξοχὴν οὕτω ἐκαλεῖτο καὶ ἐγνωρίζετο, ὡς μαρτυροῦσι καὶ πολλαὶ αὐτοῦ πρὸς Θεὸν εὐχαὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Φιλοσόφου ἐπιγραφὴν φέρουσαι· ἐτι δὲ καταφανὴς ἡ σοφία αὐτοῦ γίνεται ἐκ τῆς εὐστοχωτάτης καὶ λίαν ἐπιδεξίου ἀντιρρήσεως τοῦ ψευδωνύμου ὄρου τοῦ Φλωρεντιανοῦ συνεδρίου. (ἀ.) Ἄλλὰ τὰ μὲν περὶ τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου, ὃν καὶ Διάκονον καὶ Νομοφύλακα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εὐρίσκομεν ἐπιγραφόμενον ἐχέτωςαν τέλος ἐνταῦθα, τὰ δὲ περὶ τοῦ Ἱεροῦ τούτου Μάρκου φέρωμεν εἰς μέσον ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος ὑπέσχετο.

Ἐρωτι τοίνυν οὗτος τρωθεὶς τῆς μακαρίας ἡσυχίας, τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ τῆς περὶ ταῦτα μανίας τε καὶ τύρβης ἀποστάς, καὶ τοῖς τότε δοκίμοις τῶν Μοναχῶν προσελθὼν, ἐν τῇ τοῦ Μεγαλομ. Γεωργίου Μονῇ τῶν Μαγγάνων, τῇ τῆς ὑποταγῆς ἐπιπόνῳ τε καὶ σκληροτέρῳ διαίτη, προθύμως τὸν εὐγενικὸν ὑπέστρωσεν αὐχένα διὰ Χριστὸν, ὃν ἐπόθησε. Καλῶς δὲ καὶ ἀξίως τῆς ὑποταγῆς τοὺς ἀσκητικούς διανύσας διαύλους, καὶ ὄργανον χρηματίσας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὑπὲρ οὗ καὶ ἀγωνίζεσθαι ἐμελλε, εἰκοσιπενταετῆς ἐκάρη μοναχὸς καὶ ἀπὸ Μανουήλ, ὡς πρότερον ὠνομάζετο, μετωνομάσθη Μάρκος· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης δέχεται χρίσμα.

Τόσον δὲ ἦτον περιφανὴς διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς τε ἀρετῆς καὶ σοφίας αὐτοῦ, οὐ μόνον εἰς τοὺς ἐκ τοῦ πλησίον βλέποντας αὐτόν, ἀλλ' ἐτι καὶ εἰς τοὺς μακρὰν ὄντας, καθὼς λέγει καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Ἱερομνήμων ἐν διαλόγῳ μετὰ μοναχοῦ τινος· «Θαυμάσιος ὁ ἄνθρωπος (ὁ θεὸς ἢ Μάρκος) πᾶσι Πνευματικοῖς χαρίσμασι κεκοσμημένος, πρὸ τῆς Ἀρχιερωσύνης βίον ἀσκήσας ὀσιώτατον» (β). Ὅθεν καὶ ἱερομόναχον ἐτι ὄντα ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Πατριάρχ-

(ἀ) Τὰ ἀντιρρητικὰ αὐτοῦ εὐρήσεις ἐν Τόμ. Καταλλαγῆς σελ. 206.

(β) Ὅρα ἐν τῷ τόμ. χαρᾶς σελ. 611.

χης τοὺς ἐγκρίτους Μητροπολίτας, καὶ τοὺς ὑπερτίμους τῶν ὑπερτίμων παραδραμῶν ἄπαντας, τοῦτον ἐξελέξατο τοποτηρητὴν ἑαυτοῦ εἰς τὴν μελετωμένην σύνοδον· τοσαύτης καὶ τοιαύτης ὑπολήψεως καὶ φήμης, ἐτι καὶ πρὸ τῆς Ἀρχιερωσύνης ἐτύγχανε παρὰ πᾶσιν ὁ ἱερός Μάρκος, ὥστε ψήφῳ μὲν κανονικῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀξιώσει δὲ ἐπιμόνω, μᾶλλον δὲ ἐπιταγῇ ἀπαραιτήτῳ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀνάγεται καθέδραν τῆς τῶν Ἐφεσίων Μητροπόλεως, καὶ τίθησιν ἡ ἱερά Σύνοδος τὸ μέγα τοῦτο φῶς, τῆς τοῦ Ἁγίου Μάρκου λέγω ἀρετῆς καὶ σοφίας, εἰς τὴν ὑψηλὴν λυχνίαν τῆς Ἐφεσίων Μητροπόλεως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, πυρσὸν ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ στύλον ἄλλον φωτὸς τοῦ Ὀρθοδόξου λαοῦ προηγούμενον.

Ἐπειδὴ δὲ ὀρθεὶς Βασιλεὺς ἐξ ἀπονοίας μωρανθεὶς, καὶ τὰς πατρικὰς αὐτοῦ νοθεσίας τοῦ Μανουήλ (ἀ.) εἰς οὐδὲν θέμενος, Θεὸν μὲν τὸν ποιήσαντα καὶ βασιλεύσαντα αὐτὸν ἐγκατέλιπε, βουλὴν δὲ ὀλεθρίαν ἐθετο ἵνα μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Συνόδου, εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς μὴ ὄφειλε, παρὰ τὸν ἀντίθεον Πάπαν ἀπελθὼν, οἰκουμενικὴν ποιήσῃται μετὰ τῶν Λατίνων Σύνοδον, καὶ τὰς ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐσχισμένας Ἐκκλησίας ἐνώσῃ, ὡς ἂν δῆθεν μιᾶς ἤδη γενομένης τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ὁμοδοξίας, προτρέψῃται ὁ Πάπας τοὺς ὑπ' αὐτὸν τελούντας Βασιλεῖς, νὰ δώσωσι βοήθειαν στρατιωτικὴν, ἵνα τοὺς βαρβάρους ἀπελάσῃ, ὅσον οὐπω μέλλοντας, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἄπασι, καὶ αὐτὴν τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων ὑποδουλώσῃ.

Καλὸν δὲ μοὶ φαίνεται πρὸς γνῶσιν τῶν ἀπλουστέρων νὰ ἀναβιδάσωμεν ἀνωτέρω τὸν λόγον ὅπως γένηται αὐτοῖς σαφέστερος καὶ πληρέστερος. Τὸ τῶν Λατίνων ἔθνος τὸ ὀποῖον ἡ συνήθεια ὀνομάζει Φράγγους, οὐκ ἦν οὕτω κεχωρισμένον ἐξ ἀρχῆς ἀφ' ἡμῶν, οὐδὲ ἦσαν δύο Ἐκκλησίαι ἀντιστρατευόμεναι ἢ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ ὡς μετὰ τὸ σχίσμα, ἀλλ' ἦν καὶ ἐλέγετο μία ἡ ἐκκλησία, περιλαμβάνουσα τὰς τε ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τὰς ἐν τῇ Δύσει τοπικὰς ἐκ-

(ἀ.) Ὅρα ἐν τῇ Ἐκκλησιασ. Ἱστ. Μελετ. Ἀθηνῶν σελ. 268. τόμ. 3.

κλησίας, ὡσεὶ μία νύμφη ἐκλεκτή, ἔχουσα νυμφίον οὐράνιον, καὶ κεφαλὴν ἀθάνατον τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦ, τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν· διετηρήθη δὲ αὕτη ἡ καλὴ ἐνότης τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ ἀδελφικὴ σύμπνοια ἄχρι τοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἔτους καὶ ἐπέκεινα ἀπὸ Χριστοῦ.

Ἐπὶ τῆς Βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῶν αὐτοκράτορων οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης φιλαρχίᾳ κινούμενοι ἀφώρισαν τοὺς ἡμετέρους Ἀνατολικούς καὶ εἰς καθαιρέσεις προέβησαν τῶν Πατριαρχῶν· δηλ. τῶν οἰκουμενικῶν· ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι δικαίως ὡς οὐδὲν ἐλογίσαντο τοὺς κεραυνοὺς τοὺς ριφθέντας ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς καθέδρας. Πρὸς τούτοις δὲ ἐκείνοι μοναρχίαν φαντασθέντες προσεκάλουν εἰς τὸ δῆθεν ὑπέρτατον αὐτῶν κριτήριον τοὺς ἡμετέρους Πατριάρχας, καὶ ἠγωνίσθησαν παντοίοις τρόποις καθυποτάξαι τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν· οὗτοι δὲ διεκδικούντες ἀρχαῖα ἔθνη, μὴ ἀναγνωρίζοντες τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν τοῦ Πάπα ἀπέναντι τῆς καθόλου Ἐκκλησίας δὲν ἐπέιθοντο εἰς τὰς Παπικὰς προσταγὰς· ἐντεῦθεν ἀρχὴ γίνεται σχίσματος πρώτη τῶν δύο φιλάτων Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ὄχι τέλειον σχίσμα· ἐπειδὴ ἐν ὄσφ ἦν ὁ λόγος περὶ ἐθίμων καὶ τάξεων Ἐκκλησιαστικῶν, ὡς ἦσαν τὰ τότε συμβάντα, καὶ δόγμα πίστεως οὐδὲν μετεβάλλετο, καὶ σκάνδαλον καθολικὸν οὐκ ἠκολούθει, καὶ τέλειος χωρισμὸς οὐκ ἐγένετο.

Ἐν τοῖς καιροῖς δὲ τούτοις καθ' οὓς ἡ τῆς Ρώμης Ἐκκλησία διεφαίρετο πρὸς τὴν Ἀνατολικήν, προσετέθη παρ' ἐκείνης φοβερὰ βλασφημία ἐντὸς τοῦ ἁγίου Συμβόλου τῆς Πίστεως, ὅτι δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται. Οὐκ ἦν πλέον ὁ λόγος περὶ χειροτονιῶν καὶ προτιμήσεως θρόνων, ἀλλ' ἦν καὶ ἐγένετο δι' αὐτὰ τὰ δόγματα τῆς Πίστεως· ὅθεν ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν Σύνοδον συγκροτήσας οἰκουμενικὴν, εἰς ἣν παρήσαν καὶ τοποτηρηταὶ τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ ὀγδόου, ἐπρόσταζεν αὐτὸς οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ νὰ βεβαιωθῇ ὁ ὅρος, ἦτοι τὸ Ἅγιον Σύμβολον τῆς Πίστεως ἀπαράλλακτα· τὰ δὲ πρακτικὰ τῆς Συνόδου ἐκείνης ἐν τῇ Γ'. συνελεύσει αὐτολεξεί ἐχουσιν οὕτως·

«Οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης εἰ-

»πον, ὡς ἐκέλευσεν ὁ ἐκ Θεοῦ μέγας Βασιλεὺς ἡμῶν, πρέ»πον ἐστὶ μὴ ἕτερον ὄρον καινουργηθῆναι ἀλλ' αὐτὸν τὸν »ἀρχαῖον, καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κρατούμενόν τε »καὶ δοξαζόμενον ἀναγνωσθῆναι καὶ ἐπιβεβαιωθῆναι » καὶ ἀνεγνώσθη εἰς ἐπήκοον πάντων τὸ ἅγιον Σύμβολον, ἤγουν τὸ Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν καὶ τὰ ἐξῆς ἄχρι τέλους χωρὶς καμμίαν προσθήκην ἢ ἀφαίρεσιν, ἀλλ' ἀπαράλλάκτως ὡς καὶ ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν αὐτὸ σήμερον· μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ὁ παρῶν σύλλογος ἐξεβόησε· «πάντες οὕτω φρο»νουµεν οὕτω πιστεύομεν· ἐν ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ ἐβαπτί»σθηµεν, καὶ τοῦ ἱερατικοῦ βαθμοῦ ἠξιώµεθα· τοὺς ἐτέρως »δὲ παρὰ ταῦτα φρονούντας, ὡς ἐχθροὺς Θεοῦ καὶ τῆς ἀ»ληθείας ἠγούµεθα· ἦτις παρὰ τοῦτο τὸ ἱερὸν Σύμβολον, »τολμήσει ἕτερον ἀναγράψασθαι, ἢ προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν, »καὶ ὄρον ὀνομάσας ἀποθρασυνθεῖει, κατάκριτος καὶ πάσης »χριστιανικῆς ὁμολογίας ἀπόβλητος· τὸ γὰρ ἀφαιρεῖν, ἢ »προσθεῖναι ἀτελεῖ τὴν εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα μέχρι τῆς »σήμερον ὁμολογίαν δείκνυσι, καὶ τῆς τε ἀποστολικῆς πα»ραδόσεως, καὶ τῆς τῶν πατέρων διδασκαλίας καταγινώ»σκει· εἴτις τοίνυν εἰς τοῦτο ἀπονοίας ἐλάσας τολμήσει, »ὡς ἀνωτέρω λέλεκται ἕτερον ἐκθέσθαι σύμβολον, καὶ ὀ»ρον ὀνομάσαι, ἢ προσθήκην, ἢ ὑφαίρεσιν ἐν τῷ παραδε»δομένῳ ἡμῖν παρὰ τῆς Ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Νι»κκαίᾳ τὸ πρῶτον μεγάλης Συνόδου, ποιῆσαι, Ἀνάθεμα ἔστω.

Πῶς δὲ ἐνῶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχη παραδεχθῆ τὴν βλασφημίαν ἐκείνην οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ Πάπα ἐν τῇ παρούσῃ Συνόδῳ, πρῶτοι ἀποφασίζουσιν νὰ μένη ἀμετακίνητον, καὶ ἀπαρασάλευτον τὸ Ἅγιον Σύμβολον τῆς Πίστεως, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Πατέρων ἐκείνης τῆς Συνόδου ὄντων τρι»ακοσίων ὀγδοήκοντα πέντε τὸν ἀριθμὸν ἀνεθεμάτισαν ἐκεί»νον ὅστις καὶ ἂν προσθέσῃ ἢ ἀφαιρέσῃ, ἢ ἄλλην τινὰ με»ταβολὴν ποιήσῃ εἰς τὸ τῆς πίστεως Ἅγιον Σύμβολον, ἐκ»δηλον ὅτι ἡ αἵρεσις αὕτη (ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται) ἀνεφύη ἔπειτα ὅτι ὁ Πάπας Νι»κόλαος ἔστειλε θεολόγους εἰς Βουλγαρίαν ὡς ἀμέσως ὁ λόγος θέλει δείξει.

Ἐν ἔτει 861 συνέβη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βουλγάρων μεγάλη

ευορία· ἐκ ταύτης δὲ τῆς εὐκαιρίας ὠφεληθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐπολιόρρησεν αὐτούς· οὗτοι δὲ ἀναγκασθέντες παρεδόθησαν μετὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν Βογορέως ἐπὶ συνθήκῃ νὰ δεχθῶσι τὸν Χριστιανισμόν. (ἀ.) Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ, τούτους μὲν ἐβάπτισεν ἐκεῖ διὰ ἱερέων, οὓς μετ' ἑαυτοῦ εἶχε, τὸν δὲ ἄρχοντα αὐτῶν Βόγορη ἀγαγὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ βαπτίσας ἐπωνόμασε Μιχαὴλ. Ὁ Πατριάρχης Φώτιος ἀποστείλας εἰς Βουλγαρίαν ἐπισκόπους τε καὶ ἱερεῖς, ἵνα διδάξωσι τὸν νεόφυτον ἐκείνον λαὸν τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως τὰ δόγματα ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς Βουλγαρίας Μιχαὴλ στηρίζων αὐτὸν εἰς τὰ δόγματα τὰ Χριστιανικά, ἐν ἧ καλεῖ αὐτὸν «καλὸν ἀγαλμα τῶν ἐν ἡμῶν πόνων, τῶν ἐμῶν πνευματικῶν ὠδίνων εὐγενὲς καὶ ἀγνήσιον γέννημα.» Ἐκ τῶν λόγων τούτων δηλοῦται ὅτι ὁ Ἅγιος Φώτιος ἐκατήχησε καὶ ἐβάπτισε τὸν Μιχαὴλ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ δὲ Πάπας Νικόλαος ἐπιθυμῶν νὰ ὑποτάξῃ τὴν Βουλγαρίαν ἐν τῷ παπικῷ θρόνῳ, νὰ θερύσῃ δηλαδὴ ὅπου οὐκ ἔσπειρεν, ἔπεμψεν ἐκεῖ ἐν ἔτει 866 ἰδίους ἐπισκόπους ἀπὸ τῆν Ρώμην διὰ νὰ διδάσκουν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ νὰ φέρουν αὐτούς εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ Πάπα. Οἱ τοῦ ἀντιχρίστου δὲ οὗτοι πρόδρομοι καὶ ψευδοεπίσκοποι, ὄντες ἀγγεῖα τοῦ Σατανᾶ ὡς ἔχοντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἐρριζωμένῃ τὴν ἐν λόγῳ αἵρεσιν, πρώτην ἤδη φοράν καὶ δὴ ἐν Βουλγαρίᾳ ἐξήμεσαν καὶ διέσπειρον αὐτὴν, μὴ ἔχουσαν ἰσχὺν ἐτι ἐντὸς τῆς Ρώμης, καὶ ὡς πολεμουμένην δραστηρίως ὑπὸ τῶν Παπῶν ὡς ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀναγινώσκωμεν μαρτυρούσας τοῦτο, καὶ τῆς πρὸς τὸν Φώτιον ἐπιστολῆς τοῦ Πάπα Ἰωάννου, δι' ἧς πληροφορεῖ αὐτόν, ὅτι οὐ μόνον δὲν δέχεται αὐτὴν τὴν βλασφημίαν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ μετὰ τὸν Ἰούδαν συναριθμοῦμεν ἐκείνους οἵτινες πρώτην ἤδη φοράν ἐτόλμησαν τὰ ἐκαστομίσωσιν αὐτὴν, (β') ἐν τῷ καιρῷ δὲ τῆς ἁγίας ἐκείνης Συνόδου ἐν ἧ οὐκ ἦν ἐτι ἡ βλασφημία αὐτὴ ἐρριζωμένη ἐν τῇ Ρώμῃ, ὡς γίνεται δὴ-

(ἀ.) Τόμ. Ἁγαπ. Δοσιθ. Ἱεροσολύμ. εἰς τὰ προλεγόμενα σελ. 4.

(β') Νεκταρ. Ἱεροσολύμ. σελ. 55.

λον ἐκ τῆς ἀναθεματίσεως τῶν τοποτηρητῶν τοῦ Πάπα εὐσεβῶν τότε ὄντων. Ἐν ὅσῳ οὖν τὸ κακὸν τοῦτο ἔξω τοῦ θρόνου σποράδην διεδίδετο, ἐσκανδάλιζε μὲν τοὺς Ἀνατολικούς καὶ κατὰ πολλὰ ἐτάραττεν αὐτούς, ἀν καὶ αἱ Ἐκκλησίαι εἰσέτι ἦσαν ἡνωμένοι, ὡς ὑγιαινούσης ἐτι τῆς Ρώμης καὶ ἀπεχούσης τῆς σκανδαλώδους ἐκείνης ρήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐπὶ μακροῦς χρόνους ἐδείκνυε μεγάλην προθυμίαν καὶ ἀδελφικὴν συμπάθειαν πρὸς τὴν Δυτικὴν· ἀφοῦ ὅμως διασπαρεῖσα μετ' ὀλίγον ἡ αἵρεσις αὕτη προσεχώρησεν ἐπομένως καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς Ρώμης, ἐν ἧ εὔρε πολλοὺς τοὺς ὀπαδοὺς καὶ δὴ τοὺς ἐπισκόπους αὐτῆς, οἵτινες διὰ φιλοδοξίαν καὶ φιλαρχίαν ἠσπάρθησαν τὴν αἵρεσιν ταύτην, καίτοι οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν πρόεδροι πολλάκις ἐνουθέτησαν αὐτούς καὶ ἐξήλεγξαν διὰ τὴν κακὴν ταύτην καινοτομίαν, τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην, τελευταῖον ἀπὸ τὰ ἱερά διπτύχα ἀπέβησαν καὶ ἀνεθεμάτισαν αὐτούς ὡς ἀμέσως ὁ λόγος θέλει δείξει.

Βασιλευόντων ἐν τῇ Ἀνατολῇ Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου τῶν Πορφυρογεννήτων, καὶ ὄντος Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σεργίου ἐκ τοῦ γένους τοῦ Φωτίου καταγομένου, ὅστις πρῶτος ἐστοχάσθη τὴν ἐν τῇ κοινῇ ὁμολογίᾳ προσθήκην, ἧτις προσθήκη τολμηρῶς καὶ ἀυστόλως εἰσῆχθη ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Πάπα, καταστήσαντος αὐτὴν καὶ δόγμα στερεὸν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὅστις μάλιστα καὶ Εὐαγγέλιον καταφρονήσας καὶ οἰκουμενικὰς συνόδους ἀθετήσας καὶ πάντα εἰς οὐδὲν λογισάμενος ἐτόλμησε νὰ προσθέσῃ ἐγγράφως εἰς τὸ Ἅγιον Σύμβολον τὴν πανάθεσμον προσθήκην καὶ ἔστειλλε μετὰ τῆς αὐτοῦ ὁμολογίας πρὸς τοὺς τέσσαρας Πατριάρχας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τότε συνεκροτήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος, προεδρεύοντος τοῦ Πατριάρχου Σεργίου, ἧτις τὰ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Φωτίου κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῶν Λατίνων προσεβεβαίωσε καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοφόρου Πάπα ὡς αἰρετικὸν ἐξήλειψε, σημείον ἀποδεικνύον τὴν ἀγανάκτησιν, ἣν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκ-

κλησία ἐπὶ τσαῦτα ἔτη ὑπέφερε, δεικνύουσα ἐπὶ ἑκατὸν περίπου ἔτη μεγάλην φιλανθρωπίαν καὶ ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ἐν τῇ ἐλπίδι ἀναμένουσα τὴν σβέσιν τοῦ πυρὸς ἐκείνου καὶ τὴν διόρθωσιν τῶν Δυτικῶν ἐφ' ᾧ καὶ ἀπέκοψεν αὐτὴν ὡς μέλος σεσηπός.

Οὕτω δὲ αἱ δύο Ἐκκλησίαι σχισθεῖσαι ἀπ' ἀλλήλων ἔμμενον εἰς μῖσος καὶ ἀντιπάθειαν ἄκραν πρὸς ἀλλήλας· καὶ ἡμεῖς μὲν διατηροῦμεν καὶ διατηρήσομεν τοὺς ὅρους τῶν οἰκουμενικῶν Ἀγίων Συνόδων καὶ τοὺς θεσμοὺς τῶν Πατέρων ἡμῶν, ἐκεῖνοι δὲ ἔκτοτε ἐξοκειλάντες μένουσιν ἐν τῇ πλάνῃ τῆς καχοδόξου αὐτῶν αἱρέσεως.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκειμένον ἐπανέλθωμεν. Βασιλεύοντος ἐν τῇ Ἀνατολῇ τοῦ ρηθέντος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ μαθόντος ὅτι οἱ τῆς Δύσεως ἡγεμόνες προτίθενται νὰ θέσωσι φραγμὸν εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἐναντίων, τὴν Πολωνίαν καὶ Οὐγγαρίαν, νὰ ἐγκαταλείψωσι δὲ ἀπροστάτευτον τὴν Ἑλληνικὴν βασιλείαν, ταχέως ἐπιλαθομένου τῶν πατρικῶν νοθεσιῶν, βασιζομένων ἐπὶ παλαιᾷ τῶν πραγμάτων πείρας, ἀπεφάσισεν ἵνα ἀνανεώσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μανουὴλ διαπραγματεύσεις περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ συνόδου οἰκουμενικῆς καὶ τύχῃ οὕτω τῆς ὑπὲρ τοῦ Γένους βοθηθείας τῇ συμπράξει τοῦ Πάπα Εὐγενίου. Πρὸς τοῦτον τὸν Παλαιολόγον Ἰωάννην καὶ Ἰωσήφ τὸν Πατριάρχην ἀπέστειλεν ἡ συγκροτηθεῖσα σύνοδος ἐν τῇ πόλει Σενῶν τῆς Ἰταλίας, κατὰ τὸ ἔτος 1423, Ἀντώνιον τὸν Μασανᾶν ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Ἐλασσόνων προκειμένου περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν δι' ἣν αἰτίαν ἡ σύνοδος αὐτῇ συνεκροτήθη, ὅστις ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διηγηθεὶς τὰ προσταθέντα εἰς αὐτόν, ἐπέστρεψε κομίσας ἐπιστολὰς Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου πρὸς τὴν σύνοδον ἔνθα ἐφανέρωσεν ὅτι εἶναι ἕτοιμος πρὸς τὴν ἐνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Τῆς συνόδου δὲ διαλεχθείσης, ὁ Ἰωάννης πάλιν ἐπρεσβεύσατο πρὸς τὸν Ρώμης Πάπαν Εὐγένιον, ἵνα ἔλθῃ εἰς ἐν μέρος καὶ ἐγειρῇ τὴν διαφορὰν τῆς Πίστews, δοκιμάζων τὴν γνώμην τῶν Δυτικῶν, ὡς λέγει ὁ Καλκοκονδύλης, ἂν τῷ ὄντι θέλωσιν αὐτὸ οἱ Ἕλληνες,

νὰ ἀκολουθήσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ διὰ μέσου αὐτῆς τῆς ἐνώσεως ἐστοχάζετο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παρά τῶν Δυτικῶν βοήθειαν.

Αὕτη λοιπὸν ἡ τοῦ Ἰωάννου πρεσβεία μετέβη καὶ εἰς τὴν ἐν Βασιλείᾳ σύνοδον, πόλει τῆς Γερμανίας, συγκροτηθεῖσαν ἐν ἔτει 1431, ἣτις Σύνοδος ἀνέφερεν αὐτῇ τὴν ἐνωσιν πρὸς τὸν Εὐγένιον, κρίνασα ὡς πολλὰ συμφέρον πρὸς σύστασιν ἐντελῆ καὶ μεγαλειτέραν τῆς Συνόδου αὐθεντίαν τὸ νὰ σύρῃ πρὸς αὐτὴν Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον μετὰ τὴν περι αὐτὸν Γερουσίαν ὅθεν τὴν τε πρεσβείαν αὐτοῦ ἐδέχθη, καὶ πρέσβεις εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ σύνοδος ὁμοῦ μετὰ τοὺς βασιλικοὺς ἀνταπέστειλε μετὰ τριήρεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦν καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ἀνὴρ συνετός καὶ δεξιώτατος.

Τοῦτο μαθὼν ὁ Πάπας Εὐγένιος δεινὸν ἐνόμισε τὸ πρᾶγμα εἰς αὐτόν καὶ εἰς τὴν φιλαρχίαν τοῦ θρόνου ἐπικίνδυνον, ἐὰν εἰς αὐτὴν τὴν σύνοδον προστεθῶσι καὶ οἱ ἀνατολικοί, ἐπειδὴ κατ' αὐτοῦ ἦσαν συνηγμένοι ὑπερεπτακόσιοι Λατινεπίσκοποι, μετὰ συνδρομὴν ὅλων τῶν Βασιλέων καὶ Ρηγάδων τῆς Εὐρώπης διὰ νὰ συστειλῶσι καὶ νὰ διορθώσωσι τὰ ἄτοπα τῆς Ἰταλίας, καὶ μάλιστα τὰ σκάνδαλα δι' ὧν ἐτάραττον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Δύσεως οἱ τρεῖς Πάπαι, ὧν τελευταῖος ἦν ὁ Εὐγένιος, ὅτινες διὰ πολλοὺς χρόνους εἰς διαφόρους τόπους ἐπαρουσιάζοντο ὡς νόμιμοι Πάπαι χωρὶς νὰ παραχωρῇ ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον τὸ παπάτον του καὶ τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου. Αὕτῃ λέγω ἡ σύνοδος ἐμήνυσε τῷ Πάπα Εὐγενίῳ ἵνα πορευθῇ ἐκεῖ προσωπικῶς, ἢ νὰ στείλῃ ἐγγράφως τὴν γνώμην του ἀποφαινόμενος ὅτι ἡ σύνοδος εἶναι νόμιμος καὶ κανονικὴ καὶ ὅτι ἤθελεν ἀποφασίσαι εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀποδεχθῇ ὑποτασσόμενος εἰς αὐτὴν, ὡς δῆθεν (ἐκεῖνοι ἐφρόνουν) οἰκουμενικὴν. Ταῦτα ἔγραψαν οἱ συνοδικοὶ ἐπὶ ποινῇ, ὅτι, ἐὰν δὲν πράξῃ ἐν ἐκ τῶν δύο, ἐξάπαντος θέλει δοκιμάσει τὴν δικαίαν ὁργὴν τῆς ρηθείσης συνόδου μετὰ τὴν τελείαν αὐτοῦ καθαίρεσιν.

Ὁ Πάπας Εὐγένιος μὴ θέλων νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν σύνοδον ἣτις ἐτύπου καὶ ἀπεφάσιζε τὰ ἐναντία εἰς τὴν φαντασίαν αὐτοῦ, καὶ ἐξ ἄλλου πάλιν φοβούμενος τὴν ὀργὴν μίαν συνόδου τόσο μεγάλης καὶ φοβερᾶς, μὲ τὴν ὁποίαν ἔσταντο ὅλοι οἱ Βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ περισσότεροι καὶ οἱ ἐκλεκτότεροι ἀπὸ τοὺς Καρδινάλιους, εὐρέθη καὶ αὐτὸς ὡς καὶ ὁ ἡμέτερος Βασιλεὺς εἰς δύο στενά· ἐσυλλογίσθη μὲ τὴν βίαν νὰ μετατοπίσῃ τὴν σύνοδον εἰς Φερραρίαν, πόλιν τῆς Ἰταλίας, τὸ ὁποῖον καὶ πρότερον ἐμνηχάτο· ὅθεν καὶ εὐθὺς τριῆρεις ὠπλισμένας πέμψας ὡς πρὸς πόλεμον κατὰ τῶν ἀπὸ Βασιλείας τριῆρων καὶ πρέσβων, καὶ ναύαρχον εἰς αὐτὰ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Κουτλουμέραν διώρισε, τὸν ὁποῖον καὶ ἐπρόσταξε νὰ διαφθείρῃ μὲ χρήματα τὸν προεστῶτα τῶν ἐπὶ τῶν ἐκ Βασιλείας τριῆρων, τὸν ὁποῖον οἱ Πατέρες τῆς ἐν αὐτῇ συνόδου ἐπέμψαν ἵνα λάβωσιν εἰς αὐτὰς τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁ Πλάτινας μαρτυρεῖ· εἰς δὲ τοὺς Ἕλληνας ὑπέσχετο, ἂν ἔλθωσι πρὸς αὐτόν, νὰ στείλῃ μεγάλην βοήθειαν εἰς αὐτούς, μάλιστα δὲ μὲ ἴδια αὐτοῦ ἐξοδα νὰ μισθώσῃ δύο χιλιάδας δυνατούς ἄνδρας ἵνα διαφυλάττωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν πόλιν. Μεγάλην δὲ προθυμίαν δείξας ὁ Πάπας ὡς πρὸς τοῦτο, πάντα τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ αὐτοῦ σκεύη ἐξώδευσε, καὶ τὴν Παπικὴν αὐτοῦ μίτραν ἐνέχυρον εἰς τοὺς Φλωρεντινοὺς ἔδωκε, δανεισθεὶς ἀπὸ αὐτοὺς φλωρία νομίσματα τεσσαράκοντα χιλιάδας, διὰ νὰ ἔχη μὲ αὐτὰ λαμπρῶς νὰ ὑποδεχθῆ τὸν Βασιλέα καὶ τὸν κλῆρον τῶν Ἑλλήνων, ὅταν ἔλθωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν· ὅθεν καὶ οἱ συγγραφεῖς τὴν ἐλευθεριότητα ἐκείνου πολὺ ἐπαινοῦσι.

Τὸν δὲ βασιλέα Ἰωάννην τὸ πρῶτον ἐμποδιζόμενον, καὶ ἀπὸ διαφόρους συμβουλὰς κατατηκόμενον, ποῖον ἐκ τῶν δύο συμφέρει, εἰς τὴν ἐν Φλωρεντία σύνοδον νὰ ὑπάγῃ, ἢ εἰς τὸν Πάπαν Εὐγένιον τὴν ἐν Φερραρία σύνοδον καταγγεῖλαντα; ἐξαιρέτα συνεβούλευσεν ὁ προρρηθεὶς φράτῳ Ἰωάννης λέγων, ἂν ζητῆς συμβουλήν, ὦ βασιλεῦ, ἀπὸ ἐμὲ

νουθετοῦντα τὰ ὠφέλιμα, σὲ συμβουλεύω νὰ μένης εἰς τὰ ἴδια, διότι βλέπεις ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἀσυμφώνους καὶ διαμαχομένους, καὶ νὰ μὴ ἐλπίζῃς καλὸν τι ἐκ τῆς Ἰταλίας· (α) ἀλλὰ δὲν ἠκούσθη διότι ὁ αὐτοκράτωρ χρειάζομενος μίαν ταχεῖαν βοήθειαν, καὶ πιστεύσας εἰς τὰς ψευδεῖς ὑποσχέσεις τοῦ Πάπα Εὐγενίου, τὸ μὲν ταξείδιον αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Βασιλείᾳ σύνοδον παρητήσατο, καὶ εἰρηνικῶς ἀπέπεμψε λέγων, ὅτι εἰς τοὺς Ρωμαίους πρότερον εἶναι ὑπόχρεως νὰ ὑπάγῃ ὡς καὶ οἱ Οὐνετοί, καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία κρίνουσιν εὐλογον. Αἱ μὲν δὲ ἀπὸ τῆς Βασιλείας τριῆρεις ἀπρακτοὶ ὑποστρέψασαι, τὰ προαχθέντα τοῖς πέμψασιν ἀνήγγειλαν, οὗτοι δὲ ὀργισθέντες τὸν Πάπαν Εὐγένιον καθῆρον ἐπὶ πολλοῖς ἀτοπήμασιν ἐγκαλούμενον, καὶ ἀπαντῆσαι εἰς ἀπολογία μὴ θέλοντα· καὶ προεβίβασαν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν Παπικὴν ἀξίαν Φίλικα λεγόμενον· ὅπερ δὴ ὡς ἐν παρόδῳ χρησιμεύει εἰς τὸν φιλιαναγνώστην ὅτι ἡ ψευδοσύνοδος ἐκείνη, μολονότι ἐστάθη παράνομος διὰ τὰ δυσεθῆ αὐτῆς δόγματα, εἶχε προσέτι καὶ τοῦτο τὸ ἐλάττωμα, ὅτι ὁ Πάπας αὐτῆς ἦν καθηρημένος, ἀπὸ μίαν τόσο μεγάλην ἰδικὴν τῶν συνοδῶν. Ὁ δὲ Πάπας Εὐγένιος ἰδὼν τὸν ἑαυτὸν του συστημένον καθὼς ἠθέλησε μὲ τὴν ἰδικὴν του σύνοδον, ἀπεκήρυξεν ἐκείνην ὡς ἀποστατικὴν καὶ παράνομον· μεταξύ δὲ τῶν δύο τούτων συνοδῶν τόση διχόνοια ἦν ὥστε ἡ μία τὴν ἄλλην συναγωγὴν τοῦ Σατανᾶ ἐπωνόμαζον· βλέποντες ὅμως οἱ ἡμέτεροι ταῦτα ἔλεγον σχεδὸν πάντες ὅτι οὐ συμφέρει τῷ Βασιλεῖ ἀπελθεῖν εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν, διότι ἐκεῖνοί εἰσιν ἐσχισμένοι καὶ ἀλλήλοις μάχονται· ταῦτα συνεβούλευσεν αὐτῷ καὶ ὁ τῆς Γερμανίας βασιλεὺς Σιγισμόνδος διὰ τοῦ Δισυπάτου Μανουήλ. (β) Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης μὴ παραδεχθεὶς τὰς συμβουλὰς ταύτας προητοιμάζετο, ἵνα μεταβῆ εἰς Ἰταλίαν καὶ συγκροτήσῃ σύνοδον μετὰ τοῦ Πάπα, παρ' οὗ ἤλπικε νὰ λάβῃ τὴν παρ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ὑποσχεθεῖσαν βοήθειαν.

(α.) Συνταγμ. Νεκταρ. Ἱερουσαλ. σελ. 36.

(β.) Συρόπουλ. σελ. 57.

Ταῦτα δὴ φαντασθεῖς καὶ μάτην ὄνειροπολήσας ὁ δειλάιος, γράφει ἐπιστολὸς εἰς τοὺς ἀπόντας Ἀρχιερεῖς νὰ εὐρεθῶσιν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, φανερόναι καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Πατριάρχας τὴν βουλήν του καὶ ζητεῖ παρ' αὐτῶν νὰ διωρῆσουν τοποτηρητὰς καὶ ἀντιπροσώπους των ἔστειλε δὲ καὶ πρέσβεις εἰς τὸν Μέγε τῆς Ἰβηρίας, καὶ εἰς τὸν μέγαν Κνέζην Ρωσσίας, καὶ εἰς τὸν βασιλέα Τραπεζούντος, καὶ εἰς τὸν αὐθέντην Βλαχίας, ἵνα ἀποστείλωσιν ἐκ μέρους αὐτῶν ἀνθρώπους διὰ τὴν σύνοδον. Συνήχθησαν κατὰ τὸ βασιλικὸν πρόσταγμα οἱ Ἀρχιερεῖς, διωρίσθησαν τοποτηρηταὶ ἄλλοι ἄλλων καὶ δὴ καὶ ὁ Ἱερὸς Μάρκος κατὰ πρώτην φοράν Ἱερομόναχος ἔτι ὢν καὶ ἐν τῇ τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου Μονῆ τῶν Μαγγάνων ἡσυχάζων ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας κατὰ δεύτερον ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων καὶ τρίτον Ἀρχιερεὺς τῆς Ἐφέσου γενόμενος (τὸν γὰρ ὄντα τότε Ἐφέσου Ἰωάσαφ τοῦνομα καὶ πρὸς τὴν Σύνοδον ἐτοιμαζόμενον εἰς τὰς ἐκεῖσε μετέστη μονάς) ἐκλέγεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντιοχείας τόσον ἤτον ὀνομαστὸς ὁ ἅγιος Μάρκος καὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν αὐτοῦ, ὡς καὶ πρότερον εἶπομεν, ὥστε καὶ μακρὰν ὄντα, εἰς τοῦτον ἀπέβλεψαν καὶ οἱ τρεῖς Πατριάρχαι.

Ἐκ τῶν κελεύσει τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει συναθροισθέντων ἀρχιερέων ἐξελέχθησαν, ἵνα ἐν τῇ συγκροτηθησομένῃ συνόδῳ συνεδριάσωσιν οἱ ἑξῆς: ὁ ἅγιος Μάρκος Μητροπολίτης Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός καλούμενος, ὡς καὶ ἑξαρχος τῆς συνόδου διωρίσθη, ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος, ὁ Τραπεζούντος Δωρόθεος, ὁ Κυζίκου Μητροφάνης, ὁ Νικομηδείας Μακάριος, ὁ Νικαίας Βησσαρίων, ὁ Σάρδεων Διονύσιος, ὁ Τορνόβου Ἰγνάτιος, ὁ Μονεμβασίας Δοσίθεος, ὁ Λακεδαιμονίας Μεθόδιος, ὁ Ἀμασειας Ἰωάσαφ, ὁ Μιτυλήνης Δωρόθεος, ὁ Σταυρουπόλεως Ἡσαΐας, ὁ Μολδοβλαχίας Δαμιανός, ὁ Ρόδου Ναθαναήλ, ὁ Μελενίκου Ματθαῖος, ὁ Δράμας Δοσίθεος, ὁ Γάνου Γεννάδιος, ὁ Δρίστρας Κάλλιστος, ὁ Ἀγγιόλου Σωφρόνιος, ὁ Ρωσσίας Ἰσιδώρος μεθ' ἑνὸς ἐπισκόπου καὶ ὁ Γεωργίας μεθ' ἑνὸς ἐπισκόπου· τοὺς δὲ λοιποὺς κατέλιπεν ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἐκ δὲ τῶν ἀρχόντων τῆς Ἐκκλησίας ἐξελέχθησαν ὁ μέγας σκευοφύλαξ

διάκονος Θεόδωρος ὁ Ξανθόπουλος, ὁ μέγας χαρτοφύλαξ καὶ ἀρχιδιάκονος Μιχαήλ ὁ Βαλσαμών, ὁ μέγας ἐκκλησιαρχῆς καὶ δικαιοφύλαξ Σίλβεστρος ὁ Συρόπουλος, ὁ πρωτέκδικος διάκονος Γεώργιος ὁ Καππαδόξ, ὁ μέγας σακελλάριος Μανουήλ ὁ Χρυσοκόκης, ὁ νομοφύλαξ Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός καὶ πάντες οἱ λοιποὶ πλὴν τοῦ ἀσθενούντος Ἱερομνήμονος· τὸν δὲ αὐτοκράτορα ἠκολούθησαν πλὴν τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου καίτινων ἄλλων συγκλητικῶν καὶ οἱ ἐπὶ σοφία διαπρέποντες Γεώργιος Γεμιστὸς ὁ Λακεδαιμόνιος, Γεώργιος ὁ Σχολάριος, καὶ Γεώργιος Ἀμηροῦτζης ὁ Τραπεζούντιος.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὅτε ἐμελετᾶτο αὕτη ἡ σύνοδος καθήμενος ὁ Πατριάρχης ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ μετὰ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων, καὶ δύο ἐκ τοῦ παλατιοῦ ἀρχόντων ἔκαμε μίαν ἀξιοθαύμαστον κρίσιν λέγων οὕτως «λέγουσι ἠγενέσθαι τὴν σύνοδον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ ἀπελθεῖν τοὺς ἡμετέρους ἐκεῖσε, καὶ καρτερῆσαι ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ ἔχειν ἠτάς ἐξόδους καὶ τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν σιτηρῶν παρ' ἐκείνων. Ἐν γοῦν τῷ ἀπελθεῖν οὕτω καὶ ἐκδέχεσθαι καὶ τὴν ἡμερησίαν τροφήν ἐξ ἐκείνων ἤδη γίνονται δοῦλοι καὶ μισθωτοί, ἐκεῖνοι δὲ κύριοι· καὶ περ ὁ δούλος τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ ὀφείλει ποιεῖν, καὶ πᾶς μισθωτὸς τὴν ἔργασίαν τοῦ μισθούντος αὐτὸν ἐργάζεται· καὶ περ ὁ μισθῶν τινα τούτου χάριν τὸν μισθὸν παρέχει ἵνα ὁ μισθούμενος πληροῖ πᾶν ὅπερ ὁ μισθῶν αὐτὸν προστάξει, εἰ δὲ μὴ γὰρ οὐ παρέχει τὸν μισθόν. Εἰ γοῦν ἐκεῖνοι κρατήσουσι τὸ σιτηρῶν, τί ποιήσουσιν οἱ ἡμέτεροι; καὶ εἰ οὐ θέλῃσουσιν ὑποστρέψαι τοὺς ἡμετέρους δι' ἰδίων ἐξόδων τε καὶ πλευσίμων τί ἄρα ἔξουσιν οὗτοι ποιῆσαι; Κατὰ τί οὖν συμφέρει τούτους τοὺς ὀλίγους, τοὺς ξένους, τοὺς πένητας ἀπελθεῖν εἰς τοὺς πολλούς, τοὺς πλουσίους, τοὺς ὑπερηφάνους, τοὺς ἐντοπίους καὶ εἰς αὐτοὺς δουλωθῆναι; καὶ ταῦτα καὶ περὶ πίστεως καὶ εὐσεβείας συζητεῖν καὶ διδάσκειν αὐτούς, οὐκ ἐνὶ τούτῳ καλόν, οὐκ ἐνὶ ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι οὐδὲ ὅπως συμφέρει ἡμῖν τούτο.» (α)

(α) Συρόπουλ, σελ, 13.

Ὁ γὰρ τὰ καλὰ ἐκεῖνα προλέγων Ἰωσήφ ὁ Πατριάρχης, ἀφ' οὗ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ παρὰ τοῦ Πάπα σταλέντες ἰδία καὶ μυστικῶς μετ' αὐτοῦ συνωμίλησαν, καὶ ἐπρόβαλον εἰς αὐτὸν ὅτι θέλει λάβῃ ὅλα ἐκεῖνα ὅσα δύνανται νὰ εὐχαριστήσουν μίαν φιλόδοξον ψυχὴν, ἐξαιφνης μεταβαλλόμενος καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζηται καὶ τοὺς μὴ θέλοντας νὰ τὸν ἀκολουθήσουν σφοδρῶς ἐπαρακίνει καὶ παντοίοις τρόποις ἠνάγκαζε λέγων πρὸς αὐτούς. «Ἐγὼ ἔχω πολλὴν θάρρος καὶ πληροφορίαν, καὶ ἀπὸ γραμμάτων καὶ ἀπὸ λόγων τῶν ἐρχομένων ἐκείθεν, ὡς ἀπελθόντας ἡμᾶς νὰ κείσῃ σὺν Θεῷ ὑποδέξονται πάντας μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ ἀγάπης, καὶ μεγάλως θεραπεύσωσι καὶ ἐξομεν πᾶσαν ἀδεια καὶ ἐλευθερίαν λέγειν, ἄτερ ἂν ἐθέλωμεν, καὶ ἀποδείξωμεν τὴν ἡμετέραν δόξαν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, καθαρῶτάτην καὶ λαμπροτάτην καὶ ὅσον εἰς τὰ περὶ τῆς δόξης διδάσκαλοι ἐκεῖνων φανήσονται οἱ ἡμέτεροι καὶ πεισθήσονται καὶ στέρεξωσι τὴν ἡμετέραν δόξαν καὶ οὕτως ἐνωθησόμεθα καὶ ὑποστρέψωμεν νικηταὶ τροπαιοῦχοι.» ἔθεν καὶ οἱ λοιποὶ πάντες σιωπῇ φερόμενοι ἐπηκολούθησαν.

Ὁ δὲ Βασιλεὺς διὰ τὰς ματαίας ἐλπίδας ἃς ἔτρεφεν εἰς τὴν ἀσυλλόγιστον ψυχὴν αὐτοῦ, ἐσπούδαζε νὰ φθάσῃ ὡς διψῶσα ἐλαφος εἰς τὴν θαλαρὰν πηγὴν τῆς Ἰταλίας, τέλος δ' ἀνεχώρησε μετὰ τῶν λοιπῶν συνεπαγόμενος καὶ τὸν Ἄγγιον Μάρκον Ἐφέσου, πλὴν ὄχι ἐκουσίως, καθὼς θέλομεν ἀκούσῃ αὐτὸ ὕστερον ἀπὸ τὸν ἴδιον.

ΘΕΟΣΗΜΕΙΑΙ ΔΕΙΚΝΥΟΥΣΑΙ ΜΗ ΚΑΤΑ ΘΕΙΑΝ ΒΟΥΛΗΣΙΝ
ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΝ.

Ὅταν ἦλθον αἱ τριήρεις τοῦ Πάπα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἡ καπετανικὴ τριήρης τοῦ Κουτλουμέρα ἔστη εἰς τὸν ναύσταθμον, εὐθὺς σεισμός μέγας ἐγένετο· καὶ ὅτε πάλιν ὁ Βασιλεὺς ἐπέβαινε τῆς ἰδίας τριήρεως βρασμός μέγας ἐν τῇ θαλάσῃ ἐγένετο· ἀναχωρήσαντες δὲ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 27 Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1437 καὶ διερχόμενοι τὴν Καλλιούπολιν ἐφθασαν εἰς τὴν Μάδουτον καὶ ὀλίγης διελθούσης τῆς ὥρας σεισμός πάλιν

μέγας ἐγένετο. Ὅμως αὐτὰ μὴ διανοουμένου οὔτε στοχαζομένου τοῦ ἀσυνέτου Βασιλέως, ἐφθασαν εἰς Βενετιάν μετὰ πολλοὺς κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας τῇ 8 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1438 Ἐξελθόντες δὲ εἰς Βενετιάν ἀσπασίως ἐδέξαντο οἱ Βενετοὶ τὸν Βασιλέα, τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς λοιποὺς Ἄρχιερεῖς. Ἐδωκαν λοιπὸν εἰς αὐτοὺς καὶ ἱερόν τέμενος καὶ εἰσῆλθον ἐκτελέσοντες τὴν ἀναίμακτον θυσίαν. Ἐσυναχθησαν δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἅπαντες οἱ ἐν τῇ πόλει ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἵνα ἴδωσι καὶ ἀκούσωσι τὴν θείαν καὶ ἱερὰν μυσταγωγίαν κατὰ τὸ ἔθος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· καὶ ἰδόντες καὶ δακρύσαντες καὶ ἐκ βάθους ψυχῆς κράξαντες τὸ Κύριε, σὺ φύλαξον τὴν ἐκκλησίαν σου ἀτρωτον ἀπὸ τῶν βελῶν τοῦ πονηροῦ, σὺ εἰς ἐν σύναψον, σὺ τὰ σκάνδαλα ἐκ μέσου διάρρηξον· ἡμεῖς γὰρ οἱ μὴπω ἐωρακότες Γραικοὺς, οὔτε τὴν αὐτῶν τάξιν οἰδόντες, ἠκούομεν ἐξ ἄκρας φωνῆς καὶ ὡς βαρβάρους ἐλογιζόμεθα· νῦν δὲ οἶδαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ πρωτότοκοι τῆς Ἐκκλησίας υἱοί, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐστὶ τὸ λαλοῦν ἐν αὐτοῖς.(α.)

Ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ εἴκοσι ἡμερῶν διατριβὴν ἐν Βενετιᾷ ἀνεχώρησεν εἰς Φερραρίαν ἐνθα ἐμελλε νὰ συγκροτηθῇ ἡ Σύνοδος, καὶ ἐνθα ὁ Πάπας εὕρισκετο· ἀνήγγειλε δὲ ἐκείθεν δια τοῦ Καρυστινοῦ τῷ ἔτι ὁδοιποροῦντι Πατριάρχῃ, ὅτι ὁ Πάπας τῆς Ρώμης ἀπαιτεῖ, ἵνα ὁ Πατριάρχης ἀσπασθῇ τὸν πόδα αὐτοῦ. Αὕτη εἶνε ἡ πρώτη ἀγάπη. Αὕτη εἶνε ἡ πρώτη τιμὴ ἀδελφοὶ ἀπὸ ὅσα ἐφαντάσθη νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Πάπα ὁ ματαιοφρων Πατριάρχης· καὶ ὁ Πάπας αὐτὸς ἔστειλεν ἐξ τῶν ἑαυτοῦ ἐπισκόπων καὶ εἶπον τῷ Πατριάρχῃ, ὅτι ἐφείλει ν' ἀσπασθῇ τὸν πόδα αὐτοῦ·(β.) ἀλλ' ὅταν ἤκουσε τὸν τοῦ ποδὸς ἀσπασμὸν ἐξεπλάγη ὁ δειλαῖος· ἐταράχθησαν καὶ ἀπώλλυντο οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ· ἐμεινεν ὡς λύκος μετὰ τὸ στόμα ἀνοικτὸν κατὰ τὴν παροιμίαν. Ἀλλ' ὅμως ὅσον διὰ τὴν ἰδικὴν του τιμὴν ἀντέστη ὄλαις δυνάμεσιν, ἐστάθη εἰς τὸ πλοῖον ἐν ὀλόκληρον ἡμε-

(α.) Ἄρχιμ. Ἀνδρόνικ. Κ. Δημητρακ. σελ 109 ἐκδοσ. Λειψίας.

(β.) Δωδεκάβιβλ. Δοσιθέου σελ.

ρονύκτιον· ἐπήγαν καὶ ἤλθον οἱ τῆς παπικῆς μεγαλειότητος σπουδασταὶ ἀγωνιζόμενοι καὶ πάντα ποιῶντες καὶ πράττοντες νὰ μὴ ζημιωθῇ ὁ ἰσόθεος Πάπας τὴν ὥραν ἐκείνην, ἢ ὅποια ἤθελε παραδώσει μίαν αἰοίδημον ἐποχὴν εἰς τὰ χρονικά τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὅταν ὁ οἰκουμενικός Πατριάρχης, μὲ ὄλην τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν πεσόντες προσεκύνησαν τὸν πόδα τοῦ Πάπα. Ἄλλ' ὅμως, ὡς εἶπον καὶ ἀνωτέρω, εἰς τοῦτο ἔδειξε τόσην ἀνδρείαν, ὥστε ἀπελογήσατο μετὰ τῆς ἀνηκούσης ἐνοστάσεως. « Πόθεν, ἔφη, ἔχει τοῦτο ὁ Πάπας; ἢ ποία τῶν Συνόδων δέδωκεν αὐτῷ τοῦτο; δεῖξατε πόθεν ἔχει αὐτὸ καὶ ποῦ καταγράφεται; ὅμως ὁ Πάπας λέγει ὅτι ἐστὶ διάδοχος τοῦ Ἁγίου Πέτρου· οὐκ οὖν ἐκεῖνός ἐστι τοῦ Πέτρου διάδοχος ἐσμέν καὶ ἡμεῖς ἠδιάδοχοι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ἠσπάσαντο οὖν οἱ Ἀποστόλοι τὸν πόδα τοῦ Ἁγίου Πέτρου; τίς ἤκουσε τοῦτο; Ἀπεκρίθησαν δὲ οἱ ἐπίσκοποι ὅτι ἀρχαῖον ἔθος ἐστὶ τοῦ Πάπα, καὶ πάντες ἀπονέμουσιν αὐτῷ τὸν τοιοῦτον ἀσπασμὸν καὶ ἐπίσκοποι, καὶ ρήγες, καὶ ὁ Βασιλεὺς τῶ Ἀλαμανῶν καὶ οἱ καρδινάλιοι καὶ ὁ Πατριάρχης εἶπεν, ἅδι τοῦτο εἶνε καινοτομία, καὶ δὲν στέργω τοῦτο ποτέ. Ἄλλ' εἰ ἡμὲν θέλει ὁ Πάπας ἵνα ἀσπάζωμαι ἀδελφικῶς κατὰ τὸ κῆμέτερον ἔθος τὸ ἀρχαῖον καὶ ἐκκλησιαστικόν, οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπελεύσομαι, εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἀποδέχεται, παραιτοῦμαι πάντα καὶ ὑποστρέφω». Ἀπήτησε δὲ τοῦτο ὁ Πατριάρχης οὐ δι' ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντας τοὺς περὶ αὐτόν. (α.) «Εἰ μὴ παραιτήσῃται λέγων, ὁ Πάπας καὶ οὐκ εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀρχιερεῖς καὶ εἰς τοὺς ἀρχοντάς μου καὶ εἰς τοὺς σταυροφόρους τὸν τοῦ ποδὸς ἀσπασμὸν ἀδύνατόν ἐστιν ἐκ τοῦ πλοίου με ἐξελθεῖν. Δοκεῖ γὰρ μὴ προβαίνειν κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Θεοῦ τὴν παροῦσαν συναθροίσιν καὶ συζήτησιν, διὸ καὶ ἐπήγαγεν ὁ Θεὸς τὸν τοιοῦτον ἐμποδισμὸν, ὅθεν καὶ ὑποστρέφω ἀπαραιτήτως.» Ὁ Πάπας ἐδέχθη μὲν ἐξ ἀνάγκης τὴν ἐνοστασιν τοῦ Πατριάρχου, ἀλλ' ὑπεδέξατο αὐτὸν τῇ 8 Μαρτίου οὐχὶ ἐπισήμως ἀλλ' ἐν ἰδίῳ κελλίῳ ἵνα κρύψῃ ἐκ τοῦ λαοῦ τὴν κατ'

(α) Δωδεκάβιβλ. Δοσιθ. σελ 903.

ἀνάγκην αὐτοῦ ὑποχώρησιν. Διαγενομένων δὲ ἡμερῶν τιῶν, ὁ μὲν Αὐτοκράτωρ ἀπήτει, ἵνα ἐν τῇ Συνόδῳ παρουσιάσωσιν οὐ μόνον πάντες οἱ Λατίνοι ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ οἱ Βασιλεῖς καὶ οἱ Δούκες ἢ αὐτοπροσώπως ἢ διὰ τοποτηρητῶν· ὁ δὲ Πάπας ἔλεγεν, ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀδύνατον διὰ τὰς μεταξὺ τῶν Λατίνων διχονοίας καὶ ἀλληλομαχίας. Ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμενε ἀπαιτῶν τοῦτο ὡς συμπεφωνημένον, ὁ Πάπας ἀπήτησε προθεσίαν τεσσάρων μηνῶν. Δοθείσης οὖν τῆς διορίας, ὁ Πάπας ἔστειλε πανταχοῦ ἐπιστολάς καλῶν πάντας τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὴν σύνοδον· ἀλλ' ὀλίγοι μόνον ὑπήκουσαν εἰς τὰς παραγγελίας τοῦ Πάπα. Ὁ ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμώμενος ναὸς τῆς Φερράρας ὀρισθεὶς πρὸς συγκρότησιν τῆς συνόδου διεκοσμήθη, καὶ ἔδραι παρεσκευάσθησαν ἐν αὐτῷ. Περὶ δὲ τῆς τάξεως τῶν ἐδρῶν ἐγένοντο μεγάλαι φιλονεικίαι μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων· διότι οἱ Λατίνοι ἐζήτησαν, ἵνα εἰς μὲν τὸ ἐν μέρος τοῦ ναοῦ καθίσωσιν αὐτοί, εἰς δὲ τὸ ἕτερον ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὁ Πάπας ἐπὶ θρόνου ἐπηρμένου ὡς σύνδεσμος καὶ κεφαλὴ τῶν μερῶν ἀμφοτέρων. Μετὰ πολλοὺς δὲ λόγους καὶ πολλὰς ἐνοστάσεις ὠρίσθη, ἵνα ὁ μὲν Πάπας μετὰ τὸν περὶ αὐτὸν καθίσῃ ἐξ ἀριστερῶν, ἐκ δεξιῶν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων. Οὕτως οὖν καθημένων ἀνεκυρῆθη ἡ σύνοδος τῇ 9 Ἀπριλίου, τοῦ ἔτους 1438 ἡτις συνέπιπτε τῇ ἀγία καὶ μεγάλη τετάρτη. Τὸ ἐγγραφον δὲ τῆς ἀνακηρύξεως ἀνεγνώσθη ἀπ' ἄμβωνος, Ἑλληνιστὶ μὲν ὑπὸ τοῦ Δωροθέου Μιτυλήνης, Λατινιστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γραδένης. Αἱ συζητήσεις ἐγένοντο Ἑλληνιστὶ μὲν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων εἰς διερμηνείαν Νικόλαον Σεκουνδινὸν ὅστις ἦτο δοκιμώτατος εἰς τε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν, λατινιστὶ δὲ ὑπὸ τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων ἐχόντων εἰς διερμηνείαν τὸν Ρόδου λατῖνον ἐπίσκοπον Ἀνδρέαν. Ἐν μέσῳ δὲ ἔκειτο τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καθ' ὃ ἔπρεπεν αἱ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων διαφοραὶ νὰ διακριθῶσιν. Οὕτως οὖν καθημένων, ἀναστάς ὁ Ἅγιος Μάρκος ἐπέδωκε τὸν ἐξῆς λίβελλον.

ΛΙΒΕΛΛΟΣ ΟΝ ΕΔΩΚΕ ΤΩ ΒΑΣΙΛΕΙ ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩ ΠΑΠΑ
 ΛΑΤΙΝΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ ΕΦΕΣΟΥ Ο ΕΥΓΕΝΙΚΟΣ ΕΚ
 ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ, ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΕΝΩΣΙΝ
 ΕΛΕΓΧΩΝ ΤΗΝ ΚΑΚΟΦΡΟΣΥΝΗΝ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ, ΚΑΙ
 ΜΑΛΙΣΤΑ ΤΑ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΖΥΜΩΝ.

«Τμεις εστε σωμα χριστου και μελη εκ μερους.»

«Σήμερον της Παγκοσμίου χαράς τα προοίμια, σήμερον
 και νοηται ακτινες του της ειρήνης ηλίου τη οικουμένη πά-
 ρση προανατέλουσι· σήμερον τα του Δεσποτικού σώματος
 υμέλη, πολλοίς πρότερον χρόνοις διεσπαρμένα τε και έρ-
 ρηγημένα προς την ένωσιν αλλήλων επείγεται, ου γάρ ά-
 νήχεται ή κεφαλή πάντων Χριστός ό Θεός εφιστάναί διη-
 ρημένω τω σώματι, ουδέ τον της αγάπης δεσμόν εξ ήμων
 άνηρῆσθαι παντάπασιν ή αγάπη βούλεται· δια τουτο εξή-
 γειρε σε τον των Ιερέων αυτού πρωτεύοντα, προς την
 ήμετέραν ταύτην κλήσιν, και τον ευσεβέστατον ήμων Βα-
 σιλέα προς την σην υπακοήν διανέστησε, και τον αγιώτα-
 τον ήμων Ποιμένα και Πατριάρχη, γήρως επιλαθέσθαι,
 και ασθενείας μακράς παρεσκεύασε, και ήμās τους υπ' αυ-
 τω ποιμενομένους άπανταχόθεν συνήρροισε, και μακράς
 οδοϋ και πελάγους, και κινδύνων έτέρων κατατολμησαι
 επεποίηκεν, αφ' ου προφανως Θεου δυνάμει και κρίσει γε-
 γνήηται· και τόπερ όποιον εσται καλόν και Θεω φίλον,
 εντεύθεν ήδη προοιμιάζεται· δεϋρο δή οϋν, αγιώτατε πά-
 πτερ, υπόδεξαι τά σα τέκνα μακρόθεν εξ ανατολών ήκοντα,
 περιπτύξαι τους εκ μακροϋ διεστώτας του χρόνου, προς
 πτας σας καταφυγόντας αγκάλας· θεράπευσον τους σκαν-
 δαλισθέντας, άπαν σκῶλον και πρόσκομμα της ειρήνης
 ακωλυτικόν εκ μέσου γενέσθαι κέλευσον· ειπέ και αυτός
 τοίς αγγέλοις ως του Θεου μιμητής, οδοποιήσατε τω λαῶ
 μου, και τους λίθους εκ της οδοϋ διαρρίψατε· μέχρι τί-
 νος οί του αυτού Χριστου, και της αυτής πίστεως βάλ-
 λομεν αλλήλους και κατατέμνομεν; μέχρι τίνος οί της
 ναυτής Τριάδος προσκυνηται δάκνομεν αλλήλους και κα-
 πτεσθίομεν, εως αν υπ' αλλήλων αναλωθῶμεν, και υπό των
 έξωθεν έχθρων εις το μηκέτι είναι χωρίσωμεν; Μη γένοιτο,
 Χριστέ βασιλεϋ τουτο, μηδέ νικήση την σην αγαθότητα

πτῶν ήμετέρων άμαρτιῶν ή πληθύς, αλλ' ὡσπερ εν τοίς
 πρότερον χρόνοις ὅτε την κακίαν ειδες υπερταθείσαν, και
 ἐπί μέγα χωρήσασαν, δια σουτου και των σῶν Ἀποστό-
 λων άνέστειλας αυτήν της πρόσω φοράς, και προς την
 σην επίγνωσιν επέστρεψας άπαντας, οϋτω και νϋν δια
 πτων σῶν θεραπόντων, οί μηδεν της σης αγάπης προυρ-
 γειαιότερον εθεντο· συναψον ήμās αλλήλοις, και σεαυτῶ,
 και την ευχην εκείνων επιτελη ποιήσον, ην ήνίκα προς
 πτο πάθος απίης ευχόμενος ελεγες· «Δός αυτοίς ίνα ὦσιν
 λέν, καθως ήμεις εν εσμέν,» ὄρας κύριε την διασποράν ή-
 μων ως ελεεινή, και ως οί μεν αυτονομία και αυθαδεία
 πσυνειθισθέντες, εις άφορμήν της σαρκός την ελευθερίαν
 εκατεχρησάμεθα, και δούλοι της άμαρτίας, και το ὄλον
 πσάρκες γεγόναμεν· οί δε τοίς έχθροίς του σταυρου σου
 ππρος διαρπαγήν και δουλειαν εκδοτοι καθεστήκαμεν, και
 ως πρόβατα σφαγής ελογίσθημεν· ιλάσθητι, Κύριε, πρό-
 σχες, Κύριε, αντιλαβοϋ ήμων, Κύριε· Το πάλαι θυλλού-
 μενον ως οικουμηνικής συνόδοϋ χρεία τοίς πράγμασι, σή-
 μερον ήμεις επληρώσαμεν, και το ήμετερον άπαν εισενη-
 νόχαμεν, δός δή καϋτός τα προς τελείωσιν ὦν ήρξάμεθα,
 πδύνασαι γάρ ει θελήσειας μόνον, και το θέλημά σου πρῶ-
 ξις εστι συντετελεσμένη· ειπέ και ήμιν ως πρότερον δια
 πτου Προφήτου σου· «ιδου εγῶ μεθ' υμῶν, και το Πνεϋ-
 μα μου εφέστηκεν εν μέσω υμῶν·» σου γάρ παρόντος, ά-
 παντα λοιπόν ευοδα και λεία γενήσεται· Και ταϋτα μεν
 νέμοι προς γε το παρόν ηϋχθῶ· προς δε σε λοιπόν αγιώ-
 ντατε πάτερ τον λόγον ποιήσωμαι· Τίς ή τοσαύτη φιλο-
 νγεικία περι την καινοτόμον ταύτην προσθήκην ήτις το
 πσωμα Χριστου κατέταμε και διέσχισε, και τους υπ' αυτού
 πκαλουμένους επί τοσοϋτον ταίς γνώμαις διέσχισε; τίς ή
 πμακρά και χρονία ένστασις, και άφιλος υπεροψία των ά-
 πδελφῶν, και των σκανδαλιζομένων ή αλλοστρίωσις; τί των
 ππατέρων κατέγνωμεν, ὅτι παρα τας κοινάς αυτών παρα-
 πδόσεις, έτερα φρονοϋμεν και λέγομεν; την εκείνων έλλει-
 πη τιθέμεθα πίστιν και την ήμετέραν ως τελειότεραν· εί-
 πσάγομεν; τί παρα το ευαγγελιον ὁ παρελάβομεν έτερον
 πευαγγελιζόμεθα; τίς ήμιν εβάσκανε πονηρός δαίμων της

»μονοίας και τῆς ἐνώσεως; τίς τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην
 »ἐξ ἡμῶν ἀφείλε, τὴν διάφορον θυσίαν εἰσαγαγὼν τὴν οὐκ
 »ὀρθῶς προσφερομένην, ἐπὶ μὴ διαιρομένην ἄρα ψυχῆς ἀ-
 »ποστολικῆς ταῦτα, καὶ Πατρικῆς γνώμης, καὶ ἀδελφικῆς
 »καθάρσεως; ἢ τοῦναντίον σκαιοῦ ἂν καὶ διεστραμμένου καὶ
 »αὐθεκάστου, καὶ οὐδὲν ἠγούμενος δεινὸν εἰ πάντες ἀπόλ-
 »λυτον; Ἐγὼ μὲν οἶμαι τὸν τὴν διαίρεσιν ταύτην εἰσαγα-
 »γόντα, καὶ τὸν ἄνωθεν ὕφαντὸν χειτῶνα τοῦ δεσποτικοῦ
 »σώματος διασχίσαντα μείζων τῶν σταυρωτῶν ὑποστήσα-
 »σθαι δίκην, καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀπάντων ἀσεβῶν καὶ αἰ-
 »ρετικῶν. Ἀλλὰ σοὶ τοῦναντίον ἐξέσται, μακαριώτατε Πά-
 »τερ, ἠβουλήθης μόνον τὰ διεστῶτα συνάψαι, καὶ τὸ με-
 »σότηριον τοῦ φραγμοῦ καθελεῖν, καὶ Θεοῦ οἰκονομίας ἐρ-
 »γον ἐργάσασθαι, τούτου καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὸς κατεβάλου,
 »καὶ ταῖς λαμπραῖς φιλοτιμίαις, καὶ μεγαλοδωρίαις ἐπήρ-
 »ξησας, καὶ τόπερ ἐπιθεῖναι εὐδόκησον, οὐ γὰρ εὐρήσεις
 »ἐπιτήδειον μᾶλλον, ἢ ὃν ὁ Θεὸς σοὶ παρέσχετο σήμερον
 »πᾶρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε, πολιάς αἰδε-
 »σίμους, καὶ ἱεροπρεπεῖς κλίνης ἤδη τὸ πλεόν, καὶ ἀναπαύ-
 »σεως δεομένας, ἐκ τῶν οικείων ὄρων ἐπαναστάσας, καὶ
 »προσδραμούσας τῇ σῇ τελειότητι, μόνῃ τῇ εἰς Θεὸν ἐλο-
 »πίδι, καὶ τῇ πρὸς ὑμᾶς ἀγάπῃ συνεχόμενου· ἴδε τὸν στέ-
 »φανον τὸν πλακέντα τῆς δόξης ὃν περιθέσθαι μὴ ἀνα-
 »βάλλῃ· κατέτεμεν ἕτερος, αὐτὸς συνούλωσον· διέσχί-
 »σεν ἕτερος, καὶ ἀδιόρθωτον τὸ κακὸν ἐσπευσεν ἐρ-
 »γᾶσθαι· σὺ φιλονείκισον ἐπινορθῶσαι τὸ γεγονός·
 »ὡς εἰμὴ δὲ ὄλωσ ἐγένετο τὴν ἀρχὴν· ἤκουσα τῶν παρ' ὑ-
 »μῖν φιλοσόφων, οἰκονομίας χάριν καὶ διορθώσεώς τινων,
 »οὐχ' ὑγιῶς περὶ τὴν πίστιν ἐχόντων, τὴν προσθήκην ταύ-
 »την ἐξ ἀρχῆς ἐπινοηθῆναι, οὐκ οὖν οἰκονομίας χάριν ἀ-
 »φαιρηθῆτω πάλιν, ἵνα προσλάβῃσθαι ἀδελφούς, ὧν τῷ χω-
 »ρισμῷ σπαραττεσθαι πάντας ὑμᾶς εἰκόσ, εἰμὴ ἀναλγήτως
 »πέχετε· λάβε μοι κατὰ νοῦν τὰ τῶν χριστιανῶν αἵματα, τὰ
 »καθ' ἐκάστην ἐκχεόμενα τὴν ἡμέραν, εἰς τὴν ὑπὸ βαρβά-
 »ρων πικρὰν δουλείαν, καὶ τὸν ὄνειδισμόν τοῦ σταυροῦ τοῦ
 »Χριστοῦ· προσέτι δὲ θυσιαστηρίων ἀνατροπὴν, κατὰ σχεσιν
 »ἱερῶν σκευῶν καὶ ἐπίπλων διανομήν· ἅπαντα λυθῆναι διὰ

»τῆς ἡμῶν ὁμοιοίας εἰκόσ, τοῦ Θεοῦ συνεργούντος, ἣν ἐ-
 »θελήσετε μόνον τὸ τραχὺ τοῦτο καὶ ἀνένδοτον ἀποθέμε-
 »νοι συγκαταβῆναι τοῖς ἀσθενέσιν ἡμῖν, καὶ τὰ σκανδαλίζον-
 »τα ἡμᾶς ἐκ μέσου περιελεῖν· εἰ γὰρ βρῶμα σκανδαλίζει
 »τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέας εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ
 »μὴν οὐ κεκώλυται τὸ κρέας φαγεῖν· οὕτω καὶ νῦν ἀγιώ-
 »τατε Πάτερ. Καλὸς μὲν ὡσανεὶ εἶπωμεν· καὶ ὁ ἐνζυμος
 »ἄρτος, καλὸς καὶ ὁ ἄζυμος, ἀλλ' ὁ ἄζυμος σκανδαλίζει
 »καὶ ἤττον εἰς θυσίαν λογίζεται, καὶ ἀτελής, καὶ νεκρός,
 »καὶ ἄρτος κακώσεως παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καλεῖται· τί
 »μὴ ὁ ἐνζυμος αἰρετέος, καὶ περιαιρετέος ὁ ἄζυμος· ὅτι εἰς
 »ἄρτος ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν φησὶν ὁ Θεὸς ἀπόστο-
 »λος· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου, (καὶ οὐκ ἄζυμου
 »φησὶν) μετέχομεν· ὅπου ἄρα μὴ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχο-
 »μεν, εἰκότως, οὐδὲ σῶμα σύνεσμεν, οὐδὲ συμπνέομεν ἀλ-
 »λήλοις, καὶ τὴν αὐτὴν ποιούμεθα κίνησιν· «Παρακαλῶ ὑ-
 »μᾶς (ὁ αὐτὸς φησὶ) διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 »Ἰησοῦ Χριστοῦ ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ἦ ἐν
 »ὑμῖν σχίσματα»· ὅπου μὴ τὸ αὐτὸ λέγομεν εἰκότως τὸ
 »σχίσμα τοῦτο τὸ μέγα καὶ ἀθεράπευτον ἐν ἡμῖν ἐστὶ καὶ
 »μέχρι τῆς σήμερον· ποῦ δὲ οὐ τὸ αὐτὸ λέγομεν; οὐκ
 »ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ τινί, καὶ κατ' αὐτοὺς συνιόν-
 »τες, ὅπου καὶ λαθεῖν ἐστὶ τοὺς πολλοὺς, ἀλλ' ἐν τῷ κοι-
 »νῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως, ἐν τῇ τοῦ βαπτίσματος ὁμολο-
 »γίᾳ· ἐν τῇ χριστιανικῇ σφραγίδι. Καὶ εἰ ὁ βασιλικὸν πα-
 »ραχαράττων νόμισμα, μεγάλης ἐστὶ τιμωρίας ἄξιος, ὁ τὴν
 »κοινὴν σφραγίδα τῆς χριστιανῶν ὁμολογίας μεταποιῶν τί-
 »να ἂν ὑποσχῶν τὴν δίκην, οὐκ ἐλάττω δόξειε δοῦναι τοῦ
 »πλημμελήματος; σκόπει δὲ οὕτως· ἐλέγομέν ποτε τὸ αὐ-
 »τὸ δηλονότι καὶ οὐκ ἦν ἐν ἡμῖν σχίσματα, τότε δήπου
 »καὶ τοῖς πατράσι συνεφωνοῦμεν ἀμφοτέρω· νῦν δὲ ὅτε μὴ
 »τὸ αὐτὸ λέγομεν, ὅπως ἄρα ἐκάτερος ἔχομεν, ἡμεῖς μὲν
 »δὴ τὰ αὐτὰ λέγομεν, ἄπερ κἂν τότε καὶ ὑμῖν αὐτοῖς συνε-
 »φωνοῦμεν, καὶ τοῖς πατράσιν ἡμῶν, καὶ ὑμῖν ἂν ἐθέλητε
 »τ' ἀληθῆ λέγειν· ὑμεῖς δὲ ἐπεισαγαγόντες καινότερα, πρῶ-
 »τον μὲν πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, εἶτα πρὸς τοὺς κοινούς πα-
 »τέρας, ἔπειτα δὲ γε καὶ πρὸς ἡμᾶς διαφωνεῖν ἀναγκάζε-

»σθαι· και τί μή πρὸς τὴν καλὴν ἐκείνην συμφωνίαν ἐπά-
 ννιμεν; ἢ και ἡμῖν αὐτοῖς, και ἀλλήλοις, και τοῖς πατρᾶ-
 »σιν ὁμολόγους ἀποφανεί, και τὸ σχίσμα περιελεί, και
 »συνάψει τὰ διαστῶτα, και πᾶν ἀγαθὸν ἐργάσεται· ναὶ πρὸς
 »τῆς Τριάδος αὐτῆς, ναὶ πρὸς τῆς κοινῆς ἐλπίδος ἐφ' ἧς
 »πεποιθασμεν και πεποιθατε· μή περιιῶθε κενούς και ἀ-
 »πράκτους ἡμᾶς ἀπελθόντας· ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν,
 »ὡς τοῦ Χριστοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· μή ἀτιμάσητε
 »τὴν πρεσβείαν, μή τὰς εὐχὰς ἀκάρπους ἐξελέγξητε, μή
 »τὸ θέλημα τῶν ἐχθρῶν ἐκπληρώσητε, μή τὸν κοινὸν ἡ-
 »μῶν ἐχθρὸν και πολέμιον ἐπιγελάσαι ἡμῖν ὡς πρότερον
 »συγχωρήσητε· μή τὸν Θεὸν και τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον λυ-
 »πηθῆναι παρασκευάσητε· μετέωρός ἐστι πᾶσα ψυχὴ, και
 »ἄκοή πᾶσα τὴν ὑμῶν ἀναμένουσα γνώμην, ἣν ἐβελήσητε
 »νεῦσαι πρὸς τὴν ἀγάπην, και τὰ σκάνδαλα ἐκ μέσου πε-
 »ριελείν· ἦρθη τὰ τῶν Χριστιανῶν, πέπτωκε τὰ τῶν ἀσε-
 »βῶν· ἐπτήξαν οἱ μισοῦντες ἡμᾶς, και τὸν οἰκεῖον προεγνώ-
 »κασιν ὄλεθρον· εἶδ' ὃ μή γένοιτο τούναντίον ἐκβαίη, και
 »τὸ πονηρὸν ἔθος τῆς διαστάσεως ἐπικρατήσῃ τοῦ κοινοῦ
 »και συμφέροντος, ἐγὼ μὲν οὐκέτι δύναμαι περαιτέρω λέ-
 »γειν, και τῷ πάθει συγγέομαι· Θεὸς δὲ ὁ πάντα δυνάμε-
 »νος ἐπανορθώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἣν τῷ ἰδίῳ ἐξ-
 »ηγήρασεν αἵματι και τὸ θέλημα αὐτοῦ ὡς ἐν οὐρανῷ
 »και ἐπὶ τῆς γῆς γενέσθαι παρασκευάσειεν· ὅτι αὐτῷ πρέ-
 »πει δόξα τιμὴ και προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
 »ώνων Ἀμήν.»

Παρελθουσῶν δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ πάσχα, οἱ μὲν Λατί-
 νοι ἐζήτουν ἵνα συνέρχωνται μετὰ τῶν Ἑλλήνων και ἐξε-
 τάζωσι τὰς δογματικὰς διαφορὰς, οἱ δὲ Ἑλληνες ἔλεγον
 ἄδικον εἶναι νὰ διαλέγωνται περὶ δογμάτων μὴ παρόντων
 τῶν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βασιλείας συνελθόντων ἀρχιερέων·
 κατένευσαν ὁμως ἵνα συνέρχωνται ἰδίᾳ εἰς ἓνα Ναὸν και ἐξ-
 ετάζωσι τὴν δόξαν περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς και ἄλλας
 τινὰς διαφορὰς· Καὶ ἐξελέξαντο ἵνα συνέρχωνται τρὶς τῆς
 ἑβδομάδος ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου και συσκέπτων-
 ται περὶ πῶν διαφορῶν τούτων, οἱ μὲν Ἑλληνες τὸν Ἅ-
 γιον Μάρκον, τὸν Μογεμβασίας, τὸν Νικαίας, τὸν Λακεδαι-

μονίας, τὸν Ἀνχιάλου, τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα, τὸν μέ-
 γαν Ἐκκλησιάρχην, τὸν ἡγούμενον τοῦ Παντοκράτορος,
 τὸν ἡγούμενον τοῦ Καλέως, και τὸν Ἱερομόναχον Μωῦσῃν,
 ἐξ ὧν διέταξεν ὁ αυτοκράτωρ νὰ διαλέγωνται τοῖς Λατί-
 νοις μόνον ὁ Ἅγιος Μάρκος, και ὁ Νικαίας, διότι πάντας
 ὑπερέβαλεν ἐπὶ πολυμαθείᾳ, και μάλιστα στερεότητι χα-
 ρακτῆρος και ζήλω ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Ἐκκλησίας
 δογμάτων ὁ Ἅγιος Μάρκος· Ὁ δὲ Βησσαρίων Νικαίας ἦν
 και αὐτὸς πολυμαθέστατος, ὑπερβάλλων τῇ εὐγλωπτίᾳ και
 αὐτὸν τὸν Ἅγιον Μάρκον, ἐστερεῖτο δὲ τῆς σταθερότητος
 τοῦ χαρακτῆρος και τῆς ἀγνῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἀλήθει-
 αν, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐνεπνέετο ἡ τοῦ Ἁγίου Μάρκου εὐσε-
 βεια· Οἱ δὲ Λατίνοι ἐξελέξαντο δύο Καρδινάλιους, δύο μη-
 τροπολίτας, δύο ἐπισκόπους και τέσσαρας κληρικούς, και
 οὕτως ἤρξαντο αἱ μερικαὶ συνελεύσεις τῇ 4ῃ Ἰουνίου, ἵνα
 μὴ καθῆνται ἄργοι· ταῦτόν εἶπεῖν διὰ νὰ μὴ τρώγωσιν
 ἄργοι τα τοῦ Πάπα φλωρία οἱ Ἀνατολικοὶ ἕως νὰ συνα-
 χθῶσιν οἱ τῶν Λατίνων ἐπίσκοποι κατὰ τὸ γράμμα, δ' ἐστει-
 λεν ὁ Πάπας· Ἐσυμφωνήθη γὰρ καθ' ἕκαστον μῆνα ὁ βα-
 σιλεὺς νὰ λαμβανῇ 30, ὁ Πατριάρχης 25, ὁ ἀδελφὸς τοῦ
 Βασιλέως 20, οἱ συμπαραγενόμενοι μετὰ τοῦ Βασιλέως και
 τοῦ Πατριάρχου ἀνὰ 4, οἱ δὲ ὑπηρεταὶ και ὑποχείριοι ἀνὰ
 3 και ἄνομάσθη σιτηρέσιον.

Εἰς τὴν πρώτην συνέλευσιν ἐνεκρίθη νὰ θεωρηθῇ τὸ Πουρ-
 γατόριον, ἦτοι τὸ καθαρτήριο πῦρ, ὅπερ οἱ Ἑλληνες ἀρ-
 νούμενοι οὐδαμῶς ἔλεγον νὰ ἦναι· Τί δ' ἐστὶ τοῦτο, εἶναι χρεῖα
 νὰ τὸ φανερώσωμεν εἰς τοὺς μὴ εἰδότας.

Τρεῖς τόπους φρονοῦσιν οἱ Λατίνοι διὰ τὰς ψυχὰς αἰτι-
 νες ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν· Ὁ μὲν εἰς εἶναι
 ὁ Παράδεισος δηλ. ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν· ὁ δὲ δεύτε-
 ρος, ἡ αἰώνιος κόλασις τοῦ Ἄδου· και ὁ τρίτος, ὡς αὐτοὶ
 λέγουσιν, εἶναι πῦρ καθαρτήριο, τὸ ὁποῖον ἡ Ἁγία τοῦ
 Χριστοῦ Ἀνατολικῆ Ἐκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων, οὔτε πα-
 ρέλαβεν, οὔτε δέχεται αὐτὸ παντελῶς.

Δογματίζουσι λοιπὸν αὐτοὶ οὕτως, ὅτι, μετὰ τὸν θάνα-
 τον, αἱ μὲν καθαρὰ και πάσης κηλίδος ἐλεύθεροι ψυχαί,
 ἡγουν τῶν δικαίων και τῶν ἁγίων, εὐθὺς ἀπέρχονται εἰς

τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ Παραδείσου, καὶ κληρονομοῦσι τοὺς προητοιμασμένους αὐτοῖς στεφάνους· αἱ δὲ ψυχαὶ αἵτινες ἐτελείωσαν μὲ θανάσιμον ἁμαρτίαν ἢ μὲ τὴν προποταρικὴν καθὼς οἱ ἔθνη οὐδὲς ἀπέρχονται εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ὅσαι δὲ ψυχαὶ, μετὰ τὸ βάπτισμα, ἔπασαν μὲν εἰς διαφόρους ἁμαρτίας, ἐξωμολογήθησαν δὲ γνησίως, ἀλλὰ δὲν ἔζησαν νὰ τελειώσουν τὸν κανόνα, ὃν ἔδωκεν ὁ πνευματικὸς των, καὶ νὰ κάμωσι καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, αὗται αἱ ψυχαὶ, καθὼς λέγουσι, πέμπονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ἓν πῦρ. ἔξω ἀπὸ τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς Κολάσεως, καὶ δι' ἐκείνου τοῦ πυρὸς καθρίζονται, αἱ μὲν ὀλιγώτερον, αἱ δὲ ἀργότερον καὶ περισσότερον, κατὰ τὰ ἁμαρτήματα, ἅπερ ἔχουσι, καὶ κατὰ τὰς ἐλεημοσύνας καὶ λειτουργίας, οἵτινες γίνονται δι' αὐτάς.

Τοῦτο δὴ τὸ Πουργατόριον ἢ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία παντελῶς δὲν τὸ δέχεται, μάλιστα τὸ στοχάζεται δι' ἓνα μῦθον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, δι' ἓν πλούσιον μεταλλεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἐκ περιουσίας συγκροτεῖται καὶ συνίσταται ἡ Τράπεζα τοῦ Πάπα καὶ τῶν περὶ τὸν Πάπαν· τοῦτο λέγω διωρίσθη ὑπόθεσις καὶ ὕλη τῶν μερικῶν ἐκείνων διαλέξεων· τοῦτο ἐστάθη ἢ πρώτη ὑπόθεσις τῶν ἀγώνων τοῦ ἱεροῦ Μάρκου, καὶ τοῦτο τὸ ἴδιον ἐστάθη πρώτη ἀφορμὴ, ἵνα δείξῃ τὴν μικροψυχίαν, διὰ νὰ μὴ λέγω οὐδὲς τὸν φθόνον ἄλλων τινῶν, οἵτινες ἔπρεπε γὰρ ὡς βοηθοὶ τοῦ ὁ πρώτος βέβαια ὅστις διωρίσθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐκ μέρους τῶν Ἀνατολικῶν ἦν ὁ ἱερός Μάρκος Ἐφέσου ἀλλὰ δεύτερος ἀπὸ τὸν Ἅγιον Μάρκον ἦν ὁ Νικαίας Βησσαρίων, νεώτερος τὴν ἡλικίαν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω.

Εἰς μερικὰς διαλέξεις, αἵτινες ἔγιναν διὰ στόματος, ὁ Ἅγιος Μάρκος ἀπεκρίνετο καὶ ἔλυε τὰς ἀπορίας αὐτῶν, δὲν ἔλειπε δὲ νὰ βοηθῇ καὶ ὁ Νικαίας ἀλλὰ ὀλίγον ἀμυδρῶς. Ἦθέλησαν οἱ Λατῖνοι καὶ ἐγγράφως νὰ ἐξηγήσουν καὶ νὰ παραστήσουν τὴν δόξαν αὐτῶν, ὁ δὲ Βασιλεὺς κελεύει νὰ γράψουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀντίρρησην, καὶ ταῦτα λέγων ἀπέβλεπεν εἰς τὸν Ἅγιον Μάρκον· τοῦτο ἐστάθη πρώτη ἀφορμὴ διχονοίας καὶ σκανδάλου, τοῦ Νικαίας πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ Μάρκον, ὅχι μόνον διότι ὁ Βασιλεὺς ἀπέτεινε

τοὺς ὀφθαλμοὺς του εἰς τὸν Ἅγιον, δηλ. προκρίνων αὐτὸν ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν ἀκόμη, τὴν ὁποίαν οὐδὲς θέλετε ἀκούσῃ. Ὁ Νικαίας οὗτος εἰς τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν οἱ Λατῖνοι προέβαλον τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ εἶπον ὅτι εἰς τοῦτο νὰ γίνωνται αἱ διαλέξεις, ὡμολόγησεν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως ὅτι ἐγὼ οὐκ ἔχω τι λέγειν περὶ αὐτοῦ· εἰς μὲν γὰρ τὰ περὶ τῆς δόξης ἔχω τι λέγειν ἴσως, εἰς τοῦτο δὲ οὐκ οἶδα τί λέξω· ἀλλ' ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ ἦτο εἰς πνευματικὸς, σατανικὸς δὲ μᾶλλον, Γρηγόριος τοῦνομα, ἄνθρωπος πονηρότατος καὶ κακοτροπώτατος, καθὼς ἀρκετὰ περιγράφει τὰ κακομήχανα αὐτοῦ ἠθῆ ὁ ἱστορικὸς Συρόπουλος· οὗτος ἀπὸ μηδαμινὰς καὶ φαύλας αἰτίας εἶχεν ἔχθραν μεγαλωτάτην πρὸς τὸν Ἅγιον Μάρκον· ὅθεν διὰ τὸν φθόνον του παρακινεῖ τὸν Νικαίας μὲ κάθε τρόπον εἰς τὸ νὰ γράψῃ· πείθεται ὁ φιλότιμος ἐκείνος καὶ γράφει, ὁ δὲ κακομήχανος Γρηγόριος λαμβάνει αὐτὸ καὶ παρευθὺς τρέχει εἰς τὸν Βασιλέα, καὶ δεικνύει τοῦτο εἰς αὐτόν, ὅπερ ἐπαινεῖ, ὑπερυψώνει καὶ παρακινεῖ σφοδρῶς τὸν Βασιλέα αὐτὸ νὰ στείλῃ πρὸς τοὺς Λατίνους ὡς δῆθεν φιλοτιμότερον κατὰ τὴν φράσιν καὶ ρητορικώτερον· ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχεν ὁ δόλιος καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Βασιλέως, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ Βασιλεὺς εἶδε καὶ τὰ δύο, ἐπήνεσε μὲν καὶ τὸ τοῦ Νικαίας, ἀλλὰ κατὰ τι, καὶ μόνον κατὰ τὸ προοίμιον, ὑπερύψωσε δὲ τὸ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, διὰ τὰ ἰσχυρὰ αὐτοῦ ἐπιχειρήματα, διὰ τὰς ἐντέχνους αὐτοῦ κατασκευάς, καὶ διὰ τὰς πολλὰς παραστάσεις αὐτοῦ καὶ μαρτυρίας, ὅθεν καὶ αὐτὸ εἰς τοὺς Λατίνους πρὸς ἀπόκρισιν ἔστειλεν. (α.) Ἐντεῦθεν ὁ Νικαίας συνέλαβε πόνον κατὰ τοῦ Ἁγίου· καὶ ὁ φθόνος τοῦ πνευματικοῦ ἀνερρίπιζε καὶ ἐξήναπτεν εἰς μείζονα φλόγα τὸν τοῦ Νικαίας, ὅθεν λέγων καὶ πράττων ἄει κατὰ τοῦ δικαίου καὶ ἀρίστου ἀνδρός.

(α.) Τρεῖς ἀπαντήσεις τοῦ Ἁγίου Μάρκου πρὸς τοὺς παρὰ Λατίνων εἰρημένους λόγους περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀπόκεινται ἐν τῇ τῆς Μόσχας Βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀριθμὸν 268 καὶ 394. Αἱ δύο τῶν ἀπαντήσεων τούτων καὶ ἐν τῇ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκῃ αἵτινες ὁμοῦς ἐσφαλμένως ἐπιγράφονται εἰς ὄνομα Γεωργ. τοῦ Σχολαρίου. Συρόπουλ. σελ. 135.

Συνελθόντες πάλιν οἱ Ἕλληνες, τὸν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Μάρκου συντεθέντα λόγον ἀνέγνωσαν πρὸς τοὺς Λατίνους, καὶ ἐκεῖνοι πάλιν ἕτερον ἔγραψαν, πρὸς ὃν αὖθις ἔγραφεν ὁ Ἅγιος Μάρκος ἀνασκευαστικὸν καὶ ἐτέρους λόγους περὶ τῆς τοιαύτης δόξης. Ὁ δὲ κακεργάτης καὶ πανοῦργος Γρηγόριος πάντοτε τὸν Νικαίας ὑπερπαινῶν, καὶ ὑπερυψῶν ἐπιτηδὲς ὁ τοῦ πρώτου διαβολοῦ μιμητής, εἰς τὴν διχόνοιαν ἔφερεν αὐτούς, καὶ τὸσον δὲν ἠθελεν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ συμφωνῇ ὁ Νικαίας μετὰ τὸν Ἅγιον Μάρκον, ὥστε ἐμπράκτως ἐδείξε τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀποστροφὴν ἣν πρὸς τὸν Ἅγιον εἶχεν, ἐπειδὴ εἰς μίαν ἀπὸ τῶν διαλέξεων ἐκείνας (ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἄφηκε τὸν Ἅγιον Μάρκον νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τοὺς Λατίνους καὶ τὴν δόξαν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας) τοῦ βασιλικοῦ καταφρονήσας προστάγματος ὁ Νικαίας, ἐγὼ εἶπεν ἔχω ἐξουσίαν νὰ εἰπῶ καθὼς θέλω τὴν γνώμην μου, καὶ λέγων κατὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην καθὼς ἐδόξαζε περὶ τῶν ψυχῶν, ὀλίγον τι ἀναμείνας ἀνεχώρησεν ἀπὸ πλησίον τοῦ Ἁγίου, καὶ ἀπελθὼν ἐκάθισεν εἰς ἄλλον τόπον ὅπου ἐκάθηντο ἄρχοντες συγχλητικοὶ πρὸς εὐταξίαν τῶν διαλέξεων, δεικνύων ἐμπράκτως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἐκ τοῦ τόπου, τὴν ὄσῃν διχόνοιαν καὶ ἀπεχθειαν εἶχε κατὰ τοῦ Ἁγίου Μάρκου· καὶ ἂν προτήτερα ὀλίγη ἦτον ἡ βοήθειά του, τότε ὅμως καὶ παντελῶς λειποτακτής, ἄφησε μόνον τὸν μέγαν τοῦτον ἀθλητὴν ἐν μέσῳ τῶ σταδίου ἀγωνιζόμενον. Ὁ δὲ Ἅγιος δὲν ἐσυγχίσθη διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ συναγωνιστοῦ του, οὐδὲ ἐδειλίασε τὴν ἔφοδον τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ τότε ἐσύναξε τὰς δυνάμεις του, καὶ ἐδείξε τὴν σταθερότητα τῆς ψυχῆς του· μάλιστα ἐνίκησε καὶ κατέβαλεν ἐκεῖνον ὃν ὡς ἀκρόπολιν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὡς ἄλλον Γολιάθ εἰς μονομαχίαν ἐπρόβαλον οἱ ἐναντίοι του.

Βλέποντες δὲ οἱ ἐν Φερράρα Ἕλληνες τὴν μεταξὺ τοῦ Ἐφέσου καὶ τοῦ Νικαίας διχόνοιαν, καὶ στοχαζόμενοι ὅτι τὰ τῆς τοιαύτης διχονοίας ἀποτελέσματα ἔσονται πρόξενα πολλῶν κακῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας, διὰ τοῦτο ἀπῆλθον εἰς τὸν Πατριάρχην ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης Σύλβεστρος ὁ Συρόπουλος, καὶ ὁ Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας Μεθόδιος, παρακαλοῦντες αὐτὸν ἵνα μετὰ λόγους παραινετικούς ἀπε-

λάσῃ τὴν διχόνοιαν ἣν εἶχεν ὁ Νικαίας πρὸς τὸν Ἅγιον Μάρκον καὶ ἐνώση αὐτούς· ὁ δὲ Πατριάρχης, ὁ δυνάμενος διὰ συμβουλῆς νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακόν, ὑπέσχετο μὲν νὰ εἰρηνεύσῃ αὐτούς, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ λόγον ἕνα εἶπεν εἰς αὐτούς, καὶ ἔκτοτε εἶχε μεγάλην ἔχθραν ὁ Νικαίας κατὰ τοῦ Ἁγίου Μάρκου.

Ἀπὸ τῶν διωρισμένων δέκα εἰς τὰς διαλέξεις ἐκ μέρους τῶν Λατίνων ἦν καὶ εἷς Καρδινάλιος Ἰουλιανὸς ὀνομαζόμενος· οὗτος εἶχε τὴν δύναμιν εἰς τοὺς λόγους, καὶ μετὸς τὸσον ἐνθυμητικὸν τὸν ἐστόλισεν ἡ φύσις, ὥστε καθὼς λέγουσιν οἱ Ἕλληνες, κατὰ τὸν νοῦν ἦν δαιμόνιος, ἤγουν ὑπερφυῆς καὶ παράδοξος· ἐπειδὴ ὅταν ἠθελεν ἀκούσει ἕνα ὀλόκληρον λόγον, ὕστερον ἀπὸ τὸ τέλος ἀποκρινόμενος ἔλεγεν ὅλα τὰ κεφάλαια τοῦ λόγου ὄντα δέκα ἢ δεκαπέντε, τὸ πρῶτον εἶχε τὸδε τὸ νόημα, τὸ δεύτερον τὸδε, τὸ τρίτον τὸδε καὶ καθ' ἑξῆς ἄχρι τοῦ τέλους· ἔπειτα ἔκαμνεν ἀρχὴν ἀπὸ τὸ πρῶτον λέγων· εἰς τὸ πρῶτον σου κεφάλαιον, ἐν ᾧ εἶπες τὸδε, ἀποκρίνομαί σοι τοῦτο· εἰς τὸ δεύτερον, ἐν ᾧ εἶπες τοῦτο, σοὶ ἀποκρίνομαι τὸδε· καὶ οὕτως ἔκαμνεν ἄχρι τοῦ τέλους ἑνὸς ἐκάστου κεφαλαίου· ἀλλ' οὗτος ὁ τοσοῦτος καὶ ἀσύγκριτος νοῦς, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς διαλέξεις, δὲν ἔκρινεν ἱκανὸν τὸν ἑαυτὸν του εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους μετὰ τὸν ἱερὸν Μάρκον, λέγων οὕτως πρὸς τοὺς Λατίνους· μέχρι τοῦ παρόντος εἶπον, ὅσα δῆτα καὶ εἶρηκα· τοὺς δ' ἐφεξῆς ἀναδέξεται λόγους ὁ τοῦ Ἱεροῦ Παλατίου διδάσκαλος Ἰωάννης· καὶ ἐρεῖ καὶ ἀποδώσει τούτους ἀρκούντως καὶ καλῶς, κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ σύνεσιν καὶ σοφίαν· καὶ ἀγωνιεῖται ἱκανῶς τὸν περὶ τούτου ἀγῶνα· ἐγὼ γὰρ οὐκ εἶμι ἱκανὸς κατ' αὐτόν· καὶ ἐπαύσατο. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἦτο πολὺς τὴν σοφίαν, ἦτο δεινὸς ἐν τῷ διαλέγεσθαι, ποιητικὸς καὶ πανοῦργος τὸν νοῦν, καὶ εἰς τὴν τῶν λόγων μεταχείρισιν εὐστροφος· Ἄλλ' ἡ σοφία αὐτοῦ, ἀδελφοί, ἦν κοσμική, καθὼς ὀνομάζουσι αὐτὴν οἱ θεῖοι διδάσκαλοι· δὲν ἦτο θεία καὶ πνευματική, ἣν καὶ μόνην ἀπὸ ὅλους εἶχεν ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ τῆς Ἐφέσου ποιμὴν. Ὅθεν ἐξ ἀνάγκης ἡ σοφία τοῦ Κόσμου ἔπρεπε νὰ φανῇ μωρία καὶ ἀφροσύνη, παρουσιαζομένης διὰ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς σοφίας τοῦ

πνεύματος· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἀπεστόμισεν ὁ Ἅγιος· διὸ καὶ φιλονεϊκότερον διελέγετο ὁ ρηθεὶς Ἰωάννης, ὁ τῶν Λατίνων διδάσκαλος, μὲ τὸν Ἅγιον· καὶ ἀπὸ τῆς προκειμένης ὕλης τῶν λόγων (ὅπου ἦτο τὸ Πουργατόριον) ἐφ' ἕτερα μετέβαινε (μὴ ἔχων δηλονότι ὡς κατυσχημένος τί νὰ ἀποκριθῆ) καὶ προβλήματα προέτεινε, μηδὲν τῷ προκειμένῳ σκοπῷ ἀνήκοντα· ὁ δὲ Ἅγιος εὐθὺς ἐδίδε τὰς λύσεις μετὰ παραστάσεων γραφικῶν, μήπω εἰδὼς τί ἐμελλε προτείνειν ὁ Ἰωάννης. Δέκα ἦσαν οἱ διορισθέντες, ὡς εἶπομεν, εἰς τὰς διαλέξεις ταύτας· ἐκ τούτων ἀπεφάσισεν ὁ Βασιλεὺς, οἱ δύο μόνον νὰ διαλέγωνται, ἦτοι ὁ Ἅγιος Μάρκος καὶ ὁ Νικαίας, καὶ ἂν τύχῃ καμμία ἀπορία, τότε νὰ συμβουλευῶνται καὶ νὰ συζητοῦν καὶ μὲ τοὺς ἄλλους ὁκτώ, διὰ νὰ εὐρίσκουν τὴν προσήκουσαν ἀπόκρισιν ἐκ τῆς κοινῆς σκέψεως. Ὁ Βησσαρίων, ὡς εἶπομεν, φθόνῳ κεντούμενος ἀπέστη, ἐλειποτάκτησε, καὶ οὐδὲ παραμικρὰν βοήθειαν προσέφερεν εἰς τὸν συναγωνιστὴν του· μάλιστα καὶ εἰρωνεύετο παράμερα καθήμενος, καὶ ἀποκρύφως περιεγέλα ὁμοῦ μὲ μὲ τὸν σατανικὸν Γρηγόριον, τὸν τῆς ἀληθείας ἀθλητὴν ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ ἀγωνιζόμενον· οἱ δὲ λοιποὶ, καθὼς εἶπεν ὁ ἱστορικὸς Συρόπουλος (ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἰς ἦτο καὶ αὐτὸς ὡς ἀρκετὰ πεπαιδευμένος καὶ λόγιος) ὄχι μόνον δὲν ἐβοήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐθαύμαζον· διατὶ ἐθαύμαζον; διότι καίτοι ὁ τόσον περιβόητος ἐκεῖνος ἀντίπαλος πειραστικῶς καὶ κακοτρόπως μετεχειρίζετο τὰς διαλέξεις του, καίτοι δὲν ἔστεκεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν λόγων του, καίτοι προέβαλεν αὐτῷ αἰφνης πολλὰ καὶ διάφορα ζητήματα καὶ προβλήματα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶχεν εἶδῃσιν τί εἶχε νὰ τῷ προβάλῃ, ὅμως καὶ μὲ ὅλα ταῦτα, ὁ πάνσοφος καὶ θαυμάσιος Μάρκος εἰς ὅλα ἐδίδε τὰς λύσεις παρευθὺς μετὰ παραστάσεων γραφικῶν· ὄχι ἀπὸ τὴν ἔξω σοφίαν καὶ μωρὰν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγίων γραφῶν ἐνθα εἶναι ὁ θησαυρὸς τῆς ἀληθείας· ἐκεῖθεν λαβὼν λίθους ἀπεσφενδόνισε καὶ κατέβαλεν ὁ νέος Δαβὶδ τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, τὸν δυτικὸν ἐκεῖνον καὶ ἀλαζόνα Γολιάθ· ἐπειδὴ τὸ νὰ μεταβαίῃ ἀπὸ τὴν προκειμένην ὕλην εἰς ἄλλα, καὶ τὸ νὰ προτείνῃ ζητήματα, μηδὲν τῷ προκειμένῳ σκοπῷ συντείνοντα, καὶ τὸ νὰ ἐρωτᾷ

πῶς πετοῦν οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀπὸ ποίαν ὕλην ἔχει νὰ ἀνάψῃ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τῆς Κολάσεως, ὅπερ μέλλει νὰ δεχθῆ τοὺς ἀμαρτωλοὺς· διὰ τὰ τοιαῦτα λοιπὸν ἀνόητα καὶ δυσεβῆ ἐρωτήματα, εἰς κάποιος Ἰάγαρις ὀνομαζόμενος τῶν παρακαθημένων Συγκλητικῶν, εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν πολλήν· γινώσεται τοῦτο ὁ ἐρωτῶν, ὅταν ἐκεῖσε παραγένῃται, θέλει καταλάβῃ ἀπὸ ποίαν ὕλην ἀνάπτει ἐκεῖνο τὸ πῦρ, ὅταν πέσῃ εἰς αὐτό.

Ὁ ἀσύνητος αὐτοκράτωρ διαμηνύσας τῷ ἄρχοντι τῆς Φερράρας, ὅτι οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως χωρὶς νὰ παρουσιάσῃ εἰς αὐτὸν ἄδειαν βασιλικήν, ἐξῆλθε τῆς πόλεως καὶ κατώκησεν εἰς ἓν Μοναστήριον ἀπέχον ἀπὸ τῆς πόλεως ὡσεὶ ἕξ μίλια, καὶ ἐκεῖ ἐνησχολεῖτο εἰς κυνήγια μηδένα λόγον περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ποιούμενος· ὁ δὲ ἡγεμὼν τῶν Τούρκων ἠτοίμαζε στόλον καὶ στρατόν, ἵνα κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέλθῃ, οἱ δὲ ἐκλεκτότεροι τῶν Ἑλλήνων ἐκάθηοντο ἐν Φερράρᾳ συγκεκλεισμένοι καὶ ταλαιπωρούμενοι· ὅθεν προσελθόντες εἶπον εἰς τὸν Πατριάρχην, ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταναλίσκωμεν τὸν καιρὸν ἡμῶν ματαίως εἰς ξένην χώραν, ἀλλὰ πρέπει νὰ σκεφθῶμεν περὶ τῆς καθολικῆς συνόδου (διότι ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀρχίσῃ ἡ καθολικὴ Σύνοδος). Τὴν αἴτησιν ταύτην τῶν Ἑλλήνων ἀνήνεγκεν ὁ Πατριάρχης τῷ αὐτοκράτορι, ὅστις ἀπεκρίθη, «ὅτι ἡμεῖς ἐκδεχόμεθα πρέσβεις ἐκ τῶν ρηγῶν καὶ τῶν αὐθεντῶν, ἐκδεχόμενοι καὶ πλείονας ἐπισκόπους καὶ Καρδινάλιους· πῶς οὖν ποιήσομεν σύνοδον μὴ ἐλθόντων ἐκείνων; οὐ γὰρ ἤλθομεν ποιῆσαι τὴν οἰκουμένην σύνοδον μετὰ μόνων τῶν Φερραρίων.» Ὁ δὲ Πάπας γνωρίζων καλῶς ὅτι οὐδεὶς τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου ἐμελλε νὰ ἐλθῃ, ἔλεγεν· «ἐνθα εἰμί ἐγὼ μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Πατριάρχου ἐκεῖ ἐστὶν ἡ σύνοδος ἅπασα τῶν χριστιανῶν, καὶ μάλιστα ὅτε πάρεσιν οἱ Πατριάρχαι πάντες καὶ Καρδινάλεις ἡμῶν.» (α.)

Μόλις λοιπὸν μετὰ πολλὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Πάπα ἦλθεν ὁ αὐτοκράτωρ, καταλιπὼν πρὸς και-

(α) Συρόπουλ. σελ. 144.

ρὸν τὸ κυνήγιον, ἐκ τοῦ Μοναστηρίου εἰς τὴν Φερράραν, καὶ συσκεφθέντες ὤρισαν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῶν συνελεύσεων τὴν 6 τοῦ Ὀκτωβρίου.

Ἐξέλεξαν δέ, ἵνα προσδιαλέγωνται ἐν τῇ Συνόδῳ, οἱ μὲν Ἕλληνες τὸν Ἅγιον Μάρκον Ἐφέσου, τὸν Ρωσσίας Ἰσίδωρον, τὸν Νικαίας Βησσαρίωνα, Γεώργιον τὸν Γεμιστόν, τὸν μέγαν Χαρτοφύλακα Μιχαήλ τὸν Βαλσαμῶνα, τὸν μέγαν Ἐκκλησιάρχην Συρόπουλον καί, τούτου παραιτηθέντος, τὸν μέγαν Σκευοφύλακα Θεόδωρον τὸν Ξανθοπούλου· ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ προσέταξεν, ἵνα μόνον ὁ Ἅγιος Μάρκος καὶ ὁ Νικαίας, οἵτινες ἦσαν οἱ σοφώτεροι τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ψευδοσυνόδῳ παρουσιασθέντων Ἑλλήνων, διαλέγωνται μετὰ τῶν Λατίνων· οἱ δὲ Λατῖνοι τὸν Καρδινάλιον τοῦ ἀγίου Ἀγγέλου Ἰουλιανὸν Καισαρίνην, καὶ τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ Νικόλαον Ἀλβεργάτον Φιρμάνον, τοὺς ἐπισκόπους Ρόδου Ἀνδρέαν καὶ Φορολιβιένους Ἰωάννην, καὶ δύο διδασκάλους τῆς θεολογίας ἱερομονάχους.

Ἦρξαντο λοιπὸν αἱ συνελεύσεις ἐν τῇ ὀρισθείσῃ ἡμέρᾳ οὐχὶ ἐν τῷ Ναῷ τῆς ἐπισκοπῆς, ἐνθα ἡ ἀνακήρυξις τῆς Συνόδου ἐγένετο, καθὼς ἦτο σύνηθες, διότι πᾶσαι αἱ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἐν ἱεροῖς ναοῖς συνηθροίζοντο· ἀλλ' ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ Πάπα. «Ἀπᾶδον γάρ ἐστι καὶ ἀνάρμοστον, εἰλεγον οἱ Καρδινάλιοι, τῇ μεγαλειότητι καὶ ὑπεροχῇ τοῦ Πάπα ἀπέρχεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν καὶ διέρχεσθαι πλήθη ἀνθρώπων μετὰ τεσσάρων ἢ πέντε Καρδινάλιων καὶ ὀλίγων Ἐπισκόπων.» (α.) Ἐκεῖ λοιπὸν γενομένης τῆς συνελεύσεως οὔτε τοποτηρητὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης ἦλθον, οὔτε οἱ ἐν Βασιλείᾳ συνεδριάζοντες Καρδινάλιοι καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ λοιποὶ πολυάριθμοι κληρικοὶ ἐπαρουσιάσθησαν, οἵτινες καθείλον μάλιστα τὸν Πάπαν Εὐγενιον ὡς ἐπίορκον, σχισματικόν, σιμωνιακόν, καὶ αἰρετικόν. Εἰς τὴν πρώτην συνέλευσιν ἐδημηγόρησεν ὁ Νικαίας Βησσαρίων καὶ ὁ Ρόδου Ἀνδρέας, ὁ μὲν Ἑλληνιστί, ὁ δὲ λατινιστί, ἐγκώμια πλέξαντες εἰς τὸν Πάπαν, τὸν Αὐτοκράτορα, τὸν Πατριάρχην, καὶ τὴν σύνοδον· εἰς δὲ τὰς ἐφεξῆς συνελεύσεις

(α) Συρόπουλ. σελ. 162.

ἤρχισαν περὶ τῆς ἐν Συμβόλῳ προσθήκης νὰ διαλέγωνται, καὶ πρῶτος ὁ Ἅγιος Μάρκος ἔκαμε τὴν ἀρχὴν τοῦ διαλόγου καὶ εἶπε, πρῶτον μὲν ὅτι ἐστὶν ἀναγκαιοτάτῃ ἡ εἰρήνη, ἣν κατέλιπεν ἡμῖν ὁ δεσπότης ἡμῶν Χριστός· δεύτερον ὅτι παρέβλεψεν ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία τὴν ἀγάπην καὶ διελύθη ἡ εἰρήνη· τρίτον ὅτι ἀνακαλουμένη νῦν ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία τὴν τότε καταλειφθεῖσαν ἀγάπην ἐσπούδασεν ἵνα ἔλθωμεν ἐνταῦθα καὶ ἐξετόσωμεν τὰς μεταξὺ ἡμῶν διαφοράς· τέταρτον ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἀνακαλέσασθαι τὴν εἰρήνην, ἐὰν μὴ λυθῇ τὸ τοῦ σχίσματος αἴτιον· καὶ πέμπτον ἵνα καὶ οἱ ὅροι τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀναγνωσθῶσιν, ὡς ἂν φανῶμεν καὶ ἡμεῖς σύμφωνοι τοῖς πρὸς ταῦτα πατρᾶσι καὶ ἡ παρούσα σύνοδος ἐκείναις ἀκολουθῆσιν. Ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ Ἅγιος Μάρκος Ἐφέσου πεπλατυσμένως καὶ λογικῶς.» (α.)

Καὶ οἱ μὲν Λατῖνοι ἠγωνίζοντο παντὶ τρόπῳ μὴ ἀναγνωσθῆναι τοὺς ὅρους τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, διότι οἱ τῶν Συνόδων ὅροι ἤθελον ἐλέγξει τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ Συμβόλῳ γενομένην προσθήκην, μάλιστα μὲ καθεστῶσαν ἐσπούδαζον νὰ κάμουν ἀπολογία, καὶ νὰ ἀποδείξουν ὅτι ὀρθῶς καὶ εὐσεβῶς ἔκαμαν εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τὴν προσθήκην. Ὅχι ἔλεγεν ὁ Ἅγιος Μάρκος· ἡμεῖς ἐσμεν οἱ ἐγκαλοῦντες, ἡμεῖς πρέπει νὰ εἴπωμεν πρῶτον, ὅσα εἶναι ἀρμόδια εἰς τὸν ἐγκαλοῦντα νὰ εἴπῃ, καὶ τότε μένει εἰς ὑμᾶς νὰ φέρητε εἰς τὸ μέσον τὰς ἀπολογίας σας· καὶ λοιπὸν γίνεται λογοτριβὴ μεγάλη, τοῦ θεοῦ Μάρκου ζητοῦντος νὰ εἴπῃ εἴτι ἐβούλετο κατὰ τῆς προσθήκης, καὶ τοὺς ὅρους ἀπαίτουντος τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, τῶν δὲ Λατίνων ὅλαις δυνάμεσι πρὸς ἀπολογία ὁρμώντων, καὶ τὴν ἀνάγκωσιν τῶν ὄρων μὴδ' ἄκροις ὡσεὶ παραδεχομένων. Τόσον δὲ βαρὺ καὶ κακὸν ἐφαίνετο ἡ ἀνάγκωσις τῶν συνοδικῶν ὄρων εἰς τοὺς Λατίνους, ὥστε, ἀφ' οὗ ἐλύθη ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἡ συνέλευσις, ἔδραμον εὐθὺς οἱ Καρδινάλιοι καὶ πολλοὶ Λατινιστὶκοὶ εἰς τὸν βασιλεῖα καὶ τὸν Πατριάρχην εἰς τὸ κελεῖον τοῦ Πατριάρχου, παρόντων καὶ τῶν Ἀνατολικῶν ἀρ-

(α) Συρόπουλ. σελ. 167.

χειρέων, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τῶν συνοδικῶν ὄρων τὴν ἀνάγνωσιν· καὶ τί θέλετε κερδίσει, ἔλεγον πρὸς αὐτούς, ἀνίσως ἀνακηρύξετε ἐναντίον ἡμῶν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων τὸ ἀνάθεμα; τοῦτο δὲ ἔλεγον ἐπειδὴ, κηρυχθείσης τῆς συνοδικῆς συνελεύσεως, συνέδραμον ἐν πλήθει ἀνθρώπων, καὶ ὅλα τὰ μέρη τοῦ Παλατίου ἄνω τε καὶ κάτω, καὶ πανταχοῦθεν ἦσαν πλήρη ἀνθρώπων· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον, ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ἐκείνη ἦτον περιττὴ καὶ ἀνωφελής, ἀλλὰ καὶ σκανδάλων πρόξενος· ἀλλ' ἐὰν θέλητε, εἶπον, ἀναγνώσατε αὐτοὺς ἀναμεταξύ σας εἰς τὴν ἰδικὴν σας συνέλευσιν. Οἱ ἡμέτεροι βλέποντες ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ θεοσόφου Μάρκου ὅτι ἦτο ὁ ἐγκρημισμὸς τῆς λατινικῆς ἐπάρσεως καὶ αὐθαδείας, ἀντίστησαν καὶ αὐτοὶ συμφώνως μὲ αὐτόν· καὶ τόσον τοὺς ἡνάγκασαν νὰ ἀναγνωσθοῦν οἱ ὅροι εἰς τὴν κοινὴν συνέλευσιν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Πάπα, ὥστε ἀπεφάσισαν ὅτι ἂν δὲν ἀναγνωσθοῦν πρῶτον οἱ ὅροι, ἀδύνατον εἶναι νὰ γίνῃ ἄλλη συνέλευσις.

Βλέποντες δὲ οἱ λατῖνοι τὴν πολλὴν ἐπιμονὴν τῶν ἡμετέρων ἔστεργαν καὶ μὴ θέλοντες νὰ γίνῃ παρρησία εἰς τὰ ὧτα τοῦ πλήθους ἢ τούτων ἀνάγνωσις, ἀλλ' ὅμως διὰ νὰ δείξουν πόσον ἦτο λυπηρὸν καὶ πικρὸν εἰς αὐτούς τὸ τοιοῦτον ἔργον, τί ἐπενόησαν; Πρῶτον μὲν ἐξεῦρον τρόπον νὰ μὴ ἦναι ἐκεῖ ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλήθος, ὅπερ καὶ πρότερον ἐσυνάζετο. Δεύτερον δὲ τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον ὅπερ εἰς τὰς ἄλλας συνελεύσεις ἔκειτο εἰς τὸ μέσον ἀνοικτόν, τότε ἔκαμαν νὰ εὐρεθῇ κεκλεισμένον· τρίτον αἱ λαμπάδες ἦσαν ἐσβεσμέναι καὶ ὄχι ἀνημμέναι καθὼς πρότερον· καὶ τέταρτον τὰ ἀγάλματα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου δὲν ἦσαν ὀρθία ἰστάμενα εἰς τὸ ἀλτάριον, καθὼς πάντοτε, ἀλλὰ γυρισμένα ὑπτία ἤγουν ἀνάσκελα.

Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν λοιπὸν τί κατώρθωσεν ὁ Ἱερὸς Μάρκος μὲ τῶν συνοδικῶν ὄρων τὴν ἀνάγνωσιν Ἦτο βέβαια ἀρκετὴ μόνη καὶ γυμνὴ ἢ τῶν ὄρων ἀνάγνωσις νὰ ἐπιφέρῃ κατὰ Λατίνων τὴν τελείαν κατὰγνωσιν· ἀλλὰ δὲν ἐστάθη εἰς τόσον μόνον ὁ πνευματικὸς ἐκεῖνος ρήτωρ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας· ἐβγαλεν εἰς τὸ μέσον καὶ ἀπὸ τὸν πνευματικὸν θησαυρόν, ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα, ἤγουν ἐπροοιμιάζεν εἰς κά-

θε ὄρον μὲ τὰ ἀρμόδια προλεγόμενα· ἔκαμνεν εἰς τὸ τέλος τοῦ καθενὸς χρεωδεστάτας καὶ ὠφελιμωτάτας ἐπεξεργασίας καὶ στοχασμοὺς δικαίους, ἀκολούθως δὲ ἐξηγῶν καὶ σαφηνίζων τὴν ἀνάγκην, ἣν ἔλαβε κάθε μία ἀπὸ ἐκείνας τὰς συνόδους νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ ἅγιον σύμβολον, καὶ ὅμως ὄχι μόνον νὰ προσθέσῃ δὲν ἐτόλμησε καμμίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ περιετείχισαν μάλιστα ὅλαις ὁμοφώνως μὲ τρομερὰς κατάραις καὶ ἀναθέματα· καὶ ταῦτα λέγων ὁ Ἅγιος, ὅσοι παρήτυχον ἐκεῖ τῶν ἐγκρίτων Λατίνων καὶ μοναχῶν ἔλεγον, ὅτι ἡμεῖς οὔτε εἶδομεν, οὔτε ἠκούσαμεν ποτε τοιαῦτα· οὐδὲ οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν ἐδίδαξαν ἡμᾶς περὶ τούτων· νῦν δὲ ὁρῶμεν ὅτι οἱ Γραικοὶ λέγουσιν ὀρθότερον, ἢ ἡμεῖς, καὶ πάντες τὸν Ἅγιον Μάρκον ἐθαύμαζον. Κατὰ ἀλήθειαν ἂν ἡ ἐωσφορικὴ ὑψηλοφροσύνη καὶ τὸ σατανικὸν παπικὸν πείσμα δὲν ἔστεγον ἐμπόδιον, τίποτε δὲν ἔλειπε διὰ νὰ γίνῃ ἐκείνη τὴν ἡμέραν, θεοφιλῶς καὶ ἀποστολικῶς ἢ τόσον μυρισπόθητος ἔνωσις, διότι ἀπέδειξεν ὁ θεόσοφος Ἅγιος Μάρκος τρανώτατα μὲ τὸ μέσον τῶν συνοδικῶν ὄρων, ὅτι κάθε προσθήκη εἰς τὸ ἅγιον σύμβολον, ἂν καὶ ἀληθινὴ ἦναι, ὅμως εἶναι ἡμποδισμένη ἀπὸ τὰς ἱεράς Συνόδους, καὶ ὁ ποιῶν τοῦτο εἶναι αὐτοκατάκριτος· πολλῶ μᾶλλον, ὅταν ἡ προσθήκη ἦναι ψευδὴς καὶ βλάσφημος. Καὶ διὰ τοῦτο πάντες τὸν Ἐφέσου ἐθαύμαζον, καθὼς λέγει ὁ ἱστορικὸς Συρόπουλος· καὶ δικαίως ἐθαύμαζον, διότι σχεδὸν πεντακοσίους χρόνους ὕστερον, ἐντὸς τῆς καρδίας τῆς Ἰταλίας, εἰς τὸ κέντρον τοῦ λατινισμοῦ, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἰσοθέου Πάπα, ὁ θεόσοφος οὗτος ρήτωρ ἐστηλίτευσε τὸν παπισμὸν, ἐκύρηξε καὶ ἐξεθέρησε κατὰ τῶν Λατίνων ὅλων τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων τοὺς ἀναθεματισμοὺς καὶ ἀπέδειξε σαφέστατα καὶ ἀναντίρρητα, ὅτι φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν. Τοῦτο δὲ προσέβλεπον πολὺ εἰ προστάται τοῦ ψεύδους, καὶ διὰ τοῦτο ἠγωνίσθησαν νὰ τὸ ἐμποδίσουν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἠσθάνθησαν ἔτι περισσότερον ὅταν ἔμαθον καὶ ἤκουον πῶς ἐσκανδαλίζοντο τὰ πλήθη· διὰ τοῦτο ἐσπούδαζον τὸ ὀγληγορώτερον νὰ ἀπολογηθοῦν εἰς ἐκεῖνα τὰ ἀναντίρρητα δίκαια· ἀλλ' αἱ ἀπολογίαι αὐτῶν δὲν ἐχρησίμευσαν, παρὰ νὰ καταβαρύνουν τὰς ἀκοὰς τῶν πολλῶν· ὅθεν οἱ διωρισμένοι ἐκεῖσε

γραμματεῖς διὰ νὰ γράψωσι τοὺς λόγους τῶν διαλεγόμενων, βλέποντες ὅτι τὰ λεγόμενα δὲν ἐχρησίμευον παντελῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν, οὔτε νὰ τὸ γράψουν ἐκρίναν εὐλογον.

Μετὰ τὰς μακρὰς δὲ ταύτας φλυαρίας ἤρξατο ὁ ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἀγὼν καὶ δὴ ἀναστάς ὁ ἀνωτέρω διαλεχθεὶς Ἰουλιανὸς προσεπαθεὶ διὰ σαθρῶν ἀποκρίσεων νὰ κατακαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' εὐτυχῶς ἠττήθη καὶ οὗτος, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἀποκριθῇ εἰς τὰς θεοπνεύστους ἐρωτήσεις τοῦ Ἁγίου καὶ συνεπέα τούτου ἔξω τῆς ὑποθέσεως ἀποκρινόμενος· διότι ὁ Ἅγιος Μάρκος ἐστενοχώρει αὐτὸν παντὶ σθένει ἵνα εἰς τὸ περὶ οὗ λόγος ἀπεκρίνηται, ὡς καὶ ὁ Ἰωάννης σοφιστικῶς ἐξέφευγε, καὶ ἄλλα ἀντ' ἄλλων ἀπεκρίνατο, καὶ εἰς μῆκος ἄπειρον ἐξεμάκρυνε τὰς ἀποκρίσεις του· οἱ δὲ ἐκεῖσε παρόντες ἀκροαταὶ διακρίνοντες ὡς λογικοὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ μάλιστα οἱ ἐρημίται καὶ ἐγκλειστοὶ μοναχοί, οἵτινες, ἀφέντες τότε τὴν ἡσυχίαν των, ἔτρεχον ἐκεῖ πρὸς διατήρησιν τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ μάλιστα τορῶς καὶ παρρησίᾳ ἔλεγον, ὅτι ὁμολογουμένως οἱ Γραικοὶ (Γραικοὺς ὀνομαζοῦν ἐξ ἀρχῆς οἱ Λατῖνοι ἡμᾶς τοὺς Ἀνατολικούς) τῆς ἀληθοῦς ἀντέχονται πίστεως καὶ τὰ ὑγιῆ τετηρήκασιν δόγματα· διὰ τοῦτο οἱ αὐτικοὶ τοῦ Πάπα, μεγάλως ἀγανακτοῦντες, ἐκραξαν τοὺς Μοναχοὺς καὶ ἄλλους μὲν ἀπεδίωξαν, ἄλλους δὲ ἐκακοσίγησαν καὶ ἄλλους μὲ διαφόρους ἀπειλὰς καὶ προσταγὰς ἐποίουν σιωπᾶν, λέγοντες πρὸς αὐτοὺς ὅτι εἶναι ἀπαίδευτοι καὶ θεολογίας ἀμέτοχοι, καὶ τούτου ἐνεκα ἐπεβάλετο αὐτοῖς σιωπὴ ὅπως μὴ διαταράττωσι τὸν λαόν.

Ἄλλ' οἴμοι, ἀδελφοί· συνοχὴν καὶ θλίψιν αἰσθάνομαι εἰς τὴν ψυχὴν μου διὰ τὸ ἐξῆς τῆς διηγήσεως. Ἄχρι τοῦ σημείου τούτου καὶ οἱ λοιποὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἦσαν μετὰ τοῦ Ἁγίου Μάρκου καίτοι οὗτος ἦν ὁ ἔξοχος ἀγωνιστὴς πάντων τῶν ἄλλων ἐξ ὧν οὐκ ἀνέμενέ τινα βοήθειαν, εἶχεν ὅμως αὐτοὺς ὡς συμμεριζομένους τὴν ιδέαν του· ἀπὸ τοῦδε ὅμως καὶ εἰς τὸ ἐξῆς αὐτοὶ οὗτοι, φεθ, ἐξηγήθησαν ὡς ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι ἐναντίον αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τῆς ἀληθείας.

Ὁ Νικαῖας Βησσαρίων ἀφοῦ εἶπε λόγον τινὰ σύνθεμα

τοῦ Σχολαρίου ἔπαυσε μείνας ἄφωνος τοῦ λοιποῦ τῆς διαλέξεως ὡς ἔχων ἐν τῷ νῷ του ὁ ὑπέσχετο αὐτῷ ὁ Πάπας Εὐγένιος διὰ νὰ ἐμπαίξῃ τὴν φιλόδοξον αὐτοῦ Καρδιναλικὴν πορφύραν. Ὁ εἰρημένος Γρηγόριος ὁ σατανικὸς μᾶλλον ἢ πνευματικὸς, καὶ Ἀμηρούτζης τις διδάσκαλος φθόνῳ τηκόμενος πρὸς τὸν Ἅγιον εἰς μίαν συνέλευσιν, καθ' ἣν ὁ Ἅγιος τὸν σοφιστὴν καὶ ἀπεραντολόγον Ἰουλιανὸν ἐπνιγε τῇ ἀκαταμαχίτῳ δυνάμει τῶν λόγων του, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Συνόδου, ἐνῶ ἐθριάμβευε, καὶ τοὺς καλοὺς ἐκείνους κρότους παρὰ τῶν ἐγκρίτων Λατίνων καὶ Μοναχῶν, ταυτὸν εἰπεῖν παρὰ τῶν ἐναντίων ἐδέχετο, καὶ πνευματοφόρος ἐγνωρίζετο καὶ ἐκηρύττετο, τότε λέγω οἱ τρισκακοδαίμονες ἐκεῖνοι, ὁ Γρηγόριος καὶ ὁ Ἀμηρούτζης, καθίσαντες καὶ οἱ δύο ὁμοῦ, ἤγουν ὅπισθεν μὲν πάντων καὶ οὐχ' ἤττον μοκράν, εἰρωνεύοντο ἐμπαίζοντες καὶ ὡς ἀπόκρυφα τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα περιγελῶντες. «Οὕτω συνηγόρου καὶ συνηγωνίζοντο οἱ ἡμέτεροι τῷ τῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας προασπιστῇ ἐν τῷ σταδίῳ ἀγωνιζομένῳ.» Αὐτολεξεὶ λέγει ταῦτα ὁ φιλαληθέσιμος Συρόπουλος, ὅστις ἐκεῖ παρῶν ὢν, καὶ τὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀγωνιστὴν καὶ προασπιστὴν ἤκουε, καὶ τῶν προδοτῶν ἐκείνων τὰς εἰρωνείας καὶ τὰ ἄσεμνα σχήματα ἐβλεπεν· ὅθεν ἀγανακτῶν ὁ δυστυχὴς καὶ σφόδρα λυπούμανος ὄρων τὴν τότε ἀθλιότητα μὲ δάκρυα καὶ ἀναστεναγμοὺς ἄφησεν εἰς ἡμᾶς τὸ προρρηθὲν ἐπιφώνημά του.

Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν, ὡς εἶπον, ὑπὸ τοῦ διαβολικοῦ φθόνου κεντούμενοι οὕτως ἐφέροντο πρὸς τὸν Ἅγιον, πολλοὶ δὲ πόλιν ἄλλοι, τὸ καῦμα τῶν πειρασμῶν, ἤγουν τὰς ἐκεῖ κακοπαθείας μὴ φέροντες, ἄλλοι δὲ καὶ τὰ νεύματα τοῦ Βασιλέως θεραπεύοντες, ἤρχισαν κατ' ὀλίγον νὰ προδίδωσι τὴν πατρῶαν εὐσέθειαν καὶ νὰ ἐκκλίνωσιν ἄκοντες ἐκόντες εἰς τὸν παπισμὸν· ὅτε δὲ ταῦτα ἐγένοντο, προστίθησιν ὁ Συρόπουλος. (α) οἱ ἡμέτεροι ἐστεροῦντο τῶν ἀναγκαίων· διότι ἔπρεπε νὰ συγκατανεύσωσι πρῶτον εἰς ὅ,τι ἤθελον οἱ Λατῖνοι, καὶ τότε νὰ δοθῇ τὸ σιτηρέσιον, ἀλλὰ καὶ τότε ἐλ-

(α) Συρόπουλ. σελ. 171.

λιπές και ἔχι τέλειον. Καί ποτέ μὲν δύο μῆνες, ποτέ δὲ τρεῖς, ποτέ δὲ και πέντε παρήρχοντο και μνήμη σιτηρεσίου παρα τοῖς ὑπεσχημένοις λαμπρὰς ποιεῖν τὰς ἐξόδους παντελῶς δὲν ἐγένετο· ἐζητεῖτο ἐπιμόνως και μετὰ πολλῶν δεήσεων ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἀλλ' εἰς μᾶτην ἐγένοντο αἱ δεήσεις ἐφ' ᾧ και ἠναγκάζοντο οἱ δυστυχεῖς και οἱ μὲν ἐπίπρασχον ἂν εἶχόν τι ἀξιόλογον, οἱ δὲ ἐνεχειρίαζον τὰ ἴδια μέχρι και αὐτῶν τῶν ἐνδυμάτων· ἀφήνω τὰς χαυμενίας, και χαμαικοιτίας τῶν περισσοτέρων, οἵτινες δὲν εἶχον οὔτε κράβατον διὰ νὰ ἀναπαυθῶν μικρὸν και τὸν καιρὸν τῶν παγετῶν.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν· πρὸς τὰ παρα τοῦ Ἁ. Μάρκου λεχθέντα ἀπήντησαν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, οἱ ἐκλεκτοὶ τῶν Λατίνων ἐν περιτολογίαις, ὅτε μὲν διαστρέφοντες ρητὰ τινὰ τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἄλλοτε δὲ νενοθευμένα ἀναγινώσκοντες, δι' ὧν ἐσπούδαζον τὸ σαθρὸν τῆς πλάνης αὐτῶν δόγμα βεβαιῶσαι· και ἐν μιᾷ συνελεύσει ἔλεγον οἱ Λατίνοι ὅτι διὰ τοὺς Ἀρειανούς ἐγένετο ἡ προσθήκη, (προφανῶς ψευδόμενοι, διότι δὲν ἦσαν οἱ Ἀρειανοὶ ὅταν ἐγεινεν ἡ προσθήκη) ὅμως ὁ Ἁγιος Μάρκος εἶπεν, εἰ δὴ οἰκονομίαν ἐβλήθη, καθὼς λέγετε, δι' οἰκονομίαν ἀφαιρηθῆτω, ὅπως εἰρήνη ταῖς Ἐκκλησίαις ἐπεισαχθῆ, οἱ Λατίνοι πρὸς ταῦτα ἀποκρινόμενοι ἔλεγον, οὐ δυνάμεθα, σωζομένης τῆς ἡμετέρας τιμῆς, και οὕτως προετίθουν τὴν τιμὴν τῶν ἀνθρώπων τῆς τοῦ Θεοῦ τιμῆς. Τοῦ ὅρου δὲ τῆς ἐβδόμης οἰκουμένης Συνόδου ἀναγινωσκομένου παρα τῶν ἡμετέρων, προεκόμισαν οἱ Λατίνοι βιβλίον νενοθευμένον, ἔχον δῆθεν τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης, ἐν ᾧ προσέκειτο ἐν τῷ Συμβόλῳ ἡ προσθήκη και ἐκ τοῦ Υἱοῦ, και εἰπόντος τοῦ Ρόδου Ἀνδρέου ὅτι οὕτως ἀνεγνώσθη τὸ Σύμβολον ἐν τῇ Ζ' οἰκουμένηῃ Συνόδῳ· ὁ δὲ Ἁγιος Μάρκος ἐγέλασε μεγάλως και εἶπεν: Ἡ γὰρ τοῦ Ταρασίου ὁμολογία ταῖς πράξεσιν ἐγκειμένη « ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ λέγει ἐκπορεύεσθαι, οὐκ ἐκ Πατρὸς και Υἱοῦ. » Ἐν τῇ ἰε. συνελεύσει ἧτις ἐγένετο τῇ 8 Δεκεμβρίου και ἧτις ἦν ἡ τελευταία τῶν ἐν Φερραρίᾳ συνελεύσεων, ἤρξατο ὁ Ἁγιος Μάρκος προτροπῇ τοῦ Βασιλέως μετὰ παρρησίας λέγειν:

(α) « Ἐγὼ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι δόγμασιν ἐντραφεὶς εὐσεβέσι, και τῇ Ἁγίᾳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ πάντων ἐπόνεμος, πιστεύω και ὁμολογῶ τὸν Θεὸν Πατέρα, μόνον ἀναρχον και ἀνάιτιον, πηγὴν δὲ και αἰτίαν τοῦ Υἱοῦ και τοῦ Πνεύματος· ὁ γὰρ υἱὸς ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται, και τὸ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται· μηδὲν τοῦ Υἱοῦ συμβαλλομένου πρὸς τὴν ἐκπόρευσιν, ὡσπερ οὐδὲ τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν γέννησιν· κατὰ τὸ ἅμα τὰς προόδους εἶναι και συναλλήλοις, ὡς οἱ θεολόγοι Πατέρες διδάσκουσι· διὰ τοῦτο γὰρ και τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγιον ἐκπορεύεσθαι δι' Υἱοῦ λέγεται, τοῦτ' ἐστι μετὰ τοῦ Υἱοῦ, και ὡς ὁ Υἱὸς· εἰ και μὴ γεννητῶς ὡς ἐκεῖνος· ὁ δὲ υἱὸς οὐ λέγεται γεννησθαι διὰ τοῦ Πνεύματος, διὰ τὸ σχετικὸν εἶναι, τὸ τοῦ Υἱοῦ νόημα· ἵνα μὴ δόξη υἱὸς εἶναι τοῦ Πνεύματος· ἐνευθεν και πνεῦμα μὲν υἱοῦ λέγεται διὰ τὸ κατὰ φύσιν οἰκεῖον· και τὸ δι' αὐτοῦ πεφηκέναι και δίδοσθαι τοῖς ἀνθρώποις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Πατρὸς λέγεται, τοῦ δὲ Πνεύματος ὁ υἱὸς οὐ λέγεται κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον. Εἰ δὲ τὸ δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὴν αἰτίαν ἐδήλου, καθάπερ οἱ νεοὶ θεολόγοι φασίν, ἀλλ' οὐ τὸ δι' αὐτοῦ ἐκλάμπειν και πεφηκέναι, και ὁλῶς τὸ συμπορεύεσθαι, και συμπαρομαρτεῖν κατὰ τὸν θεηλόγον Δαμασκηνόν, οὐκ ἂν οἱ θεολόγοι πάντες ἐξῆς ρητῶς ἀφήρουν τοῦ υἱοῦ τὴν αἰτίαν· ὁ μὲν Διονύσιος λέγων, μόνον πηγὴ τοῦτ' ἐστὶν αἰτία, τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ Πατήρ, και τούτῳ τοῦ Υἱοῦ και τοῦ Πνεύματος διακρίνεται. Ὁ δὲ Ἀθανάσιος, μόνος ἀγέννητος και μόνος πηγὴ θεότητος ὁ Πατήρ, τοῦτ' ἐστὶ μόνος αἰτία καθάπερ και μόνος ἀνάιτιος· ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ θεολόγος, πάντα ὅσα κατὰ τὸν Πατῆρ τοῦ Υἱοῦ πλην τῆς αἰτίας. Ὁ δὲ Μάξιμος ὅτι και οἱ Ρωμαῖοι τὸν Υἱὸν οὐ ποιοῦσιν αἰτίαν τοῦ Πνεύματος· ὁ δὲ Δαμασκηνὸς και ἐν ἄλλοις, ὅσα ἀρμόζει πηγῆ, καίτια γεννητορι· τῷ Πατρὶ μόνῳ προσαρμοστέα, οὐκ ἂν ὁ θεολογικώτατος οὗτος Δαμασκηνὸς τὴν ΔΙΑ τιθεὶς ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ, τὴν ΕΚ ἀπηγόρευεν, ἐν μὲν τῷ ὁγδῶ τῶν

(α.) Εἰς ταύτην τὴν ὁμολογίαν πρόσθετε καλῶς ἀναγνώστα, διότι εἶνε ἀκριβεστάτη και ἀρκεῖ ἀντὶ πάντων κατὰ τῶν κακοδόξων παπιστῶν.

»θεολογικῶν λέγων, ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν, »Υἱοῦ δὲ ὀνομάζομεν καὶ δι' Υἱοῦ φανεροῦσθαι ἡμῖν ὁμο- »λογοῦμεν· ἐν δὲ τῷ ιγ'. πάλιν ὁ αὐτὸς πνεῦμα υἱοῦ οὐχ' »ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευ- »όμενον, μόνος γὰρ αἴτιος ὁ Πατήρ, ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἰορ- »δοάνην ἐπιστολῇ πρὸς τῷ τέλει· πνεῦμα ἐνυπόστατον ἐκ- »πνεύμα καὶ πρόβλημα, δι' υἱοῦ δέ, καὶ οὐκ ἐξ υἱοῦ, ὡς »πνεῦμα στόματος Θεοῦ λόγου ἐξαγγελτικόν· ἐν δὲ τῷ εἰς »τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου λόγῳ, πνεῦμα ἅγιον τοῦ »Θεοῦ καὶ πατρός, ὡς ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, ὅπερ καὶ »τοῦ υἱοῦ λέγεται, ὡς δι' αὐτοῦ φανερούμενον καὶ τῇ κτί- »σει μεταδιδόμενον· ἀλλ' οὐκ ἐξ αὐτοῦ ἔχον τὴν ὑπαρξίν· »δηλον γάρ, ὡς ἐνθα μεσιτείαν αἰτιώδη δηλοῖ ἡ ΔΙΑ, καὶ »πρὸ προσεχῆς αἴτιον ὡς οἱ Λατῖνοι βούλονται, πάντως ἰσο- »δυναμῆι τότε τῇ ΕΚ, καὶ ἡ ἑτέρα τῆς ἑτέρας τὴν χρῆσιν »ἀντιλαμβάνει· ὡς τὸ ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ, »πταυτὸν τῷ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Ἄνθρ ΔΙΑ, Γυναικός· τοῦτ' »πῆστιν ἐκ Γυναικός, ἐνθα τοίνυν ἡ ΕΚ, ἀπηγόρευται· δηλον »ὅτι καὶ ἡ αἰτία ταύτη συναπηγόρευται· λείπεται ἄρα τὸ »πὲκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορευέσθαι, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον »οὕτω λεγεσθαι κατὰ τὸν τῆς συνεπτυγμένης θεολογίας »πρόπον, ὡς ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, δι' οὗ φανεροῦσθαι, »ἢ γνωρίζεσθαι, ἢ ἐκλάμπειν, ἢ πεφηκῆναι νοεῖσθαι· τοῦτο »γὰρ φησὶν ὁ μέγας Βασιλείος γνωριστικόν τῆς κατὰ τὴν »ὑπόστασιν ιδιότητος σημεῖον ἔχει τὸ μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ σὺν »αὐτῷ γνωρίζεσθαι, καὶ οὐκ ἄλλη τις πρὸς τὸν πατέρα, ἢ »τὸ ἐξ αὐτοῦ ὑφ' ἑστᾶναι· τοῦτ' ἄρα καὶ τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ »βούλεται, τὸ μετ' αὐτοῦ γνωρίζεσθαι, καὶ οὐκ ἄλλη τις »πρὸς τὸν Πατέρα, ἢ τὸ ἐξ αὐτοῦ ὑφ' ἑστᾶναι· οὐκ ἄρα ἐκ »τοῦ υἱοῦ ὑφ' ἑστῆκεν, οὐδὲ τὸ εἶναι ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅ- »γιον· ὡς περ δι' υἱοῦ τὰ πάντα γεγενῆσθαι λέγεται· ἀλλ' »ἐκείνο μὲν λέγεται τῆς ΔΙΑ· κειμένης ἀντὶ τῆς ΕΚ, τοῦ- »το δὲ οὐδαμῶς. Οὐδ' ἂν εὔροι τις οὐδαμοῦ κείμενον οὕτω »χωρὶς τοῦ Πατρὸς ἀλλ' ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ λέγεται· τοῦτο »δὲ τὴν αἰτίαν οὐκ ἐξ ἀνάγκης τῷ υἱῷ δίδωσι· διὰ τοῦτο καὶ »τὸ ἐξ υἱοῦ καὶ παντελῶς οὐχ' εὔρηται καὶ καθαρῶς ἀπη- »γόρευται. Τὰς δὲ τῶν Δυτικῶν Διδασκάλων φωνάς, σὶ τὴν

»αἰτίαν τῷ υἱῷ δίδωσιν, οὔτε γνωρίζω, οὔτε παραδέχομαι, »πτεκμαιρόμενος ὅτι διεφθαρμένοι εἰσὶ καὶ παρέγραπτοι »διὰ τε πολλῶν ἄλλων καὶ διὰ τοῦ χθές καὶ πρώην προ- »σενεχθέντος παρ' αὐτῶν βιβλίου τῆς οἰκουμένης ἐβδό- »μης συνόδου τὸν ὄρον ἔχοντος μετὰ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ »προσθήκης, (α) ὅπερ ἀναγνωσθὲν ὀπόσην αὐτῶν αἰσχύνην »κατέχειν, ἴσασιν οἱ τότε παρόντες, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἐναντία »ταῖς οἰκουμένικαῖς συνόδοις καὶ τοῖς κοινοῖς αὐτῶν δόγμασιν, »οὐδ' ἂν ὄλως ἀσύμφωνα τοῖς Ἀνατολικοῖς διδασκάλοις ἔ- »γραψαν οἱ πατέρες ἐκεῖνοι, οὐδὲ αὐτοῖς ἀνακόλουθα, καθά- »περ δι' ἄλλων πολλῶν ἐκείνων ρητῶν ἀποδείκνυνται. Διὰ »τοῦτο τὰς τοιαύτας ἐπικινδύνους φωνάς περὶ τῆς τοῦ Ἄ- »γγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως ἀθετεῖ καὶ συμφωνῶν τῷ ἁ- »γγίῳ Δαμασκηνῷ, ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα οὐ λέγω, κἂν ὁ- »ριστὶς οὖν ἕτερος τοῦτο λέγειν δοκῇ. Οὔτε λέγω τὸν υἱὸν »αἴτιον, οὐδὲ προβολέα, ἵνα μὴ δεύτερος αἴτιος ἐν τῇ τρι- »τάδι, κἀντεῦθεν δύο αἴτιοι καὶ δύο ἀρχαὶ γνωρισθῶσιν· οὐδὲ »γὰρ οὐσιώδεις ἐνταῦθα τὸ αἴτιον κοινόν καὶ ἐν τοῖς τρισὶ »προσώποις ὑπάρχει, καὶ διὰ τοῦτο τὰς δύο ἀρχὰς οὐδα- »μοῦ οὐδαμῶς οἱ Λατῖνοι φεύζονται μέχρις ἂν τὸν υἱὸν »λέγωσιν ἀρχὴν τοῦ πνεύματος. Ἡ δὲ ἀρχὴ προσωπικόν »ὑπάρχει καὶ διακρίνων τὰ πρόσωπα, κατὰ πάντα τοίνυν ἐ- »πόμενος ταῖς ἀγίαις καὶ οἰκουμένικαῖς ἑπτὰ συνόδοις καὶ »τοῖς ἐν αὐταῖς διαλάμψασι θεοσόφοις πατράσι, πιστεύω »ρεῖς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ »γῆς ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων· καὶ εἰς ἕνα Κύριον »Ἰησοῦν Χριστόν· καὶ λέγεται ὅλον τοῦτο τὸ ἱερόν τῆς πί- »στεως μάθημά τε καὶ σύμβολον, τὸ μὲν παρὰ τῆς πρώ- »της συνόδου καὶ τῆς δευτέρας ἐκτεθέν, παρὰ δὲ τῶν λοι- »πῶν καὶ βεβαιωθέν, ὅλη ψυχῇ δεχόμενος καὶ φυλάττων, »ἀποδέχομαι καὶ ἀσπάζομαι πρὸς ταῖς εἰρημέναις ἑπτὰ συν- »όδοις, καὶ τὴν μετ' αὐτὰς ἀθροισθεῖσαν ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς »Βασιλείου βασιλέως Ρωμαίων καὶ τοῦ Ἀγιωτάτου Πατρι-

(α) Ληγεῖται τοῦτο καὶ ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης ὁ Συρόπουλος, λέ- »γων ὅτι ἐγάλασαν οἱ Ἀνατολικοὶ μέγας καὶ ὅτι δεύτερον παντελῶς »δὲν ἀνέφερον αὐτὸ εἰς καμμίαν διάλεξιν.

ἄρχου Φωτίου, τὴν καὶ οἰκουμενικὴν ὁγδόην ὀνομασθεῖσαν·
 ἢ καὶ τῶν τοποτηρητῶν παρόντων Ἰωάννου τοῦ μακαρίου
 Ἡπάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, Παύλου καὶ Εὐγενίου τῶν
 Ἐπισκόπων καὶ Πέτρου πρεσβυτέρου καὶ Καρθηναλίου, ἐ-
 κύρωσε μὲν καὶ ἀνεκήρυξε τὴν ἑβδόμην οἰκουμενικὴν Σύ-
 νοδον καὶ τὰς πρὸ αὐτῆς συντάττεσθαι διωρίσατο. Ἀπο-
 κατέστησε δὲ τῷ οἰκείῳ θρόνῳ τὸν Ἁγιώτατον Φώτιον,
 κατέκρινε δὲ καὶ ἀνεθεμάτισε, καθάπερ καὶ αἱ πρὸ αὐτῆς
 οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, τοὺς τολμῶντας προσθήκην τινὰ
 καινοτομεῖν ἢ ὑφαίρειν· εἴ τις γάρ, φησί, παρὰ τοῦτο τὸ
 ἱερόν σύμβολον τολμήσει ἕτερον ἀναγράψασθαι, ἢ προσθεῖ-
 ναι ἢ ὑφελεῖν καὶ ὄρον ὀνομάσαι ἀποθρασυθεῖν κατὰ κρι-
 νος καὶ πάσης χριστιανικῆς πολιτείας ἀπόβλητος. Τὰ δ' αὖ-
 τα καὶ ὁ Πάπας Ἰωάννης πρὸς τὸν ἅγιον Φώτιον ἐπιστέλ-
 λων φησί πλατύτερόν τε καὶ καθαρώτερον περὶ τῆς ἐν τῷ
 συμβόλῳ ταύτης προσθήκης. Αὕτη ἡ σύνοδος καὶ κανό-
 να ἐξέθετο τοὺς ἐν πᾶσι τοῖς κανονικοῖς βιβλίοις εὕρισκο-
 μένους, κατὰ τοὺς ὅρους τοίνυν αὐτῆς καὶ τῶν πρὸ αὐ-
 τῆς συνόδων, τὸ ἱερόν τῆς πίστεως σύμβολον ἀκίνητον
 δεῖ φυλάττεσθαι κρίνω ὡς ἐξεδόθη καὶ οὐς ἀποβάλλονται
 συναποβαλλόμενοι, οὐδέποτε εἰς κοινωνίαν προδέξομαι, τοὺς
 τολμήσαντας ἐν τῷ συμβόλῳ τὴν καινοτομίαν προσθεῖναι
 περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἕως ἂν ἐμ-
 νένωσι τῇ τοιαύτῃ καινοτομίᾳ. Ὁ γὰρ κοινωνῶν φησί τῷ
 ἀκοινωνήτῳ καὶ αὐτὸς ἀκοινωνήτος ἔστω· καὶ ὁ θεὸς Χρυ-
 σόστομος ἐξηγούμενος τό, εἴ τις εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ'
 ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα· οὐκ εἶπε, φησιν, ἐάν ἐναντία κα-
 ταγγέλλωσιν, ἢ τὸ πᾶν ἀνατρέπωσιν, ἀλλά, κἂν μικρόν τι
 κευαγγελίζωνται, παρ' ὃ παρελάβετε, κἂν τὸ τυχόν παρα-
 κινήσωσιν, ἀνάθεμα ἔστωσαν. Καὶ ὁ αὐτὸς αὖθις· οἰκονο-
 μητέον ἔνθα μὴ παρανομητέον. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν
 τοῖς ἀσκητικοῖς φανερά ἐκπτώσις πίστεως καὶ ὑπερφανίας
 κατηγορία, ἢ ἀθετεῖν τι τῶν γεγραμμένων ἢ ἐπεισάγειν
 πῶν μὴ γεγραμμένων, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ εἰπόντος,
 τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς φωνῆς μου ἀκούει· καὶ πρὸ τούτου
 κείρηχότος, ἀλλοτρίῳ δε μοι ἀκολουθήσουσιν, ἀλλὰ φεύξον-
 ται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἶδασιν τὴν φωνὴν τῶν ἀλλοτρίων,

καὶ ἐν τῇ πρὸς μονάζοντας ἐπιστολῇ· οἵτινες τὴν ὑγιῆ
 πίστιν προσποιούντες ὁμολογεῖν, καινωνοῦσι δὲ τοῖς ἕτε-
 ρόφροσι, τοὺς τοιούτους, εἰ μετὰ παραγγελίαν μὴ ἀπο-
 στῶσι, μὴ μόνον ἀκοινωνήτους ἔχειν, ἀλλὰ μηδὲ ἀδελφοὺς
 ὀνομάζειν. Καὶ πρὸ τούτου ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐν τῇ
 πρὸς τὸν θεῖον Πολύκαρπον Σμύρνης ἐπιστολῇ· πᾶς ὁ λέ-
 γων φησί παρὰ τὰ διατεταγμένα, κἂν ἀξιοπίστος ᾖ, κἂν
 κνηστεύῃ, κἂν σημεῖα ποιεῖ, κἂν προφητεύῃ, λύκος σοι φαι-
 νέσθω ἐν προβάτου δορᾷ, προβάτων φθορὰν κατεργαζόμε-
 νος· καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν, ἅπαντες οἱ τῆς Ἐκκλησίας
 διδασκαλοὶ, πᾶσαι αἱ σύνοδοι, πᾶσαι αἱ θεῖαι γραφαὶ φεύ-
 γειν τοὺς ἑτερόφρονους παραινοῦσι, καὶ τῆς αὐτῶν κοινω-
 νίας διίστασθαι. Τούτων οὖν ἐγὼ πάντων καταφρονήσας,
 ἀκολουθήσω τοῖς ἐν προσχῆματι πεπλασμένης εἰρήνης ἐ-
 γνωθῆναι κελεύουσι, τοῖς τὸ θεῖον σύμβολον κιβδηλεύουσι,
 καὶ τὸν υἱὸν ἐπεισάγουσι δεύτερον αἷτιον τοῦ Ἁγίου Πνεύ-
 ματος· τὰ γὰρ λοιπὰ τῶν ἀτοπημάτων ἐκ τόγε νῦν ἔχον,
 ὧν καὶ ἐν μόνον ἰκανὸν ἦν ἡμᾶς ἐξ αὐτῶν διαστῆσαι, μὴ
 πάθοιμι τοῦτό ποτε, παράκλητε ἀγαθέ, μὴ δ' οὕτως ἐμαυ-
 τοῦ καὶ τῶν καθηκόντων λογισμῶν ἀποπέσοιμι· τῆς δὲ
 σῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ὑπὸ σοῦ ἐμπνευσθέντων μακα-
 ρίων ἀνδρῶν ἐχόμενος, προσθεῖναι πρὸς τοὺς ἐμούς πα-
 τέρας, τοῖτο εἰμὴ τι καὶ ἄλλο ἐντεῦθεν ἀποφερόμενος τὴν
 κευσέβειαν».

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ, ΟΝ ΕΙΠΕΝ ΕΝ ΤΗ
 ΣΥΝΟΔΩ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΒΩΝ ΟΛΟΝ ΤΟ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ
 ΦΡΟΝΗΜΑ, ΒΙΤΑ ΕΣΙΩΠΗΣΕΝ.

«Τοῦτο τὸ Σύμβολον ἀπαιτοῦμεν ὑμᾶς, ὦ φίλοι, τὴν κα-
 λὴν παρακαταθήκην τῶν ἡμετέρων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ ἡ-
 μετέρᾳ βασιλίδι πόλει συναθροισθέντων. Ἀπόδοτε τοίνυν
 τοῦτο, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν. Εἴ τις ὑμῖν ἐνεπίστευ-
 σε παρακαταθήκην, οὐκ ἂν αὐτὴν, ὡς παρελάβετε, παρε-
 δώκατε; Ἀπόδοτε τοίνυν καὶ τὸ τῶν πατέρων Σύμβολον,
 ὡς ἐλάβετε. Οὐδέχεται προσθήκην, οὐδέχεται μείωσιν·
 κέχλεισται παρ' αὐτῶν καὶ ἐσφράγισται καὶ τοὺς τολμῶν-
 τας τοῦτο καινοτομεῖν ἀποπέμπονται, καὶ τοὺς ἕτερον παρ'

αὐτὸ ποιοῦντας εὐθύναις ὑπάγουσι. Μικρὸν ὑμῖν ἢ γενε-
 »μένη τῆς λέξεως προσθήκη εἶναι δοκεῖ, καὶ ὀλίγος ὁ πε-
 »ρὶ ταύτης λόγος; οὐκοῦν καὶ ἐξαιρεθεῖσα μικρὸν ἂν βλά-
 »ψειεν ἢ οὐδέν, μᾶλλον δὲ ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα· συνάφει
 »γὰρ Χριστιανούς ἅπαντας. Ἄλλὰ μέγα τὸ γεγονὸς καὶ
 »πολὺς ὁ περὶ τούτου λόγος· οὐκοῦν οὐδὲ ἡμεῖς ἁμαρτά-
 »νομεν πολὺν ποιούμενοι τὸν περὶ τούτου λόγον. Δι' οἰκονο-
 »μίαν τινα προσετέθη; δι' οἰκονομίαν ἀφαιρηθῆτω πάλιν, ἵνα
 »προσλάβησθε ἀδελφοὺς σπαραττομένους καὶ τὴν ἀγάπην
 »οὕτω περὶ πολλοῦ ποιούμενους. Παρακαλοῦμεν τοίνυν ὑ-
 »μᾶς, ὡ πατέρες καὶ ἀδελφοὶ καὶ κύριοι τιμιώτατοι, ὡς
 »καὶ πρότερον παρεκαλέσαμεν, διὰ τὰ σπλάγχνα τοῦ Κυ-
 »ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς, ἀχρεί-
 »ους ὄντας καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀπεγνωσμένους, καὶ τὴν
 »ψυχὴν αὐτοῦ θέντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἐπανέλωμεν πρὸς τὴν
 »καλὴν συμφωνίαν τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἁγίους
 »Πατέρας, ἣν εἶχομεν πρότερον, ὅτε τὸ αὐτὸ πάντες ἐλέ-
 »γομεν, καὶ οὐκ ἦν ἐν ἡμῖν σχίσμα τι· ἐπιγινῶμεν ἀλλήλους
 »ἀδελφικῶς· αἰδεσθῶμεν τοὺς κοινούς Πατέρας ἡμῶν· τι-
 »μησῶμεν αὐτῶν τοὺς ὄρους· φοβηθῶμεν αὐτῶν τὰς ἀπει-
 »λάς· φυλάξωμεν τὰς παραδόσεις, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνί
 »στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάσωμεν τὸ πάντιμον καὶ με-
 »γαλόπρεπες ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀ-
 »γίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
 »ώνων. Ἀμήν.»

Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπον οἱ Λατίνοι, ὅτι τὰ παρὰ τοῦ Ἁγίου
 Μάρκου λεχθέντα ἦσαν ἀναντίρρητα, ἐξητήσαντο παρὰ τῶν
 Ἑλλήνων ἵνα καταλειφθῶσιν αἱ περὶ τῆς προσθήκης διαλέ-
 ξεις καὶ διαλεχθῶσι περὶ τῆς δόξης, ἡγουν εἰ ἀληθές ἐστι
 τὸ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι. Μεθ'
 ἡμέρας δὲ τινὰς ἀπῆλθεν ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Πατριάρχην
 καὶ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς λοιποὺς κλη-
 ρικούς εἶπεν, ὅτι οἱ Λατίνοι ζητοῦσιν ἵνα καταλειφθῶσιν αἱ
 περὶ τῆς προσθήκης διαλέξεις καὶ νὰ διαλεχθῶσι περὶ τῆς
 δόξης· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοὶ εἶπον, «ὅτι οἱ Λατίνοι
 »ὀρῶντες τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἰσχυρὸν ὄν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ
 »μὴ ἔχοντες πρὸς τοῦτο προσφόρους ἀπολογίας, ἀποδέ-

»χονται ἐκβαλεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τούτου, τὸ ἴδιον συμφέρον
 »πραγματευόμενοι. Δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς ἀντέχεσθαι τοῦ ἡμε-
 τέρου συμφέροντος καὶ μὴ παραιτήσασθαι τὴν ἡμετέραν ἰ-
 σχύν.» (α.) Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἐσπούδαζε καταπεῖσαι
 τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ καταλείβουν τὰς περὶ τῆς προσθήκης
 διαλέξεις καὶ νὰ διαλέγωνται περὶ τῆς δόξης, τοὺς μὲν
 δι' ἑαυτοῦ, τοὺς δὲ δι' ἄλλων συμβουλευῶν καὶ ἔλκων εἰς
 τὸ ἴδιόν του θέλημα· ὁ δὲ Πατριάρχης συνάξας πάντας
 τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς λοιποὺς κληρικούς εἶπεν· «Ἐγὼ
 »εἶδα ὅπως οἱ ἡμέτεροι εἶπον περὶ τῆς προσθήκης πολλὰ
 »καὶ ἰσχυρὰ καὶ σχεδὸν ἀναντίρρητα καὶ ἀπέδειξαν ὅτι
 »οὐκ ἐξῆν προσθεῖναι ἐν τῷ Συμβόλῳ. Ὅσα δὲ εἶπον οἱ
 »Λατίνοι εἰσι σαθρὰ καὶ ἀνίσχυρα. Διὸ φαίνεται μοι καλόν,
 »νῖνα στῶμεν μέχρι τούτου καὶ δηλώσωμεν τῷ Πάπα, ὅτι
 »οἱ ἡμέτεροι ἀπέδειξαν διὰ πολλῶν καὶ συνοδικῶν πράξεων
 »καὶ ῥήσεων Ἁγίων Πατέρων, ὅπως οὐκ ἐξῆν ὑμῖν προ-
 »σθεῖναι ἐν τῷ συμβόλῳ· διὰ τοῦτο ζητοῦμεν ἐκβληθῆναι
 »τὴν προσθήκην. Πλὴν γὰρ τούτου οὐ προχωρήσομεν πε-
 »ραιτέρω· καὶ μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι αὐτὴν χωρήσομεν καὶ
 »πρὸς ἐξέτασιν τῆς δόξης, εἰ θελήσῃτε. Μὴ ἐκβαλόντων
 »δὲ ὑμῶν τὴν προσθήκην, ἡμεῖς περὶ ἐτέρου τινὸς οὐ ποι-
 »ησόμεθα λόγον, ἀλλ' οἴκαδε ἀπελευσόμεθα.» (β.) Καὶ
 πάντες μὲν οἱ ἄλλοι συνεφώνησαν μετὰ τὴν γνώμην τοῦ Πα-
 τριάρχου, ὁ δὲ Νικαίας Βησσαρίων ἔλεγεν, ὅτι πρέπει γενέ-
 σθαι διαλέξεις περὶ τῆς δόξης· ζῖοτι ἔχομεν εἰπεῖν πολλὰ
 καὶ καλὰ περὶ τῆς δόξης καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ φοβώμεθα
 τοὺς Λατίνους. Παρελλουσῶν δὲ ἡμερῶν τινων, ὁ Βασιλεὺς
 ἐσπούδαζεν ἵνα ἐλκύσῃ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς κληρικούς
 ἐχόντας ἄκοντας, ὅπως χωρήσωσιν εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης
 διαλέξεις. Προσκαλεσάμενος λοιπὸν αὐτοὺς ἐδημηγόρησεν
 εἰς πλάτος καὶ κατεσκεύασεν, ἵνα χωρήσωσιν εἰς τὰς περὶ
 τῆς δόξης διαλέξεις. Μετὰ δὲ τὰς δημηγορίας τῶν αὐτῶν
 συνηγορησάντων Νικαίας καὶ Ρωσσίας ἐπρόσταξεν, ἵνα ἐκ-
 φράσῃ ἕκαστος τὴν γνώμην του. Ὅθεν πρῶτος εἶπεν ὁ Πα-

(α) Συρόπουλ. σελ. 178.

(β) Συρόπουλ. σελ. 193.

τριάρχης τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἔχουσαν οὕτω: «Ὅρῶ τοὺς Ἰατίνους, ὅτι εἰσὶν ἄνθρωποι φιλόδοξοι καὶ βακατάπειστοι· τὸ δὲ κεφάλαιον τοῦτο τὸ περὶ προσθήκης πᾶστιν ἰσχυρὸν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ εἶπον οἱ ἡμέτεροι λόγους πολλοὺς καὶ καλοὺς καὶ γενναίους εἰς αὐτό· οἱ δὲ Ἰατῖνοι οὐ δυσωποῦνται τοῖς λόγοις τῶν ἡμετέρων, οὐδὲ πεισθῆναι θέλουσι τῆς ἀληθείας. Τί οὖν ἐλπίζομεν εὐρήσειν πᾶς αὐτῶν, εἰ πρὸς ἕτερον μεταβαίημεν κεφάλαιον; Διὰ τοῦτο οὕτω μοι δοκεῖ καλὸν καταλιπεῖν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἰσχυρὸν, ὁποῖόν ἐστιν οἱ περὶ τῆς προσθήκης λόγοι, καὶ μεταβῆναι εἰς τὸ περὶ τῆς δόξης.» (α.) Ἀλλὰ πλὴν τοῦ Πατριάρχου, τοῦ μεγάλου Ἐκκλησιάρχου Συμβέστρου τοῦ Συροπούλου, τοῦ μεγάλου Χαρτοφύλακος Μιχαὴλ τοῦ Βαλσαμώνος καὶ τοῦ Πρωτοδίκου Γεωργίου, πάντες οἱ λοιποὶ ἄρχιερεῖς καὶ κληρικοί, ἂν καὶ πρότερον συνεφώνησαν μετὰ τὴν γνώμην τοῦ Πατριάρχου, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ὕστερον ὅμως ἐνέδωκαν μεταβῆναι εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης δι-αλέξεις.

Ὅτε ταῦτα ἐγένοντο, ἔμαθον οἱ ἄρχιερεῖς, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ συνεσκέπτετο κρυφίως μετὰ τοῦ Πάπα, ἵνα μεταθέσῃ τὴν σύνοδον ἐκ Φερράρας εἰς Φλωρεντίαν. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρακλείου τὸν αὐτοκράτορα, εἰ ἀληθές τοῦτό ἐστιν, ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεκρίθη, ὅτι οὐδὲν περὶ τοῦτου γινώσκει. Διότι κληρικοὶ τινες ὑπὸ τῆς ἀνάγκης στερήσεως χρημάτων καὶ ὑπὸ διαφόρων ταλαιπωριῶν βιαζόμενοι ἐφεῦρον τρόπον καὶ ἀνεχώρησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν· μαθὼν λοιπὸν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ἀπόκρυφον φύγην αὐτῶν καὶ φοβηθεὶς μὴ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα ἐκείνων τῶν κληρικῶν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, διὰ τοῦτο βουλευέται μετὰ τοῦ Πάπα ἵνα μεταθέσῃ τὴν σύνοδον ἐκ Φερράρας εἰς Φλωρεντίαν, ἅμα δὲ θέλων νὰ στενοχωρήσῃ ἐτι περισσότερον τοὺς ἐναντιουμένους εἰς τοὺς ἰδικούς του σκοπούς.

Συναχθέντων δὲ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πατριάρχου τῶν ἄρχιερέων καὶ κληρικῶν, προστάζει τοῦ αὐτοκράτορος, ἦλθε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καὶ εἶπε πᾶσι τοῖς παροῦ-

σιν, ὅτι ὁ Πάπας στερεῖται χρημάτων· ἐμήνυσε δὲ εἰς ἡμᾶς, ὅτι συνεβιάσθη μετὰ τῶν Φλωρεντινῶν, ἵνα δανείωσιν αὐτῷ χρήματα· ζητεῖ λοιπὸν ἵνα μεταβῶμεν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ εἰς Φλωρεντίαν. Οἱ δὲ ἄρχιερεῖς δυσχεραίνοντες εἶπον: «διατί μέλλομεν ἀπελθεῖν ἐκεῖ; τί δύνανται οἱ Ἰατῖνοι ποιῆσαι ἐν Φλωρεντία ὃ οὐ δύνανται ὧδε; τί δὲν εἶπομεν ὧδε, ἵνα εἴπωμεν αὐτὸ ἐκεῖ; Ἄρα ἐστὶν ἐλπίς, ὅπως ἐκβάλωσι τὴν προσθήκην ἀπὸ τοῦ Συμβόλου; ἢ ἡμᾶς βούλονται πείσαι δέξασθαι αὐτὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ ἡμῶν; Ταῦτά εἰσιν ἀδύνατα ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι· διὸ οὐ πρέπει ἡμᾶς ἀπελθεῖν ἀλλαχοῦ.» Ἀλλ' ὁ Πάπας ἀπειλῶν τρόπον τινὰ αὐτοὺς ἔλεγεν: «Ἐπίστασθε ἀκριβῶς, ὅτι τίποτε οὐδὲν ἔχω δώσειν ὑμῖν ἐν Φερραρία, ἐπειδὴ ἐξ ὧν ἠλπίζομεν οὐδὲ ἐν εὐδοοῦται. Λοιπὸν οἱ Φλωρεντινοὶ δανείζουσιν ἡμῖν τεσσαράκοντα χιλιάδας χρυσίνων, ὅπως μεταθέσωμεν ἐκεῖσε τὴν σύνοδον. Ἀκολουθήσατέ μοι γοῦν, ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς Φλωρεντίαν καὶ ὑπόσχομαι δώσειν ὑπὲρ βοήθειας τῆς Κωνσταντινουπόλεως χρυσίνων χιλιάδας δώδεκα καὶ τριῆρεις δύο· ὑμῖν δὲ ὅσα φλωρία χρεωστῶ (ἐχρεώσται δὲ σιτηρέσιον πέντε μηνῶν) καὶ μπάγκον εἰς τὸ ἐξῆς λαμβάνειν ἀνελλιπῶς κατὰ μῆνα τὸ διατεταγμένον ὑμῖν.» Μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Βασιλεὺς αὐτοῖς, ὅτι πῶς δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν ἐξοδὸν καὶ τριῆρεις παρ' αὐτῶν, ἐὰν μὴ ἀκολουθήσωμεν αὐτοῖς, ἐνθα εἰσὶν αἱ ἐξοδοὶ καὶ τὰ ἀναλώματα; δότε γνώμην ἐπὶ τοῖς προκειμένοις ἢ νὰ λάβωμεν τὴν δόσιν ταύτην τοῦ Πάπα καὶ ἀπέλθωμεν εἰς Φλωρεντίαν, ἢ νὰ παραιτησώμεθα αὐτὸν καὶ ἀπέλθωμεν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν· πλὴν σκέψασθε πῶς μέλλομεν ἀπελθεῖν καὶ ἐὰν ἔχωμεν ἐξοδὸν καὶ ἐὰν ἔχη βοήθειαν ἢ Κωνσταντινούπολις.

Ὅθεν ἡ ἀπόπειρα αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πάπα πολὺ ἐστενοχώρησε τοὺς περισσότερους ὡς μὴ θέλοντας ἵνα περάσῃ πάλιν εἰς ἄλλην πόλιν καὶ ἐκεῖ νὰ διατρίβωσιν εἰς μάτην τὰς ἡμέρας των. Ἀλλ' ὕστερον ἀναγκασθέντες οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ πάντες οἱ κληρικοὶ ἐνεκὰ τῆς παντελοῦς στερήσεως χρημάτων, ἐκύρωσαν τὴν ἐκ Φερράρας εἰς Φλωρεντίαν μετάθεσιν τῆς Συνόδου, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ

Φλωρεντινή σύνοδος ὠνομάσθη τὸ ἀποστατικὸν ἐκεῖνο καὶ ἀντίχριστον συνέδριον· ἐφ' ᾧ καὶ ἐδόθη αὐτοῖς τὸ σιτηρέσιον ὄχι ὁμῶς τὸ ὅλον καθυστερούμενον ἀλλὰ τεσσάρων μόνον μηνῶν. Ἰδοῦ, ἀδελφοί, μὲ ποίους τρόπους προεχώρει ἡ μιὰρὰ ἐκεῖνη σύνοδος. Ἐζήτησαν δὲ ἔτι οἱ Λατίνοι ἵνα ἡ μεταθεσις βεβαιωθῇ δι' ὄρου συνοδικοῦ ἀναγνωσθησομένου ἐν τῷ Ναῶ τῆς ἐπισκοπῆς· συνέθεσαν λοιπὸν γραμμάτιον καὶ συναθροισθέντων πάντων ἐν τῷ Ναῶ τῆς ἐπισκοπῆς τῇ 16 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1439 ἀνέγνωσαν αὐτὸ ὅπῃ τοῦ ἀμβωνος ὁ μὲν Δωρόθεος Μιτυλήνης Ἑλληνιστί, ὁ δὲ Γραδένσης ἀρχιεπίσκοπος Λατινιστὶ ἔχον ὧδε:

«Εὐγένιος ἐπίσκοπος δούλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ εἰς ὀδὴνεκὴ μνήμην.

»Γέγονε σύνοδος οἰκουμενικὴ ἐν τῇ Φερραρίᾳ καὶ ἐμέλλομεν πληρῶσαι ταύτην καὶ τελειῶσαι ἐν αὐτῇ. Ἐπειδὴ δὲ λοιμὸς θανάτου συνέχει αὐτήν, καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ χειμῶνος μὴ ποτε ἐπικρατήσῃ καὶ ἐν καιρῷ ἔαρος κατὰ τοὺς νόμους καὶ κανόνας ἡμῶν μετατιθέαμεν τὴν σύνοδον ταύτην ἀπὸ τῆς Φερραρίας εἰς τὴν Φλωρεντίαν, πόλιν ἐλευθέραν καὶ εἰρηλικήν, εὐαερόν τε καὶ ὑγιή.»

Ταῦτα τῶν ἀρχιερέων ἀναγνωσάντων, ἐλύθη ἡ ἐν Φερραρίᾳ σύνοδος, ὅπως μετατεθῆ εἰς Φλωρεντίαν, οὐχὶ διότι τὴν Φερραρίαν κατεῖχε λοιμὸς θανάτου, ὡς ὁ Πάπας ψευδόμενος ἔλεγεν· ὁ γὰρ λοιμὸς ἔπαυσε, λέγει ὁ Συρόπουλος, δύο μῆνας πρὸ τῆς μεταθέσεως· ἀλλ' ἵνα διὰ στερήσεων καὶ ταλαιπωριῶν ἀναγκάσῃ τοὺς Ἑλληνας νὰ δεχθῶσι τὴν ἔνωσιν, καθὼς τὰ πράγματα ἀκολούθως ἀπέδειξαν. (α.)

Μετὰ τὴν εἰς Φλωρεντίαν ἀποδημίαν ἀναπαυθέντες ἐπὶ τινα χρόνον, συνήλθον ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ Πάπα τῇ 26 Φεβρουαρίου τῇ πέμπτῃ τῆς δευτέρας ἐβδομάδος τῶν νηστεϊῶν ἤρχισαν τὰς διαλέξεις ὄχι πλέον περὶ τῆς προσθήκης τῆς γενομένης καλῶς ἢ κακῶς εἰς τὸ ἅγ. σύμβολον, ἀλλὰ περὶ τῆς δόξης, ἣν πρὸ πολλῶν ἡμερῶν μετ' ἄκρας σπουδῆς οἱ παπιστοὶ ἐζήτησαν, ἡγοῦν ἂν ἀληθῶς ἐκπορευῆται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἢ οὐχὶ ἀληθῶς·

(α) Συρόπουλ. σελ. 211.

οἵτινες καίτοι φανερὰ καὶ ὁμολογουμένως κατησχύνθησαν καὶ ἔγειναν ἀναπαλόγητοι καὶ αὐτοκατάκριτοι ὑπὸ τῶν ὄρων τῶν οἰκουμενικῶν ἁγίων συνόδων, ἐν αἷς ἐθεσπίσθη δι' ἀναθέματος ἵνα μηδεὶς τολμήσῃ νὰ προσθέσῃ οὐδὲ ἐν ἰῶτα εἰς τὸ ἅγιον Σύμβολον· καὶ τρεῖς ἀπεστομίσθησαν ὑπὸ τῶν θεοσόφων λόγων τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὡς οἱ ἴδιοι ὁμογενεῖς τῶν παρρησία τὸ ὠμολόγησαν· οὐχ ἦττον ὁμῶς ἠγωνίσθησαν μετὰ σφοδροῦ πόθου οἱ Λατίνοι διὰ νὰ ὑπερτερήσωσι εἰς τὰς περὶ τῆς δόξης διαλέξεις, διότι τὸ μέρος τοῦτο εἶναι ὕλη εὐρυχωροτάτη, διὰ τῆς ὁποίας ἐδύναντο νὰ παρεξηγήσωσι τὰ τῆς θείας γραφῆς ρητὰ, κράτιστον καὶ ἰσχυρότατον αὐτῶν βοήθημα ἦν τὸ προτείνειν ὅτι ἔχουσι δυτικῶν ἁγίων παλαιῶν ρητὰ λέγοντα ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορευέται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.

Τὴν ἀνασκευὴν καὶ τὴν λύσιν τῆς προτάσεως ταύτης ἔδωκε πάλιν ὁ ἅγιος Μάρκος, ὁ καλὸς καὶ λαμπρὸς καὶ μόνος ἄξιος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστής, ὅστις καὶ διὰ τῆς λαμπρότητος τῆς εὐαγγελικῆς του ζωῆς, καὶ διὰ τῆς ἐπιστημότητος τῶν διπλῶν του χαρακτήρων, τῆς ἱεραρχίας, λέγω, καὶ τῆς τοποτηρησίας ὄλων τῶν τῆς Ἀνατολῆς θρόνων, καὶ ἐξαιρέτως διὰ τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς ἀκαταμάχητου ἰσχύος τῶν λόγων του ἑξαρχος καὶ προηγμένων καὶ κορυφαῖος τῆς τῶν ἀνατολικῶν συνελεύσεως ἐγνωρίζετο. Εἶναι ἀδύνατον ἐνταῦθα νὰ περιγράψῃ τις καὶ νὰ ἐξηγήσῃ κατὰ μέρος τὰ τότε γενόμενα, διὸ συντομίας ἔνεκεν φέρομεν εἰς μέσον τοὺς ἐπιτυχεῖς θριάμβους τοῦ μεγίστου ἡρώος· ἐπτὰ συνελεύσεις ἐγένοντο καθολικαὶ εἰς τὸ τοῦ Πάπα παλάτιον, εἰς ὅλας ἐν γένει ὁ ἅγιος Μάρκος ἐφαίνετο ἀγωνιζόμενος, αὐτὸς μόνος ἀπεκρίνετο, αὐτὸς ἠλεγχε τὰ σοφίσματα καὶ τὰς παρεξηγήσεις, καὶ ὑπέρμαχος τῆς πατροπαραδότου πίστεως, ὡς λέγει ὁ σοφώτατος Σχολάριος, «ὑπερήσπιζε, λέγει, τῆς πατρὸς δόξης, ἐν μέσοις Λατίνοις μόνος· ἡμῖν γὰρ τοῖς ὀφείλουσι συμμαχεῖν ἀντὶ τοιοῦτων φεῦ! πολεμίοις ἐκέχρητο.» Βλέπων δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν μὲν Ἅγιον Μάρκον καὶ τὸν Ἡρακλείας Ἀντώνιον ἰσχυρῶς διαλεγόμενους καὶ λύοντας πᾶσαν πρότασιν τῶν Λατίνων, ἀποροῦντας δὲ τοὺς Λατίνους ἀποκριθῆναι αὐτοῖς εἰς τὰς

ἐρωτήσεις, κατέλιπε τὰς διαλέξεις καὶ μόνον τρόπον ἐνώσεως ἐστοχάζετο, ὅθεν ποτὲ μὲν ἄφηγε τὸν ἅγιον Μάρκον ἐλευθέρως νὰ διαλέγηται, ἀλλ' ὅμως καθὼς ἐκεῖνος ἤθελε, ποτὲ δὲ προσέττατε σιωπᾶν αὐτὸν παντελῶς.

Παυσαμένων τῶν διαλέξεων, παρουσίασαν οἱ Λατίνοι τὰ ρητὰ ἐκεῖνα τῶν ἐν ἀμφοτέροις ταῖς Ἐκκλησίαις δεκτῶν δυτικῶν Ἀγίων, τὰ λέγοντα ὅτι δῆθεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν εἶπον εἰς τοὺς ἡμετέρους· δότε ἀπολογίαν εἰς αὐτὰ καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια ἀναμένοντες τὴν ἀπολογίαν αὐτῶν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς κατὰ πρῶτον εἶπεν, ὅτι δεόν νὰ κάμουν τὴν ζητούμενην ἀπολογίαν, ἀλλὰ τὸ βᾶρος τοῦτο πάλιν εἰς τὸν μέγαν τοῦτον διδάσκαλον ἀνέθηκεν· ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη εἰς τὸν Βασιλέα: «Ὁρῶ, λέγει, ὡς αἱ τοιαῦται »διαλέξεις πέρας οὐχ' ἔξουσὶ ποτε, οὔτε τι ἀγαθὸν προξενήσουσιν ἡμῖν, διὸ οὐδὲ προαιροῦμαι λέγειν εἰκῆ καὶ μάτην διαμάχεσθαι· ἐπεὶ καὶ χάριν τοῦτο ἔλαβον παρὰ τῆς »Ἁγίας σου Βασιλείας ἐνδοσιν ἵνα εἶπω, ὅσα ἐν τῇ τελευταίᾳ ὁμιλίᾳ εἶρηκα καὶ παύσομαι· εἰ οὖν ὀρίζεις, καὶ ἕτερός τις δότω ἀπολογίαν.» Ἀλλὰ ποῖος εὐρίσκετο ἱκανός, ἀδελφοί, καὶ ἐφάμιλλος αὐτοῦ, ὥστε νὰ καθέξη τὸν ἐκεῖνου τόπον; Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὅστις ὄλως διόλου ὑπέβλεπε πρὸς ἐνώσιν καὶ ὄχι πρὸς διάστασιν καὶ χωρισμὸν, ἐπειδὴ ἐσκέφθη, ὅτι, ἐὰν ἀναγκάσῃ τὸν Ἅγιον ἵνα κάμῃ τὴν ἀπόκρισιν, θελεῖ οὗτος γράφει ὡς ἐγίνωσκε καὶ ἤθελεν ἀποκριθῆ ὅτι τὰ ρητὰ ἐκεῖνα ἢ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν παραδέχεται ὡς ψευδεπίγραφα καὶ διεφθαρμένα, διὰ τοῦτο δὲν ἔδωκεν ἄδεια νὰ ἔλθουν εἰς διαλέξεις καὶ μόνον τρόπον ἐνώσεως ἐζήτει νὰ εὔρη, ἐφ' ᾧ καὶ ἤρχισαν τὰ ἡμερήσια μυστικὰ συμβούλια.

Παυσαμένων τῶν κοινῶν συνελεύσεων, ἤρξαντο αἱ μερικαί, γινόμεναι ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ Πατριάρχου, ἐν αἷς παντοίῳ τρόπῳ ἐζητεῖτο παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τρόπος ἐνώσεως καὶ τῶν περὶ αὐτὸν λατινοφρόνων, ὅτε μὲν μετὰ τὸν Ρωσσίας Ἰσίδωρον καὶ Νικαίας Βησσαρίωνα, τοὺς ὕστερον εἰς τὸ τοῦ Καρδιναλίου ὑψωθέντας βάραθρον, ὅτε δὲ μετὰ τὸν πνευματικὸν Γρηγόριον ὃν καὶ μέγαν πρωτοσύγγελον ἀνέ-

δειξεν, ἵνα ἔχῃ περισσοτέραν ἰσχὺν ὁ λόγος αὐτοῦ. Μεταὐτὰς λοιπὸν συμβουλευόμενος διὰ νὰ εὔρη τοὺς ἐνωτικὸς τρόπους καὶ τὰς μεσότητας, ἡγάπα αὐτοὺς καὶ ἐτίμα καὶ πάσης εὐμενείας καὶ ἀποδοχῆς ἡξίου· οἱ δὲ λέγοντες ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἄλλο μέσον εἰς τὸ νὰ ἐνωθῶμεν ἐκτὸς τῆς ἀπὸ τοῦ συμβόλου ἀφαιρέσεως τῆς προσθήκης, ὠνειδίζοντο καὶ κατεφρονούντο καὶ θυμοῦ βάρους ἐδέχοντο ὑβρεις, ὡς δῆθεν ἀπειθεῖς καὶ μὴ συνεργούντες εἰς τοὺς ἐνωτικὸς τρόπους καὶ μηδὲ τὸ καλὸν ἀγαπῶντες, ὅπερ δῆθεν μετὰ τὴν ἐνώσιν ἐμελλε νὰ γείνη παρὰ τοῦ Πάπα εἰς τὴν πατρίδα. Ὅθεν καὶ συναχθέντων πάντων ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκ προστάγματος Βασιλικῆς, ὁ Βασιλεὺς ἐδημηγόρησε λέγων, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς, ἐὰν ἐναντιωθῆ τις εἰς τὸν τῆς ἐνώσεως τρόπον, ἔχει νὰ λάβῃ τὴν πρέπουσαν ποινήν διὰ τὴν αὐθάδειάν του.

Ἀλλὰ τίς νὰ μὴ θαυμάσῃ καὶ νὰ μὴ ἐκπλαγῆ, ἀδελφοί, διὰ τὴν τε παρρησίαν καὶ γενναιοῦτητα τοῦ Ἁγίου Μάρκου; Εὐθύς μετὰ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνην σύστηράν καὶ φοβερὰν δημηγορίαν, εὔρεθη ὁ Ἅγιος ἐναντίος εἰς τὰς τοῦ Βασιλέως βουλὰς· ἠρώτησε γὰρ ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς παρόντας λέγων, ἂν οἱ Λατίνοι δέχωνται τὸ ρητὸν τοῦ Ἁγίου Μαξίμου ἐκ τῆς πρὸς Μαρίνον ἐπιστολῆς καὶ ἂν δὲν ᾔναι καλὸν ἵνα δι' αὐτοῦ ἐνωθῶμεν μετ' αὐτῶν; Καὶ παρευθὺς τὰ τοῦ Σατανᾶ δοχεῖα, ὁ Ρωσσίας Ἰσίδωρος καὶ ὁ Νικαίας Βησσαρίων· καὶ ὁ μέγας πρωτοσύγγελος, καὶ εἶπον, Βασιλεῦ, κάλλιστον καὶ ἡγωνίζοντο νὰ συστήσωσιν αὐτὸ ὡς καλὸν καὶ προσεπάθουν παντὶ σθένει ἵνα καταπίσῃσι πάντας νὰ ζητήσωσι τὴν παραδοχὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Ἅγιος· δὲν εἶναι τοῦτο καλόν, ὅτι οἱ Λατίνοι δοξάζουσιν μετὰ ταῦτα τὸ ἐναντίον, μᾶλλον δὲ ἀπ' ἐκκλησίαις τὸ ἰδικόν των φρόνημα νὰ κηρύττωσιν; Ὅχι, τοῦτο δὲν γίνεται, ἀλλὰ πρέπον ἐστὶ πρῶτον αὐτοὶ νὰ ὁμολογήσωσιν τὴν ἡμετέραν δόξαν σαφῶς καὶ ἀνεκδοιάστως, καὶ οὕτω νὰ ἐνωθῶσι μετ' ἡμᾶς· διότι ἡμεῖς δὲν ἐξεκλίναμεν ἐκ τῆς πατροπαράδοτου εὐσεβείας, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἐκκλιίναντες, ἀποσχισθέντες καὶ πλανηθέντες μακρὰν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἐκεῖνοι νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἐκεῖνοι νὰ ἐνωθῶσι μετ' ἡμῶν. Ἀλλὰ καίτοι

ἀκριβέστατα καὶ ἀγιώτατα ἐλάλησεν ὁ θεῖος οὗτος διδάσκαλος, ἰσχυσαν ὁμῶς οἱ περὶ τὸν βασιλέα, ὡς λέγοντες, ὅτι, ἐὰν δεχθοῦν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀγίου Μαξίμου ἐλλειπῆ οὖσαν, ἐνούμεθα δι' αὐτῆς μὲ αὐτούς, καὶ ἐπειδὴ ἀμφιβολία εὐρίσκειτο μεταξύ αὐτῶν, μήπως οἱ Λατῖνοι δὲν τὴν δεχθῶσιν, ἤρξαντο, ἵνα σκέπτονται καὶ δι' ἄλλας τινὰς μεσότητας καὶ τρόπους ἐνωτικούς, ἀλλ' ὁ θεῖος διδάσκαλος γινώσκων καλῶς, ὅτι ἄλλο μέσον ἀκίνδυνον πρὸς ἐνωσιν δὲν ὑπάρχει, ἢ ἡ ἀπὸ τοῦ συμβόλου ἀφαιρέσεις τῆς προσθήκης, ἀντέλεξεν αὐτοὺς φανερά καὶ ἀνυποστόλως εἰς τοὺς τρόπους οὓς ἐκεῖνοι ἐφεύρισκον. Ὅθεν οἱ ἀντιλέγοντες καθήμενοι ἀντικρυ αὐτοῦ ἐδείκνυον τὸ ὅπερ κατ' αὐτοῦ εἶχον πάθος φερόμενοι μὲ ὀρμὴν ἄκραν καὶ μὲ πάθος ἄμετρον.

Βλέπων δὲ ὁ Ἡρακλείας τὸ ἐμπαθὲς καὶ φιλόνοικον τῶν ἀντιλεγόντων, εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅτι μετ' ἀληθείας πρὸς πάθος λέγετε πάντες ὑμεῖς, καὶ εὐθὺς ὁ Νικαίας καὶ ὁ Ρωσσίας μὲ θυμὸν ἀπεκρίθησαν· σκόπει ὡς ὑβρίζεις ἡμᾶς καὶ τί κακὸν λέγομεν καὶ ὑβριζόμεθα παρὰ σοῦ; καὶ ὁ Ρωσσίας ἐπεχείρησε νὰ φέρηται ὀχληρῶς κατὰ τοῦ Ἡρακλείας, καὶ τοῦ βασιλέως σιωπῆν ἐπιτάξαντος τῷ Ρωσσίας, ὅλος αὐτὸς φέρεται κατὰ τοῦ Ἡρακλείας ὀνομαζῶν αὐτὸν ἄγνωστον, ἀπαίδευτον, χωρίτην καὶ ἄλλα πάμπολλα, δις καὶ τρίς αὐτὰ λέγων δεικνύων μὲ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους φοβηρισμοὺς τὴν ὀρμὴν ἣν εἶχε πρὸς τὴν ἐνωσιν ὅπως καὶ ἂν ἐγίνετο, καὶ πόσον δυσηρεστεῖτο καὶ ὠργίζετο ἐναντίον ἐκείνων οἵτινες ἠμπόδιζον αὐτήν.

Ἐν ἑτέρᾳ δὲ συνεδριάσει θελήσας ὁ Γεμιστὸς νὰ εἴπη τι ὑπὲρ τοῦ ἀγίου Μάρκου ἐσκώφη ἀναιδῶς ὑπὸ τοῦ Τραπεζουντίου Ἀμυρούτζη, καὶ οὕτως εἰσιώπησεν. Οἱ αὐθάδεις οὗτοι ἐγίνοντο καθ' ἑκάστην αὐθαδέστεροι· διότι οὔτε ὁ Αὐτοκράτωρ οὔτε ὁ Πατριάρχης ἐπέπληξεν αὐτοὺς διὰ τὸν ἀναιδῆ τρόπον αὐτῶν. Ἐν ἑτέρᾳ συνελεύσει ἀνέγνω ὁ Νικαίας ρητὰ τινὰ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου καὶ Ἐπιφανίου, τῶν μὲν τὰς ἀρχὰς ἀφαιρῶν, τῶν δὲ περικόπτων τὰ τέλη, θέλων διὰ τούτων ν' ἀποδείξῃ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ· ἐδημηγόρησε δὲ καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐπὶ τῶν, ὅτι τὴν ἐνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἤρξατο πραγματεύε-

σθαι ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔφθασεν ἰδεῖν ταύτην τετελεσμένην, ἀφήκεν αὐτὸν ἵνα αὐτὴν τελειώσῃ. Οὐ μόνον ὁ πατὴρ μου, εἶπεν, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ λόγιοι καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν, ἐξ ὧν ἔφθασα καὶ ἐγὼ τὸν Πατριάρχην Εὐθύμιον καὶ τὸν διδάσκαλον κύριον Ἰωσήφ τὸν Βρυέννιον, ἐπήνουν καὶ ἐπεθύμουν ἰδεῖν τὸ τῆς ἐνώσεως ἔργον, ὡς ἀγαθὸν καὶ ἀριστον. Ὁ πατὴρ τοῦ ἀσυνέτου τούτου αὐτοκράτορος Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος, ὁ Πατριάρχης Εὐθύμιος καὶ Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος, οἵτινες ἔγραψαν καὶ κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῶν Λατίνων, καὶ ὅλος ὁ χορὸς τῶν διδασκάλων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τῶν ὁποίων ὡμοφώνει καὶ ὁ ἅγιος Μάρκος, ἐπεθύμουν τὴν ἐνωσιν καὶ εἰρήνην τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Λατίνων εἰς τὰ ἀρχαῖα τῆς Ἐκκλησίας δόγματα, οὐχὶ ὁμῶς καὶ διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τῇ Λατινικῇ. Πολλάκις ἐνουθετήθησαν οἱ Λατῖνοι παρὰ πολλῶν διδασκάλων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἵνα ἐγκαταλιπόντες τὰς καινοτομίας ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ δόγματα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἀλλ' οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνήκαν· ἐν γὰρ σκότει διεπορεύοντο.

Ἀλλὰ πάλιν ἐγένετο βία ἰσχυρωτάτη ὑπὸ τοῦ Πάπα, λιμοκτονοῦντος τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐκλείσθη ἐπὶ πολὺ ὁ οὐρανὸς τοῦ Πάπα, καὶ δὲν ἔβρεχε τὸ σιτηρέσιον καὶ ἅπαντες μὲν ἔπασχον, ἀλλὰ πλέον τῶν ἄλλων οἱ τοῦ βασιλέως δορυφόροι, οἵτινες, ὡς ἐνδεέστεροι καὶ πένητες, ἔβαλον ἐνέχυρον ἄλλος μὲν τὰ πτωχικά του φορέματα, ἄλλος δὲ ἐπώλησε τὰ ὄπλα αὐτοῦ, καὶ ἄλλος ἄλλο τι ἠναγκάσθη νὰ μεταχειρισθῇ ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν ἀπὸ τοῦ λιμοῦ. Ὅθεν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιαζόμενοι προστρέχουσιν εἰς τὸν μέγαν πρωτοσύγγελλον, ἐπειδὴ ἔβλεπον τὴν μεγάλην παρρησίαν ἣν εἶχεν εἰς τὸν βασιλέα, πρὸς ὃν νὰ μεσιτεύσῃ ὅπως ἐλεήσῃ αὐτοὺς μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἐξοδα· ὁ δὲ παρακαλέσας δις καὶ τρίς, οὐδὲν κατώρθωσεν, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ πάλιν προσήρχοντο, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομένῃ τὴν ἐνόχλησιν, ὑπάγετε τοῖς ἀπεκρίθη εἰς τὸν Ἐφέσου καὶ εἰς τὸν μέγαν Σακελλάριον, καὶ κάμετε μὲ αὐτοὺς καθὼς ἤξεύρετε, διότι ἐκεῖνοι ἐμποδίζουσι τὴν ἐνωσιν καὶ ἐνεκεν αὐτῶν πάσχετε καὶ ὑμεῖς καὶ

ἡμεῖς ὄλοι· καὶ οὐδὲ θέλομεν δυνηθῆναι νὰ ὑποστρέψωμεν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν· ἀλλ' ὁ ἐπίβουλος καὶ κακομήχανος ἐκείνος ὁμοῦ μὲ τὸν Ἐφέσου καὶ τὸν Σακελλάριον, ὃν προσείλκυσε ἰσως διὰ καμμίαν ἄλλην ἔχθραν πρὸς αὐτόν, ἀναχωρήσαντες μὲ θυμὸν δὲν ἐπέτυχον τὸν ἅγιον εἰς τὸ κατάλυμά του διὰ νὰ τὸν ἐκδικηθοῦν καθὼς ἤθελον. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Ἡμέραι παρήλθον πολλαί, καὶ οὔτε ἀπολογία εἰς τὰ λατινικά ἐκεῖνα ρητὰ ἐδίδετο, οὔτε τρόπος καὶ μέσον ἐνώσεως ἠδύνατο νὰ εὑρεθῆ· ὁ δὲ Βασιλεὺς ἔλεγε πρὸς τοὺς ἡμετέρους· εὐρωμεν τρόπον ἐνώσεως, ὅτι τὸ ἀπελθεῖν ἡμᾶς χωρὶς βοηθείας γίνεται εἰς τὴν πόλιν χείρονα τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ κακὰ· τὰ αὐτὰ ἔλεγε καὶ ὁ Ρωσσίας ἐν τῇ αὐτῇ συνελεύσει, τὸ ἀπελθεῖν ἀπράκτους εὐκολον ἐστὶ, τὸ δὲ πῶς καὶ ποῦ, ἢ πότε μέλλομεν ἀπερχεσθαι, οὐκ ἐπίσταται.

Ὅθεν ἐξεβόησεν ὁ Μονεμβασίας Δοσίθεος καὶ τί βούλεσθε; διὰ τὸ ἀπελθεῖν ἡμᾶς ἐν τῇ πατρίδι διὰ τῶν δαπανῶν τοῦ Πάπα, θέλετε ἵνα προδώσωμεν τὸ δόγμα ἡμῶν; ἐγὼ βούλομαι ἀποθανεῖν ἢ λατινισαί ποτε. Εἰς ἄλλην δὲ πάλιν συνέλευσιν εἶπεν ὁ Πάπας Εὐγένιος· ἀδελφοί τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας λογάδες, εἰς τί ὠφελήσει ἡ διαίρεσις ὑμᾶς; ὁμως εἰ τοῦτο μὴ γενήσεται (ἡγουν εἰ μὴ ἐνωθῆτε πᾶσι τρόποις Λατίνοις) πῶς μέλλετε ἀπελευθερῆσαι ὑμεῖς ἐν τῇ πατρίδι ὑμῶν; τῆς ἐνώσεως δὲ γεγεννημένης, καὶ οἱ Ρῆγες οἱ Δυτικοὶ καὶ ἡμεῖς πάντες μεγάλως βοηθήσομεν ὑμῖν κατὰ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐθνικῶν.

Ἄλλὰ μὲ ὅλα ταῦτα δὲν ἠμπόρεσε νὰ εὑρεθῆ ἄλλο μέσον πρὸς τὴν ἐπιθυμητὴν ἐνωσιν τοῦ Βασιλέως, διότι δὲν ἐφρόντιζεν αὐτὸς περὶ τῶν δογμάτων ἀλλ' ἐζήτει τρόπον ἐνώσεως ὡς ὁ πρόπαππος αὐτοῦ Μιχαὴλ ὁ πρῶτος, διδάσκαλος τῆς ἀσεβείας, ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπερ ἔλεγε ὁ μέγας διδάσκαλος, ἡγουν τὸ νὰ ἀποβληθῆ ἢ προσθήκη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Σύμβολον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ μέρους τῶν Λατίνων ἦτο τὸ πλέον ἀδύνατον (διότι ἀποφασιστικὰ ἔλεγον λείψετε ἀπὸ τοῦτο τὸ ζήτημα διότι ἅπαξ προστεθὲν ἀδύνατον ἔχει νὰ ἐκβληθῆ), διὰ τοῦτο ἤρχισαν οἱ Ἀνατολικοὶ ἐπιμόνως νὰ

ζητοῦν καὶ μετὰ δακρύων καὶ θερμῶν δεήσεων πρὸς τὸν Βασιλέα νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ ἴδια. Ἐταράχθη ὁ Πάπας, μαθὼν τοῦτο καὶ ἔστειλε παρευθὺς Καρδινάλιους καὶ Ἐπισκόπους εἰς τὸν Βασιλέα, συνηγμένων δὲ πάντων ἐκεῖσε ἐκ προστάγματος βασιλικοῦ, ἐδημηγόρησαν πλεον τῶν δύο ὥρων, πικρῶς καὶ αὐστηρῶς ὀνειδίζοντες τοὺς ἡμετέρους καὶ καταριθμοῦντες ὅσα ἀπ' ἀρχῆς ἕως τότε τοῖς ἔκαμεν ὁ Πάπας· ἡγουν ὅτι ἔφερεν αὐτοὺς δι' ἐξόδων ἰδικῶν του, ὅτι τοὺς ἔτρεφε μὲ καθημερινὰ σιτηρέσια ἤδη ὑπὲρ τοὺς δύο χρόνους καὶ ἄλλα πολλά· καὶ τέλος εἶπον καὶ ἀπεφάσισαν, ὅτι εἶναι ἀνάγκη, ἢ νὰ δεχθοῦν τὰς μαρτυρίας τῶν ἁγίων ἃς προέβαλον αὐτοῖς καὶ οὕτω νὰ ἐνωθῶσιν ἢ εἴ γε ἀμφιβάλλουν ἐπ' αὐτῶν, εἶπον ὅτι πρέπει νὰ διαλέγωνται, ἄχρις ὅτου λυθῶσιν αἱ ἀπορίαι των καὶ πληροφορηθῶσι περὶ τῆς λατινικῆς ἀληθείας καὶ οὕτω πάλιν νὰ ἐνωθῶσιν· αὐτὰ εἶπον, ὡς θέλοντες νὰ δώσουν εἰς τοὺς ἡμετέρους νὰ ἐννοήσουν, ὅτι χωρὶς νὰ γίνῃ ἐνωσις, εἰς μάτην ἐφαντάζοντο καὶ ἐζήτουν τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδον. Ἐν τούτοις ἔγραψαν καὶ τινες φίλοι ἀπὸ τοῦ Ἀγκῶνος εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι κατενόησατε ὅτι ἐστὲ περιωρισμένοι; Ὁ δὲ Πατριάρχης πλ' ἀνηθείς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως λέγοντος, ὅτι ἡ ἐνωσις ἐμελλε νὰ προξενήσῃ μέγα καλὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ θέλων καὶ αὐτὸς ὁπωσδήποτε νὰ γένη ἡ ἐνωσις διότι πάντοτε ἠκολούθει ὡς ἀργυρώνητος, ὑπεκρίνατο ἀσθένειαν. Ὁ Βασιλεὺς ἠσχολεῖτο εἰς τὰ κυνηγέσια, οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ ὄλοι οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐπέων καὶ ταῦτα πάντα ἐγένοντο ἵνα βιασθῶσι ποιῆσαι τὴν ἐνωσιν. Ἦθελον καὶ ἄλλοι τρεῖς ἢ τέσσαρες καὶ περισσότεροι, οἱ ὁποῖοι καὶ πρὸ καιροῦ ἔσπευδον εἰς τὸν λατινισμόν καὶ τὸν ἴδιον Βασιλέα ἔτι μᾶλλον αὐτοὶ οὔτοι ὦθον εἰς τὸ βδραθρον, ἀλλὰ δὲν ἦτο εὐκολον καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας νὰ διαστρέψουν, ἰδίᾳ μάλιστα τὴν ἀδαμάντινον τοῦ Ἁγίου Μάρκου ψυχὴν, ἐξ ἧς καὶ ἄλλοι ἐνισχύοντο καὶ ἀνθίσταντο εἰς τὰς προσβολὰς μέχρι τινός. Ὅθεν ἤρχισαν νὰ γίνωνται συχνότερα τὰ μυστικά συμβούλια μεταξὺ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν σσπουδαστῶν αὐτῶν. Ἦρχισεν ὁ Πατριάρχης νὰ ὀμιλῆ πρὸς τοὺς ἄλλους περὶ

συγκαταβάσεως καὶ νὰ ἐπαινῇ τὴν ἔνωσιν καὶ εἰρήνην τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς ἀναγκαίαν καὶ ὠφελίμον εἰς τὸ γένος· ὅθεν παρεκίνησε αὐτοὺς πατρικῶς νὰ μεταχειρισθῶν ἐξ ἀνάγκης οἰκονομίαν τινὰ καὶ συγκατάβασιν, ἵνα εὐρωσιν ἐκ τῆς ἐνώσεως μαγάλην βοήθειαν τῆς πατρίδος καὶ σύστασιν. Οἱ δὲ παρόντες καὶ ἀκούοντες τοὺς τοιοῦτους προβιδασμοὺς καὶ προδιαθέσεις εἰς τὸν Λατινισμὸν παρρησίᾳ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθησαν, ὅτι δὲν χωρεῖ εἰς τὰ τῆς πίστεως συγκατάβασις· αὐτὸς πάλιν ἀπεκρίθη, ὅτι δύναται νὰ γένη καὶ τοῦτο ἂν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ μέγα κέρδος, ὅπερ θέλομεν ἀποκτήσει διὰ τῆς συγκαταβάσεως.

Τούτων λεγομένων, ἰδοὺ στέλλουσιν οἱ Λατίνοι πρὸς τὸν Βασιλέα ἔχθρην πίστεως, λαμπρῶς καὶ τρανῶς ἀνακηρύττουσαν τὴν ἰδικὴν των δόξαν, λέγοντες ὅτι εἰν δεχθῆ καὶ ὁμολογήσητε τὰ ἐν αὐτῇ, εὐθὺς ἐνώθησόμεθα.

Τοῦ Βασιλέως ὄντος ἀσθενοῦς καὶ ἡμερῶν τινων παρελθουσῶν, ἠκούσθησαν τὰ ἐν αὐτῇ καὶ πάντες ἐξεπλήττοντο καὶ ἐταράσσοντο, ἀκούοντες, ὅτι θέλει κρᾶξει αὐτοῦς ὁ Βασιλεὺς νὰ λάβῃ ἐγγράφως τὴν γνώμην των· καὶ δι᾽ συνήχθησαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου, ὀρισμῶ βασιλικῶ, εἶτα ἐκ προστάγματος ἀνεγνώσθη τὸ λατινικὸν ἐκεῖνο γράμμα καὶ παρευθὺς ἅπαντες, πλὴν τῶν τεσσάρων ἐκείνων, τοῦ Ρωσσίας, λέγω, τοῦ Νικαίας, τοῦ Μιτυλήνης Δοσιθέου καὶ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγγέλου, ἅπαντες, λέγω, οἱ ἄλλοι μετὰ πολλοῦ θορύβου καὶ ταραχῆς ἐβόησαν, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῶμεν τοιαύτην ἔχθρην, ἢ ὅποια διαλαμβάνει ὅλον τὸ ἐναντίον τῆς δόξης τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας; τότε ἀπεκρίθησαν καὶ οἱ τέσσαρες ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἐν ἀλλάξωμέν τινα τῶν ἐν αὐτῇ, δὲν θέλομεν καὶ αὐθις δεχθῆ αὐτὴν καὶ ποῖα ποτὲ ἐναλλαγῆ, ἀπεκρίθησαν οἱ ἡμέτεροι, δύναται νὰ διορθώτῃ αὐτὴν οὖσαν κατ' ἀρχὴν ἀδιόρθωτον; Ἄλλ' ὁ Ρωσσίας καὶ ὁ Νικαίας ἤρχισαν εὐθὺς νὰ τὴν ὑπερασπίζωνται καὶ νὰ ἀποδεικνύουν ὅτι δυνάμεθα νὰ τὴν δεχθῶμεν· ἐπειδὴ εἶπον ὅτι τὸ διὰ τοῦ Υἱοῦ εἶναι ἰσοδύναμον μὲ τὸ ἐκ τοῦ Ἁγίου. Οἱ Ἀνατολικοὶ Ἅγιοι λέγουσιν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ, οἱ δυτικοὶ λέγουσιν ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ· καὶ οἱ μὲν

διὰ τοῦ Υἱοῦ λέγοντες, οἱ δὲ ἐκ τοῦ Υἱοῦ συμφωνοῦσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ἐκεῖνοι μὲ τὴν ΔΙΑ πρόθεσιν καὶ οὗτοι μὲ τὴν ΕΚ. Ἐντεῦθεν ἐρράγη ὁ πόλεμος ὁ μέγας καὶ σκληρὸς· ἐντεῦθεν ἐξήφθη εἰς ὕψος μέγα ἡ φλόξ τῶν διαλέξεων, ὄχι πρὸς τοὺς Λατίνους ἀλλὰ πρὸς τοὺς λατινόφρονας· ἀλλὰ τίς ἐξ ἐκείνων ὄλων ἀνεδέχθη τὸν φοβερὸν τοῦτον ἀγῶνα; ναί, εἶπον ὅλοι ὁμοῦ ὅτι δὲν ἐδέχοντο τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν· εἶπον ὅλοι ὁμοῦ ὅτι εἶναι ἀδιόρθωτος· ἀλλὰ κατ' ἰδίαν τίς ἔδειξε τοσαύτην γενναιότητα, ὥστε εἰς μόνος νὰ παλαίῃ μὲ πολλοὺς καὶ μάλιστα ἐναντίος εἰς τὴν βουλήν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Βασιλέως, ὅστις δὲν ἔβλεπε τὴν ὥραν τῆς ἐνώσεως, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἐντεῦθεν τὴν παπικὴν βοήθειαν; ἀλλὰ τίς ἄλλος πλὴν ἐκείνου ὅστις ἦν ὁ ἀκριβὴς γνώμων τῆς θεολογίας, καὶ γνησιώτατος τῶν ἁγίων Πατέρων ἐξηγητῆς, ὄχι ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος Μάρκος ἀνυποστόλως ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως, δὲν λεγουσὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας οἱ ἅγιοι· ἄλλην ἔννοιαν δηλοῖ ἡ ΕΚ, καὶ ἄλλην ἡ ΔΙΑ καὶ λοιπὸν πίπτουσιν εἰς ταύτην τὴν διαφορὰν, καὶ γίνεται λόγος πολὺς καὶ ἀγῶν μέγας ἐπ' αὐτῆς καὶ τρεῖς μὲν ἐξ αὐτῶν ὁ Νικαίας, ὁ Ρωσσίας καὶ ὁ πρωτοσύγκελος ἔλεγον καὶ διίσχυριζοντο, ὅτι τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἔννοιαν, ὁ δὲ ἅγιος ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἄλλο καὶ ἄλλο σημαίνουσιν. Ὁ μὲν Πατριάρχης ἀνεχώρησεν ὡς νοσῶν, ὁ δὲ βασιλεὺς κλινήρης ἐθεώρει καὶ μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν καὶ προσοχὴν ἔβλεπεν εἰς τοὺς λέγοντας, καὶ τὰς διαθέσεις τῶν ἀκουόντων περιειργάζετο· ὁ δὲ λόγος ὁ περὶ τῶν προθεσεων ἐπλατύνετο καὶ ἀγῶνα μέγαν προέβαινε καὶ ἐπ' ἄπειρον ἐχώρει καὶ μόνῃ ἡ ὥρα τοῦ γεύματος ἐδυνήθη νὰ ἐπιφέρῃ τὴν διακοπὴν, ἐδόθη δὲ συνάμα καὶ ὀρισμὸς ὅπως μετὰ τὸ γεῦμα συναχθῶσιν, ὁπότε διὰ προσταγματος συνήλθον καὶ οἱ τοῦ Πατριάρχου γραμματικοὶ ἵνα ἦται καὶ αὐτοὶ πολέμιοι τοῦ ἁγίου Ἐφέσου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τῆς ἀληθείας, ἐπειδὴ ριφθέντων πάλιν εἰς τὸ μέσον τῶν αὐτῶν λόγων, συνεμάχουν καὶ ἐβοήθουν τότε τὸν Ρωσσίας, τὸν Νικαίας, τὸν μέγαν πρωτοσύγκελον καὶ ἄλλοι πολλοί, ἐξαιρέτως μάλιστα ὁ προειρημένος Ἀμηρουτῆς, διδάσκαλος καὶ φιλόσοφος οὐχὶ εὐκαταφρόνητος.

Ἄπαντες οὗτοι ἐν σύνταγμα, μία φάλαγξ γενόμενοι καὶ ἀλλήλοις συνασπίζοντες πρὸς τὸν ἅγιον μὲ πολὺν θυμὸν ἐφέροντο· ὁ δὲ μόνος πρὸς τοσοῦτους ἀντιπαρατασσόμενος, χωρὶς νὰ ταραχθῆ, χωρὶς νὰ δειλιάσῃ παντελῶς, ἀλλὰ ἐρειδόμενος μάλιστα ἐπὶ τῆς θείας ἐλπίδος, καὶ τῆ δυνάμει πεφραγμένος τοῦ Πνεύματος, ὦ τοῦ θαύματος! ἰλιγγιᾶ μου ὁ νοῦς, ὑπερίσχυε πάντων καὶ πλείστας μαρτυρίας τῶν ἁγίων εἰς σύστασιν τῶν ἑαυτοῦ λόγων εἰς μέσον προέφερε καὶ τῶν ἐναντίων τὰ ἀπύλωτα στόματα ἔφραττε· εἰπόντος τοῦ ἁγίου σὺν τοῖς ἄλλοις ρητοῖς, καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Μαξίμου, περὶ οὗ ἀνωτέρω εἶπομεν, ὁ Νικαίας ὄλος λατινισμὸν πνέων, δὲν τὸ δεχόμεθα ἀπεκρίθη ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκειται τελεία ἡ ἐπιστολή. Τοὺς προέβαλεν ἔπειτα ρητὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἐγνώρισεν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν θεολόγων, καὶ ἡ ἁγία οἰκουμενικὴ ἐβδόμη Σύνοδος τὸν ἀνακηρύττει κοινὸν διδάσκαλον, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐχεται νὰ ἀξιωθῆ νὰ ἀκολουθῆ καὶ νὰ φυλάττῃ πάντοτε τὰ θεῖα αὐτοῦ φρονήματά τε καὶ δόγματα· ἐκείνου λέγω, τοῦ τοιοῦτου καὶ τοσοῦτου θεολόγου ἔφερεν εἰς τὸ μέσον ρητὸν καὶ σαφέστατον καὶ συντομώτατον τὸ λέγον· οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, μόνος γὰρ αἴτιος ὁ Πατήρ.» Τοῦτο εἰπὼν, μὲ ἀρίστην ἐξήγησιν καὶ θαυμάσιον πλατυσμὸν ἐδείκνυε τὴν διαφορὰν τῆς ΕΚ καὶ τῆς ΔΙΑ. Ἀλλὰ καὶ μὲ ὄλον τοῦτο, πάλιν ὁ ἀναίσχυντος Βησσαρίων καὶ αὐτὴν τὴν ἀπαράγραπτον μαρτυρίαν ἀπεδοκίμασε λέγων· ἀπὸ ἐνὸς μαρτυρίαν δὲν ἀποκρεμάμεθα, εἶπε καὶ ἄλλων μαρτυρίας, ἂν ἔχῃς· τότε πάλιν ὁ καλὸς Ἡρακλείας ζήλω κινηθεὶς λέγει πρὸς τὸν Βασιλέα, ὅτι ἡμεῖς ἀκούομεν καὶ καταλαμβάνομεν τὰς διαθέσεις τῶν λεγόντων, καὶ γνωμοδοτήσομεν ὅταν δεῖσῃ. Ἐγὼν δὲ ἁγὼν πολὺς καὶ μέγας μέχρι τῆς ἐσπέρας, τότε δὲ μόλις διελύθη ὁ σύλλογος· καὶ πάλιν ἐκ προστάγματος συνελθόντες τῆ ἐπαύριον, οἱ αὐτοὶ καὶ αὖθις ἐκινήθησαν λόγοι, ὅλη λοιπὸν ἡ σπουδὴ αὐτῶν ἦν ἡ νὰ καταπεύσωσιν, ἢ νὰ κατασιγῶσιν τὸν ἅγιον Μάρκον Ἐφέσου· ὁ δὲ ἐτι μᾶλλον ἀνθίστατο ῥήσεις προκομίζων τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων καὶ δι' αὐτῶν συνιστῶν τὰ παρ' αὐτοῦ λε-

γόμενα· διὰ νὰ δείξῃ δὲ πῶς οἱ ἅγιοι μάλιστα μεταχειρίζονται τὴν ΔΙΑ καὶ τὴν ΜΕΤΑ εἰς μίαν ἔννοιαν, εἶπε τὸ θεολογικώτατον ρητὸν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης τὸ λέγον οὕτω· «Πατήρ μὲν ἀναρχος καὶ ἀγέννητος, καὶ πατὴρ νοεῖται· ἐξ αὐτοῦ δὲ κατὰ τὸ προσεχὲς ἀδιστάκτως ὁ μονογενὴς υἱὸς τῷ πατρὶ συνεπινοεῖται ΔΓ' ΑΥΤΟΥ καὶ ΜΕΤ' ΑΥΤΟΥ πρὶν τι κενὸν καὶ ἀνυπόστατον ἢ διὰ μέσου παρεμπεσεῖν νόημα εὐθύς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἄγιον συνημμένως καταλαμβάνεται, οὐχ ὑστερίζον τὴν κατὰ τὴν ὑπαρξιν μετὰ τὸν Υἱόν, ὥστε ποτὲ τὸν μονογενῆ ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος νοηθῆναι. Ἄλλ' ἐκ μὲν τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων καὶ αὐτὸ τὴν αἰτίαν ἔχον τοῦ εἶναι, ὅθεν καὶ τὸ μονογενὲς ἐστὶ φῶς, διὰ δὲ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἐκλάμψαν, οὔτε διαστήματι, οὔτε φύσεως ἑτερότητι τοῦ Πατρὸς ἢ τοῦ μονογενοῦς ἀποτέμεται.» Τοῦτο εἰπόντος τοῦ ἁγίου Μάρκου, εὐθύς πάλιν ὁ Νικαίας, προκομίσων, λέγει, εἰν ἔχῃς καὶ ἄλλα ρητὰ σύμφωνα μὲ αὐτό, καὶ τότε στέρξομεν καὶ τοῦτο, ὅπου τώρα προέβαλες. «Ὡ ἄδελφοί τί νὰ ἐκφωνήσω περισσώτερον καὶ δικαιοῦτερον; τὴν ἀναίδειαν καὶ θρασυτητα τῶν τρισαθλίων ἐκείνων ἀποστατῶν; ἢ τὴν ἄμετρον ὑπομονήν, καὶ τὸν ἀκένωτον πλοῦτον τῆς εἰλικρινοῦς θεολογίας τοῦ φύλακος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τὸ καύχημα τῆς Ἐφέσου, καὶ τὸν φωστήρα πασης τῆς οἰκουμένης· βέβαια ἄδελφοί, καὶ τὰ δύο εἶναι ἀσύγκριτα, καὶ ἐκείνων ἡ τῆς κακίας ὑπερβολή, καὶ τοῦ ἁγίου ἡ ὑπερθαύμαστος ἐνστασις καὶ θεολογία.

Ἰδὼν δὲ ὁ Βασιλεὺς τὴν φλόγα τῆς φιλονεικίας ἐπὶ μείζον ἐξάπτουσαν, εἶπεν· ἡμεῖς ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἀποφασίσωμεν τί πρέπει νὰ ἀποκριθῶμεν εἰς τοὺς Λατίνους, αἱ δὲ φιλονεικίαι βλέπω ὅτι προβαίνουν ἐπ' ἀπειρον, λοιπὸν διορίσατε τὴν πρὸς τοὺς Λατίνους ἀπολογία, οἵτινες ζητοῦν αὐτὴν ἀπαρατήτως, τοὺς δὲ τοιοῦτους λόγους εἰς τὸ ἐξῆς ταμιεύσατε. Ἀπεκρίθη παρευθὺς ὁ Ρωσσίας Ἰσίδωρος, εἰν ταμιεύσατε. Ἀπεκρίθη παρευθὺς ὁ Ρωσσίας Ἰσίδωρος, εἰν εὐρεθῶσι ρητὰ τῶν ἀνατολικῶν ἁγίων, διαλαμβάνοντα περὶ τούτου καὶ δυνάμενα νὰ μᾶς συμβιβάσωσι, δὲν θελομεν τότε στέρξει αὐτούς, καὶ δύνασαι εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, νὰ δείξῃς εἰς ἡμᾶς τοῦτο τὸ μέγα καλόν; καὶ παρευθὺς ἐδείξε

φευδοτετραδίων πλήρες παντοειδούς παραφθοράς· τοῦτο εἶχε συνθήσῃ κάποιος Ἰωάννης Βέκκος, ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ λατινοφρονος Μιχαήλ τοῦ βασιλέως λατινοφρονήσας προσβλήθη παρ' αὐτοῦ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ὁποῖον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαήλ σύνοδος μεγάλη καὶ ἀγία συγκροτηθεῖσα καθήρε καὶ ἐξορισθεῖς κακῶς, κακῶς ἐτελεύτησεν. Ἐκ τούτου ὁ Ῥωσσίας αὐτὸς ἀνέγνω πολλὰ ρητά, τινὰ μὲν παρεφθαρμένα, ἕτερα κεκολοβωμένα, καὶ ἀποκεκομμένα καὶ ἐκόμπαζε λέγων ὅτι ὅλον τὸ βιβλίον ἦτον πλήρες τοιούτων ρητῶν· ἐχάρη πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν, ἀφετε τὰ πολλὰ καὶ ἐκλέξετε ἀπὸ ὅλα ἐν ἡ δύο καὶ γράψετε μὲ αὐτὰ ἰδικήν σας ἐκθεσιν πίστεως, ἵνα ἐκείνην πρὸς τοὺς Λατίνους πέμψωμεν. Ἀφ' οὗ δὲ συνεπληρώθη ἀπὸ τοὺς λατινόφρονας καὶ ἐστάλη πρὸς τοὺς Λατίνους δὲν ἤρесе πάλιν εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἐζήτησαν ἐξηγήσεις εἰς αὐτὴν εἰς δώδεκα κεφάλαια, καὶ ὅτι εἶναι χρεῖα ἐξ ἀνάγκης, ἢ εἰς αὐτὰ ὅλα νὰ δώσουν ἀρκετὴν πληροφορίαν μὲ σαφεῖς καὶ καθαρὰς ἐξηγήσεις, ἢ χωρὶς ἄλλο νὰ δεχθοῦν ἐκεῖνο τὸ γράμμα, ὅπερ προτῆτερα ἐκεῖνοι ἐστειλαν αὐτοῖς;

Ὁ δὲ Βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτόν, λαβόντες τὴν ἀπόκρισιν ταύτην τῶν λατίνων, ἐπεσον εἰς ἀπορίαν καὶ ἐν πολλαῖς ἡμέραις ἐφύλαττον αὐτὴν μυστικῆν, συμβουλευόμενοι τίνι τρόπῳ νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλὰ πάλιν ὁ οὐρανὸς τοῦ Πάπα ὠργισμένος πρὸς τὴν σκληρότητα τῶν Ἀνατολικῶν, ἐκλείσθη ἐπὶ πολὺ καὶ δὲν ἔβρεχε τὸ σιτηρέσιον, τετράμηνος δὲ καιρὸς παρῆλθε καὶ ἐπανεληγμένοι ἐγένοντο αἰτήσεις δίκην ἐπαιτῶν· ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἀποκρίσεως ἤξιουντο, μόλις δὲ ποτε, ἀφοῦ εἶδον ὅτι κινδυνεύουσι καὶ πρὸς θάνατον ἀπὸ τῆς πείνης, συγκατένευσαν καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτούς ἀντὶ τετραμηνιαίου διμηνιαίου παρελθόν σιτηρέσιον. Εἰς ἐκείνην τὴν διανομὴν ὁ τοῦ Πάπα Καμεράριος ἐπίσκοπος Κορώνης Χριστόφορος τοῦνομα, δίδων τὰ φλωρία, ἃς δοθῆ, εἶπε μὲ πολὺν τὸν πόνον, ἃς δοθῆ καὶ τοῦτο τὸ ψυχικόν τοῦ Πάπα ὡσεὶ νὰ ἐρρίπτετο εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπρόσταξε μηδὲν νὰ δοθῆ τῷ Ἐφέσου, ὡς ἐσθίοντι, λέγει, κατὰ τὸν Ἰούδαν, τὸν ἄρ-

τον τοῦ Πάπα καὶ ἐναντιουμένῳ καὶ ἐχθραίνοντι αὐτῷ, σάουλλαν δὲ μᾶλλον (ἦτοι σχοινίον διὰ χρέμασμα) εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ τῷ δοθῆ· οὕτως ἐλήρησε κατὰ τοῦ δικαίου ὁ φαῦλος ἐκεῖνος.

Ὁ δὲ Βασιλεὺς θέλων νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐνωσιν, συνήγαγε πάλιν τοὺς πάντας καὶ τέλος πάντων ἐφανέρωσεν αὐτοῖς ὅτι οἱ Λατῖνοι ζητοῦσιν ἐξηγήσεις εἰς τὸ γράμματιον, ὅπερ ἐστείλαμεν εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἐὰν πέσωμεν εἰς ἐξηγήσεις, θέλομεν εὐγῆ εἰς ἀπειρον πέλαγος τῶν λόγων· ὅθεν λέγει, ἐμοὶ δοκεῖ ν' ἀποβλέψωμεν εἰς κάποιον τι ἐνωτικόν· καὶ λοιπὸν στοχασθῆτε ἂν ἐνδέχεται νὰ στερῶμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Καὶ τί ἄλλο ἐμελέτα καὶ ἐσκέπτετο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, μὲ τοὺς κακοὺς ἐκείνους συμβούλους; ἤρχισαν οὖν νὰ ἐξετάζουσι τὸ περὶ τούτου, ἦτοι τί ποιητέον διὰ νὰ δεχθῶσι τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἦτοι τὴν δόξαν τὴν λατινικὴν καὶ πάλιν ἢ σκέψις ἐκινήθη τῆς ΕΚ καὶ τῆς ΔΙΑ. Ἀλλ' ἡ σκέψις μετέβη εἰς φιλονεικίαν μεταξὺ πάλιν τῶν αὐτῶν ἐκείνων καὶ τοῦ Ἁγ. Μάρκου. Ἔως τότε οἱ βασιλικοὶ ἄρχοντες ἦσαν ἐμποδισμένοι τοῦ νὰ ἐμβαίνωσιν εἰς τὰς τοιαύτας συνελεύσεις· καὶ τότε εἰς ἐκείνην τὴν συνέλευσιν ὤρισεν ὁ Βασιλεὺς καὶ εἰσῆλθον καὶ ἐκεῖνοι, λέγων, ἀπὸ τοῦ νῦν θέλω νὰ συνέρχωνται καὶ οἱ ἄρχοντες διὰ νὰ βλέπωσι καὶ ἐκεῖνοι, ποῖοι σπουδάζουσιν ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς Πατρίδος καὶ ποῖοι ἐναντιοῦνται, ἴσως διὰ νὰ παραστήσῃ, ὡς τοιοῦτον τὸν κατ' ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπον.

Ὁ προειρημένος Ἰαγάρης, εἰς τῶν εἰσελθόντων ἀρχόντων, ἰδὼν λέγει τρεῖς ἀντιλέγοντας τῷ Ἐφέσου, ἐκεῖνον δὲ ἀπολογούμενον καὶ ὑπερισχύοντα, ἔφη πρὸς τοὺς πλησίον· οὗτος ἐστίν, ὃν ἔλεγον, ὅτι ἐγένετο ἔκφρων; ἐγὼ, λέγει, ἀπορῶ, εἴπερ ἠδύνατο ἀπολογεῖσθαι πρὸς τὸν ἕνα, αὐτὸς δὲ ἀπολογεῖται πρὸς πάντας. Διεφῆμισαν γὰρ πρότερον, οἱ ὄντως παράφρονες ἐκεῖνοι καὶ ἀσύνητοι, ὅτι ὁ Ἐφέσου παρεφρόνησε καὶ οὐκ οἶδε τί λέγει.

Διαλυθείσης λοιπὸν καὶ ταύτης τῆς συνελεύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο, εἰμὴ γνωμοδοτήσεις τῶν πλειόνων (πλείονες γὰρ εἶναι πάντοτε οἱ εἰς τὸ κακὸν ρέ-

ποντες) καθώς ἐζήτησεν ὁ Βασιλεὺς, ἤγουν, ὅτι τὰ ρητὰ ἐκείνα τῶν λατίνων εἶναι γνήσια τῶν δυτικῶν ἀγίων. Ἄθλιοι οἱ τὰ οἰκεῖα μόλις συνιέντες καίτοι λαμπρά, καὶ τὰ ἑτερόγλωσσα δι' ἑρμηνέως ἐν περικοπαῖς καὶ τεμαχίοις καὶ ταῦτα παρερμηνευόμενα ἐπίστευσαν.

Διαλυθείσης πάλιν καὶ ταύτης τῆς συνελεύσεως, μετὰ τρεῖς ἡμέρας προσκαλοῦνται εἰς τὰ βασιλεία· καὶ τότε πάλιν προκατεσκεύασεν ἄλλο ὁ Βασιλεὺς ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ γνωμοδοτοῦν ἄλλοι, παρέξ Ἀρχιερεῖς καὶ Ἀρχιμανδρίται, καθὼς καὶ εἰς τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους ἐγένετο· τοῦτο δὲ ἐπενόησε διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας, ἤγουν τὸν μέγαν Ἐκκλησιάρχην καὶ τοὺς λοιπούς, οἱ ὁποῖοι πολλοὶ ὄντες δὲν ἔκλιναν εἰς τὴν γνώμην του, ἐπόμενοι μᾶλλον τῷ ἐξάρχῳ καὶ προμάχῳ τῆς Ἐκκλησίας. Εὐθὺς πάλιν τίθεται εἰς τὸ μέσον τὸ ἐκ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἀγωνίζονται οἱ λατινόφρονες μὲ ὅλας τὼν τὰς δυνάμεις νὰ δείξουν τὸ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ταῦτὸν τῷ διὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τὴν ΕΚ ἰσοδύναμον μὲ τὴν ΔΙΑ καὶ τῷ θεῷ Ἐφέσου μετὰ πολλῆς ἀντιλέγουσιν ὀρμῆς καὶ σφοδρότητος· τότε δὴ καὶ ὁ δυστυχῆς Ἡρακλείας ἠθέλησε νὰ δείξῃ εἰς τὸν Βασιλέα κάποιον βιβλίον, διὰ νὰ ἀναγνωσθῇ ὡς χρήσιμον εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ἀλλ' εὐθὺς σκώπτει τοῦτον ὁ πρῶτος ὑγγελος Γρηγόριος μετὰ μεγάλου θυμοῦ ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως λέγων, καὶ νῦν ἔφερεις αὐτὸ ἀναγνωσθῆναι ἐπὶ συνόδου; πρῶτον ἀναθεμάτισον τὸν Καβάσιλαν καὶ οὕτω ἀνάγνωθι αὐτό· νῦν εὔρες αὐτό; ὅτε ἦσθε ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἔδεισε δεικνύειν αὐτὸ οὐ μὴν δὲ ἐνταῦθα, εἶα, ἴδετε τί ἔφερον ἀναγνωσθῆναι ἐν τῇ συνόδῳ· εἰ βούλει ἀναθεμάτισον τὸν Καβάσιλαν καὶ οὕτως ἀνάγνωθι αὐτό· ἰδὼν λοιπὸν ὁ Ἡρακλείας τὴν ἰταμότητα καὶ θρασύτητα αὐτοῦ, καὶ τὰς διαθέσεις τῶν περὶ αὐτὸν δεινῶς κυμαινούσας καὶ ἐκείνον τῷ θυμῷ ζέοντα, ἐτι δὲ καὶ τὴν τοῦ Βασιλέως ἀποστροφὴν, συστρέψας τὸ βιβλίον ἐσιώπησεν.

Λοιπὸν ἡμέρα τῇ ἡμέρα, ἢ πρὸς τὸν λατινισμόν ἑξαψὶς ἐγένετο λαμπροτέρα· καὶ φανερά οἱ λατινόφρονες ἤρχισαν νὰ ἐπαινοῦν τὴν δόξαν τῶν Λατίνων· ὅθεν εἰς μίαν συνέλευσιν ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου, δὲν εἶναι τίποτε εἶπον, ὅ-

λίγη εἶναι ἢ μεταξύ ἡμῶν καὶ τῶν Λατίνων διαφορὰ καὶ ἂν θελήσουν οἱ ἡμέτεροι, εὐκόλως θελομεν ἐνωθῆναι. Καὶ πάλιν εὐθὺς ἑτοιμος ὁ διάπυρος τῆς εὐσεβείας ζηλωτῆς καὶ διδάσκαλος, ὄγι, εἶπε, δὲν εἶναι ὀλίγη, καθὼς τὴν θέλετε, μάλιστα εἶναι μεγάλη ἢ διαφορὰ.

Δὲν εἶναι αἵρεσις, ἀπεκρίθησαν ἐκεῖνοι, οὐδὲ δύνασαι νὰ τὴν ὀνομάσῃς αἵρεσιν, οὐδὲ ἄλλοι τῶν πρὸ σοῦ ἐλλογίμων καὶ ἀγίων ἀνδρῶν ἐκάλεσαν αὐτὴν αἵρεσιν.

Ναί, ἀπεκρίθη ὁ πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, αἵρεσις εἶναι καὶ οὕτω ἐστοχάζοντο αὐτὴν καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν διδάσκαλοι· πλὴν δὲν ἤθελον νὰ ὀνοματίωσι τοὺς Λατινοὺς ὡς αἰρετικούς, τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν ἐκδεχόμενοι καὶ τὴν φιλίαν τῶν πραγματευόμενοι· καὶ ἂν θέλετε, ἐγὼ νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω, ὅτι τοὺς εἶχον οἱ Πατέρες ἡμῶν διὰ αἰρετικούς. Μόλις τόσον ἔφθασε νὰ εἰπῇ τῆς ὀρθοδοξίας ὁ ὁμολογητῆς καὶ εὐθὺς γίνονται πλήρεις θυμοῦ ὅ,τε Μιτυλήνης καὶ ὁ Λακεδαιμονίας.

Καὶ τίς εἶσαι σὺ καὶ ὀνομάζεις τοὺς Λατινοὺς αἰρετικούς; σηκώνονται εἰς τοὺς πόδας τῶν καὶ ἐγγύτερον αὐτοῦ ἐλθόντες τὸν ὑβρίζον ἀδεῶς καὶ ἀναιδῶς ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου· ἕως πότε θελομεν σὲ ὑπομένει νὰ λέγῃς τοιαῦτα; ἔχε ὑπομονὴν καὶ θέλεις ἰδεῖ. Ἡμεῖς εἰδοποιήσωμεν τὸν Πάτριαν ὅτι λέγεις αὐτὸν αἰρετικὸν καὶ κατόπιν δεῶν ἢ νὰ ἀποδείξῃς αὐτό, ἢ νὰ πάθῃς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον σοῦ πρέπει. Καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς μανίας καὶ ταραχῆς ἐφυγον ἔξω, ἀληθῶς ὡς ὑπὸ δαίμονός τινος ἐλαυνόμενοι.

Ἀληθῶς λοιπὸν, εἶπεν ὁ σοφώτατος Σχολάριος «ὅτι ἡμῖν τοῖς ὀφείλουσι συμμαχεῖν, ἀντι τοιούτων, φεῦ! πολέμοις ἐκέχρητο»· διότι πρῶτον μὲν ἐφάνησαν ἐχθροὶ τοῦ δύο μόνον, ὕστερον δὲ τρεῖς καὶ τέσσαρες καὶ ἔπειτα πέντε καὶ ἕξ καὶ τελευταῖον σχεδὸν ἅπαντες· ἀλλ' ὅμως ὁ θαυμάσιος, ὡσεὶ ἄχμων ἀνάλωτος καὶ ὡσεὶ ἀδάμας στερεὸς ἐφαίνετο εἰς τὰς ἐκείνων ὀργὰς καὶ ὀρμὰς καὶ κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἠθέλε νὰ παρασαλεύσῃ οὐδὲ τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὸ στερεὸν τῆς ἀληθείας θεμέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὤκοδόμησε καλῶς τὴν οἰκίαν του.

Μετὰ δύο ἡμέρας πάλιν παρὰ τῷ Πατριάρχῳ συναχθέντες

καὶ πάλιν λόγων πολλῶν περὶ τῆς ἐνώσεως κινήθτων, ἤρ-
χισαν νὰ παρακινοῦν καὶ νὰ παρακαλοῦν εἰρηνικῶς καὶ τα-
πεινῶς τὸν Ἅγιον Μάρκον διὰ νὰ μεταχειρισθῆ κάποιαν
οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν· ὁ δὲ Ἅγιος ἀπεκρίνατο ὅτι
δὲν δέχονται συγκατάβασιν τὰ τῆς πίστεως· καὶ πάλιν ἐ-
κείνοι σφοδρότερον ἐπετίθεντο δεόμενοι καὶ ζητοῦντες τὴν
παρ' αὐτοῦ συγκατάβασιν, ὀλίγη, ἔλεγον, εἶναι ἡ διαφορά
καὶ ὀλίγη συγκατάβασις θέλει μᾶς ἐνώσει, ἐὰν θελήσης νὰ
τὴν μεταχειρισθῆς· τότε δὴ ὁ καλὸς μιμητὴς τῶν πατέρων
του καὶ τέλειος τῆς ἀληθείας ὁμολογητὴς, ἀποκρινόμενος
εἶπεν ὅτι παρόμοιον εἶνε τοῦτο ὅπερ μοὶ λέγετε νὰ κάμω
μὲ ἐκεῖνο ὅπερ εἶπεν ὁ Ἐπαρχος εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδω-
ρον τὸν γραπτόν· εἶπε γὰρ ὁ Ἐπαρχος τῷ Ἁγίῳ, ὅτι μίαν
καὶ μόνην φορὰν συκοινωνήσατε μὲ ἡμᾶς καὶ οὐδὲν ἄλλο
ζητοῦμεν ἀπὸ ὑμᾶς, πορεύεσθε δὲ ὅπου ὑμεῖς θέλετε· ὁ δὲ
Ἅγιος Θεόδωρος ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν· ὦ Ἐπαρχε, παρό-
μοια λέγεις ὡσεὶ ἤθελέ τις εἰπῆ εἰς ἄλλον, δὲν σοῦ ζητῶ
οὐδὲν ἄλλο, παρὰ τὴν κεφαλὴν σου νὰ κόψω μίαν καὶ μό-
νην φορὰν καὶ μετὰ τοῦτα ὑπαγε ὅπου ἀγαπᾷς· τοῦτο καὶ
ὑμεῖς ζητεῖτε τώρα ἀπὸ ἐμέ· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἐ-
πειδὴ εἰς τὰ τῆς πίστεως δὲν χωρεῖ συγκατάβασις. Ταῦτα
εἰπὼν ὁ θεὸς Μάρκος ἠρέθισεν εἰς ὀργὴν τοὺς πρὸ ὀλίγου
παρακαλοῦντας καὶ ἀπὸ τῆς εἰρηνικῆς δῆθεν αἰτήσεως καὶ
ἀξιώσεως ἐξήφθη φλόξ φιλονεικίας καὶ ὁ ἀναιδὴς Νικαίας
Βησσαρίων ἀναιδῶς πάντῃ ἐσχωπτε καὶ ὕβριζε τὸν Ἅγιον
καὶ μετὰ τὰ πολλὰ ταῦτα, ὡς ὑπὸ δαίμονος κεντούμενος
ἀναστάς, εἶπε: Περιττὸν θεωρῶ τὸ νὰ κάθημαι νὰ φιλονεικῶ
μὲ ἄνθρωπον δαιμονιάρην, αὐτὸς εἶναι ἐξω φρενῶν καὶ τί
νὰ φιλονεικῶ μὲ αὐτόν; καὶ μὲ ἐκεῖνον τὸν θυμὸν ἐφυγεν.
Εἰς τοιαύτας καὶ τοσαύτας ὕβρεις τί ἀπεκρίθη ὁ Ἅγιος;
Παιδί εἶσαι καὶ ὡσάν παιδί λαλεῖς. Τόσον μόνον καὶ οὐδὲν
ἄλλο, ὁ ἀνεξίκακος καὶ τῶντι γνήσιος τοῦ χριστοῦ μαθη-
τῆς· ὁ δὲ Πατριάρχης καὶ τότε καθὼς καὶ πρότερον, ὁρῶν
καὶ ἀκούων τὴν τοσαύτην ἀταξίαν καὶ ἀναίδειαν, ὡς ἰχθὺς
ἐφαίνετο ἄφωτος, ἴσως καὶ νὰ ἐδυσχέραινε· διότι δὲν ἠδύ-
ναντο, τοσοῦτοι ὄντες, νὰ ἐπιστομίσουν ἓνα ὅστις ἠμποδίζε
τὴν ἐπιθυμητὴν ἐνωσιν.

Τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ, ἐλθόντος τοῦ Βασιλέως εἰς τὸν Πατριάρ-
χην. συνῆλθον ἐκ προστάγματος καὶ οἱ λοιποὶ ἅπαντες καὶ
πάλιν οἱ περὶ τῆς ἐνώσεως κινοῦνται λόγοι καὶ πάλιν ὁ
πόλεμος τῆς ἐνώσεως ἔτοιμος· καὶ τέσσαρες ὁμοῦ μὲ κοι-
νὸν συνασπισμὸν, ἤγουν ὁ Ρωσσίας Ἰσίδωρος, ὁ Νικαίας
Βησσαρίων, ὁ μέγας πρωτοσύγγελος Γρηγόριος καὶ ὁ δι-
δάσκαλος Ἀμηρούτζης, διεμάχοντο πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰτα-
μάτα καὶ σκληρότατα. Θελήσαντος δὲ τοῦ Ἁγίου νὰ
ἀναγνώσῃ μέρος ἐκ τῶν λόγων τοῦ Καβάσιλα περὶ τοῦ
προταθέντος ζητήματος, εὐθὺς εἶπεν ὁ Ρωσσίας, ἡμεῖς διὰ
ἐνωσιν καὶ εἰρήνην ἤλθομεν ἐνταῦθα, οὐχὶ δια σχίσμα
καὶ διάστασιν. Θέλομεν λοιπὸν, ἵνα ἀναγινώσκωμεν τοὺς
ἐνωτικούς, ὅχι τοὺς σχισματικούς καὶ χωρίζοντας· ὁ Κα-
βάσιλας εἶναι σχισματικὸς καὶ δὲν θέλομεν νὰ ἀναγινώσκη-
ται. Ἐλαβε τὸν λόγον ὁ Λακεδαιμονίας, καὶ τί ἔχομεν λέ-
γει τὸν Καβάσιλαν; ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν αὐτὸν ἅγιον· ἀρχι-
ερεὺς ἦν, καὶ ἔχομεν κάκεινον, ὡς ἓνα τῶν νῦν ὄντων ἀρ-
χιερέων, ὡς τὸν Μονεμβασίας τυχόν, ἢ ἄλλον τινά· οὐδὲ
ἀνάγκη ἔχομεν στέργειν τὰ ἐκείνου συγράμματα· τότε ἀ-
ποκρίθεις ὁ Ἅγιος εἶπε· λοιπὸν νὰ ἀναγινώσκωμεν τὸν Κα-
βάσιλαν ὡς ἀναγινώσκωμεν καὶ τὸν Βεκκον.

Ἦθεν καὶ ἀγανακτῆσας διὰ τὴν ἰταμότητα καὶ τὸ θρά-
σος αὐτῶν τὸ ὑπερβολικὸν καὶ καταλαβὼν, ὅτι πάντες σχε-
δὸν ἦσαν προδοδομένοι καὶ ἔτοιμοι πρὸς τὴν τοῦ λατινι-
σμοῦ συγκαταθεσιν, ἐσιώπησε, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς πολλῶν συν-
ελεύσεων γινομένων, καὶ πολλῶν περὶ τῆς ἐνώσεως κινου-
μένων λόγων, βλέπων ὁ Ἅγιος ὅτι δὲν μένει πλέον ἐλπίς
ὠφελείας οὐδὲν ἀπεκρίνετο, ἀλλ' ἐκάθητο μόνον σιωπῶν καὶ
ἀλγῶν, καὶ ὀδυρόμενος κατὰ ψυχὴν τὴν ἐλεεινὴν καὶ ἀ-
θλίαν τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν, Ἀλλὰ, καί τοι τὸ ἱερόν
καὶ θεῖον ἐκεῖνο στόμα εἰσίγησε καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀληθείας
ἐκλείσθη, εἶναι ὁμως ἀνάγκη νὰ ἀκολουθησῶμεν τὴν ἱστο-
ρίαν τῆς ψυχοφθοροῦ ἐκείνης καὶ ἀπο Θεοῦ χωριζούσης ἐ-
νώσεως, ἐπειδὴ θέλει δείξει εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ τέλος καὶ τὴν
σφραγίδα τῶν ἀγῶνων του καὶ αὐτὸν κατὰ πάντα νικητὴν
καὶ τροπαιοῦχον τελειότατον καὶ λαμπρότερον. Πausame-
νου λοιπὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου, οἱ περὶ τὸν Νικαίαν εἰς ἄλ-

λην συνέλευσιν, ἐκ προστάγματος Πατριαρχικοῦ, ἀνέγνωσαν εἰς τὸ μέσον τὰ ὑπὸ τοῦ Βέκκου διεφθαρμένα ρητὰ τῶν ἁγίων, ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ ὁποῖα ἔλεγον καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ παρευθὺς ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ ἔσπερξε τὰ ρητὰ ὡς γνήσια τῶν Ἁγίων, καὶ ἐδέχθη τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ μετ' αὐτὸν δέκα ἀρχιερεῖς, οἱ δὲ πλείονες δὲν ἐδέχθησαν αὐτὸ διότι αἱ γνώμαι κατὰ τάξιν ἐπερχόμεναι, δὲν ἐδίδοντο ἐν μιᾷ γνώμῃ, ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος, ὁ Μονεμβασίας Δοσίθεος καὶ ὁ Ἀγχιάλου Σωφρόνιος, ἀντεῖπον τῇ γνώμῃ ταύτῃ τῆς ἐνώσεως· κατὰ πάντα ἔλεγον, οὐ πείθονται ἔχειν αἰτίαν τὸν Υἱὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἀλλ' οὐδ' ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλεγεν πρὸς αὐτούς, ὁ καιρὸς πλημμυλεῖ καὶ οὐδέν τι ἀνήκον ἐποίησαμεν τῷ πράγματι μνήσθητε τοίνυν τοῦ ἡμετέρου οἴκου ὅπως κινδυνεύει ἐν μέσῳ τῶν ἀσεβῶν, καὶ ἂν συμβῆ τι, οἱ μοι! πόσον τὸ δεινὸν ἔχω, ὅτι διωγμὸς μέλλει γενέσθαι πολλῶ χείρων τοῦ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, διὸ ὀφείλομεν καταλεῖψαι τὰς διαλέξεις καὶ τὰς φιλονεικίας καὶ εὑρεῖν τι μέσον καὶ χωρῆσαι εἰς αὐτό. Καὶ εἰς τὴν εἰκοστὴν πέμπτην συνέλευσιν ἔλεγε πάλιν ὁ βασιλεὺς· δότε γνώμας μήτε βλαπτούσας τὴν ψυχὴν μήτε τὸ σῶμα, πλὴν εὐσεβῶς καὶ ἀπροκριματίστως, καὶ ἀπεκρίθησαν πάντες, εἴ τις οὐκ ἀγαπᾷ τὴν ἐνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἦτω ἀνάθεμα, πλὴν μετ' εὐσεβείας. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα καὶ αὐτοὶ κατὰ διαφόρους τρόπους εἰς τὸ τοῦ Λατινισμοῦ βάραθρον ἐκρημνήσθησαν, ἄλλοι δηλ. μετ' ὀλιγοπισμῶν, ἄλλοι μετ' ὀλιγοπισμῶν καὶ ἐλπίδας καὶ ἄλλοι μετ' ὀλιγοπισμῶν ἀβράς τὸ πλέον αἰσχιστον τὰ λαμπρὰ τῆς πίστεως τῶν πρωτοτόκια, κατὰ τὸν βεβήλον Ἡσαῦ, μετ' ὀλίγην κόπρον τῆς κοιλίας τῶν ἀλλόξων. Ὁ δὲ καχομήχανος καὶ σαπρόγῃρος Πατριάρχης, προσκαλεσάμενος τὸν Τυρνόβου Ἰγνάτιον, τὸν Μολδοβλαχίας Δαμιανόν, καὶ τὸν Ἀμασειᾶς τοὺς ὠνείδισε λέγων, πολλὰ καλὰ ἐποιήσατε εἰς ἐμέ, ἐγὼ δὲν σᾶς ἐπροβίβασα; δὲν ἔχετε ἀπὸ ἐμέ, εἴτι καὶ ἂν ἔχητε τὴν σήμερον; πῶς δὲν ἠκολουθήσατε τὴν ἐμὴν γνώμην, ἀλλ' ἀφήκατε νὰ με καθάρουν οἱ ἐναντίοι μου; αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια εἰς αὐ-

τοὺς εἰδὼν τοὺς ἔσυρεν εἰς τὴν γνώμην τοῦ ὑστεροῦ δὲ ἠθέλησεν ὁ μάταιος νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὸν ἀκράδαντον τοῦτον στύλον τῆς πίστεως. Ὡς τῆς ἐσχάτης σου μωρίας ταλαίπωρε! Προσκαλεσάμενος λοιπὸν καὶ τὸν Ἅγιον Μάρκον ἤρριψε νὰ τὸν παρακαλεῖ καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν, μὴ στέχῃς ἐναντίον εἰς τὸ θεῖον τοῦτο ἔργον τῆς ἐνώσεως, ἀλλὰ συγκατάνευσον μικρὸν διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ Γένους ἡμῶν. Πλὴν δὲν εὔρεν ὁ καχομήχανος Πατριάρχης καλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον, εὔρε μᾶλλον ψυχὴν ἄδαμαντίνην καὶ ἀνένδοτον.

Ἐρρέθη ἀνωτέρω ὅτι ἐν τοιαύτῃ εὐρίσκοντο ἐνδεία οἱ μὴ λατινοφρονήσαντες Ἕλληνες, ὥστε καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ λοιπὰ αὐτῶν πράγματα ἐνεχειρίαζον καὶ ἐπώλουν, ὅπως οἰκονομήσωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Οὐκ ἐδίδοτο δ' αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Λατίνων τὸ ὀρισθὲν σιτηρέσιον ἵνα ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν ἐνωσιν δεχθῶσι καὶ τὸν ὄρον ὑπογράψωσιν ὅπερ καὶ ἐγένετο. Πρὸς τὴν μὴ ἀπόδοσιν τοῦ σιτηρείου συνήρχει καὶ ὁ καχότροπος μέγας πρωτοσύγγελος Γρηγόριος, ὡς ὁ αὐτὸς ἐνώπιον τοῦ Μητροπολίτου Νικομηδείας Μακαρίου καὶ τοῦ μεγάλου Σακελαρίου ἀνευ αἰδοῦς ὠμολόγει (α.). Τὴν μεγάλην οὖν ἐνδειαν τῶν ἡμετέρων γινώσκων ὁ λατινοφρονήσας Μητροπολίτης Μιτυλήνης Δωρόθεος εἶπε τοῖς Λατίνοις: «Εἰ θέλῃ ὁ Πάπας δότω μοι φλωρία ἵνα δώσω ἐγὼ εἰς πρόσωπα, ἅπερ οἶδα, ὡς εὐεργεσίαν τοῦ Πάπα καὶ καταπέσω αὐτὰ εὐκόλως ἔχειν καὶ πρὸς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ὄρου καὶ πρὸς τὴν ἐνωσιν.» Ἐμαθε τοῦτο ὁ Πάπας καὶ διώρισε καὶ ἔδωκεν αὐτῷ φλωρία, ὡς τινὲς λέγουσι, 200 τα ὁποῖα ἔδωκε πρὸς τινὰς τῶν ὑποδεεστέρων ἀρχιερέων, ἔδωκε δὲ τῷ μεγάλῳ Σκευοφύλακι φλωρία 9. Τούτῳ τῷ Σκευοφύλακι Θεοδώρῳ Ξανθοπούλῳ ἔδωκεν ἔτι φλωρία 12 τῷ Λατινεπισκοπῳ Χριστοφόρῳ καὶ 12 τῷ Ἀμβροσίῳ, ὁ δὲ Νικομηδείας πλὴν τῶν ὄσων ἔλαβεν ἀπὸ τῶν Μιτυλήνης, ἔλαβεν ἔτι παρὰ τοῦ Πάπα φλωρία 18. Τὸν δὲ μέγαν Χαρτοφύλακα Μιχαὴλ τὸν Βαλσαμῶνα, τὸν μέγαν Ἐκκλησιάρχην Σίλβεστρον τὸν Συρόπουλον καὶ τὸν

Πρωτόδικον Γεώργ. τὸν Καπαδόκα, ἐβίασεν ὁ Βασιλεὺς διὰ τοῦ Φιλανθρωπικοῦ ἵνα τὸν ὄρον ὑπογράψωσιν.

Τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν συνήχθησαν πάλιν ἐκ προστάγματος βασιλικοῦ καί, βουλῆς προτεθείσης, ἠρώτησαν ἅπαντας καὶ ἱερωμένους καὶ ἄρχοντας καὶ πάντες ἔστερξαν τὴν μετὰ τῶν Λατίνων ἔνωσιν, μετὰ ταῦτα ἐστηκώθησαν εἰς τοὺς πόδας αὐτῶν κατα τὴν συνήθειαν ἵνα καὶ ὁ Βασιλεὺς εἶπῃ τὴν γνώμην του.

Ἄξιον δὲ νομίζω ὡς ἐν παρόδῳ νὰ προσθέσω καὶ ἐγὼ ἐν ταῦθα, ἐκεῖνο τὸ ἀξιοσημείωτον συμβεβηκός, τὸ ὁποῖον διηγεῖται ὁ φιλαληθέστατος ἱστορικός· ὅτε ὁ Βασιλεὺς ἐδημηγόρησε περὶ τῆς θεοκαταλύτου ἐνώσεως, εἰς κύων τῶν θηρευτικῶν, ὁ ὁποῖος συνείθιζε νὰ ἀκολουθῇ τὸν Βασιλέα καὶ νὰ κοιμᾶται ἐπάνω εἰς τὸ χρυσοῦν προσκεφάλαιον ὁποῦ ἦτον ἔμπροσθεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βασιλέως καὶ ἐχρησίμευε διὰ ὑποπόδιον, ἐκάθειδε καὶ τότε ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου, σιωπῶν ὡς καὶ ἄλλοτε ἄρξαμένου δὲ τοῦ Βασιλέως δημηγορεῖν, εὐθὺς ἤρχισε καὶ ὁ κύων νὰ κλαυθμηρίζῃ, πολλοὶ δὲ ἐπεχείρισαν εὐθὺς ἐμποδίσαι καὶ κατισιγᾶσαι αὐτὸν καὶ μάλιστα οἱ βασιλικοὶ δορυφόροι, οἵτινες ἔστεκον ἐκεῖ πλησίον, ἀλλ' εἰς μάτην ἐδοκίμασαν μὲ φωνὰς καὶ μὲ ράβδους, οὐδόλως ἐσιώπησεν, ἀλλ' ἀδιακόπως τὸ κυνίνδιον ἐμελώδει μέλος καὶ λιγυρὸν ἐκλαυθμήριζε καὶ κυνικὴν τραγωδίαν ἐξύφανε καὶ γοερῶς συνῆδε τοῖς βασιλικοῖς θεσπίσμασι καὶ τρόπον τινὰ ἄλλο δὲν ἐφαίνετο, παρὰ ὅτι ἐκράτει τὸ ἴσον τῆς φωνῆς τοῦ λέγοντος καὶ διὰ τῆς κυνείας μουσικῆς τὸν ρυθμὸν αὐτοῦ ἐποίει καί, καθὼς οἱ μουσικοὶ, μὲ τὰς λεπτὰς φωνὰς τῶν παιδίων, τὰς τῶν διδασκαλῶν καλλιφωνίας λομπρύνουσι καὶ μελωδικωτέρας ἀτοτελοῦσιν, οὕτω καὶ ὁ κύων ἐκεῖνος ἀμυδρῶς ἤδε καὶ λιγυρῶς ὑλάκει καὶ κυνικῶς ἐτραγώδει καὶ ἐμελοῦργεῖ τῷ λέγοντι· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκλαυθμήριζεν, ὠλοφύρετο καὶ οὐ πρότερον ἔπαυσεν, εἰμὴ ὅτε ἐσιώπησε καὶ ὁ τὴν γνώμην ἀποφαινόμενος. (α.) Τοῦτό τινες ἐσημείωσαν ὡς ἀποτρόπαιον οἰωνόν· καὶ παρευθὺς ἐξηγήθη ἀπὸ αὐτοῦ ὡς ἔ-

(α.) Νέκταρ, Ἱεροσολ. σελ. 38.

πρεπε, ἤγουν, πῶς ὁ Θεὸς ἐκίνησε τὸ κτήνος ἐκεῖνο, καθὼς ποτε καὶ τὴν ὄνον τοῦ Βαλαάμ, εἰς τὸ νὰ θρηνητῆν προδοσίαν, ἣν ἔκαμεν ὁ Βασιλεὺς τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος, διὰ νὰ ἐλεγξῇ τὸ ἄλογον τοὺς λογικούς. Ἀφοῦ ἔλαβε τέλος τοῦ Βασιλέως ἡ δημηγορία, εὐθὺς ἐπρόσταξεν ὁ Βασιλεὺς τοὺς βασιλικούς ὑπηρέτας νὰ προσέχουν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ὁποῖον ἤθελον ἀκούσῃ νὰ λαλῇ κατὰ τῆς ἐνώσεως, εὐθὺς νὰ λέγῃσι πρὸς αὐτὸν ἵνα κάμῃ εἰς αὐτοὺς τὴν πρέπουσαν παιδευσιν.

Ὅθεν περιχαρῆς γενόμενος ὁ Βασιλεὺς ἔδραμεν εἰς τὸν Πάπαν δίδων ταύτην τὴν εἶδησιν ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ σύνοδος ἐδέχθη τὴν δόξαν τῶν λατίνων καὶ ἄλλο δὲν λείπει εἰμὴ νὰ γραφῆ ὁ ὄρος, κατὰ τὴν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων συνήθειαν καὶ νὰ τὸν ὑπογράψουν καὶ τὰ δύο μέρη, οἳ τε Ἀνατολικοὶ καὶ Δυτικοὶ καὶ ἔπειτα μίαν ἡμέραν νὰ πανηγυρίσουν τὴν κοινὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἔνωσιν εἰς ἓνα Ναὸν μὲ μίαν κοινὴν λειτουργίαν καὶ τούτου γενομένου νὰ ἀναχωρήσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλὰ δὲν ἐφάνησαν τὰ αὐτὰ εὐλόγα καὶ εἰς τὸν Πάπαν, χωρὶς νὰ τελειώσουν καὶ τὰ ἄλλα ζητήματα ὁποῦ ἠτοίμασαν νὰ τοὺς προβάλῃσι. Ἐχάρησαν μὲν διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῖς ἀπεκρίθησαν δὲ ὅτι ὁ ὄρος δὲν θέλει γραφῆ, ἂν δὲν διορθώσῃ ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν νὰ διαστρεφῇ καὶ τα ἄλλα ἔθιμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἤγουν, ἐζήτουν νὰ δεχθῶσιν οἱ ἡμέτεροι, τὰ ἄζυμα εἰς τὴν λειτουργίαν, τὴν δόξαν τοῦ Πουργατουρίου, τὴν Μοναρχίαν τοῦ Πάπα καὶ τέλος νὰ ἀποβάλῃσι ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τὰς ἐπικλήσεις, ἤγουν τὰς δεήσεις τοῦ ἱερέως εἰς τὴν μετρυσίαν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, ὡς περιττὰς καὶ νὰ πιστεύσουν, καθὼς ἐκεῖνοι, ὅτι δηλ. μὲ τὰ κυριακὰ λόγια τελειοῦνται τὰ μυστήρια. Αὐτὰ ἐτάραξαν σφοδρῶς καὶ μάλιστα τὸν Βασιλέα καὶ τὸν Πατριάρχην· διότι ἐφοβοῦντο, μάλιστα διὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, αἱ ὁποῖαι εἶναι συντεθειμέναι μὲ τὰς ἱεράς ἐπικλήσεις τῆς μετουσιάσεως· πολλοὺς τρόπους μετεχειρίσθησαν καὶ πολλὴν ἐναντιότητα ἔκαμαν, ὥστε ὁ βασιλεὺς ἠγανακτισμένος, προσκαλεῖ πάλιν τὸν μέγαν διδά-

σκαλον δηλ. τὸν ἅγιον Μάρκον, καὶ πάλιν τοῦτον παρακαλεῖ νὰ γράψῃ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς θείας μετουσιώσεως· ὁ δὲ καὶ ἐπέισθη καὶ ἔγραψε καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι οὕτω παρέδωκαν οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι νὰ τελῶνται τὰ θεία δῶρα, καθὼς ἀγιάζουσιν αὐτὰ οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἱερεῖς· ἔγραψε καὶ ἀπέδειξεν ὁ θεόσοφος διδάσκαλος, ἀλλὰ ποῦ ἔμαθε νὰ πείθεται τὸ γένος τὸ πεισματικώτατον; τόσας συχνὰς καὶ ἀλλεπαλλήλους ἐπιθέσεις καὶ ἐνστάσεις ἔκαμαν εἰς τὸν βασιλέα, ὥστε ἐξεβόησε μίαν ἡμέραν· «βλέπω ἀνθρώπους ἀπειθεῖς καὶ φιλονεικοῦντας αἰεὶ διὰ νὰ οὐστήσουν τὸ θέλημά των, ἀγωνιζομένους δὲ νὰ ἀναιρέσουν πᾶν ὅ,τι ἤθελε προλάβῃ νὰ εἰπῇ ἄλλος ὥστε ἄν τις ἐξ ἡμῶν εἰπῇ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, αὐτοὶ μέλλουσι νὰ φιλονεικοῦν καὶ παντοιοτρόπως θέλουσι σπουδάσῃ νὰ τὸ ἀναιρέσουν καὶ νὰ εἰποῦν, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν». Ἴδου ποίαν μαρτυρίαν ἔκαμε διὰ τοὺς ἡγαπημένους τοῦ Λατίνου, ὁ ἀπηλπισμένος βασιλεὺς καὶ μὴ βουλόμενος ἐβεβαίωσε καλῶτα τὸν λόγον τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ὃν περ ἄφησε γεγραμμένον· «ὅτι οὔτε ἴσασι τὴν ἀλήθειαν, οὔτε μαθεῖν ἀνέχονται.»

Ἀφ' οὗ πολλάκις ἀντέστη ὁ ἄθλιος, συλλογιζόμενος, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἄλλος τρόπος οὔτε νὰ ζήσουν, διότι ὁ οὐρανὸς τοῦ Πάπα πάλιν ἐκλείσθη, οὔτε ἐκ τῆς Ἰταλίας νὰ ἀναχωρήσουν, διότι εὐρίσκοντο εἰς ἀσφαλέστατον περιορισμόν, ἀποστέλλει τὸν Ρωσσίας Ἰσίδωρον (τὸ ὄργανον τῆς θεοστυγοῦς ἐνώσεως) ὅπως ἐρωτήσῃ τί ὀρίζει ὁ μακαριώτατος πατὴρ ποιῆσαι βοήθειαν τοῖς χριστιανοῖς· καὶ ἀπεκρίθη διὰ τριῶν Καρδινάλιων, δοῦναι ἐξόδα καὶ κάτεργα εἰς τὴν ἐπάνοδον· δεῦτερον τριακοσίους στρατιώτας, ἵνα ἵστανται εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως δι' ἐξόδων τοῦ Πάπα· τρίτον καὶ δύο κάτεργα ἐκπαρτηροῦντα αὐτὴν· δ' καὶ τὸ προσκύνημα τῆς Ἱερουσαλήμ ἵνα γενηται ἐν τῇ πόλει· ὁμοίως αἱ γαλιάτζαι αἰ εἰς προσκύνησιν ἀπερχόμεναι τοῦ ζωοδόχου τάφου· ε'. ἵνα δώσῃ κάτεργα ἀρματωμένα εἰκοσιμετὰ ἀρόδων αὐτοῦ μῆνας ἕξ, ἢ δέκα κάτεργα ἕτος ἐν ἕκτον, ὅταν χρῆζῃ φωσάτον διὰ ξηρᾶς, ἵνα σπουδάσῃ ἐνώ-

πιον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἔλθωσι τὰ γένη τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐτελεύτησεν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης αἰφνιδίως τὴν ἑσπέραν τῆς δεκάτης Ἰουνίου 1439 διότι παρακινούμενος ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ τὸν Νικαίας, καὶ βουλόμενος νὰ υπογράψῃ εἰς τὸν λατινισμόν, ὡς ὁ Συρόπουλος λέγει, κόπρος ἐξήλθεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκεῖ ἐνθα ἔτρωγε, καὶ τὴν ψυχὴν ἀπέρριψε καὶ ὡς ἄλλος Ἄρειος ἀντιστάμενος διερράγη πρὶν τελειώσῃ ἡ σύνοδος, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ Ναῶ τοῦ Μοναστηρίου τῶν Δομινικανῶν τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς Νοβέλλας ἐπιλεγόμενῳ. Ἐκδημήσαντος τοίνυν τοῦ Πατριάρχου, μόνος καταληφθεὶς ὁ βασιλεὺς διεπραγματεύετο γραφῆναι τὸν ὄρον καὶ τὴν ἐνωσιν τελεσθῆναι ἔχων συμβούλους πρὸς τοῦτο καὶ συνεργοὺς τὸν Ρωσσίας, τὸν Νικαίας καὶ τὸν μέγαν Πρωτοσύγκελον. Οὕτω ὤθησαν τεχνιέντως αὐτὸν εἰς πολλά.

Καὶ οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ γραφῇ καὶ υπογραφῇ ὁ ὄρος καὶ νὰ λάβῃ τέλος ἡ ἐπιθυμητὴ ἐνωσις. Ὁ δὲ Ἅγ. Μάρκος, λέγει ὁ Συρόπουλος, ἐκάθητο σιωπῶν καὶ ἀλγῶν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἔμαθεν ὅτι μέλλει νὰ γραφῇ καὶ ὁ ὄρος καὶ ἐμελλον νὰ τὸν κράξουν διὰ νὰ υπογράψῃ· παρεκάλεσε τὸν πανευτυχέστατον Δεσπότην τὸν Δημήτριον τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως καὶ μεταχειρισάμενος αὐτὸν μεσίτην εἰς τὸν Βασιλέα, ἀνέφερε δι' ἐκείνου οὕτως, ὅτι ἡ Ἁγία σου Βασιλεία γινώσκει καλῶς, ὅτι ἐγὼ οὐκ ἤθελον νὰ γένω ἀρχιερεὺς, οὔτε νὰ ἐλθῶ μετὰ τῆς συνόδου ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς ἐπεθύμησα νὰ διάγω, κατὰ τὸ δυνατόν μου, τὸν μοναδικὸν βίον καὶ ἡσύχιον, ἢ δὲ ἁγία σου βασιλεία μὲ ἠνάγκασε καὶ εἰς τὰ δύο. Καὶ μὴ θέλων ἐφύλαξα τὴν ὀφειλομένην ὑπακοήν· διὰ τοῦτο ἐγὼ τῶρα εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν πολλῶν μου ἀγῶνων καὶ κόπων ζητῶ τὰ δύο ταῦτα· ἐν μὲν ἵνα μὴ ἀναγκασθῶ νὰ υπογράψω εἰς τὸν ὄρον, ἐπειδὴ τοῦτο τότε δὲν θέλω κάμῃ, ἂν καὶ αὐτὴν ἤθελα κινδυνεύσω τὴν ζωὴν· τὸ δὲ ἄλλο νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα πεφυλαγμένος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημήτριου τοῦ Δεσπότη περι τοῦ ἁγίου καὶ γινώσκων καλῶς, πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Ἅγιος δὲν ἤτον κάλαμος ὑπὸ ἁ-

νέμου σαλευόμενος, και δεύτερον ἂν μεταχειρισθῆ βίαν ἔπρεπε να μισηθῆ και να δυσφημισθῆ ἀπό όλους και μάλιστα ἀπο τους Κωνσταντινοπολίτας, ὅτι τυραννίαν μεταχειρίσθη και το θεμέλιον λοιπόν τῆς ἐνώσεώς του ὡς τυραννικόν, ἔπρεπε να ἦναι σαθρόν και προσωρινόν· και τὸ περισσότερο ὅτι ἐκέλλε να κηρυχθῆ πανταχοῦ, ὅτι τὸν σοφώτατον και ἀγιώτατον, τὸν ἑξαρχον τῆς Ἀνατολικῆς Συνόδου, τὸν τοποτηρητὴν τῶν Ἀνατολικῶν Θρόνων, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε να συγκατανεύσῃ εἰς τὴν προδοσίαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἑκακοποίησεν ὁ βασιλεὺς· διὰ ταῦτα λοιπὸν συγκατένευσεν ὁ βασιλεὺς και ἐπληροφόρησεν τὸν ἄγιον, ὅτι οὔτε να ἀναγκάσῃ αὐτὸν να ὑπογράψῃ, και εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν να ἐπιστρέψῃ ἐπιμελεια και φροντιδι βασιλικῇ· οὕτως ὑπεσχέθη και οὕτως ἐποίησε ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν Ἅγιον.

Παρελθουσῶν δὲ τεσσάρων ἡμερῶν μετὰ τον θάνατον τοῦ Πατριάρχου, ὁ τοῦ βασιλεως ἀδελφὸς Δημήτριος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Φλωρεντίας ἵνα μὴ ὑπογράψῃ τὸν ὄρον και ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τους δύο σοφωτάτους διδασκάλους Γεώργιον τὸν Σχολάριον τὸν μετὰ ταῦτα Γεννάδιον, και τὸν Γεμιστόν.

Ὁ ὄρος συνετάχθη ὑπὸ Λατίνου τινὸς μοναχοῦ Ἀμβροσίου ὀνομαζομένου και τη πέμπτη τοῦ Ἰουλίου συνήλθον ἅπαντες διὰ να ὑπογράψωσι· τὸν ὄρον τοῦτον ὑπέγραψαν ἐκ τῶν Ἑλλήνων δεκαοκτὼ ἀρχιερεῖς και ἑνδεκα κληρικοί, δακρύοντες οἱ περισσότεροι. Δὲν ὑπέγραψε δὲ ὁ ἑξαρχος τῆς συνόδου και τοποτηρητῆς τῶν Πατριαρχείων Ἅγιος Μάρκος, ὁ Σταυρουπόλεως Ἡσαΐας, ὃς πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὄρου ἀνεχώρησε κρυφίως εἰς Βενετίαν και ἐφυλάχθη παρὰ τοῦ Δημητρίου, ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως, διότι ἠκουσάν τινες τῶν Λατίνων ὅτι οὐ στέργει τὴν ἔνωσιν και ἠθέλον να τον φονεύσουν, (α.) ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἰβηρίας ἐνεφάνισε πρῶτον τοῖς ἀρχιερεῦσι γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας ἐντελλόμενον αὐτῷ μηδὲ ὅπως συνθέσθαι εἰς προσθήκην ἢ εἰς ἀφαίρεσιν μέχρι και ἰῶτα ἐνός ἢ μιᾶς κεραίας

(α) Συρόπουλ. σελ. 313.

εἶτα γυμνωθεῖς και μωρίαν προσποιηθεῖς ἔκαμε τὸν σαλὸν και μετὰ τὸ σχῆμα τοῦτο ἀπατήσας τους θυρωροὺς ἐξέφυγεν, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἁγίου Μάρκου Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός Διάκονος και Ἀρχιφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅστις και λόγον κατὰ τοῦ βλασφήμου τοῦτου λιβέλλου ἐγράψεν· οὐδὲ τὸ τοῦ Λακεδαιμονίας ὄνομα ὑπάρχει ἐν ταῖς τοῦ ὄρου ὑπογραφαῖς.

Ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος, ὁ Ἀγχιάλου Σωφρόνιος, ὁ Μονεμβασιάς Δοσίθεος και ὁ Τραπεζοῦντος. οἵτινες πρότερον μὲν ἔδειξαν τῶσον ζῆλον και εἰς τὰς γνωμοδοσίας δὲν ἐδέχθησαν τὸ ἐκ τοῦ Ἰού, ἔπειτα ὁμως ἐκόντες ἄκοντες βιασθέντες ὑπέγραψαν οἱ δυστυχεῖς τὸν ὄρον. Ὁ Βασιλεὺς ὅστις προηγουμένως ἐξέβαλεν ἀπὸ τὰς γνωμοδοσίας τους Ἐκκλησιαστικούς ἀρχοντας, ἐξ ὧν ἦτο εἰς και ὁ ἡμέτερος ἱστορικός Συρόπουλος, οἵτινες ὡς μὴ χαίροντες τὸ δικαίωμα τοῦ γνωμοδοτεῖν, ἐσιώπων εἰς τὸ ἐξῆς χαίροντες και νομίζοντες ὅτι δῆθεν ἄνευ κόπου ἐφύλαξαν τὴν συνείδησιν αὐτῶν καθαρὰν ἀπὸ τὸ δηλητήριο τοῦ παπισμοῦ, ἀλλ' ἡ τούτων χαρὰ δὲν ἐστάθη ἄχρι τέλους· προσέταξε γὰρ ὁ Βασιλεὺς ἵνα και οὗτοι ὑπογράψωσιν· ἐξέστησαν, ἐταράχθησαν εἰς τὸ παράδοξον τῆς προσταγῆς· καιτοὶ πολλὰ παρακάλεσαντες αὐτὸν ἵνα μὴ ὑπογράψωσιν, ὅχι ἀπεκρίθη ὁ Βασιλεὺς πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ ἀνάγκη ἐστίν ἵνα και ὑμεῖς αὖριον ὑπογράψητε. Ὅθεν ἐκλιναν και αὐτοί, ὡς λέγει ὁ Συρόπουλος «ὡς οὖν εἶδον λέγει τὴν βίαν και τὸ ἀναπαράιτητον, και ὅτι ἐναπελείφθην μόνος, και ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐνστάσεως τῇ μὲν ἐκκλησίᾳ εὐδεμία βοήθεια προσγίνεται, ἐμοὶ δὲ βλάβη ἀνθρωπίνως ἐπακολουθήσει εἶπον και ἐγὼ ἐξ ἀνάγκης ἐπομαι τοῖς πολλοῖς, ἵνα ἐκπληρώσω τὸν ὀρισμὸν και τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως, και ἵνα μὴ εἰδοῦμαι, ὅτι οὐδὲν ἀγαπῶ, οὐδὲ ἐφίεμαι τῆς συστάσεως και τῆς αὐξήσεως τῆς πατρίδος και τὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, και τὰ ἄλλα ὅσα ἀριθμοῦσιν ὑπὲρ τῆς πόλεως, διαμαρτυρούμενος και νῦν, ὅτι οὔτε τῇ γνώμῃ, οὔτε τῇ προαιρέσει μου δοξάζω τὸ γεγονός ὡς ὑγιᾶ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Οἶδε γὰρ ὁ Θεὸς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μου, ὅτι οὐ στέργω τοῦτο, οὐδ' ἐκουσίως ὑπογρά-

»φω (α) και οὕτως υπεγράψαμεν και ἡμεῖς λέγει οἱ δέι-
 »λαιοι ἐθελοακουσίως, οἴμοι ὡς οἶδας Χριστὲ Βασιλεῦ. »
 Μετὰ τὸ υπογράψαι πάντας τοὺς Ἀνατολικοὺς ἔστειλεν ὁ
 Βασιλεὺς μὲ πολλοὺς ἐκ τῶν ἀρχιερέων και ἐκκλησιαστικῶν
 ἀρχόντων τὸν ὄρον εἰς τὸν Πάπαν Ἰνα και αὐτὸς υπογρά-
 ψῃ, μεθ' ὧν ἦτο παρῶν και αὐτὸς ὁ Συρόπουλος. Λαβὼν
 δὲ τὸν ὄρον ὁ Πάπας Εὐγένιος εἰς τὰς χεῖράς του, και
 τὰς ἐν τῷ ὄρω ἡμῶν υπογραφὰς θεωρήσας, και γινώσκων
 ὁπόσην ἰσχὺν εἶχεν ἡ τοῦ ἀγίου Μάρκου Ἐφέσου υπογρα-
 φή, ἠρώτησεν, ὅτε τὸν ὄρον υπέγραφεν, εἰ υπέγραψεν ὁ Ἐ-
 φέσου, και ἀκούσας οὐχ υπέγραψεν ἔφη: Λοιπὸν ἐποιή-
 σαμεν οὐδέν. (β) Ὅμως ἀδελφοὶ εἰς τοῦτο ὡς ἄλλος
 Καϊάφας δὲν ἔσφαλεν· εἶπε μίαν ἀλήθειαν, ἣτις ἐστὶν ἀξία
 νὰ γράφηται μὲ χρυσὰ γράμματα. Ὁ Γεώργιος Κορέσσιος
 ἐν τῷ τόμῳ τῆς Καταλλαγῆς σελ. 365 λέγει οὕτως: «Ἐ-
 »πυψαν σφοδρῶς τὸν Ἐφέσου οἱ ἀπηνεῖς ἐκεῖνοι ὅπως ὑ-
 »πογράψῃ ὡς φαίνεται ἐν τύποις μετὰ τὸν Φλωρεντινὸν
 »σύλλογον.»

Ἀφ' οὗ λοιπὸν κακῶς τὴν κακὴν ἐτελείωσαν ἐνωσιν τῆ
 6 τοῦ Ἰουλίου ἱεροφορήσαντες ἅπαντες Λατινοὶ τε και Ἑλ-
 ληνες και λατινικῆς γενομένης λειτουργίας ἐν τῷ Ναῶ
 ἀνεγνώσθη ὁ ψευδῶνυμος ὄρος λατινιστὶ μὲν ὑπὸ τοῦ Καρ-
 δινάλιου Ἰουλιανοῦ Ἑλληνιστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ Νικαίας Βησ-
 σαρίωνος ἔχων ἐπὶ λέξει οὕτως.

Ὅρος τῆς ἀγίας και οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς ἐν
 Φλωρεντία γενομένης.

«Εὐγένιος δούλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ εἰς αἰδίου τοῦ
 »πράγματος μνήμην, συναινοῦντος τοῖς υπογεγραμμένοις και
 »τοῦ ποθεινοτάτου υἱοῦ ἡμῶν Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ
 »περιφανοῦς βασιλέως τῶν Ρωμαίων, και τῶν τοποτηρητῶν
 »τῶν σεβασμίων ἀδελφῶν ἡμετέρων, τῶν Πατριαρχῶν και
 »τῶν λοιπῶν τῶν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν παριστανόν-
 »των.

»Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ και ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ. Ἀ-

(α.) Συρόπουλ. σελ.

(β) Συρόπουλ. σελ.

»φήρηται μὲν γὰρ τὸ μεσότοιχον τὸ τὴν Δυτικὴν και Ἀ-
 »νατολικὴν διαιροῦν Ἐκκλησίαν, ἐπανήλθε δὲ ἡ εἰρήνη τε
 »και ἡ ὁμόνοια τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου ἐκεῖνου Χριστοῦ
 »τοῦ ποιήσαντος ἐκάτερα ἐν, τῷ τῆς ἀγάπης τε και εἰρή-
 »νης και ἰσχυρωτάτῳ δεσμῷ ἐκάτερον τοῖχον ζευγνύοντος
 »και συσφίγγοντός τε και συνέχοντος στοργῇ αἰδίου ἐνό-
 »τητος· και μετὰ τὴν μακρὰν ἐκείνην τῆς ἀθυμίας διέχλην
 »και τὴν ἀπὸ τῆς χρονίου διαστάσεως μέλαιναν τε και ἄ-
 »χαριν ἀχλὺν ἡ γαληνιώσα πᾶσιν ἀκτις ἐξήστραψε τῆς πο-
 »θεινοτάτης ἐνώσεως· εὐφραινέσθω ἡ μήτηρ Ἐκκλησία τὰ
 »ἑαυτῆς τέκνα μέχρι τοῦδε πρὸς ἄλληλα στασιάζοντα εἰς
 »ἐνότητά τε και εἰρήνην ἤδη ἐπανιόντα δρῶσα· και ἡ πρώτην
 »ἐπὶ τῷ χωρισμῷ αὐτῶν πικρότατα κλαίουσα ἐκ τῆς νῦν
 »αὐτῶν θαυμαστῆς ὁμονοίας σὺν ἀνεκφράστῳ χαρᾷ τῷ
 »παντοδυνάμῳ εὐχαριστείτῳ Θεῷ· πάντες συνευφραινέσθω-
 »σαν οἱ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης πιστοὶ, και οἱ τῷ ἀπὸ
 »Χριστοῦ ὀνόματι κεκλημένοι τῆ μητρὶ τῆ καθολικῆ Ἐκ-
 »κλησία συναγαλλέσθωσαν. Ἴδου γὰρ οἱ τε Δυτικοὶ και Ἀ-
 »νατολικοὶ πατέρες μετὰ τὸν μακαριώτατον τῆς διαφωνίας
 »και διαστάσεως χρόνον ἐκείνον πρὸς πάντα παραβαλλό-
 »μενοι κίνδυνον τὸν ἐν γῆ και θαλάττῃ και πάντα πόνον
 »ὑπερβαλόντες πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην και οἰκουμενικὴν
 »σύνοδον τῆ τε τῆς ἱερᾶς ἐνώσεως ἐφέσει και τοῦ τὴν πα-
 »λαιὰν ἀγάπην ἀνακτήσασθαι ἐνεκα γεγηθότες συνήλθον
 »και πρόθυμοι και τοῦ σκοποῦ οὐκ ἀπέτυχον μετὰ γὰρ πο-
 »θλὺν και ἐπίπονον ἔρευναν τέλος τῆ τοῦ Παναγίου Πνεύ-
 »ματος φιλάνθρωπία τῆς εὐκταιοτάτης ταύτης και ἀγιωτά-
 »της ἐνώσεως ἔτυχον. Τίς οὖν ταῖς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίαις
 »ἀξίως εὐχαριστεῖν δύναται ἄν; Τίς ἐνώπιον τοῦ πλοῦτου
 »τῶν θείων οἰκτιρμῶν οὐκ ἂν ἐκπλαγείη; τίνας οὐκ ἂν και
 »σιδηροῦν στήθος τὸ τῆς θείας εὐσπλαγγνίας, οὐσης τη-
 »λικαύτης, μαλθαξείε μέγεθος; ὄντως θεῖα εἰσι ταῦτα τὰ
 »ἔργα οὐκ ἀνθρωπίνης ἀσθενείας εὐρήματα και διὰ ταῦτα
 »μετὰ ἐξαιρέτου μὲν εὐλαθείας ἀποδεκτέα, θεοῖς δὲ ὕμνοις
 »προβιβαστέα· σοὶ αἶνος, σοὶ δόξα, σοὶ πρέπει εὐχαριστία,
 »Χριστὲ πηγὴ οἰκτιρμῶν, ὅς τοσοῦτον ἀγαθὸν τῆ νύμφῃ
 »σου τῆ καθολικῆ Ἐκκλησίᾳ κεχάρισαι, κἂν τῆ ἡμετέρα

»γενεᾶ τὰ τῆς εὐσπλαγγνίας σου ἔδειξας θαύματα, ἵνα σου
 »πάντες τὰ θαυμάσια διηγῶνται· οὕτω μέγα τῷ ὄντι καὶ
 »θεῖον ὑμῖν ὁ Θεὸς δῶρον δεδώρηται, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς εἴ-
 »δομεν, ὁ πολλοὶ τῶν πρὸ ἡμῶν ἐπιθυμήσαντες ἰδεῖν οὐ
 »δεδύναται. Συνελθόντες γὰρ Λατίνοι τε καὶ Γραικοὶ ἐν
 »αὐτῇ τῇ ἱερᾷ καὶ ἁγίᾳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ· σπουδῇ με-
 »γάλῃ πρὸς ἀλλήλους ἐχρήσαντο, ὅπως μετὰ τῶν ἄλλων
 »καὶ τὸ ἄρθρον ἐκείνο τὸ περὶ τῆς θείας ἐκπορεύσεως τοῦ
 »Ἁγίου Πνεύματος μετὰ πλείστης ὁσῆς ἐπιμελείας καὶ
 »συνεχοῦς συζητήσεως ἐξετασθεῖη. Προκμισθεισῶν δὲ μαρ-
 »τυριῶν ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς καὶ πλείστων ῥήσεων τῶν
 »ἁγίων διδασκάλων Ἀνατολικῶν τε καὶ δυτικῶν, τῶν μὲν
 »ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, τῶν δὲ ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ λεγόντων
 »τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἔν-
 »νοιαν ἀποβλεπόντων ἀπάντων ἐν διαφόροις ταῖς λέξεσιν,
 »οἱ μὲν Γραικοὶ διςχυρίσαντο ὅτι τοῦθ' ὅπερ λέγουσι τὸ
 »Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι οὐ ταύ-
 »τη τῇ διανοίᾳ προσφέρουσιν ὥστε αὐτοὺς τὸν Υἱὸν ἀπο-
 »κλείειν, ἀλλ' ἐπειδὴ περ αὐτοῖς ἐδόκει, φασὶ τοὺς Λατί-
 »νους διαβεβαίωσθαι, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς
 »καὶ Υἱοῦ ὡς ἀπὸ δύο ἀρχῶν, καὶ δύο πνεύσεων ἐκπο-
 »ρεύεσθαι, διὰ τοῦτο ἐφυλάξαντο λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ
 »Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.
 »Οἱ δὲ Λατίνοι διεβεβαίωσαν μὴ κατὰ ταύτην τὴν
 »διάνοιαν σφᾶς αὐτοὺς λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ
 »Πατρὸς ἐξ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς ἀποκλείειν τὸν Πατέ-
 »ρα τοῦ εἶναι πηγὴν ὡς ἀρχὴν τῆς ὅλης δυότητος, τοῦ
 »Υἱοῦ δηλονότι ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἢ ὅτι ἐκ τοῦ
 »Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ Υἱὸς οὐκ
 »ἔχει ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἢ ὅτι δύο τιθέασιν εἶναι ἀρχὰς
 »ἢ δύο πνεύσεις, ἀλλ' ἵνα μίαν μόνην δηλώσωσιν εἶναι
 »ἀρχὴν καὶ μοναδικὴν προβολὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
 »καθὼς μέχρι τοῦδε διςχυρίσαντο. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τούτων
 »ἀπάντων μία καὶ ἡ αὐτὴ τῆς ἀληθείας συνάγεται ἔννοια
 »τέλος εἰς τὴν ὑπογεγραμμένην ἁγίαν καὶ θεοφιλῆ τῇ
 »αὐτῇ διανοίᾳ, καὶ τῷ αὐτῷ νοί συνεφώνησαν, καὶ συνή-
 »νεσαν ὁμόθυμαδὸν ἔνωσιν, ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς

»ἁγίας Τριάδος τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ
 »ἁγίου Πνεύματος, ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ οἰκουμενικῆς
 »τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπιφημιζομένης συνόδου, ὀρίζομεν, ἵνα
 »αὐτῇ ἢ τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπὸ πάντων πιστευθεῖ τε
 »καὶ ἀποδεχθεῖ τὴν τῶν Χριστιανῶν, καὶ οὕτω πάντες
 »ὁμολογοῦσιν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς
 »καὶ τοῦ Υἱοῦ αἰδίως ἐστί, καὶ τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν καὶ
 »τὸ ἐπαρκτικὸν αὐτοῦ εἶναι ἔχειν τοῦ Πατρὸς ἅμα
 »καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων αἰδίως ὡς ἀπὸ μιᾶς
 »ἀρχῆς καὶ μοναδικῆς προβολῆς ἐκπορεύεται διασαφούν-
 »τες, ὅτι τοῦθ' ὅπερ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι καὶ πατέρες, ἐκ
 »τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι λέγουσι τὸ
 »Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς ταύτην φέρει τὴν ἔννοιαν, ὥστε
 »διὰ τοῦτο δηλοῦσθαι καὶ τὸν Υἱὸν εἶναι κατὰ μὲν τοὺς
 »Γραικοὺς αἰτίαν, κατὰ δὲ τοὺς Λατίνους ἀρχὴν τῆς
 »ἁγίου Πνεύματος ὑπάρξεως, ὡπερ καὶ τὸν πατέρα καὶ
 »ἐπεὶ πάντα ὅσα ἐστί τοῦ Πατρὸς, αὐτὸς ὁ Πατὴρ τῷ
 »μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκε πλὴν τοῦ εἶ-
 »ναι πατέρα τοῦτ' αὐτὸ ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ
 »Υἱοῦ ἐκπορεύεται, αὐτὸς ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς αἰ-
 »δίως καὶ γεγένηται· ἐτι διοριζόμεθα τὴν τῶν ρημάτων
 »ἐκείνων ἀνάπτυξιν τὴν, καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, χάριν τοῦ τὴν
 »ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι, ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης,
 »θεμιτῶς τε καὶ εὐλόγως ἐν τῷ συμβόλῳ προστεθῆναι·
 »ἔτι ἐν ἀζύμῳ ἢ ἐνζύμῳ ἄρτῳ σιτίῳ τὸ τοῦ Χριστοῦ
 »σῶμα τελεῖσθαι ἀληθῶς, τοὺς τε ἱερεῖς ἐν θατέρῳ αὐτὸ
 »τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ὀφείλει τελεῖν, ἕκαστον δηλονότι
 »κατὰ τὴν τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας εἴτε Δυτικῆς εἴτε Ἀνα-
 »τολικῆς συνήθειαν· ἐτι εἰάν οἱ ἀληθῶς μετανοήσαντες ἀπο-
 »θάνωσιν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ, πρὶν τοὺς ἀξίους τῆς
 »μετανοίας καρποὺς ἱκανοποιῆσαι περὶ τῶν ἡμαρτημένων
 »ἁμῶν καὶ ἡμελημένων, τὰς τούτων ψυχὰς καθαρτικαῖς
 »τιμωρίαις καθαίρεσθαι μετὰ θάνατον ὥστε δὲ ἀποκουφί-
 »ζεσθαι αὐτὰς τῶν τοιοῦτων τιμωριῶν, λυσιτελεῖν αὐταῖς
 »τὰς τῶν ζώντων πιστῶν ἐπικουρίας, δηλονότι τὰς ἱερὰς
 »θυσίας καὶ εὐχὰς, καὶ ἐλεημοσύνας καὶ ἄλλα τῆς εὐ-
 »σεβείας ἔργα, ἅτινα παρὰ τῶν πιστῶν ὑπὲρ ἄλλων πιστῶν

»εἰθε γίνεσθαι, κατὰ τὰ τῆς Ἐκκλησίας διατάγματα.
 »Ἐκείνων δὲ τὰς ψυχὰς, οἵτινες μετὰ τὸ βαπτισθῆναι οὐ-
 »δεμιᾶ ὄλως τῆς ἁμαρτίας κηλίδι ὑπέπεσον, καὶ ἐτι τὰς
 »μετὰ τὸ ἐφελκυσσασθαι τῆς ἁμαρτίας κηλίδα, εἴτε ἐν
 »τοῖς αὐτῶν σώμασιν, εἴτε μετὰ τὸ τὰ σώματα ἀποδύ-
 »σασθαι, ὡς προεῖρηται, καθαρθεῖσας, εἰς Οὐρανὸν εὐθὺς
 »προλαμβάνεσθαι καὶ καθαρῶς θεωρεῖν αὐτὸν τὸν ἕνα καὶ
 »τρισυπόστατον Θεόν, καθὼς ἐστίν, ἕτερον μὲν τοι ἑτέρου
 »τελειότερον κατὰ τὴν τῶν βεβιωμένων ἀξίαν, τὰς δὲ
 »ψυχὰς τῶν ἐν θανάσιμῃ ἁμαρτίᾳ τῇ κατ' ἐνέργειαν, ἣ
 »καὶ ἐν μόνῃ προπατορικῇ ἀποβιούντων εὐθέως καταβαί-
 »νειν εἰς ἄδην, τιμωρίας ὁμῶς ἀνίστοις τιμωρηθησομένας,
 »ἔτι ὀρίζομεν τὴν ἁγίαν Ἀποστολικὴν καθέδραν, εἰς τὸν
 »Ρωμαϊκὸν ἀρχιερέα διάδοχον εἶναι τοῦ μακαρίου Πέτρου
 »τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀληθῆ τοποτηρητὴν
 »τοῦ Χριστοῦ καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας κεφαλὴν καὶ
 »πάντων τῶν Χριστιανῶν πατέρα τε καὶ διδάσκαλον ὑπάρ-
 »χειν, καὶ αὐτῷ ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ τοῦ ποιμαίνειν καὶ
 »διθύνειν καὶ κυβερνᾶν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ
 »τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πλήρη ἐξουσίαν παρα-
 »δεδοσθαι καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν οἰ-
 »κουμενικῶν συνόδων καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσι διαλαμ-
 »βάνεται ἀνανεοῦντες ἔτι καὶ τὴν ἐν τοῖς κανόσι παραδε-
 »δομένην τάξιν τῶν λοιπῶν σεβασμίων Πατριαρχῶν, ὥστε
 »τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην δεύτερον εἶ-
 »ναι μετὰ τὸν ἁγιώτατον Πάπαν τῆς Ρώμης, τρίτον δὲ
 »τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας, τέταρτον δὲ τὸν τῆς Ἀντιοχείας,
 »καὶ πέμπτον τὸν τῶν Ἱεροσολύμων, σωζομένων δη-
 »λαδῆ καὶ τῶν προνομίων ἀπάντων καὶ τῶν δικαίων αὐ-
 »τῶν. Ἐδόθη ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ ἔτι χιλιοστῷ τετρακοσι-
 »στῷ τριακοστῷ ἐνάτῳ Ἰουλίου ἕκτη.»

Ὁ Πάπας μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ὄρου ἐμήνυσε τῷ
 αὐτοκράτορι, ἵνα πέμψῃ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἁγ. Μάρκον
 ὅπως δικασθῆ, ἐπειδὴ οὐδὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου
 ἐπέστη, οὐδὲ τὸν ὄρον ὑπέγραψε. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠρ-
 νήθη τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἀντεμήνυσε (ὑπὸ Θεοῦ βέ-
 βαια κινεούμενος) ὅτι ὁ Ἐφέσου Μάρκος ἐστίν Ἀρχιερεὺς

ἡμέτερος καὶ κατ' αὐτὸν ἀνήκουσιν εἰς τὴν κρίσιν τὴν
 ἡμετέραν· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτοῖς ὁ Πάπας ἀπήτησεν ἵνα στείλῃ
 πρὸς αὐτὸν τὸν Ἁγίον Μάρκον, προσκαλεσάμενος αὐτὸν
 ὁ αὐτοκράτωρ εἶπεν, ἐπειδὴ ὁ Πάπας ἀπήτησέ σε, ἀπελθε
 πρὸς αὐτὸν ἀνευ φόβου, καὶ ἀπολογήθητι ἀνυποστόλως
 πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ. Ἀφικόμενος ὁ Ἁγίος Μάρκος
 εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Πάπα, ἐνθα ἐκάθητο ἐκεῖ σοβαρὸς καὶ
 ἐμβριθῆς εἰς ἕνα ὑψηλὸν καὶ ὑψημένον θρόνον ὁ γυναι-
 κοπρόσωπος περὶ αὐτὸν δὲ καὶ ὑπ' αὐτὸν οἱ Καρδινάλιοι
 καὶ τῶν ἐπισκόπων οἱ ἐγκριτοί, ὁ Πάπας διανοεῖτο ἵνα ἀ-
 φήσῃ τὸν Ἁγίον νὰ στέκη ὄρθιος ὡς δῆθεν ὑπεύθυνος
 κατὰ τὴν τάξιν τῶν κρινομένων· ἀλλ' ὁ μέγας ἐκεῖνος
 νοὺς πεπειθῶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδησεώς του,
 ἐγὼ εἶπεν ἀδυνατῶ τοὺς νεφροὺς μου καὶ τοὺς πόδας μου,
 καὶ οὐ δύναμαι ἵστασθαι· ὁ Πάπας προέτρεψεν αὐτὸν ἵνα
 στέρξῃ τὴν ἔνωσην καὶ ὑπογράψῃ τὸν ὄρον, ἄλλως νὰ
 καθαιρεθῆ, ὡς ἔπαθον οἱ ἀπειθοῦντες ταῖς οἰκουμενικαῖς
 Συνόδοις οἵτινες καθηρέθησαν καὶ ὡς αἰρετικοὶ ἀπεκηρύχθη-
 σαν. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς λοιποὺς λόγους τοῦ Πάπα ἀπε-
 κρίθη ὁ Ἁγίος τὰ εἰκότα· περὶ δὲ τῆς ἀπειληθείσης αὐτῷ
 καταδίκης εἶπε τὰ ἐξῆς: « Αἱ Σύνοδοι κατεδίκασον τοὺς
 » μὴ πειθόμενους τῇ ἐκκλησίᾳ ἀλλ' εἰς δόξαν τινὰ ἐναντίαν
 » αὐτῆς ἐνισταμένους καὶ ταύτην κηρύττοντας καὶ ὑπὲρ
 » αὐτῆς ἀγωνιζομένους διὸ καὶ αἰρετικούς ἐκάλουν αὐτοὺς,
 » καὶ κατεδίκασον πρῶτον τὴν αἵρεσιν, εἶτα τοὺς ἀντεχο-
 » μένους αὐτῆς· ἐγὼ δὲν κηρύττω ἰδίαν μου δόξαν, οὐδὲ
 » τὰ ἐκαινοτόμησα, οὐδὲ ὑπὲρ ἀλλοτρίου τινὸς δόγματος
 » καὶ νόθου ἐνίσταμαι, ἀλλ' εἰς τὴν ἀκραιφνή δόξαν τηρῶ
 » ἑμαυτὸν, ἣν παρέλαβε καὶ κατέχει ἡ Ἐκκλησία ἀπ'
 » αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ ἐς δεῦρο, ἣν καὶ
 » ἡ Ρωμαϊκὴ ἀγ. Ἐκκλησία πρὸ τοῦ σχίσματος κατεῖχεν
 » ὁμοῦ μετὰ τῆς ἡμετέρας ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Ἀνα-
 » τολικῆς· ἣν τινα εὐσεβῆ δόξαν καὶ πρότερον μὲν αἰεὶ ἐπη-
 » νεῖτε καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ δὲ συνόδῳ πολλακίς αὐτὴν
 » ἐπὴνέσατε καὶ οὐδεὶς δύναται κατὰ τι μέμφεσθαι ἢ κα-
 » τηγορεῖν αὐτῆς. Εἰ ταύτης τοίνυν ἀντιποιοῦμαι καὶ ἐξ
 » αὐτῆς παρεκκλίνας οὐ βούλομαι, πῶς ἂν κατακριθεῖν

» δίκην, ἣν οἱ αἰρετικοὶ κατεδικάζοντο ; δεῖ γὰρ πρῶτον » τὴν δόξαν ἣν δοξάζω κατακρίναι. Εἰ δὲ αὕτη εὐσεβὴς » καὶ ὀρθόδοξος ὁμολογεῖται, πῶς ἐγὼ καταδίκης ἄξιος.» (α) Ταῦτα καὶ ἕτερα τινὰ εἰπὼν ἀφειθείς ὑπέστρεψεν ἀδίκαστος εἰς τὰ ἴδια. Παρελθουσῶν δὲ δύο ἡμερῶν, ὁ Πάπας Εὐγένιος δις ἀπήτησεν ἐπιμόνως παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἵνα ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ ἀντικαταστήσῃσι Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ πρόβτεινε μάλιστα ὡς τοιοῦτον Λαβίνον τινὰ κεχειροτονημένον ὄντα ἐπὶ φιλιῶ ὀνόματι Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ὁ πρωτοσύγκελλος Γρηγόριος φοβούμενος μὴ χειροτονηθῆ ὁ Ρωσσίας Ἰσιδώρος, συνεβούλευσε τὸν αὐτοκράτορα ἵνα ἐπιτρέψῃ τὴν εἰς Βενετίαν ἀναχώρησιν τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ Κυζίκου, τοῦ Τραπεζοῦντος, τοῦ Μονεμβασίας, τοῦ Νικομηδείας, τοῦ Δράμας, καὶ πεντήκοντα κληρικῶν, οἵτινες ἰκέτευον τὸν αὐτοκράτορα πρὸς τοῦτο καὶ οὕτως εὐρήσει εὐλογοφανῆ ἀπολογία. Ἀναχωρησάντων λοιπὸν τούτων ὁ αὐτοκράτωρ ἀπελογήσατο πρὸς τὸν Πάπαν, ὅτι οἱ πρῶτοι καὶ γεραίτεροι τῶν ἀρχιερέων μὴ δυνάμενοι πλέον ταλαιπωρεῖν ἐν ταῦθα ἀπῆλθον εἰς Βενετίαν ὅθεν δὲν δύναμαι ποιῆσαι Πατριάρχην, ἐν ταῦθα μὴ παρόντων πάντων τῶν ἀρχιερέων. (β)

Τούτων οὕτω γενομένων, ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆτει παρὰ τοῦ Πάπα τὸ πρὸ πέντε μηνῶν ὀφειλόμενον εἰς τοὺς Ἕλληνας σιτηρέσιον, μόλις δὲ ἐδίδετο τοῦτο τοῖς ἐκεῖθεν ἀναχωροῦσι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐξόδου. Τέλος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Φλωρεντίας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν ἀπολειφθέντων Ἑλλήνων καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Βενετίαν τῇ 6 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1439 συνεπαγόμενος καὶ τὸν Ἄγιον Μάρκον, τὸν ὁποῖον ἐκράτησε παρ' αὐτῷ, ὅπως προφυλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ λατινικῆς ἐπιβουλῆς καὶ εἰς Βενετίαν διέσωσεν. Εἶτα καὶ εἰς τὸ ἴδιον ἐμβιβάσας πλοῖον δι' ἀσφάλειαν καὶ ἀνάπαυσιν ἐπανήγαγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (γ). Περί δὲ τῆς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν περὶ αὐ-

(α) Συρόπουλ. σελ. 304.

(β) Συρόπουλ. σελ. 299.

(γ) Συρόπουλ. σελ. 314. καὶ Νέκλ. Ἱεροσολ.

τὸν συνεφώνησεν ὁ Πάπας μετὰ ἐμπόρων Βενετῶν, ἵνα ἐμβιβάσωσιν αὐτοὺς ἐντὸς τεσσάρων πλοίων, τῶν ὁποίων τὰ δύο ἦσαν πλήρη πραγματειῶν καὶ μεταφέρωσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐνῶ ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπέσχετο ἐγγράφως ὁ Πάπας εἰς τὸν Βασιλέα, ὅτι θέλει δώσει δεκαπέντε πλοῖα πρὸς ἐπάνοδον καὶ εἴκοσι πολεμικά πρὸς φυλακὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως δαπάνη ἰδίᾳ. «Ὁ ὑποσχόμενος ἐπανασῶσα ἡμᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ πολλῆς ἀναπαύσεως καὶ πολλῶν κατέργων καὶ μετὰ πολλῆς τιμῆς κατέστησεν ἡμᾶς, λέγει ὁ Συρόπουλος, καὶ εἴχομεν τοιαύτην ἀνεσιν καὶ εὐρυχωρίαν ἐν τοῖς φορτηγοῖς κατέργοις οἷαν ἔχουσι τὰ ἐκ τοῦ Καφὰ ἢ ἐκ τοῦ Ἀσπροκάστρου διὰ νηῶν φερόμενα ἀνδράποδα Ἰσαρκάσιοι τυχόν ἢ Σκύθαι.» Ἐν αὐτοῖς τοῖς πλοίοις ἐμβιβασθέντες (ἐν οἷς ἀντι ναυτῶν Βενετῶν εἰσῆχθησαν ὑποχείριοι Βούλγαροι, εὐδεμίαν γινώσκιν ναυτικὴν ἔχοντες) ἀπέπλευσαν ἐκ Βενετίας τῇ 19 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1439, διετίαν ὅλην ἐν Ἰταλίᾳ διατρίψαντες καὶ ἔφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ μεγάλους κινδύνους καὶ πολλὰς ταλαιπωρίας τῇ 4 Φεβρουαρίου τῇ ἐβδομαδί τῆς Τυρινῆς, πλὴν τῶν μεινάντων ἐκεῖ τριῶν, Ἰωσήφ τοῦ Πατριάρχου, ὅστις ἀπέθανεν ἐν Φλωρεντίᾳ, τοῦ τῶν Σάρδεων Μητροπολίτου εἰς τὴν Φερραρίαν, τοῦ Βησσαρίωνος Νικαίας καὶ Ρωσσίας Ἰσιδώρου οἵτινες ἔγεινον Καρδιναῖοι τοῦ Πάπα.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ φήμη προλαβοῦσα ἐκήρυξε τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἁγίου δὲν ἔδραμε τόσοι ὁ λαὸς εἰς τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος προὔπαντησιν ὅσον ἔσπευσεν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀριστέως καὶ λαμπροῦ τῆς Ἐκκλησίας ἥρωος· ἄλλοι τὸν ὀνόμαζον στύλον ἀκλόνητον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ μὲν Ἀθανάσιον, οἱ δὲ Κύριλλον, οἱ δὲ γέρον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, οὗ καὶ τὸν ἱερώτατον θρόνον ἐπληρώσατο, ἦτοι τὴν Ἐφεσον. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης, ἀφικόμενος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσελθὼν εἰς τὰ βασιλεια, ἔμαθε τὸν θάνατον τῆς τε ἑαυτοῦ γυναικὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημητρίου· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς εὐθέως ἀπὸ τῶν πλοίων ἀποβάντες, λέγει ὁ Δούκας, καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ σῆνηθες ἠσπάζοντο αὐτοὺς,

ἐρωτῶντες, πῶς τὰ ἡμέτερα, πῶς τὰ τῆς συνόδου; εἰ ἄρα ἐτύχομεν τὴν νικῶσαν; οἱ δὲ ἀπεκρίνοντο πεπράχαμεν τὴν πίστιν ἡμῶν, ἀντηλλάξαμεν τῇ ἀσεβείᾳ τὴν εὐσεβείαν, προδόντες τὴν καθαρὰν θυσίαν ἀζυμῶται γεγόναμεν· κόψατε τὴν δεξιὰν ἡμῶν τὴν υπογράψασαν, ἐκρίζωσατε τὴν γλωσσάν ἡμῶν τὴν τοιαῦτα ὁμολογήσασαν.

Τρεῖς μῆνες παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ Πάπα ἐμνημονεύετο, οὔτε ὁ ὅρος τῆς Φλωρεντινῆς ψευδοσυνόδου ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀνεγνώσθη· διότι ὁ αὐτοκράτωρ κατασχεθεὶς ὑπὸ λύπης ἕνεκα τοῦ θανάτου τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς οὐδὲν ἐφρόντιζε περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων· οἱ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἔνωσιν ἀποστρεφόμενοι ἐπὶ πλέον στηριχθέντες καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ αὐτοκράτορος παρασιώπου. Τούτου ἕνεκ ἐναγκασθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ ἠβουλήθη ποιῆσαι Πατριάρχην. Καὶ πρῶτον μὲν παρεκάλει καὶ ἠνάγκαζε τὸν Ἅγιον Μάρκον διὰ τινῶν ἀρχόντων ἵνα δεχθῆ τὴν Πατριαρχίαν· ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἀπεποιήθη ὅπως τούτο ὤρισθη ἵνα συνέλθωσιν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἐκλέξωσι Πατριάρχην. Συνελθόντων δὲ τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ τούτῳ ἐν τῷ Ναῶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἦλθε καὶ ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος καὶ εἶπεν αὐτοῖς: «Ἐγὼ οὐκ ἦλθον ἐνταῦθα χάριν τοῦ ψηφίσαι, ἀλλ' ἵνα εἶπω ὃ βούλομαι πρὸς ὑμᾶς. Λέγω τοίνυν ὅτι ἐγὼ εἰς τὰ γεγονότα ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ οὔτε τῇ ἐγνώμῃ μου συνεφώνησα ὑμῖν τοῖς στέργεσσι τὴν ἔνωσιν, ὡς καὶ ὑμεῖς οἴδατε, οὔτε ἔστερξα τὸ γεγονός ὡς ὑγίης, οὔτε ἐκ προαιρέσεως συνεθέμην· εἰ γὰρ καὶ μὴ θέλων οὐκ οἶδα δ' ὅπως ὑπέγραψα ἐν τῷ ὄρω, ἀλλ' οὖν ἠγοῦμαι τὰ ἐν αὐτῷ ἐναντία τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραδόσεως καὶ ἀλλότρια τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν· καὶ ἔκτοτε πρὸς τοῦ συνειδότος βαλλόμενος κέντροις ἠνιώμην καὶ ὡς ὑπὸ φορτίου μεγίστου πιεζόμενος ἐδυσχέραινον καὶ ἐζήητον πῶς ἂν ἀποσεισάμην αὐτό. Νῦν οὖν εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ ὅτι ἤξιώσέ με ἰδεῖν ὑμᾶς συνηγμένους καὶ εἰπεῖν ἅπερ ἐβουλόμην καὶ ἐνώπιον ὑμῶν τὸ ἄχθος ἀποτινάξασθαι· ἤδη τοιγαροῦν λέγω ὅτι ἀποβάλλομαι καὶ ἀποστέρησθαι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἔστερξα τὴν ἔνωσιν καὶ τὸν ὄρον

καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὡς ἀσύμφωνα καὶ ἀπάδοντα τῇ ἀρχαίᾳ παραδόσει τῆς ἀγ. καθολικῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἀποστρέφομαι. Παρέχω δὲ ἑμαυτὸν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπεύθυνον ὡς ὑπογράψαντα οὐ οὐκ ἐξῆν.» (α.) Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἠθέλον ψηφίσαι αὐτὸν Πατριάρχην ἔλεγεν: «Ἄφετέ με παρακαλῶ ὅτι οὐ γενήσομαι· ὑμεῖς γὰρ στέργετε τὴν ἔνωσιν, ἐγὼ δ' οὐ στέργω αὐτήν· πῶς οὖν ἔνεστι γενέσθαι πατριάρχην, ἐπεὶ οὐ στέργω τὴν ἔνωσιν;» Ὡς οὖν πολλάκις παρακαλέσαντες τὰ αὐτὰ παρ' αὐτοῦ ἤκουον, ἐξελέξαντο τὸν Τραπεζοῦντος Δωρόθεον, τὸν Κυζίκου Μητροφάνην καὶ τὸν προηγούμενον τοῦ Βατοπαιδίου Γεννάδιον. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἀπέστειλεν ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τὸν Τραπεζοῦντος τὸν μέγαν πρωτοσύγκελον Γρηγόριον καὶ Γεώργιον τὸν Δισύπατον ἵνα δοκιμάσωσιν αὐτὸν εἰ στέργει τὴν ἔνωσιν. Εἰπόντων δ' αὐθις αὐτῷ, ὅτι, ἐάν στέρξῃ τὴν ἔνωσιν, ὁ αὐτοκράτωρ θελεῖ ποιῆσαι αὐτὸν Πατριάρχην, ἀπεκρίθη: «Οὔτε τὴν ἔνωσιν στέργω, οὔτε τὴν πατριαρχίαν δέχομαι.» Ἐκ τοῦ Τραπεζοῦντος μετέβησαν εἰς τὸν Κυζίκου Μητροφάνην καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν εἰ στερρεῖ τὴν ἔνωσιν, ὁ δὲ ἀπεκρίθη: «Ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν τὴν ἔνωσιν, ὀφείλομεν ἡμεῖς πρὸ πάντων στέργειν αὐτήν καὶ ἤδη στέργομεν.» Ἐδῶκε δὲ αὐτοῖς ἐγγραφὸν τὴν ὁμολογίαν τοῦ ταύτην, τὴν ὁποῖαν ἀνήνεγκον εἰς τὸν Βασίλῃα. Οὕτω λοιπὸν ὁ Κυζίκου διαμνηυθεὶς ἠτοιμάσθη καὶ ἀνελθὼν εἰς τὰ βασίλεια προσβλήθη παρὰ τοῦ Βασιλέως Πατριάρχης τῇ 4 Μαΐου τοῦ ἔτους 1440, καθ' ἣν ἡ τῆς Ἀναλήψεως παραμονὴ ἑορτάζετο. Ἀπερχομένου δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Βασιλείων εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἄλλοι μὲν ἀπέστρέφοντο τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ ἄλλοι δὲ καὶ ἐφευγον. Λειτουργήσαντος δὲ αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, οὔτε ὁ Ἅγιος Μάρκος, οὔτε ὁ Τραπεζοῦντος, οὔτε ὁ Ἡρακλείας συνελειτούργησαν αὐτῷ καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχιερέων ἐβούλοντο μὴ συλλειτουργῆσαι αὐτῷ ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ μαθὼν τοῦτο μετεκαλέσατο αὐτοὺς καὶ με πολλοὺς λόγους τοὺς κατέπεισε καὶ συνελειτούργησαν. Ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ Μιχαὴλ ὁ Βαλσαμῶν καὶ ὁ μέγας

Ἐκκλησιάρχης Σίλβεστρος ὁ Συρόπουλος, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως κατακευθέντες καὶ βιασθέντες, δὲν ἐκοινώνησαν τῷ ἀνόμῳ Πατριάρχῃ, ἀλλὰ παραιτηθέντες τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ· ἔλεγον δὲ οἱ ἄρχοντες τῷ Χαρτοφύλακι καὶ τῷ Ἐκκλησιάρχῃ, ὅτι οὔτε ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ἐγείναν καλῶς τὰ ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ, ὅμως δι' οἰκονομίαν καὶ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ἄς μὲν ὁ ὅρος ἀργός καὶ μόνον δεχθῆτε τὸ μνημόσυνον τοῦ Πάπα ὅπερ ἐστὶ λόγος φίλος· οἱ δὲ ἀντέλεγον θεολογικῶς ὅτι πολὺς ἐστὶν ὁ τοῦ μνημοσύνου λόγος· διότι ἐκεῖνοι μνημονεύονται ἐπ' Ἐκκλησίας, ὅσοι εἰσὶν ὀρθόδοξοι καὶ κοινωνικοὶ πρὸς τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν, οἱ δὲ ἀκοινώνητοι οὐδὲ μνημονεύονται, οὐδὲ γὰρ ἔχει ἄδειάν τις τῶν ἱερωμένων εὐχεσθαι ἐπ' Ἐκκλησίας, ὁ δὲ Πάπας ἐστὶν ἀκοινώνητος· πῶς οὖν μνημονευθήσεται ὁ ἀκοινώνητος μετὰ τῶν κοινωνικῶν; (α.)

Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν τῆς **Πεντηκοστῆς** ὁ Ἅγ. **Μάρκος** ἔφυγε κρυφίως εἰς Προῦσαν καὶ ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Ἐφεσον, τὴν ἡγαπημένην του ἐπαρχίαν.

Μετ' ἀνεκράστου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως ἐδέχθησαν τὸν ποιμένα αὐτῶν ὃς μετέβαλε τὴν λύπην αὐτῶν εἰς εὐθυμίαν. Ὁ δὲ Ἡρακλείας ρωμαλέω φρονήματι καίτοι γέροντων ἦν ἔφυγε πρὸς τὸν ἄνομον Βασιλέα, ὡς Ἡλίας τὸν Ἰεζάβελ καὶ ἐσώθη εἰς Τουρούλον.

Σφοδρῶς λοιπὸν διαταραχθείσης τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ γενομένην κακίστην ψευδοσύνοδον καὶ βιαίαν ψευδοένωσιν, ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει συνοδος συγχροτηθεῖσα εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν Πατριαρχῶν, τοῦ Ἀλεξανδρείας Φιλοθέου, τοῦ Ἀντιοχείας Δωροθέου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἰωακείμ, παρόντος καὶ τοῦ Καισαρείας Ἀρσενίου, ἀνεθεμάτισε τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον καὶ καθῆρε τὸν Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνη τὸν λατινόφρονα· καὶ γράμμα ἐνεχείρισαν τῷ Καισαρείας Καπαδοκίας Μητροπολίτῃ ἐντελλομένῳ νὰ κηρύξῃ πανταχοῦ τὴν εὐσέβειαν, ἔχον δὲ οὕτως :

(α.) Δωδεκάβιβλος Δοσιθέου σελ. 907.

α Ἐπειδὴ ἦλθε καὶ ὁ πανιερώτατος Μητροπολίτης ἐνταῦθα τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Καισαρείας Καπαδοκίας, ὁ καὶ πρωτόθρονός τε καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀνατολῆς, ἅμα μὲν προσκυνῆσαι τὸν πάνσεπτον καὶ θεῖον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τάφον καὶ τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ἱστορῆσαι ἱεροὺς τόπους, ἔνθα τὰ παράδοξα ἐτελέσθησαν τῆς Χριστοῦ οἰκονομίας μυστήρια, ἅμα δὲ κοινώσασθαι πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εὐσεβείας Χριστιανῶν μέγα μυστήριον καὶ δηλοποιῆσαι τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει σκάνδαλα πάντα, διὰ τὴν συναθροισθεῖσαν ἐν Φλωρεντίᾳ τῇ πρὸς Ἰταλίαν μιανὰν σύνοδον καὶ τὰ τῶν Λατίνων σὺν Εὐγενίῳ Πάπᾳ δοξάσαν, ἅπερ οὐκ ἔξεστι τινα προσθήκην δηλαδὴ ἐν τῷ τῆς πίστεως ἡμῶν θείῳ καὶ ἀμωμήτῳ συμβόλῳ ὑπογράψασαν καὶ πεισθεῖσαν, ὡς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ θεῖον ἐκπορεύεται Πνεῦμα, τὰ τε ἄζυμα συγχωρήσασαν πρὸς ἡμᾶς θύεσθαι καὶ μνημονεῦειν διὰ τοῦτο τὸν Πάπαν, ἔτι δὲ τὰ ἄλλα ὅσα παρά κανόνας ἀθεσμία ἐκείνων συγκατατεθείσαν καὶ στέρξασαν καὶ ὅπως ὁ Κυζίκου Μητροφάνης ληστρικῶς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἤρπασε, συναινέσασαν τοῖς τε αἰρετικοῖς καὶ τῷ εἰρημένῳ Πάπᾳ καὶ βασιλεῖ τῶν Ρωμαίων Πολαιολόγῳ τῷ λατινόφρονι, τοὺς μὲν πιστοὺς τε καὶ ὀρθοδόξους ἀπειλοῦντι, διώκοντι, τυραννοῦντι, ἐπιτιμοῦντι, τοὺς δ' ἀπίστους καὶ κακοδόξους προσκαλοῦντι, τιμῶντι ὡς καὶ ἀναβιδάζοντι τοὺς τῆς ἑαυτοῦ αἵρέσεως σύμφρονας καὶ ὑπερεκπερισσοῦ μάλιστα περιποιημένῳ τούτους κατ' ἀντιπάθειαν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εὐσεβείας· ὡς ἐκ τούτου τοῦ τρόπου καὶ Μητροπολίδια βέβηλα καὶ μικρὰ Ἐπισκοπῖδια πανταχοῦ, εἰς τοὺς θεῖους καὶ ἀγίους θρόνους τῆς ἀγίας μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως προτρέψας, ὡς ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ τάχα ἐνορίας ὑποκειμένους ἐδείξεν ὅμως ὁ εἰρημένος πανιερώτατος Μητρολίτης Κύριος Ἀρσένιος τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως μεγάλης Καισαρείας Καπαδοκίας, πρωτόθρονός τε καὶ ἔξαρχος πάσης Ἀνατολῆς ὡς οὐ μόνον πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας ὁ Μητρόφρονος Πατριάρχης τὰς παρανόμους χειροτονίας προτρέψας λατινοφρόνοις, ἀλλ' ἤδη καὶ πρὸς τὰς τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολῆς ἀπάσης τέσσαρα ὁ ἀχειροτόνητος

χεχειροτόνηκε μητροπολίδια καὶ ἐπισκοπίδια, πρὸς τὴν Ἀμασίαν δηλονότι, Νεοκαισαρείαν, Τύανα καὶ Μακισόν, τὰ τῶν λατίνων πάντα φρονούντα καὶ πράττοντα, ἃ καὶ οὐ μόνον ἐντεῦθεν τὴν ἑαυτῶν ἀνεχόμεθα φθοραν καὶ ἀπώλειαν, ἀλλὰ γε μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ποιμνὴν ἅπαντας ἐκεῖσε Χριστιανούς οὕτως ἀπατῶντα καὶ διαφθείροντα καὶ πολλὰ τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ σκάνδαλα προξενούντα διὰ τοῦτο ὁ εὐσεβὴς καὶ πιστότατος καὶ τῆς ὀρθοδοξίας πάσης ὑπέρμαχος τε καὶ ζηλωτὴς οὕτως ὁ εἰρημένος μητροπολίτης Καισαρείας Χριστοῦ καινοτομίαν καὶ λύμην τῶν ἑτεροδόξων πρὸς τὴν ὀρθοτάτην καὶ υἰγιαίνουσαν ὑμῶν πίστιν, ἠξίωσε συνοδικὴν λαβεῖν γνώμην παρ' ἡμῶν τῶν τριῶν ὀρθοδόξων Ἀρχιερέων ὅπως ἀποσοβήσῃ τοὺς μὴ ὀρθῶς φρονούντας ἐκ πάσης τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ καὶ ὡς ὅτι πρωτογενέστερος οὗτος καὶ ὀρθόδοξος· ἐνθεν τοι καὶ ὀρίζομεν ἡμεῖς συνοδικῶς ὁμοῦ ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ὁμοουσιῦ καὶ ἐπαρχικῆς τε ἀδιαιρέτου ἁγίας Τριάδος, τοὺς μὴ δι' ἀρετὴν εὐσέβειαν χειροτονηθέντας Μητροπολίτας τε καὶ Ἐπισκόπους πανταχοῦ, καὶ προσέτι ἡγουμένους ὁμοῦ καὶ πνευματικούς τάχα. Ὡσαύτως τὲ ἱερεῖς καὶ διακόνους καὶ πάσης Ἐκκλησιαστικῆς ἀπλῶς ψήφου, ἄλλως βεβήλους ὄντας καὶ ἀναξίους, τὸν δὲ τῆς αἵρεσεως καὶ διωγμοῦ τῆς ὀρθοδοξίας δραξαμένους καιρὸν καὶ δραμόντας ἀναξίως αἵρεσεως τρόπῳ πρὸς Ἐπισκοπὰς τε καὶ Μητροπόλεις, ὡς δῆθεν τάχα σωτήρας ψυχῶν, ἵνα σὺν αὐτοῖς ἄλλους φθέρωσι καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν Θεοῦ ἅπαν ὀρθόδοξον ποιμνιον, ὀρίζομεν ἀπὸ τῆς σήμερον ἀργούς καὶ ἀνιέρους εἶναι πάσης Ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ἄχρις ἂν ἐξετασθῇ ἡ εὐσέβεια κοινῶς τε καὶ οἰκουμενικῶς. Οὕτω μὲν σὺν καταπεισθέντες, ἔστωσαν ἀργοὶ καὶ ἀνιέροι ἀνθιστάμενοι δὲ ληστρικῶς τε καὶ παρανόμως ἔστωσαν ἀφωρισμένοι καὶ ἠλλοτριωμένοι τῆς ἁγίας καὶ ὑπερουσιῦ καὶ ὁμοουσιῦ Τριάδος ὡς ἀπειθεῖς καὶ ἀντίλογοι. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ τούτοις δεχόμενοι καὶ συναινοῦντες ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ ὑπερασπίζοντες· ἀποκαθιστῶμεν δ' ὁμῶς κήρυκα τῆς εὐσεβείας καὶ ὀρθοδοξίας τὸν ἄνωθεν εἰρημένον πανιερώτατον Μητροπολίτην κηρύξαι πανταχοῦ τὴν εὐσέ-

βειαν, μὴ αἰδούμενον πρὸς ἀλήθειαν πρόσωπον βασιλέως, ἢ Πατριάρχου, τοῦ μὴ ὀρθῶς φρονούντος καὶ πράττοντος, μὴ δὲ πλουσίου καὶ ἄρχοντος· ἀλλὰ παρρησίᾳ τὴν πίστιν καὶ ὀρθοδοξίαν κατέχοντα ἀφόβως καὶ ἀδιστακτικῶς κατὰ τὴν ἐντολὴν ἔχει αὐτὸν ἄδειαν ἀπὸ τοῦ νῦν, ἔνεκεν εὐσεβείας ἐλέγξαι, ἐπιτιμῆσαι, καὶ διορθῶσαι τοὺς μὴ ὀρθῶς φρονούντας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐφ' ὅσον ἂν ἰσχύει ὀδεύειν, παρ' ἡμῶν αὐτῶν εἰληφότα τὴν συγγνώμην διὰ τῆς δοθείσης ἡμῖν χάριτος καὶ δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς καὶ ὀφείλει κατὰ τούτων ρῆσαι ἀδωροδοκῆτως τε καὶ ὀρθῶς τὴν εὐσέβειαν οὗ ἔνεκεν ἐπεδόθη αὐτῷ καὶ ἡ ἐγγραφὸς ἡμῶν γνώμη συνοδικῶς ὑπογραφείσα ἰδιοχείρως ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ Ἐπνα'. τῆς νῦν τρεχούσης Ἰνδικτιῶνος Γ'. (α.)

Καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας ἀνεθεμάτισε τὴν ἐν Φλωρεντία ψευδοσύνοδον· ἐπανελθόντος γὰρ τοῦ Ἰσιδώρου εἰς Ρωσίαν διδάξαι τὸν λατινισμόν, ὁ μέγας Κνεζὴς Βασιλεὺς τὴν μὲν σύνοδον καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἔνωσιν μετὰ πάσης τῆς ἐν τῇ Ρωσίᾳ Ἐκκλησίας ἀνεθεμάτισε, τὸν δὲ Ἰσιδώρον καθεῖρξεν εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν, ἐνθεν φυγὼν ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου γενόμενος Καρδινάλιος Πολωνίας ἐτελεύτησε· ταῦτα λέγουσι τὰ ἱστορικὰ τῶν Ρώσων. Τὰ αὐτὰ ἐποίησεν ὁ Βοεβόδας τῆς Μολδοβλαχίας, ἐπανελθόντος τοῦ Νεάγωγι καὶ τοῦ Μητροπολίτου ἀπὸ τῆς Συνόδου, ἀπέβαλεν αὐτὴν καὶ ἀνεθεμάτισε. Τὰ αὐτὰ ἐποίησαν καὶ πάντες οἱ Ἰβηρες, Μεγγρέλοι, Σουάνοι, Ἀλβανοί, Ἀβασγοὶ καὶ τὰ περὶ τὴν Ἰβηρίαν ὀρθόδοξα ἔθνη. Τὰ αὐτὰ ἐποίησε καὶ ὁ Βασιλεὺς Τραπεζοῦντος καὶ Ἀνατολῆ καὶ Δύσεως. (β.)

Ὁ δὲ Ἅγιος Μαρκος εὕρισκόμενος τότε ἐν Ἐφέσῳ ἦτοι ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ἔστειλε μίαν ἐπιστολὴν τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καὶ τῶν Νήσων ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς διαλαμβάνουσαν ὡς ἑξῆς:

(α.) Νέκταρ. Ἱεροσολ. σελ. 236 καὶ 237.

(β.) Δωδεκάβιβλ. Δοσιθέου σελ. 910.

Τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καὶ τῶν νήσων ὀρθοδόξοις
Μάρκος τῆς Ἐφεσίων Μητροπόλεως ἐν Κυρίῳ χαίρειν. (α.)

« Οἱ τὴν κοινὴν ἡμᾶς αἰχμαλωσίαν αἰχμαλωτεύσαντες
καὶ πρὸς τὴν Βαβυλῶνα τῶν Λατινικῶν ἐθνῶν καὶ δογμα-
τῶν θελήσαντες καταστῦραι, τοῦτο μὲν οὐκ ἠδυνήθησαν ἀ-
γαγεῖν εἰς πέρας, αὐτόθεν τε ἀπεμφαίνον ὀρώντες καὶ ἄλ-
λως ἀδύνατον, ἐν μεσῷ δὲ πού τῆς ὁδοῦ καταμείναντες αὐ-
τοὶ τε καὶ ὅσοι τούτοις ἐπηκολούθησαν, οὐτ' ἐκεῖνο λοιπὸν
μεμενῆκασιν, οὔτε τοῦτο γεγόνασιν. Ἱεροσόλυμα μὲν ἀπο-
λιπόντες, τοὺς ὡς ἀληθῶς ὄρασιν τῆς εἰρήνης καὶ τὸ Σιών
ὄρος τὴν βεβαίαν πίστιν καὶ ἄσειστον, Βαβυλώνιοι δὲ γενέ-
σθαι τε καὶ κληθῆναι μήτε βουλόμενοι, μήτε δυνάμενοι καὶ
διὰ τοῦτ' ἂν δικαίως κληθέντες γραικολατίνοι, καλούμε-
νοι δ' οὖν ὑπὸ τῶν πολλῶν Λατινόφρονες, οὗτοι τοίνυν οἱ
μιξόθηρες ἄνθρωποι, κατὰ τοὺς ἐν μύθοις ἵπποκενταύρους,
μετὰ τῶν Λατινῶν ὁμολογοῦσι τὸ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα
τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι καὶ τὸν Υἱὸν αἴτιον ἔχειν τῆς ἐ-
αυτοῦ ὑπάρξεως, οὕτω γὰρ καὶ ὁ αὐτῶν ὄρος διαλαμβάνει,
μεθ' ἡμῶν δὲ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι λέγουσι. Καί
μετ' ἐκείνων μὲν θεμιτῶς καὶ εὐλόγως τὴν προσθήκην ἐν
τῷ συμβόλῳ γεγονέναι, φασί, μεθ' ἡμῶν δὲ λεγεῖν ταῦτα
οὐ καταδέχονται. Καί τοι γε τὸ θεμιτῶς καὶ εὐλόγως γε-
νόμενον τίς ἂν παραιτήσαιο λέγειν; καὶ μετ' ἐκείνων μὲν
τὸ ἄζυμον, σῶμα τοῦ Χριστοῦ λέγουσι μεθ' ἡμῶν δὲ αὐτοῦ
μεταλαμβάνειν οὐκ ἂν τολμήσειεν ἄρ' οὐχ' ἱκανὰ ταῦτα
τὴν γνώμην αὐτῶν διαδείξει καὶ ὅτι οὐκ ἀληθείας ἐρευνᾶν
ποιούμενοι τοῖς Λατίνοις συνήλθον, ἦν ἐν χερσίν ἔχοντες
προδεδώκασιν, ἀλλὰ χρυσοχοῆσαι βουλόμενοι καὶ πεπλα-
σμένην οὐκ ἀληθῆ συστήσασθαι ἔνωσιν, τίνα δὲ καὶ τρό-
πον αὐτοῖς ἠνώθησαν ἐπισκεπτέον· πᾶν γὰρ τῷ ἐταίρῳ ἐ-
νούμενον, δι' ἐνός τινος μέσου πάντως ἐνοῦται· τῇ μὲν οὖν
δόξῃ τῆς περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως ἔδοξαν
ἐνωθῆναι, σὺν αὐτοῖς ἀποφηνάμενοι καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τοῦτο
ἔχειν τὴν ὑπαρξίν· τὰ δὲ ἄλλα πάντα διάφορα καὶ οὐδὲν
ἐν αὐτοῖς ἐν, οὐδὲ μέσον, οὐδὲ κοινόν, ἀλλὰ δύο μὲν σύμ-

(α.) Δοσίθεος Ἱεροσολύμ. Τόμ. Ἀγάπης σελ. 581.

βολα καὶ παρηλλαγμένα λέγεται πάλιν, ὡσπερ καὶ πρότε-
ρον, διτταὶ δὲ καὶ διάφοροι λειτουργίαι τελοῦνται, ἢ μὲν
δι' ἐνζύμου θυσίας, ἢ δὲ δι' ἄζυμου, διττὰ δὲ βαπτίσματα,
τὸ μὲν διὰ τῆς τρίτης καταδύσεως τελειοῦν, τὸ δὲ δι' ἐπι-
χύσεως ὕδατος ἐκ κορυφῆς ἄνωθεν· καὶ τὸ μὲν τῷ μύρῳ
προσchrῶμενον, τὸ δ' ὅτιοῦν αὐτοῦ χρεῖαν ἔχον· διττὰ δὲ
τὰ ἔθνη πάντα καὶ ἐν πᾶσι παρηλλαγμένα, νηστεία τε καὶ
ἐκκλησιαστικαὶ τάξεις καὶ εἴτι τοιοῦτον. Τίς οὖν ἡ ἔνω-
σις, ὅταν μὴ φανερόν καὶ ἐπίδηλον σημεῖον ἔχη, καὶ πῶς
ἠνώθησαν οἱ τὰ οἰκεῖα στέργειν βουλόμενοι; τοῦτο γὰρ πού
καὶ συμφώνησαν, καὶ μὴ τοῖς ἐκ τῶν πατέρων παραδεχο-
μένοις ἀκολουθοῦντες· ἀλλὰ τίς ὁ σοφὸς αὐτῶν λόγος;
οὐδέποτε, φησὶν ἡ τῶν γραικῶν Ἐκκλησία τὸ ἐκ μόνου
τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, ἔλεγεν, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκ τοῦ Πα-
τρὸς ἐκπορεύεσθαι· τοῦτο γὰρ τὸν Υἱὸν οὐκ ἐκβάλλει τῆς
ἐκπορεύσεως· ὥστε κατὰ τοῦτο καὶ πρότερον ἡμεν, καὶ νῦν
ἐσμέν ἠνωμένοι· φεῦ τῆς ἀνοίας· φεῦ τῆς τυφλώσεως· εἰ
δὲ αἰεὶ ἡ τῶν Γραικῶν Ἐκκλησία, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπο-
ρεύεσθαι, ἔλεγεν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἱερῶν Ἀ-
ποστόλων καὶ τῶν ἐν ταῖς Συνόδοις πατέρων παραλαβοῦ-
σα, τὸ ἐκ τοῦ Υἱοῦ δὲ οὐδέποτε ἔλεγεν, οὐδὲ γὰρ παρέλα-
βε τοῦτο παρ' οὐδενός, τί γε ἄλλο, ἢ τὸ ἐκ μόνου τοῦ
Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι ἔλεγεν. Εἰ γὰρ οὐκ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, δη-
λον ὡς ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς· ὄρα δὲ καὶ ἐπὶ τῆς γεννή-
σεως· τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς φησὶ γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν
αἰῶνων, μὴ τίς ἐνταῦθα τὸ ἐκ μόνου προστίθῃσιν; ἀλλ'
οὐδὲν ἦτον καὶ νοοῦμεν τοῦτο καὶ λέγομεν δεήσει· παρ'
οὐδενός γὰρ ἄλλου γεννησθαι τὸν Υἱὸν μεμαθήκαμεν· διὰ
τοῦτο καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, ἐκ προσώπου τῆς Ἐκ-
κλησίας πάσης καὶ τῶν Χριστιανῶν ἀπάντων, ἐκ τοῦ Υἱοῦ
φησὶ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦ-
μα οὐ λέγομεν, ἕτηλον ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνου λέγομεν·
διὸ καὶ μικρὸν ἀνωτέρω τὸν υἱὸν φησὶν, οὐ λέγομεν αἴτι-
ον. Καὶ ἐν τῷ ἐφεξῆς κεφαλαίῳ, μόνος αἴτιος ὁ Πατήρ.
Τί ἐτι; οὐδέποτε, φησὶ, τοὺς Λατίνους ὡς αἰρετικούς εἴ-
χομεν, ἀλλὰ μόνον σχισματικούς, τοῦτο μὲν οὖν παρ' αὐ-
τῶν ἐκείνων εἰλήφασιν, σχισματικούς γὰρ ἡμᾶς ἐκεῖνοι κα-

λοῦσιν, οὐδὲν ἡμῖν ἐγκαλεῖν ἔχοντες περὶ τὴν ἡμετέραν δόξαν, ἀλλ' ὅτι τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν ἀπεσχίσθημεν, ἣν ὀφείλομεν ὡς ἐκεῖνοι νομίζουσιν. Εἰ δὲ καὶ ἡμᾶς τοῦτο δίκαιον ἐκείνοις ἀντιχαρίζεσθαι καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἐγκαλοῦμεν περὶ τὴν δόξαν, σχεπτέον· τὴν μὲν οὖν αἰτίαν τοῦ σχίσματος αὐτοὶ δεδώκασι, τὴν προσθήκην ἐξενεγκόντες ἀναφανδόν, ἣν ὑπ' ὀδόντα πρότερον ἔλεγον· ἡμεῖς δὲ αὐτῶν ἐσχίσθημεν πρότερον, μᾶλλον δὲ ἐσχίσσαμεν αὐτοὺς καὶ ἀπεκόψαμεν τοῦ κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος· διατί εἰπέ μοι πότερον ὡς ὀρθὴν ἔχοντες δόξαν, ἢ ὀρθῶς τὴν προσθήκην ἐξενεγκόντες· καὶ τίς ἂν τοῦτο εἴπει, μὴ σφόδρα τὸν ἐγκέφαλον διασεσεισμένος· ἀλλ' ὡς ἄτοπα καὶ δυσεβῆ φρονούντας καὶ παραλόγων προσθήκην ποιήσαντάς, οὐκ οὖν ὡς αἰρετικούς αὐτοὺς ἀπεστράφημεν καὶ διὰ τοῦτο αὐτῶν ἐχωρίσθημεν· διατί γὰρ ἄλλο; φασὶ γὰρ οἱ φιλευσεβεῖς νόμοι, αἰρετικός ἐστὶ, καὶ τοῖς κατὰ τῶν αἰρετικῶν νόμοις ὑπόκειται, ὁ καὶ μικρὸν γούν τι παρεκκλίνων τῆς ὀρθῆς πίστεως· εἰ μὲν οὖν οὐδὲν τι παρεκκλίνουσι τῆς ὀρθῆς πίστεως, μάτην ὡς εἴκειν αὐτοὺς ἀπεκόψαμεν· εἰ δὲ παρεκκλίνουσιν ὅλως, καὶ ταῦτα περὶ τὴν θεολογίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς ὃ βλασσίας ἀλλότριον· ἀλλὰ τί φησὶ δράσωμεν πρὸς τοὺς μέσους τούτους γραικολατίνους; οἱ τὴν μεσότητα περιέποντες, τὰ μὲν, ἐπαινοῦσι τῶν λατινικῶν δογμάτων καὶ ἐθῶν ἀναφανδόν, τὰ δ' ἐπαινοῦμεν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἔλοιντο· τὰ δ' οὐκ ἐπαινοῦσιν ὅλως· φευκταῖον αὐτοὺς, ὡς φεύγει τις ἀπὸ ὄφεος εἰς αὐτοὺς ἐκείνους ἢ κάκεινων πολλῶ δήπου χείρονας· ὡς χριστοκαπήλους, καὶ Χρισεμπόρους· οὗτοι γάρ εἰσι, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, οἱ πορισμὸν ἠγούμενοι τὴν εὐσέβειαν περὶ ὧν ἐπάγει λέγων· ἀφίστασο ποία δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ἢ τίς συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βεριάρ; ἢ τίς μερίς πιστῶ μετὰ ἀπίστου; Ἡμεῖς μὲν μετὰ τῶν Πατέρων ἀπάντων, ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν, οὗτοι δὲ μετὰ τῶν Λατίνων καὶ τὸν Υἱὸν πηγὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγουσιν ἐκβάλλουσιν αὐτὸ δηλαδὴ τῆς θεότητος· καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου τῆ αἰτία διακρίνομεν τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα, οὗτοι δὲ μετὰ τῶν Λατίνων τῆ αἰτία τούτους συνά-

πτουσι· καὶ ἡμεῖς μὲν μετὰ τοῦ σεπτοῦ Μαξίμου καὶ τῶν τότε Ρωμαίων καὶ τῶν Δυτικῶν Πατέρων, οὐ ποιοῦμεν τὸν Υἱὸν αἰτίαν τοῦ Πνεύματος, οὔτε δὲ κατὰ μὲν τοὺς Γραικοὺς αἰτίαν, κατὰ δὲ τοὺς Λατίνους ἀρχὴν τοῦ Πνεύματος τὸν Υἱὸν ἐν τῷ ὄρω αὐτῶν ἀποφαίνονται· τιμᾶν γὰρ οὕτω δίκαιον γράφοντες, ἐπεὶ καὶ ὀροδοῦντες· αὐτοὶ τοῦτο συνέθεντο· καὶ ἡμεῖς μὲν μετὰ τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος Ἰουστίνου, ὡς ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς λέγομεν· οὗτοι μὲν μετὰ τῶν Λατίνων τὸν μὲν Υἱὸν ἀμέσως, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐμμέσως ἐκ τοῦ Πατρὸς λέγουσι· καὶ ἡμεῖς μὲν μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τῶν Πατέρων ἀπάντων τὴν διαφορὰν γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως ἀγνοεῖν ὁμολογοῦμεν· οὗτοι δὲ μετὰ τοῦ Θωμᾶ καὶ τῶν Λατίνων, τῷ ἐμμέσῳ καὶ ἀμέσῳ διαφέρειν φασὶ τὰς προόδους· καὶ ἡμεῖς μὲν τῆς ἀκτίστου καὶ θείας φύσεως, ἀκτιστον καὶ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν εἶναι φαιμέν, κατὰ τοὺς Πατέρας· οὗτοι δὲ μετὰ τῶν Λατίνων καὶ τοῦ Θωμᾶ τὴν μὲν θέλησιν τὴν αὐτὴν τῆ οὐσίας καὶ τὴν θεῖαν δὲ ἐνέργειαν κτιστὴν εἶναι λέγουσι· κἄν τι θεότης ὀνομάζοιτο, κἄν τε θεῖον καὶ ἄυλον φῶς, κἄν τε Πνεῦμα ἅγιον, κἄν τε τοιοῦτον ἕτερον· καὶ οὕτω κτιστὴν θεότητα καὶ κτιστὸν θεῖον φῶς καὶ κτιστὸν Πνεῦμα ἅγιον, τὰ πονηρὰ πρεσβεύουσι κτίσματα· καὶ ἡμεῖς μὲν οὔτε τοὺς Ἁγίους ἀπολαβεῖν τὴν ἠτοιμασμένην αὐτῶν βασιλείαν καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ, οὔτε τοὺς ἀμαρτωλοὺς εἰς τὴν γέενναν ἐμπεσεῖν ἤδη φαιμέν, ἀλλ' ἐνδέχεσθαι τὸν ἴδιον ἐκατέρους κληρὸν καὶ εἶναι τοῦτο καιροῦ τοῦ μέλλοντος μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν κρίσιν· οὗτοι δὲ μετὰ τῶν Λατίνων τοὺς μὲν αὐτίκα μετὰ θάνατον ἀπολαβεῖν ἤδη κατ' ἀξίαν ἐθέλουσι, τοῖς δὲ μέσοις, εἴτουν τοῖς ἐν μετανοίᾳ τετελευτηκόσι πῦρ αὐτοὶ καθάρσιον ἕτερον τι τῆς γέεννης ὑπάρχον ἀναπλάσαντες ἀποδιδούσιν, ἵνα δι' αὐτοῦ, φησὶ, καθαιρόμενοι τὰς ψυχὰς μετὰ θάνατον, ἐπὶ τὴν βασιλείαν καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν δικαίων ἀποκαταστῶσιν· τοῦτο δὲ καὶ ὁ ὄρος αὐτῶν περιέχει· καὶ ἡμεῖς ἀποστρεφόμεθα τὸ Ἰουδαϊκὸν ἄζυμον τοῖς ἀποστόλοις κανονίζουσιν ὑπακούοντες· οὗτοι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ὄρω, σῶμα Χριστοῦ τὸ παρὰ τῶν

Λατίνων ἱερουργούμενον ἀποφαίνονται· καὶ ἡμεῖς μὲν ἀθεμίτως καὶ παρανόμως καὶ τοῖς Πατράσιν ἐξ ἐναντίας τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκην γεγενῆσθαι φαμέν, οὗτοι δὲ αὐτὴν θεμιτῶς καὶ εὐλόως διορίζονται γεγενῆσθαι. Τοσοῦτον εἶδασι τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἑαυτοῖς συμφωνεῖν. Καὶ ἡμεῖς μὲν τὸν Πάπαν ὡς ἓνα τῶν Πατριαρχῶν λογιζόμεθα καὶ τοῦτο γε, ἂν ὀρθόδοξος ᾗ· οὗτοι δὲ αὐτὸν βικάριον τοῦ Χριστοῦ καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον τῶν Χριστιανῶν πάντων μάλα σεμνῶς ἀποφαίνονται· γένοιτο πατὴρ εὐτυχέστερος, τὰ δὲ ἄλλα ὅμοιοι· καὶ γὰρ δεῖ κάκεινος οὐκ εὐτυχεῖ, τὸν ἀντίπαπον ἔχων ἐπεικῶς διοχλοῦντα· καὶ οὗτοι τὸν πατέρα μιμεῖσθαι καὶ τὸν διδάσκαλον οὐκ ἀνέχονται. Φεύγετε οὖν αὐτοῖς, ἀδελφοί κτὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν, οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ· καὶ οὐ θαυμαστόν, αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός· οὐ θαῦμα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ πάλιν ἀλλαγῆς περὶ τῶν αὐτῶν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος. Οἱ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀνάκων, ὁ μόντοι στερρὸς θεμέλιος ἔστηκεν ἔχων τὴν σφραγίδα ταύτην. Καὶ ἀλλαγῆς πάλιν. «Εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.» Βλέπετε προφητικῶς τὸ «κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ,» ἵνα μὴ τις τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Πάπα προβάλλῃται. Καὶ ὁ ἠγαπημένος μαθητής· «εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ τοιαύτην διδαχὴν οὐ φέρει, εἰς οἰκίαν αὐτῶ μὴ λαμβάνετε καὶ χαιρεῖν αὐτῶ μὴ λέγετε· ὁ γὰρ λέγων αὐτῶ χαιρεῖν κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς· τούτων ὑμῖν ὑπο τῶν ἁγίων ἀποστόλων διωρισμένων, στήκατε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις ἃς παρελάβετε, τὰς τε ἐγγράφους καὶ τὰς ἀγράφους, ἵνα μὴ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ. Θεὸς δὲ ὁ φημίσαι κινδύνων ὁ χαλεπώτατος, αἰρετικοὶ εἰσιν ἄρα καὶ ὡς αἰρετικοὺς αὐτοὺς ἀπεκόψαμεν. Διατί δὲ καὶ χρίωμεν

τῷ μύρῳ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἡμῖν προσιόντας· λέγει γὰρ ὁ τῆς δευτέρας οἰκουμένης συνόδου κανὼν ζ'. Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἰρετικῶν δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν. Ἀρειανούς μὲν καὶ Μακεδονιανούς καὶ Σαββατιανούς καὶ Νασατιανούς τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς καθαρούς καὶ Ἀριστερούς καὶ Τέσσαρας καὶ δεκατίτας ἡγουν τετραδίτας καὶ Ἀπολλιναριστάς δεχόμεθα, διδόντας λιβελλοὺς καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονῶσαν ὡς φρονεῖ ἡ Ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία· σφραγιζομένους, ἥτοι χρίωμένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ, τότε μετώπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς ρίνας καὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ὦτα καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγωμεν· Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου. Ὅρας τίσι συνάπτωμεν τοὺς ἐκ Λατίνων ἡμῖν προσιόντας· εἰ οὖν οὗτοι πάντες αἰρετικοί, δῆλον κάκεινοι.

Τί δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Πατριάρχης Θεόδωρος ὁ Βαλσαμών, ἐν ταῖς πρὸς Μάρκον τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας ἀποκρίσει περὶ τούτων, γράφει· Αἰχμάλωτοι Λατίνοι καὶ ἕτεροι, παρουσιαζόμενοι εἰς τὰς καθολικὰς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ζητοῦσι μεταλαμβάνειν τῶν βείων ἁγιασμάτων· εἰ οὖν ἐγγωρητέον τοῦτό ἐστι, ζητοῦμεν μαθεῖν. Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστί· καὶ ὁ μὴ συνάζων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. Ἐπεὶ οὖν πρὸ χρόνων πολλῶν ἀπεσχίσθη τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ρώμης φαμέν, τὸ περιώνυμον ἄθροισμα, ἥτις ἐκ τῶν ἐτέρων τεσσάρων ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν κοινωνίας ἀποσχισθεῖσα εἰς ἔθνη καὶ δόγματα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἀλλότρια, διὰ γὰρ τοῦτο, οὔτε ἐν ταῖς θείαις ἱεροτελεσίαις τῆς κοινῆς τῶν Πατριαρχῶν ἀναφορᾶς ὁ Πάπας ἠξίωται οὐκ ὀφείλει οὐδὲ γένος λατινικὸν ἐκ χειρὸς ἱερατικῆς, διὰ τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων ἁγιάζεσθαι, εἰ μὲν κατὰ τὴν πρότερον ἀποσχέσθαι τῶν λατινικῶν δογμάτων καὶ συνηθειῶν καὶ κατὰ κανόνας κατηχηθῆ καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις ἐξισωθῆ· ἀκούεις ἀπεσχοινίσθησαν, οὐ μόνον εἰς ἔθνη, ἀλλὰ καὶ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας ἀλλότρια, πάντως αἰρετικὰ καὶ ὅτι κατὰ κανόνας κατηχηθῆναι, ὀφείλει καὶ

τοῖς ὀρθοδόξοις ἀξιωθῆναι· εἰ δὲ κατηχηθῆναι, δῆλον ὅτι καὶ τῷ μύρῳ χρισθῆναι· πόθεν οὖν ἡμῖν ἀνεφάνησαν ἐξαίφνης ὄντες ὀρθοδόξοι, οἱ διὰ τσοσούτων διδασκάλων κριθέντες αἰρετικοί; Τίς αὐτοῖς οὕτω ραδίως ὀρθοδόξους πεποίηκεν; Ὁ χρυσὸς εἰ βούλοιο τάληθῆ λέγειν καὶ κέρδη τὰ σά· μᾶλλον μὲν οὖν ἐκείνους οὐτε πεποίηκεν ὀρθοδόξους, σὲ δὲ ποιήσας ἐκείνοις ὅμοιον, εἰς τὴν αἰρετικὴν ἀπεώσατο μοῖραν. Ἄλλ' εἰ μεσότητά τινα φησὶν ἐπενοήσαμεν τῶν δογμάτων, ἐκείνοις τε συναφθησόμεθα δι' αὐτῆς καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἔξομεν, οὐδὲν ἀναγκαζόμενοι λέγειν παρὰ τὰ εἰωθότα καὶ παραδιδόμενα, τοῦτ' ἐστὶν ἐκεῖνο, τὸ τοὺς πολλοὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπατήσαν καὶ πείσαν ἀκολουθεῖν τοῖς εἰς τὸν κρημνὸν τῆς δυσσεβείας ἀπάγουσαν, πιστεύσαντες γὰρ εἶναι τι μέσον ἀμφοῖν τῶν δοξῶν, ὅπερ ἐπὶ τινῶν ἐναντίων συμβαίνει πρὸς τὸ δεινὸν ἠτύμολῃσαν, ἀλλὰ λέξιν μὲν ἐνδέχεται μέσῃν δύο δοξῶν εὑρεθῆναι τῆς ἀμφοτέρας σημαίνουσας ὁμονύμως· δόξα δὲ μέσῃ ἐναντίον δοξῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ἀδύνατον· εἰ δὲ μὴ καὶ ἀληθείας καὶ ψεύδους ἔσται τι μέσον καὶ καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως, ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ἐπὶ παντὸς γὰρ ἢ κατάφασις, ἢ ἀπόφασις. Εἰ μὲν οὖν ἀληθὲς τὸ λατινικὸν δόγμα, τὸ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ψευδὲς τὸ ἡμέτερον, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνον· εἰ δὲ τὸ ἡμέτερον ἀληθὲς, ψευδὲς ἂν εἴη δῆπου τὸ ἐκείνων. Τί οὖν ἂν εἴη μέσον τούτων; Οὐδέν. Πλὴν εἰ μὴ λέξεις πρὸς ἄμφω τὰς δόξας ὁρῶσα, καθάπερ τις κόθορνος, αὕτη οὖν ἡμᾶς ἐνωθῆναι ποιήσει; Καὶ τί δράσωμεν ὅταν ἀλλήλους ἐξετάζωμεν, περὶ τῶν νοημάτων καὶ τῶν δοξῶν ἐνὶ καὶ ἀμφοτέρους ἡμᾶς προσειπεῖν ὀρθοδόξους, τοὺς τ' ἐναντία φρονούντας; ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι· σὺ δ' ἂν εἰδείης ὁ πάντα φέρων καὶ πάντα ραδίως ἐπονομάζων, βούλει παρὰ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μαθεῖν ὅσα περὶ τῆς μεσότητος γράφει; Ἡ πρὸς πάντας ὁρῶσα τοὺς παριόντας εἰκῶν, ὁ τῶν ἀμφοτέρων ποδῶν κόθορνος, ἢ κατὰ πάντα ἀνεμὸν λίχησις, ἐξουσίαν λαβοῦσα τὴν νεόγραφον κακουργίαν καὶ τὴν κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπίνοιαν· τὸ γὰρ ὅμοιον κατὰ τὰς γραφὰς τῆς εὐσεβείας πρόσχημα ἦν περὶ τῆς ἐπινοηθείσης τότε μεσότητος, περὶ δὲ τὴν αὐτὴν ἐξευροῦσαν σύνοδον τοι-

ἀδε πάλιν φησὶν: Εἴτε τῆς χαλάνης πύργων ὅς καλῶς τὰς γλώσσας ἐμέρισε, ὡς ὄφελον γε καὶ ταύτας, ἐπὶ κακῷ γὰρ ἢ συμφωνία, εἴτε τῷ Καϊάφα συνεδρίῳ ᾧ Χριστὸς κατακρίνεται, εἴτε τι ἄλλο τοιοῦτον τὴν σύνοδον ἐκείνην ὀνομαστέον, ἢ πάντα ἄλλον ἀνέτρεψε καὶ συνέχεε. Τὸ μὲν εὐσεβὲς δόγμα καὶ παλαιὸν καὶ τῆς Τριάδος ὁμότιμον καταλύσασα, τῷ βαλεῖν χάρακα καὶ μηχανήμασι κατασεῖσαι τὸ ὁμοούσιον, τῇ δὲ ἀσεβείᾳ θύραν ἀνοίξασα διὰ τῶν γεγραμμένων καὶ λεγομένων μεσότητος, σοφοὶ γὰρ ἐγένοντο τὸ τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλὸν ποιῆσαι οὐκ ἔγνωσαν. Τόσαυτα μὲν ἡμῖν ἀρκεῖ περὶ τῆς μεσότητος, ὅτι δὲ οὐδ' ἔστι μεσότης ἱκανῶς ἀποδεδειχόσι· καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα ζητεῖν ἀσεβὲς καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὰ πάντα δυνάμενος, ἐκείνους τε ἐπιγνώνας τὴν οἰκείαν πλάνην παρασκευάσει καὶ ἡμᾶς αὐτῶν ἀπαλλάξω τῶν πονηρῶν ζιζανίων καὶ οἶον καθαρὸν καὶ εὐχρηστον σίτον εἰς τὰς ἑαυτοῦ ἀποθήκας συναξείε. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν. »

Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνης καίπερ κατακεκριμένος παρὰ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν διεμηχανᾶτο παντοίους τρόπους συστήσαι τὸν λατινισμόν καὶ ἐπετίθετο τῷ αὐτοκράτορι, διότι οὐ διόρθου τὴν Ἐκκλησίαν· διόρθωσιν δὲ τῆς ἐκκλησίας ἔλεγε τὴν τοῦ λατινισμοῦ ὑπεράσπισιν. Τούτου ἕνεκα προσκαλεσάμενος ὁ αὐτοκράτωρ τῶν κληρικῶν τινὰς εἶπε: Θέλω ἵνα ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν γένηται ἢ τῆς Ἐκκλησίας διόρθωσις· ἔσται δὲ καὶ στρατιώτας, ἵνα φέρωσι τὸν Μεσημβρίας καὶ τὸν Ἀγχιάλου. Ἀλλὰ προτοῦ φθᾶσαι τὴν προθεσμίαν τῶν δεκαπέντε ἡμερῶν προέλαθεν ἢ ἰγ'· καὶ ἀνῆρπασε τὸν Πατριάρχην. Αὐτὸς γὰρ ἐπιστρέψας ἐκ τῶν βασιλείων εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἀσθενήσας βαρέως καὶ ἀπροσδοκῆτως κακῶς ἐτελεύτησε πατριαρχεύσας ἔτη τρία καὶ μῆνας τρεῖς. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ παγκάκιστος ἐκεῖνος Γρηγόριος, ὁ πολλάκις ρηθεὶς πρωτοσύγγελος, τὸν ὁποῖον μετὰ ταῦτα ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος

τὸ τελευταῖον συναθροισθεῖσα ὡς λατινόφρονα καθήρην ὅστις ἀφίκετο εἰς τὴν Ρώμην τὴν πηγὴν τῆς ἀποστασίας, ὡς κατωτέρω ρηθήσεται.

Ἐρωτηθέντες δὲ οἱ ἐν Κων)πόλει εὐρισκόμενοι ἀρχιερεῖς καὶ καθηγούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἰωάννην διὰ ποίαν αἰτίαν τὰ ἐν τῇ Φλωρεντία γινόμενα συνοδικὰ δὲν παραδέχονται, ἔδωκαν ἔγγραφον εἰς αὐτὸν ἀπολογία διαλαμβάνουσαν ὡς ἑξῆς :

«Τολμηρῶς ἀναφέρομεν τῇ κραταίᾳ καὶ ἀγία βασιλείᾳ σου δέσποτα ἡμῶν βασιλεῦ, χθὲς μὲν τὰς ἡμετέρας ἀποκρίσεις δεδώκαμεν τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἀρχουσιν αὐτοσχεδίῳ γραφῇ ὡς ἂν ἀνεγέχωσιν οὗτοι τῷ θείῳ σου κράτει· ἐπεὶ δὲ προσέταξε τὸ θεῖόν σου κράτος καὶ ὑπογραφὰς ἡμετέρας προσθεῖναι ταῖς ἀποκρίσεσιν ἐν ὠριμωτέρᾳ βουλῇ καὶ σχολῇ πλέον συνελθόντες τὴν παροῦσαν συντεθείκαμεν ἀναφορὰν, ἣ καὶ τὰ ἡμέτερα ὀνόματα ὑπογράφομεν οὐκ εἰδότες μὲν τὸν τῆς ἀγίας βασιλείας σου σκοπὸν, ποιῶντες δ' ὁμῶς τὸ προσταττόμενον εὐπειθῶς ἐν ἀπλή καὶ ἀποικίλῳ καρδίᾳ· ἃ γὰρ ἀποκρινόμεθα καὶ ἀναφέρομεν, οὐ δυσχεραίνομεν καὶ ὑπογραφαῖς βεβαιῶσαι· ἐπεὶ τίς μετ' ὑπογραφῶν καὶ ἄνευ ὑπογραφῶν τῆς ἡμετέρας διανοίας ὁμολογούμενως εἰσι. Ἀναφέρομεν οὖν, ὡς ἔχρην μὲν ἡμᾶς πολλὰκις ἐρωτηθέντας καὶ ἀποκριναμένους μηκέτι λοιπὸν ἐνοχλεῖσθαι ταῖς αὐταῖς καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἐρωτήσεσιν· ἔδει καὶ ἡμᾶς ἄγειν σχολὴν καὶ σιωπῇ λοιπὸν πρεσβεῦειν τ' ἀληθῆ· ἀρκοῦσαν ἀπόκρισιν τὴν διὰ τῶν ἔργων παρεχομένων· ἐπεὶ δὲ τὴν ἡμῶν σιωπὴν ἐπικίνδυνον γινώσκομεν οὖσαν τοῖς ἀπλουστέροις, οὓς εἰκὸς ἐστὶ, διὰ τὴν συμβᾶσαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταραχὴν σκανδαλίζεσθαι, ἅμα δὲ ὀφείλομεν λόγον, ὑπὲρ τῶν ἐν ἡμῖν διδόναι πίστεως, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐκείνην φωνὴν, καὶ πρὸ πάντων ἱκανοποιεῖν ὀφείλομεν τῷ θείῳ σου κράτει ἐν πᾶσι τοῖς πρέπουσι, διὰ ταῦτα καὶ κοπιῶντες χαίρομεν καὶ ἀποκρινόμεθα περὶ ὧν ἐρωτῶμεθα. Τὴν μὲν οὖν τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην οὕτω περὶ πλείστου ποιούμεθα καὶ οὕτως ἐπιθυμοῦμεν τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν αὐθις ἰδεῖν εἰρηγεύουσαν, ὥσθ' ὑπὲρ τῆς εἰρήνης αὐτῆς καὶ πολλῶν ἀνεχόμεθα δυσχερῶν· οὐδὲν δὲ

μέγα ποιῶντες, οἱ καὶ θεῖναι τὰς ἡμετέρας ψυχὰς ἐσμέν ἔτοιμοι, ἐπειδὴν ἕκαστος, ὃ τε καιρὸς ἢ τε χρεῖα καλεῖ, ὃ μὲντοι ποιούμεν ἔργοις τοῦτο καὶ λόγοις τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι παρρησιαζόμεθα· οὐδὲ γὰρ λήληθεν ἡμᾶς, ὅπόσον ἐστὶ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν ἐν πᾶσι πράγμασι· τὴν δὲ ἐν τοῖς πνευματικαῖς ἀγαθοῖς εἰρήνην ὅσα καὶ ἐν μεῖζοσιν ἐστὶ, μείζω τε καὶ τιμιώτερον εἰδότες, πολλῶ πλέον τῷ ταύτης πόθῳ δικαιοῦμεθα· εἰ δὲ καὶ δοκοῦμεν προσίστασθαι τῷ τῆς εἰρήνης καλῷ, ἀλλὰ τούναντίον μᾶλλον, ὑπὲρ τῆς ἀληθινης εἰρήνης ἡμῖν ἢ ἐνστασις ἐστὶ πᾶσα, ἐπὶ τῷ τῆς εἰρήνης πρυτάνει μεταλλεύουσι τὰς ἐλπίδας ὅτι οὐ περιόφεται τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν ξεομένην οὕτω δεινῶς καὶ σπαρτατομένην, ἀλλ' εἰς ἐν φρόνημα συναῖξει πάντας ἀληθινὸν καὶ ὑπὲρ τοῦ τοιαύτην εἰρήνην γενέσθαι, φεύγομεν ἀπὸ τῆς εἰρήνης εἰς ἣν νῦν προσκαλούμεθα· ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς ἡμετέρας ἐνστάσεως, ὅτι οὐκ ἐπὶ διαιρέσει τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀληθοῦς καὶ γνησίας εἰρήνης καὶ συστάσει τῆς ἀληθείας ἐστὶ καὶ ὅπως τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης εὐρωμεν πολλὰ ἔχοντες δεικνύναί καὶ ἔργα καὶ λόγους, παραιτούμεθα· ἀρκεῖ γὰρ ὁ Θεὸς ἄνωθεν ἐπιμαρτυρῶν ταῖς ἡμῖς συνειδήσεσι· ἐπεὶ δὲ ζητεῖ παρ' ἡμῶν τὸ θεῖόν σου κράτος τίνα εἰσι τὰ σκανδαλίζοντα ἡμᾶς καὶ ἀφιστῶντα τοῦ ὅρου τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου καὶ τῆς δι' αὐτοῦ γενομένης εἰρήνης, ταῦτα μὲν ἄλλου ἂν εἴη καιροῦ καὶ ἀριθμῆσαι καὶ ἐξετάσαι· ἐν μετὰ ταῦτα ἐροῦμεν καὶ νῦν εὐστενῶς οὕτω σοὶ λέγομεν παραιτούμεθα τοῦ γένους τὰς ἄλλας διαφορὰς ἡμῶν πρὸς Λατίνων, οὐ μικρὰς καὶ αὐτὰς οὕσας· ἐν ᾧ ὅρῳ τοίνυν ἐκείνῳ γέγραπται ὅτι θεμιτῶς καὶ εὐλόγως προσετέθη τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως· τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶν ἀληθὲς καὶ εἰ συναρπαγέντες ὑπεγράψαμεν, ὅσοι δὲ καὶ ὑπέγραψαν· οὐδὲ γὰρ ἠδυνάμεθα ποιῆσαι εἶναι θεμιτὸν τὸ ἀθέμιτον· ἕως ἂν τοὺς κειμένους νόμους μέλλομεν σώζειν· ἡμεῖς δὲ συνήλθομεν ἐκεῖ κατὰ τοὺς κειμένους κρινόντες νόμους· ἐτι γέγραπται ὅτι ἐν τῷ «δι' υἱοῦ» ἢ διὰ πρόθεσις σημαίνει τὸν υἱὸν κατὰ τοὺς γραικούς, αἰτίαν εἶναι τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, τοῦτο δὲ οὐκ

ἐστὶν ἀληθές, ὅτι κατὰ τοὺς Γραικοὺς, ἔστιν ὁ υἱὸς αἰτίος καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἡ διὰ πρόθεσις [τοῦτο βούλεται] οὐδεὶς γὰρ τῶν Γραικῶν διδασκάλων λέγει τὸν Υἱὸν αἰτίον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἢ ἐν ᾧ δι' Υἱοῦ σημαίνεσθαι αἰτίαν· ἀλλὰ τούναντίον μᾶλλον λέγουσιν ὅτι ὁ Υἱὸς οὐκ ἐστὶν αἰτίος καὶ ὅτι μόνος καὶ αἰτίος ὁ Πατὴρ τοῦ Πνεύματος, οὐκ ἐξήν δ' ἡμῖν λέγειν οὐ δ' ἔξεστιν, ὅπερ οὐ λέγουσιν οἱ διδασκαλοὶ ἡμῶν· οὐδὲ ἄλλω τινὶ πρέπει ἡμῖν πείθεσθαι, ἂν ἄλλο τι λέγωμεν παρ' ὃ οἱ διδασκαλοὶ λέγουσι· ἔτι δὲ λέγουσιν οἱ Λατίνοι τὸν Υἱὸν εἶναι ἀρχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡμεῖς δὲ τοῦτο οὐ παραδεχόμεθα· μίαν γὰρ ἀρχὴν Υἱοῦ καὶ Πνεύματος πιστεύομεν τὸν Πατέρα μόνον μηδεμίαν ὑπόστασιν θείαν ἄλλην ἐν τῷ κατηγορήματι τούτῳ τῆς ἀρχῆς περιλαμβάνοντες· ἔτι λέγουσι τὸ πνεῦμα ὑφίσταται ἢ ἔχειν τὸ ὑφεστὸς εἶναι καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ· ἡμεῖς δὲ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων ἀκούομεν ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑφεστάναι λεγόντων ἐκ τοῦ Υἱοῦ μὴ ἔχειν τὴν ὑπαρξίν, ἀλλὰ τοῦ εἶναι καθάπερ καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ προϊέναι διὰ τὴν τῆς θείας οὐσίας ἐνότητα καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ, τοῦτέστι τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, χορηγεῖσθαι τῇ κτίσει φυσικῶς καὶ οὐσιωδῶς, ἀλλ' οὐ καταμέθεξιν καὶ διὰ ταῦτα λέγομεν, ὅτι ἕως ἂν ὁ ὄρος ἐκείνος διαμένη, καὶ ἐλέγχων τὴν ἡμετέραν συναρπαγὴν καὶ ὑπευθύνους ἡμᾶς ποιῶν τῷ κρίματι τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν δεσμεύων ἀλλοτρίᾳ καὶ ἀγνώστῳ διδασκαλίᾳ πίστεως, ἡμεῖς δὲ οὐδεμίαν μετὰ Λατίνων ἐξομεν ἔνωσιν· καὶ εἴ τις τὴν ἐκ συναρπαγῆς ὁμολογίαν ἡμῶν κύριος εἶναι βούλεται καὶ στέργειν αὐτήν, τοῦτον οὔτε λέγομεν, οὔτε ἐρωτῶμέν ποτε, τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας εἶναι, ὡς ἀλλότρια καὶ ἀήθη διαφυλάττοντα δόγματα· καὶ τοῦτο λέγομεν κοινῇ πάντες, οἳ τε ὑπογράψαντες, οἳ τε μὴ ὑπογράψαντες· ἐπεὶ καὶ ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν τὸ θεῖόν σου κράτος, καὶ τίς ἂν ἀληθῆς ὁ τρόπος γένοιτο τῆς ἀληθινης καὶ βεβαίας εἰρήνης καὶ πῶς ἂν λυθῆι τὰ ἐν ἡμῖν σκάνδαλα πρὸς δόξαν Θεοῦ ἀναφέρομεν ὅτι ἐὰν σύνοδος ἐνταῦθα πάλιν συγχροτηθῆ μετ' ἐλευθερίας τὸ ἐνδεές ἐκείνης θεραπευθῆι τῆς συνόδου· τοῦτο γὰρ καὶ ἄλλοτε πολ-

λάκις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γεγένηται καὶ ἅμα εἰ σύνοδος μερικὴ ἢ τὴν προσθήκην ἐργασαμένη τὸ ἐνδεές ὡς οἱ Λατίνοι λέγουσι τοῦ ἀνευθεοῦ συμβόλου ἐτόλμησαν ἀναπληροῦν τι κωλύει καὶ νῦν οἰκουμενικὴν σύνοδον γενομένην ἐνταῦθα, τὸ ἐνδεὸν καὶ ἐνοχλοῦν τῆς γενομένης συνόδου εὐπρεπῶς διορθώσασθαι· ἀλλ' ὅτι μὲν ράδιον ἐστὶ σύνοδον συγελθεῖν, ἐὰν μόνον βουλευθῶσι Λατίνοι· καὶ μὴ καθάπερ ἔρμαιου τινὸς δραξάμενοι τῆς προπετῶς ἐκεῖ γενομένης ὁμολογίας ἡμῶν ἔχονται· τοῦτο καὶ ἡμεῖς δείξομεν, ἐὰν εἰς τὸν περὶ τούτου καταστῶμεν λόγον καὶ πᾶσι δὲ φανερόν ἐστὶ τὸ τοῦ πράγματος πρόχειρον μίᾳ μόνον ἐστὶ δυσχέρεια, ἢ ἐκ τοῦ μὴ βούλεσθαι, ὅτι καὶ πᾶσα ἀνάγκη τοῦτο γενέσθαι τίς ἀγνοεῖ; φανερόν γάρ ἐστιν ὅτι οἱ ἁγιώτατοι Πατριάρχαι περὶ τῆς γενομένης ἐνώσεως φρονοῦσι καὶ γράφουσι καὶ πάντες οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· εἰ δὲ ἀνευ συνόδου τοιαύτης λύσαι τὰ σκάνδαλα βουλευθῆμεν, οὐδεὶς ἡμῖν προσέξει λοιπόν, οὐδὲ διαλάμψει τὸ τῆς εἰρήνης καλόν· εἰς πάντα τὰ ἡμῖν προκειμένα γέννη· διὰ τοῦτο οἷς ἂν εἴκει φροντίζειν τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης κανονικῶς, σύνοδον συγχροτήτωσαν, ἣν δυνατόν ἐστὶν ἐνταῦθα γενέσθαι διὰ λεγάτου, κάκεινη ἢ σύνοδος ἢ ἀνατρέψει ἢ βεβαιώσει τὰ γεγενημένα καὶ ὄλως τῆς περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν εἰρήνης σὺν Θεῷ τελειότατα προνοήσεται εὐθύνειν· ἕως ἂν μήτε οἰκουμενικὴν ἔχειν δύναμιν, μήτε τῆς ἡμετέρας δόξης ἢ, καὶ πρὸς τούτοις οὐδὲ συμπέρασμα ἀθετοῦμεν ὑφ' ἐτέρων γεγενημένον ἀλλὰ ὁ κακῶς συμπεράναμεν, τοῦτο ἀρνούμεθα· ὅσοι δὲ οὐκ ἐποίησαμεν τοῦτο τὸ συμπέρασμα, ἡμεῖς καὶ πολὺ δικαιότερον ἀφιστάμεθα ἅπαντες· διότι οἱ ποιήσαντες τοῦτο νῦν ἀρνοῦνται αὐτό· ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ οἰκονομίας γέγονε λόγος ἀναφέρομεν καὶ πρὸς τοῦτο· ὅτι τὸ οἰκονομεῖν τῆς Ἐκκλησίας ἐστί, συμφώνου τε οὔσης καὶ ἀστασιάστου πρὸς ἑαυτήν, καὶ ἐχούσης τὸ κράτος καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς, οὐκ ἐνός, ἢ δύο τριῶν ἢ τεσσάρων, οὐδὲ τῶν τυχόντων προσώπων, ἀλλ' Ἀρχιερέων, ὡς ὁ ἱερός τῆς Ἀλεξανδρείας εἶπεν Εὐλόγιος, ἀεὶν γὰρ τινες ἀφ' ἡμῶν οἰκονομίαν δέξονται, ἀνευ τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν ἐπανελθεῖν, οἱ

τοιούτοι οὐκ οἰκονομίαν ποιήσουσιν, ἀλλὰ μετατεθήσονται πρὸς τὴν Λατινικὴν ἐκκλησίαν καὶ δόξαν· τὸ γὰρ τὸ τῆς οἰκονομίας ὁ ὀρθὸς λόγος μεταχειρίζεται· τότε τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας, οὐδὲν παραβλάπτεται ὁ προειρημένος εἰπὲν Εὐλόγιος· λοιπὸν ἐν ἁγίῳ Πατριάρχῃ πληροφορήσας ἡμᾶς, ὅτι τὴν αὐτὴν ἔχει δόξαν μεθ' ἡμῶν, καὶ πληροφορήσας οὕτως, ὡς ἡμεῖς ἀπαιτήσωμεν, εἰς ἰκανοποίησιν τῆς ἡμῶν συνειδήσεως, τότε συνελθόντες ὁμοσκεψόμεθα καὶ περὶ οἰκονομίας· καὶ εἴτι ἂν ἡμῖν τότε δόξῃ κοινῇ σκοπούμενοι μετὰ Θεόν, γράψομεν πρὸς τοὺς ἁγιωτάτους Πατριάρχας, καὶ ἐὰν ἐκεῖνοι συντεθῶσι τῇ ἀναφανησομένῃ τότε γνώμῃ ἡμῶν, γενήσεται, ἐπεὶ ἡμεῖς οὐδενὶ δυνάμεθα τῶν ἁγιωτάτων Πατριάρχων ἐκείνων δίστασθαι οὐδὲ πράττειν τι, ἄνευ τῆς ἐκείνων γνώμης· ταῦτα τολμηρῶς ἀναφέροντες τῇ ἁγίᾳ σου Βασιλείᾳ καὶ διὰ τὸν ὀρισμὸν αὐτῆς ὑπογράφομεν.

Ὁ Νικομηδείας Μακάριος.

Ὁ Τυρνόβου Ἰγνάτιος.

Ὁ Μολδοβλαχίας Δαμιανός.

Ὁ Περγῆς ἐξ Ἀτταλείας Θεόγνωντος.

Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Δέρχου Ἀκάσιος.

Ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ καὶ ἀρχιδιάκονος ὁ Βαλσαμών.

Ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης διάκονος Σίλβεστρος ὁ Συρόπουλος.

Ὁ ἡγούμενος τῶν σπουδίων Θεόδοτος ἱερομόναχος.

Ὁ Ἰσιδώρος ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς.

Ὁ ἐλάχιστος ἐν Ἱερομόναχοις καὶ πνευματικὸς Νεόφυτος Ἰωσήφ ἱερομόναχος καὶ ἡγούμενος τοῦ Κοσμιδίου.

Ὁ Παντοκρατορινὸς ἡγούμενος Γερόντιος ἱερομόναχος.

Τῆς περιβλέπτου ἡγούμενος Κύριλλος ἱερομόναχος.

Γερμανὸς ἱερομόναχος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

Ὁ ἱερομνήμων διάκονος Θεόδωρος ὁ Γαλλιανός.

Ὁ δὲ Νικομηδείας Μακάριος καὶ Λέων ὁ Νομοφύλαξ ὄντες καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ συνέγραψαν ἰδίαν κατάκρισιν τῆς Συνόδου ἔχουσαν οὕτως:

Ἐν τῇ κατα Φλωρεντίαν γενομένῃ συνόδῳ περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν παραγενόμενος καὶ αὐτός, οὐχ ὡς

ἀναπληρῶν τόπον καὶ χρεῖαν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ὡς ὀπαδὸς καὶ ὑπηρέτης τοῦ τότε οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κληρικὸς ὢν ἐκεῖνου. Καὶ τὸ συμπέρασμα ἐκείνης τῆς συνόδου (ἡγουν τῆς ἐνώσεως) μετὰ λατινικῶν δογμάτων καὶ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης καὶ τῶν ἄλλων ὧν ἐκεῖσε ὄρος διαλαμβάνει, μετὰ τῶν στερεῶν καὶ αὐτὸς παραδεξάμενος, κοινωνῶν τε τοῖς παραδεδομένοις καὶ δεφεντεύουσιν αὐτὰ καὶ ποιῶν ὅσα καὶ αὐτοὶ ἐποίουν μέχρι τῆς Πατριαρχίας τοῦ ἐν Μακαρία τῇ λήξει γενομένου ἁγιωτάτου καὶ αἰοδίου Πατριάρχου κυρ' Ἰσιδώρου, δι' ἃ καὶ ἀναγκασθεὶς ὁ αἰοδὶμος ἐκεῖνος Πατριάρχης μετὰ συνόδου τινὸς ψήφον ἐξήνεγκε κατ' ἐμοῦ, ὡσπερ καὶ κατ' ἄλλων τινῶν, ὡς δῆθεν ἀπαγορεύσας τὴν ἐμὴν μετάνοιαν καὶ διόρθωσιν, ὅπερ μαθὼν ἐγὼ καὶ δεινὸν ἡγησάμενος καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν ἀποκεκομμένος καὶ ἐκκήρυκτος ὀφθῆναι, ἐν ἧ' ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη καὶ ἱερώθη καὶ ἦν ἁγίαν καὶ ὀρθόδοξον ὁμολογῶ καὶ φρονῶ καὶ κηρύττω. Εἰ γὰρ ἔδοξα κακείνα τα λατινικὰ παραδέξασθαι, ἀλλ' ὡς σύμφωνα νομίσας τοῖς πρεσβευομένοις παρὰ τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας ὀρθοδόξοις δογμασιν, ὡς οἱ ἐκεῖσε ταῦτα δόξαντες κρίνειν αὐτὰ ἀπεφάναντο. Ταῦτα παραδεξάμενος. Τῇ δὲ τοῦ Θεοῦ χάριτι βέλτιον περὶ τούτων βουλευσάμενος, τὴν δὲ ἀπο τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν ἐκκοπήν οὐ φορητὸν ἡγούμενος· διὸ καὶ ἐτι περιόντος τῷ βίῳ τοῦ μακαρίτου καὶ αἰοδίου Πατριάρχου κυρ' Ἰσιδώρου, πολλάκις παρεκάλεσα αὐτὸν ἀμέσως καὶ διὰ πολλῶν ἀξιολόγων καὶ χρησίμων ἀνδρῶν καὶ μετὰ τὴν πρὸς Κύριον ἐκείνου ἐκδημίαν, τὸν νῦν παναγιωτάτον μου Δεσπότην καὶ αὐθέντην τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὁμοίως καὶ διὰ πολλῶν μεγάλων καὶ ἀξιολόγων ἀνδρῶν παρεκάλεσα, ἵνα μοι εὐεργετήσῃ συγγνώμῃ ἐφ' οἷς ἐπλανήθη καὶ ἔστερξα καὶ ἐφρόνησα μέχρις οὗ εἶπον καιροῦ καὶ δωρήσῃται μοι παραδοχὴν ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, συγχώρησιν τῆς ἱερωσύνης καὶ τὸ ἐνεργεῖν αὐτήν· ὅς καὶ εὐχερῶς μὲν οὐκ εἶχε τοῦτο ποιῆσαι εἰμὴ μετὰ κρίσεως συνοδικῆς· γενομένων δὲ συνόδων πανιερωτάτων ἀρχιερέων ἰκανῶν, καὶ κατὰ διάκρισιν συγνωμο-

νησάντων ἐμοὶ καὶ συγχωρήσεως τυχῶν ψηφισαμένων, ἐπεὶ καὶ λίβελλον ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ὁμολογίαν παρασχεῖν ἀπαιτήθην, ἤδη μετὰ πάσης μου προαιρέσεως, καὶ γνώμης ἐπὶ τῷ μάρτυρι καὶ τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ὁμολογῶ καρδίᾳ καὶ στόματι, χωρὶς τινος ὑποκρίσεως. Καὶ τοῦ ἄλλα μὲν φρονεῖν, ἄλλα δὲ λέγειν, καὶ φρονῶ καθὼς ὁμολογῶ ἄνωθεν ἡ ἁγία καθολικὴ ἐκκλησία τῶν Γραικῶν, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀναρχος καὶ ἀναιτιος, αἷτιος δὲ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος, τοῦ μὲν γεννητῶς τοῦ δὲ ἐκπορευτῶς· καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ λέγεται ὡς μόνος αἷτιος, λέγεται τοῦ υἱοῦ φω-

νῆς μηδὲ ὡς εἰσαγούσης τὸν υἱὸν αἷτιον εἶναι ἢ καθ' ἑαυτὸν, ἢ μετὰ τοῦ Πατρὸς ὡς εἶναι τὸν υἱόν, καὶ τὸν Πατέρα καὶ ἀλλόχοτον ὑπόληψιν

καὶ μίαν ἀρχὴν τοῦ Πατρὸς, τοῦτο γὰρ τῆς λατινικῆς δόξης ἀποβάλλομαι, καὶ ἀθετῶ καὶ ἀποστρέφομαι, τοὺς δὲ οὕτω φρονούντας ἀκοινωνήτους ἔχω, καὶ ἀποβλήτους καὶ πόρρω τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως. Διὰ τοῦτο, καὶ τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην κακῶς καὶ ἀθέσμως ὁμολογῶ γεγονέναι καὶ ἀποκηρύττω, καὶ πᾶν ἄλλο ἔθος τῆς τῶν Λατίνων ἐκκλησίας ἀποκηρυττόμενον ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγίας τῶν Γραικῶν ἐκκλησίας ἀθετῶ καὶ ἀποστρέφομαι, καὶ πάντα τὰ κατὰ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας παρά τινων γεγονότα συγγράμματα, καὶ τῆς δόξης καὶ τῶν ἐθῶν ἀθετῶ καὶ ἀποστρέφομαι καὶ ἄλλην πᾶσαν καὶ παντοίαν ἀρεσιν ἀποβληθεῖσαν καὶ ἀναθεματισθεῖσαν, παρὰ τῶν ἁγίων ἐπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶν ἀναθεματίζω καὶ αὐτὸς καὶ ἀποστρέφομαι, ὥσπερ καὶ τὴν κακοδόξιν Βαρλαάμ τε καὶ Ἀκινδύνου καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῖς. Ἐξέχομαι καὶ ὀλοσχερῶς τῶν εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν, καὶ πατρικῶν δογμάτων καὶ διδαγμάτων, δοξάζων καὶ φρονῶν ὅσα ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ τῶν Γραικῶν ἐκκλησία δοξάζει καὶ φρονεῖ. Ταύτην μου τὴν ὁμολογίαν ὄλῳ νῶ καὶ καρδίᾳ φρονῶν, καὶ ῥήματι ὁμολογῶν, καὶ τῇ χειρὶ συγγραφόμενος, καὶ ὑπογράφων παραδίδωμι τῷ Παναγιωτάτῳ μοι αὐθέντῃ καὶ δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, καὶ δι' αὐτοῦ τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ

ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, μεθ' ἧς καὶ βιώσασιμι καὶ ἀποβιώσασιμι τῇ τοῦ Θεοῦ ἰσχύϊ ἐνδυναμούμενος πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου ἁμῖν.

Ὁ Νομοφύλαξ διάκονος Λέων στέργων, καὶ βεβαιῶν ὑπέγραψα.

Ὅπισθεν δὲ τῆς ὁμολογίας ταύτης ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μέρει ἦν ταῦτα τὰ κάτωθεν γεγραμμένα τῇ ἰδίᾳ χειρὶ τοῦ ὑπογεγραμμένου Μητροπολίτου ἁγινά ἐστι ταδε.

Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Νικομηδείας Μακάριος, συγχώρησιν αἰτήσας ἐκ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐφ' οἷς ἔδοξα κατὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους, ἁμαρτεῖν εἰς αὐτήν, καὶ ἀπαιτηθεῖς ὁμολογίαν, εὐρέθη δὲ ἐνταῦθα ἐκτεθειμένη ὅπισθεν, ταύτην στέργω καὶ μασπάζομαι καὶ αὐτὸς ὅλη ψυχῇ καὶ παραδίδωμι τῷ παναγιωτάτῳ μοι δεσπότῃ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, καὶ δι' αὐτοῦ τῇ ὀρθοδόξῳ καθολικῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῶν Γραικῶν, ἣν καὶ ὑπογράφω ἰδιοχείρως διὰ τὸ βεβαίον μηνὸς φεβρουαρίου, 16' τοῦ 760 ἐτους. (α)

Μαθῶν δ' ὁ Πάπας ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ τὴν ἔνωσιν οὐ στέργουσι καὶ τὴν Φλωρεντινὴν σύνοδον συνεχδικῶς κατέκριναν, ἀπέστειλε σοφοὺς τινὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ἐλθῶσιν εἰς διάλεξιν μετὰ τοὺς σοφοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' οἱ σοφοὶ τοῦ Πάπα εὐτυχῶς οὐδὲν κατώρθωσαν, ἐλθόντες μόνον εἰς λόγους φιλονεικίας, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπῆλθον ἄπρακτοι εἰς Ἰταλίαν.

Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τοῦ Γρηγορίου, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης β' ἔπων τὴν ἐντελῆ ἤτταν τῶν Χριστιανικῶν ὀπλων καὶ τὴν ἀνωφελῆ ἀντίστασιν τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Κωνσταντίνου, πάσας δὲ τὰς ἐκ τῆς ἐνώσεως προσδοκωμένας βοήθειας ψευθεύσας, καταβληθεῖς ὑπὸ νευρικοῦ πυρετοῦ πικρῶς μεταμελούμενος ἐπὶ τοῖς μάρτην διαπραχθεῖσι καὶ πι-

(α) Ἡ ἔκθεσις ταύτης τῆς πίστεως εὐρέθη ἐν Κωνσταντινουπόλει σεσαθρομένη καὶ μόλις ἀναγνωσθεῖσα. ἦτις μετεγράφη παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἰεροσόλυμων κυρίου Νεκταρίου ἐν τῷ Συνταγματίῳ αὐτοῦ σελ. 231.

κρῶς ἀναμιμνησκόμενος τῶν νοθεσιῶν τοῦ γέροντος πατρὸς Μανουὴλ Παλαιολόγου, ἀπέθανε τῇ 30 Ὀκτωβρίου ζήσαντος ἔτη νϚ'. μῆνας ι' καὶ ἡμέρας ιε'. καὶ βασιλικῶς ταφέντος τῇ α'. Νοεμβρίου ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Παντοκράτορος, ἔλαβε τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολογος, ὅστις καὶ δράκων ἐπωνομάζετο διὰ τὰς γενναίας αὐτοῦ πράξεις ἃς ἔδειξε καὶ πρὸ τῆς βασιλείας. Ἐν Ἐφέσῳ δὲ τότε διατρίβων ὁ Ἅγιος Μάρκος προσκαλεῖται εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ διορθώτῃ τὴν Ἐκκλησίαν κακῶς ἔχουσαν· ὁ δὲ Ἅγιος ὡς ἔρμαιον ἀρπάσας τὸν καιρὸν, ἤγουν τὴν τοῦ νέου βασιλέως Κωνσταντίνου εὐσεβῆ γνώμην πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας διόρθωσιν, ταχέως ἐφθασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἦτο τότε Πατριάρχης ὁ παγκάκιστος Γρηγόριος. Ὁ Ἅγιος Μάρκος λοιπὸν ἐστοχάσθη ἀναγκαίαν μίαν γενικὴν σύνοδον, διὰ νὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ κατακρίνῃ συνοδικῶς τὰ ἐν τῇ Φλωρεντία κακῶς καὶ ὀλεθρίως γεινόμενα.

Ὅθεν διὰ προστάγματος βασιλικοῦ συνεκροτήθη σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας μετὰ ἐνιαυτὸν ἓνα καὶ μῆνας ἕξ τῆς τελευταίας Ἰωάννου τοῦ Βασιλέως, παροντων καὶ τῶν τριῶν Πατριάρχων τῆς Ἀνατολῆς ἤγουν τοῦ Ἀλεξανδρείας Φιλοθέου, τοῦ Ἀντιοχείας Δωροθεοῦ καὶ Θεοφάνους τοῦ Ἱεροσολύμων καὶ κλειστῶν Μητροπολιτῶν καὶ διδασκάλων καὶ ἄλλων πολλῶν, πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἐπίκρισιν τῶν ἐν τῇ Φλωρεντία πεπραγμένων. Συνελύσεις δὲ ἐν αὐτῇ ἐγένεον τέσσαρες.

Εἰς μὲν τὴν πρώτην καθῆραν Γρηγόριον Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν λατινόφρονα καὶ Ἀθανάσιον ἀντικατέστησαν ὡς ὀρθόδοξον καὶ διάλεξις περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐγένεε μετὰ ξυ Λεονάρδου Φράτορος καὶ Θεοδώρου τοῦ μεγάλου ρήτορος. (α.) Ὁ δὲ Γρηγόριος δραπετεύσας ἤλθεν εἰς Ρώμην, ἐνθα καὶ ἐτελεύτησεν.

Εἰς δὲ τὴν δευτέραν συνέλευσιν ἐνθύμησις ἐγένεε παρά τε

(α.) Τόμ. Καταλλαγῆς σελ. 457.

τοῦ Ἁγίου Μάρκου, τοῦ Γεμιστοῦ, τοῦ Ἀμηρουτζῆ, τοῦ Σχολαρίου, τῶν ἐν τῇ ἐν Φλωρεντία Συνόδῳ πεπραγμένων, καὶ συγγνώμην αἰτοῦσιν οἱ τῷ ἐκείνης ὄρω ὑπογράφαντες, καὶ ἐπομένως ἡ Σύνοδος ἐκείνη ἀκυροῦται.

Εἰς τὴν τρίτην συνέλευσιν ἀνάκρισις ὁμοίως καὶ διδασκαλία γίγνεται περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν λοιπῶν δογματισθέντων. Εἰς τὴν τετάρτην τελευταίον οἱ ἐν τῇ ἐν Φλωρεντία συνόδῳ παρουσιασθέντες ἀνακρίνονται, ἐὰν καὶ διὰ τὰς λοιπὰς καινοτομίας, καὶ διαφορὰς ἐλάλησαν· ἐκείνοι δὲ εἰπόντες πάντα τὰ γεινόμενα καὶ ταῦτα θεωρήσασα ἡ σύνοδος ἄκυρα ἀπέδειξε. Τελευταίον πάντες ὁμοφώνως ὡμολόγησαν νὰ εἶναι περιττὴ ἡ ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκη· ἐπειδὴ οὐδεμίαν διόρθωσιν χρειάζεται τὸ τῶν ἑπτὰ συνόδων σύμβολον, καὶ νὰ μὴ εἶναι ἐλλειπὲς πρὸς σωτηρίαν τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ μὴ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καὶ εἶναι μόνην αἰτίαν τὸν Πατέρα τῆς ὑπάρξεως Υἱοῦ καὶ Πνεύματος· ὁ Πάπας ἂν εἶναι ὀρθόδοξος, μὲ τοὺς τέσσαρας Πατριάρχας νὰ συνιστᾷ σύνοδον Οἰκουμενικὴν, καὶ ἴσως νὰ ὑπερτερῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ τὴν τάξιν καὶ τὸ ἀξίωμα, ὡς ὑποκειμένους τοῖς ἐκείνου νόμοις· μόνη δὲ ἡ Οἰκουμενικὴ σύνοδος νὰ κανονίζῃ, καὶ οὐχὶ ὡς μονάρχης ὁ Πάπας· οἱ Ἅγιοι νὰ βλέπωσι τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐχὶ τελείως πρὸ τῆς κρίσεως μήτε οἱ ἁμαρτωλοὶ νὰ ἔχωσι τὴν τελείαν τιμωρίαν πρὸ τῆς κρίσεως, ἢ λύτρωσις νὰ γίνηται εἰς τὸν ἄδην, καὶ οὐχὶ εἰς τὸ καθαρτήριο πῦρ ἐξωθεν τοῦ ἄδου· τὴν κατ' οὐσίαν μεταβολὴν τοῦ μυστηρίου γίνεσθαι ὑπὸ τε τῆς Τριάδος καὶ τῶν κυριακῶν λόγων μετὰ τὰς εὐχὰς τοῦ ἱερέως, φέροντος κάκεινου ὡς ὄργανου πρὸς τὴν ἱερουργίαν.

Οἱ δὲ Πατριάρχαι ἀνεκήρυξαν ἄκυρον τὸ ἐπιτροπικὸν αὐτῶν.

Εἰς τοῦτον λοιπὸν τὸν καιρὸν ὁ μέγας οὗτος προστάτης τῆς Ἐκκλησίας ὁ Ἅγιος Μάρκος, ἀνέλαβε πάλιν τὸν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀγῶνα, καὶ ἔδειξε τὸν συνειθισμένον αὐτοῦ ζῆλον, διὰ νὰ συνάψῃ τὰ διεσπῶτα μέρη, ἅτινα μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας ἐπιστροφὴν, ἄχρι τοῦδε κακῶς καὶ ἀθλίως εἶχον πρὸς ἀλληλα. Διὰ τούτους μὲν ἐνεθάρρυνε μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν θείων οἰκτιρμῶν

οἵτινες ἔχλαιον νυχθημερόν διὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ λατινισμοῦ ἐκείνους δὲ ἔφερον εἰς αἴσθησιν καὶ μετάνοιαν, ὅσοι ὡς ἀδιάφορον ἢ ὡς καλὴν τὴν ψυχοφθόρον ἔνωσιν ὑπελάμβανον· ἐπεὶ δὲ ἐδίδασκε τοῖς ἐν τῇ πόλει, ἵνα μὴ φέρονται μὲ σκληρότητα καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς μετανοοῦντας καὶ προσφεύγοντας εἰς τὸ ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας ἀδελφούς· καὶ οὕτω ποιῶν ἐπανήγαγε τοὺς πεπλανημένους, ἀνώρθωσε τοὺς πεπτωκότας, ἤνωσε τὰ διεστῶτα, καὶ ἡσύχασαν αἱ ταραχαὶ μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων. Καὶ καθὼς ὁ ἀπόστολος Παῦλος προβλέπων ἐκ θεοῦ Πνεύματος ὅτι ἐν τῇ Ρώμῃ μέλλει ἵνα λάβῃ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ποθούμενον αὐτοῦ θάνατον, ἀπὸ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἐφεσον, ἔγραψε τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας· ἐλθόντων δὲ αὐτῶν τοῖς παρήγγειλε νὰ προσέχωσι καλῶς καὶ ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ κτλ. τέλος παρέδωκε τὴν ἐπιστασίαν καὶ φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐφεσου. Οὕτω καὶ ὁ ἅγιος Μάρκος ἀσθενήσας μικρὸν καὶ συνιδὼν ὅτι τοῦ βίου ἐξέρχεται, ἐμήνυσε δι' ἐπιστολῆς πρὸς Γεώργιον τὸν Σχολάριον καὶ ἐδεήθη αὐτοῦ ἵνα ἀντ' αὐτοῦ φροντίξῃ τοῦ λοιποῦ περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δόγματος κατὰ Λατίνων, καὶ νὰ πολεμῇ γενναίως ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς ἐκεῖνος ἐπολέμει ἐναντίον τῆς ἤδη γενομένης ψυχοφθόρου ἐνώσεως, οὔσης ἐγκαίρου ἐπεὶ καὶ προσφάτου, καὶ ἐχούσης καὶ τινὰς ἐκ τῶν ποτὲ ἡμετέρων βοηθούς· ταῦτα καὶ ἐπεὶ περισσότερα γράψας πρὸς τὸ τέλος ἐδεήθη αὐτοῦ οὕτω. «Περὶ οὗ φησὶ ἀποκριθῆτω μοι ἵνα λάβω τελείαν πληροφορίαν τῆς παρουσίας ζωῆς ἐξερχόμενος, καὶ μὴ ἀηδῶς ἀποβιώσω ὡς ἀπεγνωκώς τὴν τῆς Ἐκκλησίας διόρθωσιν. ὦ σπλάχνα! ὦ ψυχὴ ὄντως θεία καὶ ἀποστολική! ὦ μέριμνα κατὰ Παῦλον, πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν!» Ὁ δὲ Γεννάδιος ἀσμένως ἀποδεχθεὶς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἁγίου, ἀπεκρίθη μὲ βαθυτάτην μετριοφροσύνην καὶ εὐλάβειαν πρὸς αὐτόν ἀλλ' ἵνα μὴ γράψωμεν αὐτολεξεί περιττῶς ὅλην τὴν ἐπιστολήν, ἀρκεῖ ἵνα γράψωμεν μόνην τὴν ὑπόσχεσιν ἣτις ἐπὶ λέξει ἔχει οὕτως. «Εἰ δέ γε, φησὶ κρίμοσιν οἷς οἶδε Θεὸς ἐντεῦθεν ἀποδημήσειαι, πρὸς ὃν ἠτοίμασας σεαυτῷ τὸν πόνον τῆς ἀνα-

παύσεως, καὶ δι' ἡμετέραν ἴσως ἀναξιοσύνην, ἐνθα εἰ αὐτὸς ἄξιος, ἀπαθής, πληροφορῶν λέγω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τῶν ἀοράτως παρισταμένων νῦν ἡμῖν, καὶ τῶν παρευρεθέντων ἐνταῦθα πολλῶν καὶ ἀξιολόγων ἀνδρῶν, ὅτι ἔσομαι ἐγὼ αὐτὸς ἐν τοῖς τοιούτοις ἀντὶ σοῦ, καὶ ἀντὶ τοῦ σοῦ στόματος, ὅσα αὐτὸς ἐσπούδασας καὶ παρεδίδου, σέργω καὶ αὐτὸς καὶ ὑποσηρίξω καὶ πᾶσιν ὑποτιθεὶς (ἤτοι διδάσκων) μηδὲν οὐδ' ὅλως τῶν τοιούτων καθυφείς (ἤτοι παραβαίνων) τὸ παράπαν, ἀλλὰ μέχρι τῶν ἐσχάτων κινδύνων αἵματός τε καὶ θανάτου ἀγωνιζόμενος. Καὶ εἰ μικρὰ πάνυ τυγχάνει ἡ ἐμὴ περὶ τὰ τοιαῦτα πείρα καὶ δύναμις, ἀλλ' οὖν πείθομαι ὅτι ἡ μεγάλη σου ἁγιωσύνη ἀναπληρώσει τὰ ἐμὰ ἐλλείμματα, καὶ παρῶν ἡμῖν ἐνταῦθα, τῇ ἐνούσῃ σοι περὶ τὰ τοιαῦτα τελειότητι, καὶ ἀπάρας, ταῖς παῖς πρὸς θεὸν παριστάστοις ἐντεύξεσι.»

Ἀλλὰ τέλος πάντων ἐφθασε καὶ εἰς τὸν Ἅγιον ἡ ὥρα ἵνα ἀφήσῃ τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος καὶ νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν οὐράνιον κληρουχίαν, διὰ νὰ λάβῃ ἐκεῖ παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ τὰς ἐπαξίους ἀμοιβὰς τῶν μυρίων ἀγῶνων του καὶ νοσήσας ἡμέρας 14 ἔκειτο εἰς τὸν Γαλατᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν τοῦ πατρὸς του οἰκίαν· ἐδίδασκε τοὺς παρόντας τα πρέποντα Χριστιανοῦ καὶ ἐξαιρετικῶς ἐδίδασκεν ἵνα φεύγῃ πάσῃ δυνάμει τὴν ψυχοφθόρον ἔνωσιν. Τοιαῦτά τινὰ παραγγείλας, παραινέσας καὶ διδάξας ἅπαντας νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὴν καλὴν ὁμολογίαν τῶν Πατέρων παρέδωκεν ἐν εἰρήνῃ τὸ πνεῦμά του εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἰησοῦν ὁ καλὸς ποιμὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ γνήσιος μαθητῆς· ὁ Παυλοῦ τοῦ θεοῦ μιμητῆς. Εἰς τὴν ἱεράν του ταφὴν συνέδραμε πᾶσα ἡ πόλις, τῶν ἀρχιερέων οἱ τότε παρευρεθέντες, τῶν ἱερέων ὁ χορὸς ἅπας, τῶν μοναχῶν τὰ πλήθη, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ τῶν νεωτέρων ἵνα ἀξιωθῶν τῆς εὐλογίας καὶ χάριτος τῆς ἐκ τοῦ πανιέρου καὶ θεοῦ ἐκπεμπομένης σώματος, καὶ τὸ μὲν ἱερώτατον αὐτοῦ σῶμα, μετὰ τὴν πάγκοινον ταύτην ἐκφορὰν ὑπὸ παντός τάγματος προπεμπόμενον καὶ δορυφορούμενον μὲ τοὺς ἱερούς καὶ θεοῦς τῆς Ἐκκλησίας ὕμνους, ἔφερον ἐν τῇ τοῦ

μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Μαγγάνων Μονῆ (ἔνθα καὶ τὸ πρότερον τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐνεδύσατο) εἰς τὴν γῆν περὶ τὸ τοῦ Ναοῦ παράθυρον, κατὰ τὸ κοινὸν τῶν σαμάτων παρεδόθη, ἡ δὲ μακαρία του ψυχὴ τὸν χοῦν καταλιποῦσα, ἀπέπτη εἰς ὃν ἐπόθει δεσπότην καὶ δι' ὃν τοὺς μακροὺς καὶ συνεχεῖς ἐκείνους ἀγῶνας καὶ τὰ παλαισμάτα ἐτέλεσε· καὶ συνηριθμήθη μὲ τοὺς ὁσίους, ὁ ὁσιος· ὁ δὲ Θεὸς ὁ δοξάζων τοὺς αὐτὸν ἀντιδοξάζοντας ἐδόξασε τὸν πιστὸν αὐτοῦ δούλον μὲ ἄπειρα θαύματα οἱ δὲ συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀποφάσει συνοδικῆ ἐτέλουν ἐτήσιον ἑορτὴν ἐν τῷ Γαλατᾷ τῇ 19 Ἰανουαρίου, ὡς σημειοὶ καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος ἐν τῷ θ' τμήματι τοῦ συνταγματίου αὐτοῦ σελ. 185 καὶ 186.

Πλὴν δια νὰ μὴ ἀφήσωμεν παντάπασιν ἐστερημένας καὶ ἀμετόχους τῆς οὐρανοῦ καρυκείας τὰς φιλοθαυματοουργοὺς ψυχὰς, περιγράψω ἐνταῦθα καὶ ἐν τῶν τοῦ Ἁγίου Μάρκου θαυμάτων τὸ ὁποῖον παραδόξως ἐτέλεσεν ἐν τῷ Μεσολογγίῳ.

Ἄνθρωπος τις Δημήτριος Ζουρμπαῖος ὀνομαζόμενος ἐντιμὸς καὶ πολλὰ πλούσιος, εἶχεν ἀδελφὴν τινα ἥτις βαρέως ἠσθένησεν, ὅθεν προσκαλεσάμενος ἅπαντας τοὺς ἰατροὺς τοῦ Μεσολογγίου καὶ δαπανήσας πολλὰ εἰς αὐτοὺς οὐδεμίαν ὠφέλειαν προξενήσαντας τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ, μᾶλλον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα ἔμεινεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀλαλος, ἀναίσθητος καὶ παντελῶς ἀκίνητος ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἰατροὶ τὴν ἀπεφάσισαν διὰ θάνατον. Τότε αὐτοὶ καὶ οἱ λοιποὶ αὐτῆς συγγενεῖς ἠτοίμαζον τὰ πρὸς τὴν κηδεῖαν τῆς χρειζόμενα· ἀλλὰ παραδόξως ἤκουσαν φωνὴν καὶ ἀναστεναγμὸν μέγαν ἐξερχόμενον ἐξ αὐτῆς καὶ γυρίσασα εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος εἶπε πρὸς αὐτούς, διατί δὲν μὲ ἀλλάζετε ἄλλα φορέματα ὅπου ἐπνίγην ἐντὸς τοῦ ὕδατος; ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς καὶ περιχαρὴς γενόμενος ὅπου ἤκουσεν αὐτὴν ὁμιλοῦσαν, ἔδραμε πλησίον τῆς καὶ ἐρωτήσας αὐτὴν τί ἔχει καὶ εἶπε τόσον βρεγμένη; ἡ δὲ ἀπεκρίθη: ἄρχιερεὺς τις ἐλθὼν ἐνταῦθα μὲ ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς μου καὶ μὲ ἐπῆγεν εἰς μίαν βρύσιν καὶ μὲ ἔβαλεν ἐντὸς τῆς δεξαμενῆς καὶ ἀφοῦ μὲ ἐπλυνεν, εἶπε πρὸς ἐμέ: «Ὑπαγε

τώρα καὶ δὲν ἔχεις οὐδεμίαν ἀσθένειαν». Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτῆς πάλιν τὴν ἠρώτησε διατί δὲν ἠρώτησας αὐτὸν τίς ἦτον ὅστις τὴν ὑγίαν σου ἐχαρίσατο; ἡ δὲ εἶπεν ἠρώτησας αὐτὸν τίς εἶσαι ἡ ἀγιωσύνη σου; καὶ μοῦ εἶπεν, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ὁ τῆς Ἐφέσου μητροπολίτης Μάρκος ὁ Εὐγενικός. Λαβόντες δὲ αὐτὴν ἵνα τὴν ἀλλάξωσι ὦ! τοῦ θαύματος ἐξεπλάγησαν ἅπαντες βλέποντες ὅτι ὄχι μόνον τὰ φορέματα αὐτῆς ἦσαν βρεγμένα, ἀλλὰ καὶ ὁ κράββατος καὶ τὰ λοιπὰ φορέματα εἰς τὰ ὅποια ἐκοίτετο. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἠγέρθη ἀμέσως τῆς κλίνης, μηδὲν λείψανον ἀσθενείας ἔχουσα. Μετὰ δὲ τὴν θαυματοουργίαν ταύτην ζήσασα ἡ ρηθεῖσα γυνὴ εὐσεβῶς ἐτῆ δέκα πέντε καὶ ποιήσασα εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Μάρκου πρὸς μνήμην τοῦ θαύματος πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

Αὐτὸς ἐστὶν ὁ βίος, ἀδελφοί, καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ τὸ τέλος τοῦ θεοσόφου κήρυκος καὶ κρατεροῦ παπομάστιγος, ἱεροῦ καὶ ἐν ἀγίοις δεδοξασμένου Μάρκου τοῦ ὄντως Εὐγενικοῦ καὶ λαμπροῦ ποιμένος τῆς Ἐφέσου καὶ κοινοῦ εὐεργέτου καὶ φωστήρου ὄλου τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος. Τοῦτον κατέπτηξαν πάντες, κατέπτηξε δὲ οὐχ ἥκιστα πάντων καὶ ὁ ἀγέρωχος Πάπας Εὐγένιος· καὶ μαρτυρεῖ ἡ τοῦ στόματος αὐτοῦ αἰοιδίμος ἐκείνη ἀπόφασις τὴν ὁποίαν σὺν ἀοράτῳ τῇ λύπῃ ἐξεφώνησεν εἰπὼν· «Λοιπὸν ἐποιήσαμεν οὐδέν. Μόνος οὗτος ὁ θαυμάσιος ἐν τε τῇ Φερραρίᾳ καὶ Φλωρεντινῇ ψευδοσυνόδῳ ἐφάνη καὶ πρῶτον καὶ μέσον καὶ ἐν τῷ τέλει μάχαιρα μὲν δίστομος κατὰ τῶν ἐπὶ τῷ εὐγενεῖ σπόρῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων νόθων καὶ μοχθηρῶν ζιζανίων· θεοκρότητος δὲ σάλπιγξ θεολογίας καὶ ποταμὸς ἀκένωτος τῶν εὐσεβῶν συγγραμμάτων καὶ ὄρων τῶν ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων καὶ νεκταροβρύτῳ φωνῇ καὶ ψυχῆς γενναίῳ παραστήματι τὰς τῶν συλλογισμῶν ἐκείνων σοφισματώδεις στροφὰς τε καὶ πλεκτάνας καὶ τρόπους καὶ δόλους καὶ λόγους ὡς ἀφρόν τινα ἢ καπνὸν διαλύων ἐπὶ ταῖς περὶ τοῦ πουργατορίου διαλέξεσι καὶ περὶ τῆς τολμηθείσης τῷ Ἁγίῳ Συμβόλῳ προσθήκης.

Ἄλλ' ὦ πατέρων θεῖον ἐγκαλλώπισμα, τέμενος τῶν ἁγίων ἁγίων χαρίτων, στόμα τῶν ἱερῶν θεολόγων, πρόμαχε τῆς ὀρ-

θοδόξου πίστεως, υπέρμαχε τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ζηλωτὰ θερμότατε τῆς πατροπαραδότου ὁμολογίας τοῦ Ἁγίου Συμβόλου, καθαιρέτα τοῦ παπικοῦ φρυγματος καὶ ἀνορθωτὰ τοῦ ἀνατολικοῦ φρονήματος, δόξα, καύχημα καὶ στυλε καὶ ἐδραίωμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἴλεως ἐπίδει εἰς τὴν ἐμὴν ἀναξίότητα καὶ δέξαι μου τὸν ταπεινὸν καὶ εὐτελεῖ τοῦτον κόπον καὶ ἀντάμειψε τὴν προαίρεσιν τῆς ἁμαρτωλῆς μου ψυχῆς, μὲ τὰς πνευματικὰς καὶ οὐρανίους σου εὐλογίας· οἶδας γὰρ τὸν ζῆλον καὶ τὸν πόθον καὶ τὴν εὐλάβειαν ὅπου ἔχω εἰς τὴν σὴν ἀγιότητα, διὰ τοὺς μεγίστους καὶ μυρίους καὶ ὑπερβολικούς σου ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Οὐ μόνον δὲ τὸν ταπεινὸν ἐμέ, ἀλλὰ καὶ πάντα εὐλαβῆ σου Χριστιανὸν καὶ ἅπαντας τοὺς συνδρομητὰς τῆς ἱεράς σου ταύτης Βίβλου ἀντάμειβε ταῖς πλουσίαις σου δωρεαῖς καὶ χαρίσμασι· καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀξίωσον ἡμᾶς ἵνα εὐαρεστήσωμεν διὰ μετανοίας τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΜΕΓΑΛΥΝΑΡΙΟΝ ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ.

Τὸν ἐξ εὐλαβείας βίον τὸν σόν, Μάρκε θεοφόρε, συγγραψάμενον σαῖς λιταῖς, ἀπέργασας οἶκον τῆς Τριάδος, ἐμὲ λιτάζω ὁ δοῦλός σου ἔνδοξε.

ΤΕΛΟΣ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΑΓΙΟΝΥΜΩ ΟΡΕΙ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ ΣΕΒΑΣΜΙΩΝ
ΠΑΤΕΡΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

—
Η ΙΕΡΑ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ.

Ὁ Παγοσιώτ. Προηγ. κ. Νικόδημος ἀντιπρόσ. Λαυριώτης. Ὁ τοῦ ἱερ. Κοινοβ. τοῦ Διονυσίου ἀντιπρόσ. ὄσιωτ. κ. Κυρίκιος. Ὁ τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Χιλανδρ. ἀντιπρόσωπ. προηγ. κ. Δαμιανός. Ὁ τοῦ Ἱ. Κοινοβ. Καρακαλ. ἀντιπρόσωπ. κ. Ματθαῖος Ἱεροδιάκονος. Ὁ τῆς Ἱ. Μον. τοῦ Φιλοθέου ἀντιπρόσωπ. κ. Δανιήλ. Ὁ τοῦ Ἱ. Κοινοβίου Κωνταμονίτου ἀντιπρόσωπ. κ. Κύριλλος. Ὁ γραμματεὺς τῆς Ἱ. Κοινοβ. ἀρχιμανδρ. κ. Νεόφυτος. Ὁ β'. γραμματεὺς τῆς Ἱ. Κοινοβ. ἀρχιμανδρ. κ. Νεόφυτος. Ὁ β'. γραμματεὺς τῆς Ἱ. Κοινοβ. Χρῦσανθος Ἱερομόναχ. Βιτοπαιδινός. Ὁ νῦν ἀρχιγραμματεὺς τῆς Κοιν. Νικηφόρος Βατοπαιδινός. Ὁ νῦν β'. γραμμ. Ἀνθίμος Ἱερομ. Ἰθρήτης.

Η Ἱ. ΜΟΝΗ ΤΗΣ Μ. ΛΑΥΡΑΣ.

Τὸ Κοινὸν Αὐτῆς. Σώμ. 3. Ὁ ἀρχιμανδρ. Αὐτῆς κ. Βενιαμίν. Ὁ Πανοσιολογιωτ. Προηγούμενος κ. Διονύσιος. Ὁ ὀσιώτατος γέρων Νικάνδρος. Ὁ ὀσιώτατος γέρων Σάββας. Ὁ ὀσιωτ. γέρων Γαβριήλ. Ὁ Πανοσιωτ. Προηγ. Βασίλειος. Ὁ Πανοσιώτ. Προηγ. Δανιήλ Λαυρ. Θάσιος. Ὁ ὀσιολογ. γέρων κ. Ἀλέξανδρος. Ὁ ὀσιώτα. γέρων κ. Χατζῆ Παρθένιος. Ὁ ὀσιολογιώ. γέρων κ. Γεράσιμος. Ὁ ἱερολογ. Ἱεροδιάκ. κ. Στέφανος. Ὁ ὀσιώτ. κ. Γρηγό. Θεοταλός. Ὁ Πανοσιωτ. κ. Ἰγνάτιος. Ὁ ὀσιωτ. ἱατρὸς κ. Δανιήλ. Ὁ ὀσιώτατος κ. Δαμιανός Μπογαζιανός. Ὁ ὀσιώτατ. κύρ. Ἰωσήφ Λαυριώτης. Ὁ ὀσιωτ. τραπεζάρης κ. Παχώμιος. Ὁ ὀσιωτ. νοσοκόμος κ. Νικηφόρος Σ. 2. Ὁ ὀσιωτ. κ. Μαχάρ. Σάμιος. Ὁ ὀσιωτ. κ. Γαβριήλ Λαυριώτης. Ὁ ὀσιωτ. κ. Ἀθανάσιος τῆς αὐτῆς Μονῆς ἐκ Σερρών. Ὁ ὀσιωτ. κ. Χατζῆ Ἰωαννίκιος. Οἱ τοῦ Προηγ. κ. Νικοδήμου μοναχοὶ ὀσιωτ. κ. Ἡσύχιος καὶ Νικόδημος. Σώμ.

2. Ὁ ὀσιωτ. Ἀντίπας τοῦ Γερ. Χατζῆ Παρθενίου. Ὁ ὀσιώτατ. κ. Ἀγαθάγγελος κηπουρός. Σώμ. 2. Ὁ ὀσιώτα. κ. Ἀρτέμιος. Ὁ ὀσιωτατ. κ. Χρῦσανθος τοῦ Γερ. Τιμοθέου. Ὁ ὀσιωτ. κ. Γρηγ. τοῦ ἀρχιμ. Βενιαμίν. Βασίλειος κηπουρός ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Σώμ. 2. Χρῆστος κηπουρός Θεσσαλονικεὺς. Ἀθανάσιος κηπουρός ἐξ Ἐλευθερουπόλεως. Ὁ ἐκ τοῦ Καθίσματος τοῦ Ἀγ. Παντελεῆμ. Γέρων Ἱερόθεος Πάτριος. Ὁ ἐκ τοῦ Καθίσματος τοῦ τιμίου Προδρόμου ὀσιωτατ. κ. Νικηφόρος. Ὁ ἐκ τοῦ καθίσματος τοῦ Ἀγ. Κωνσταντί. ὀσιω. κ. Γερμανὸς Λαρισσαῖος. Ὁ ἐκ τοῦ Καθίμ. τῶν Ἀρχαγγέλων (Ἰωάν. Κουκουζέλου) Γέρω Ἰωάσαφ. Ὁ Πανοσιώτατος Ἀντώνιος Πνευματικὸς ἐκ τοῦ ἡσυχαστηρίου τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Ὁ ὀσιωτατ. Χριστόφ. Χίος ἐκ τοῦ ἡσυχαστηρίου τοῦ Ἀγ. Συμεῶνος. Ὁ ὀσιωτατ. γέρων κ. Ἰωάσαφ τοῦ Παπ. Γρηγορ. Ὁ ὀσιωτ. κ. Ἡσαΐας ἐκ τῆς Σχῆτ. τοῦ τιμίου Προδρόμου.

Η΄. ΣΚΗΤΗ ΤΗΣ Μ. ΛΑΥΡΑΣ ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. Σώμ. 10. Ὁ Πανοσιωτ. Πνευματικὸς κ. Βησαρίων. Ὁ Πανοσιω. Πνευματικὸς κ. Ἰωάσαφ. Ὁ Πανοσιωτ. Πνευματικὸς κ. Δαμασκηνός. Ὁ Πανοσιώ. Πνευματικ. κ. Γρηγόριος. Ὁ Πανοσιω. Πνευ. κ. Σάββας. Ὁ Πανοσιώτ. Πνευματικ. κ. Δαμασκ. ἐκ Μαρωνείας. Ὁ Πανοσιωτ. Πνευμ. κ. Ἀμφιλόχιος πρῶ. Σίμ. πίτ. Ὁ Πανοσιώ. Πνευμ. κ. Ἀβέρκιος. Ὁ Πανοσιώ. Πνευματικ. κ. Χρῦσανθος. Ὁ Πανοσιω. Πνευματικ. Προηγ. κ. Δανιήλ. Ὁ Πανοσιωτατ. κ. Ἀγαθάγγελος ἐκ Τούζλας. Ὁ Πανοσιωτ. κ. Ἰγνατίος ἐκ Καντουνάκιων. Ὁ Πανοσιώτ. κ. Γεράσιμος ἐκ Μαδύτου. Ὁ ὀσιωτ. κ. Ἀββακούμ Ἱεροδιάκονος. Ὁ ὀσιωτατ. κ. Βενιαμίν Ἱεροδιάκονος. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Τιμόθεος. Ὁ ὀσιωτ. γέρων κ. Χριστόφορος. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἠλίας. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Δανιήλ. Ὁ ὀσιώτα. γέρων κ. Θεόφιλος ἐκ Μαδύτου. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Βενέδικτος. Ὁ ὀσιωτ. γέρων κ. Ἀγαθάγγελος. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἰάκωβος. Ὁ ὀσιωτ. γέρων κ. Μητροφάνης. Ὁ ὀσιώτ. κ. Κωνσταντῖος τοῦ Θεοφάνους. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Κύριλλος. Ὁ ὀσιωτατ. γέρων κ. Γεννάδιος. Ὁ ὀσιώτα. γέρων κ. Ἀντών. Πολυκάρπου. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Γεδε-

ὦν Σάμιος. Ὁ ὀσιώτα. γέρων κ. Ἰωάν. ἐκ τῆς Ἀναλήψιας. Ὁ ὀσιωτ. γέρων κ. Ἀντων. ἐκ Μαδύτου. Ὁ ὀσιώτα. γέρων κ. Συμεών. Ὁ ὀσιωτ. γέρων κ. Ἰωάσαφ ἐκ Μαδύτου. Ὁ ὀσιώ. γέρων κ. Ἀθανάσιος Κρής. Ὁ ὀσιωτ. γέρων κ. Ἰγνατίος Ἰατρὸς Πελοπ. Ὁ ὀσιωτ. γέρων κ. Παῖσιος Βηματοάρης. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἰγνατίος ἐξ Ἰμβρου. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἰγνατίος ἐξ Ἰμβρου. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Κωνσταντῖος πρῶ. Γρηγοριάτ. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Χρυσόστομος. Ὁ ὀσιώ. Γ. Αὐξέντιος. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Δαμασκηνός. Ὁ ὀσιώ. γέρων κ. Δαμασκηνός. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἀθανάσιος. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Σωφρόνιος Βυζάντιος. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἰγνατίος Νάξιος. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Μακάριος. Ὁ ὀσιώ. γέρων κ. Νεκτάριος ἐξ Ἀγραφῶν. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἀρσένιος ἀπὸ Ἁγίων Γεώργιον. Ὁ ὀσιώτα. γέρων κ. Ἀρτέμ. Ζωγράφος. Ὁ ὀσιώτ. κ. Χερουβείμ Ζωγράφος. Ὁ ὀσιώτ. κ. Σάββας Ζωγρ. ἐκ Μαδύτου. Ὁ ὀσιώτ. κ. Χαρίτων Ἀγιογράφος. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἀβράμιος ἐκ Ραιδεστοῦ. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Μόδεστος ἐκ Τριπόλεως. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Δανιήλ πρῶν Ρώσσοις. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Σωφρόνιος ἐρημίτης. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Γαβριήλ. Ὁ ὀσιώτ. κ. Συμεών. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Νικόδημος ἐκ μικρᾶς Ἀγ. Ἄννης. Ὁ ὀσιώτ. κ. Κ. Πρόχλος. Ὁ κ. Δημή. Βαρκάρης τῆς Σχῆτης. Ὁ κ. Γεώργ. Παπᾶ Δούκα Κρής.

Η΄. ΣΚΗΤΗ ΤΗΣ Μ. ΛΑΥΡΑΣ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΑ

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. Ὁ πανοσιώτ. Μακάριος ἀπὸ τὴν Ζωοδόχ. Πηγῆν. Ὁ πανοσιώτ. Νεῖλος ἐκ τῆς Κοιμῆ. τῆς Θεοτόκου. Ὁ πανοσιω. Ἀντ. Κερασιώτης. Ὁ πανοσιώτ. Δανιήλ Σάμιος. Ὁ πανοσιώτ. Ἀγάπιος ἀπὸ τὸν Εὐαγγελισμὸν. Ὁ ὀσιώτ. γέρων Ἰάκωβος Ζωγράφος. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἄνθιμος ἀπὸ τοὺς ὀσίους πατέρας. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Εὐθύμιος Ἠσυχαστής. Ὁ ὀσιώτ. Γ. Κ. Εὐστρ. ἀπὸ Ἰωάν. Θεολόγ. Ὁ ὀσιώτ. Γ. Κ. Μαξιμὸς ἀπὸ Ἀγ. Ἀποστόλους. Ὁ ὀσιώτ. γέρων Θεοδόσιος ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας. Ὁ ὀσιώτ. Γ. Παχώμιος Καισαρεύς. Ὁ ὀσιώτ. γέρων κ. Ἀκάσιος Ρύσιος. Ὁ ὀσιώτατ. γέρων Μακάριος ἰπὸ τὴν Σκέπην. Ὁ ὀσιώτ. Γ. Νεῖλος ἀπὸ Ἀγ. Συμεών. Ὁ ὀσιώτ. Γ. Δα-

νήλ ἀπὸ ἁγ. Εὐστάθιον. Ὁ ὁσιώτ. Γ. Κ. Συμεὼν ἀπὸ τοῦς Νεομάρτυρας. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Νεῖλος Λευκάδιος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Δανιήλ Σμυρναῖος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Ἰγνάτιος ἀπὸ ἁγ. Μεθόδιον. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Παχώμιος ἀπὸ ἁγ. Παχώμιον. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Δαμιανὸς ἐξ Ἄνδρου. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Νικόδημος ἀπὸ Ἁγ. Πάντας. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Ἰερόθεος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Θεοφύλακτος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων Χριστόφορος. Ὁ ὁσιώτατ. Κ. Πολύκαρπος Περιστασινός. Ὁ ὁσιώτ. Γ. Γρηγ. Γινακοπολίτης.

ΚΕΑΛΙΑ ΤΗΣ Μ. ΛΑΥΡΑΣ ΚΕΡΑΣΙΑ.

Ὁ ὁσιώτ. κ. Βικέντιος Χατζηγεωργίου. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Πέτρος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Δωρόθεος Χατζηγεωργίου. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Καλλίνικος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων Ἀβράμιος Χατζηγεωργίου. Ὁ πανοσ. πνευμ. κ. Χαρίτων ἐκ τῆς Σκήτews τοῦ ἁγ. Βασιλείου. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Παῖσιος.

Η Ή. ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. Σώμ. 5. Ὁ πανοσιώ. ἀρχιμανδρ. κ. Ἰάκωβος Σώμ. 2. Ὁ πανοσιώτ. προηγ. κ. Ἰάκωβος. Ὁ πανοσιώτ. προηγούμ. κ. Ἰωσήφ Βάρνης. Ὁ πανοσιώτ. προηγ. κ. Σωφρόνιος. Ὁ πανοσιώτ. προηγού. κ. Γρηγ. Δικαῖος. Ὁ πανοσιώτ. πνευματικὸς κ. Βαρθολομαῖος. Ὁ πανοσιώτ. κ. Ἰωακείμ. Ὁ πανοσιώτ. κ. Δωρόθεος. Ὁ πανοσιώτ. κ. Ἀμβρόσιος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Θεόφιλος ἱεροδιάκονος. Ὁ ὁσιώτα. κ. Δαμιανὸς ἱεροδιάκονος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Ἰάκωβος Τοπικάρης. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Εὐσέβιος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Δωρόθεος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Κωνστάντιος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Γρηγόριος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Δοσίθεος Πελοποννήσιος. Ὁ ὁσιώτα. κ. Μιχαήλ Κασσανδρεύς. Ὁ ὁσιώτ. κ. Δομετιανός. Ὁ ὁσιώτ. κ. Εὐτρόπιος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Ἰωάννης. Ὁ ὁσιώτ. κ. Μακάριος Προυσαεύς. Ὁ ὁσιώτ. κ. Θεόκτιστος Νικαεύς. Ὁ ὁσιώτ. κ. Ἀνατόλιος. Νικόλαος Ἀμπελικός. Γεώργιος Κερκυραῖος. Ὁ πανοσιώτ. κ. Νεόφυτος ἀπὸ κελ. Βατ. ἁγ. Ἀντώνιον.

Η ΉΡΑ ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ

Ὁ ὁσιώτ. κ. Ἡρωδίων Σινωπεύς. Ὁ ὁσιώτ. κ. Πανάρετος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Θεόδουλος. Ὁ πανοσιώτ. κ. Κυπριανός. Ὁ ὁσιώτ. κ. Ἀκάκιος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Σάββας Τοπικάρης. Ὁ

ὁσιώτ. κ. Βαρσανούφιος Ἡπειρώτης. Ὁ ὁσιώτ. κ. Συμεὼν Λακεδαίμων. Ὁ ὁσιώτ. κ. Ἀζαρίας Πελοποννήσ. Ὁ ὁσιώτ. κ. Παντελεή. Προικονήσ. Ὁ πανοσιώτ. κ. Μιχαήλ Βλάχος.

Η Ή. ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. Σώμ. 5. Ὁ πανοσιώτ. ἀρχιμανδρ. κ. Κύριλλος. Σώμ. 2. Ὁ πανοσιώτ. ἀρχιμανδρ. κ. Ἀθανάσιος Σώμ. 2. Ὁ πανοσ. προηγ. κ. Ἰερόθεος Σώμ. 2. Ὁ πανοσ. προηγούμ. κ. Γαλακτίων. Σώμ. 2. Ὁ πανοσ. ἀρχιμανδρ. κ. Μελέτιος Σώμ. 2. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Συνάσιος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Κύριλλος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Διονύσιος γραμματεὺς τῆς Μονῆς. Ὁ πανοσιώ. προηγ. κ. Ἰγνάτιος. Ὁ πανοσ. προηγ. κ. Διονύσιος, Ὁ ὁσιώτ. κ. Εὐγένιος Δόμπρος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Ἄνθιμος ἱεροδιάκ. Ὁ πανοσ. προηγ. κ. Στέφανος. Ὁ πανοσ. κ. Ἀμβρόσιος. Ὁ ὁσιώ. κ. Γεννάδιος ἱεροψαλ. τῆς τῶν Ἰβήρων Μονῆς. Ὁ πανοσ. κ. Σωφρόνιος. Ὁ ὁσιώ. κ. Μάξιμος Βηματάρης. Ὁ πανοσ. προηγ. κ. Δανιήλ. Ὁ πανοσ. προηγ. κ. Ἰωήλ. Ὁ ἱερολ. κ. Νικόλαος ἱεροδιάκ. Διδάσκα. Ὁ πανοσ. κ. Παρθένιος. Ὁ πανοσ. κ. Ἰερώνυμος. Ὁ ὁσιώ. γέρων κ. Μεθόδιος. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Βικέντιος Ἐκκλησιαστικὸς. Ὁ ὁσιώτ. γέρων κ. Γαβριήλ Ὁρολόγος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Δομέτιος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Κύριλλος ἐξ Ἡρακλείτσας. Ὁ ὁσιώτ. κ. Εὐθύμιος Μάγειρος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Ἰωαννίκιος Ἀρχοντάρης. Ὁ ὁσι. κ. Σεραφεῖμ Κυδωνιεύς. Ὁ πανοσ. κ. Ἀνατόλιος Προσμονάριος. Ὁ ὁσιώτ. κ. Νεόφυτος ἱεροδιάκ. Ὁ ὁσιώτ. κ. Ἀκάκι. Δοχειάρης. Ὁ ὁσιώ. κ. Παῦλος Σάμιος. Ὁ πανοσ. κ. Δαβὶδ Στακιώτης. Ὁ ὁσι. κ. Κλήμης Διαβαστής. Ὁ ὁσ. κ. Ἡσαΐας. Ὁ ὁσι. κ. Δωρόθεος Λέσβιος. Ὁ ὁσ. κ. Παχώμιος. Ὁ ὁσ. γέρων κ. Ἰγνάτιος ἐκ Νιάουσσας. Ὁ ὁσ. κ. Ἀγαθόδωρος. Ὁ ὁσ. κ. Χαράλαμπος παραδοχειάρης. Ὁ ὁσ. κ. Διονύσιος Ὁρειάρης. Ὁ ὁσ. κ. Σάββας παρανοσοκόμος. Ὁ ὁσ. κ. Κλεόνικος. Ὁ ἐκ τοῦ Ἰβηρικοῦ κελλήϊου ὁσ. κ. Ἀβερκίος. Θεολόγ. Τσαγκάρης. Μαστρογρηγόριος ἐκ Σισανίου. Μαστροδημήτριος Χαλκεὺς Λέσβιος.

Η Ή. ΣΚΗΤΗ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ Ο ΤΙΜΙΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ.

Τὸ Κοινὸν αὐτῆς. Ὁ πανοσ. κ. Νεῖλος Ζωγράφος Σώμ. 2. Ὁ πανοσ. πνευματικ. κ. Ἰγνάτιος. Ὁ ὁσ. κ. Παχώμιος Ζωγράφος. Ὁ ὁσι. κ. Γαβριήλ Λειβαδάς μοσχοθυμιο-

ποιός Σώμ. 2. 'Ο όσι. κ. Γεράσιμος. 'Ο όσι. κ. Ραφαήλ
'Εσφιγμενίτης. 'Ο όσι. κ. Μιχαήλ Ζωγράφος.

ΤΟ 'Ι. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ.

Τò Κοινόν Σώμ. 2. 'Ο πανος. προηγ. κ. 'Αβέρκιος. 'Ο
πανος. προηγ. κ. 'Ιάκωβος.

ΤΟ 'Ι. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ.

'Ο πανος. κ. 'Ιάκ. Κερκυραίος Προβατᾶς. 'Ο όσι. κ. Γα-
βριήλ 'Επιβατινός νοσοκόμος. 'Ο όσιώ. κ. Χαράλαμπος
Καισαρεύς. 'Ο όσι. κ. Νεῖλος Ζακύνθιος. 'Ο όσι. κ. Φιλά-
ρετος Πελοπον. ἀρχοντάρης. 'Ο όσι. κ. Δαβιδ Λευκάδιος.
'Ο όσι. κ. Κοσμάς 'Εκκλησιαστικός Κερκυραίος. 'Ο όσιώ.
κ. 'Αλύπιος Ζακύν. Δοχειάρης. 'Ο όσι. Κ. Σωφρόνιος Ζα-
κύν. Οἰκονόμος. 'Ο όσι. κ. 'Αββακούμ 'Ηπειρώτης. 'Ο πα-
νος. κ. 'Ιερόθεος. 'Ο πανος. κ. Χαράλαμπος. 'Ο όσι. κ. Δα-
νιήλ Παπουτσῆς Ναυπάκτιος. 'Ο όσι. κ. Παφνούτιος Κρής.
'Ο όσι. κ. Βησσαρίων 'Ηπειρώτης. 'Ο όσι. Δαβιδ Λευκάδιος.
'Ο όσι. κ. Κοσμάς ἐκκλησιαστ. Κερκύρας.

Η 'Ι. ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ ΑΓ. ΠΑΝ- ΤΕΛΕΗΜΩΝ.

Τò Κοινόν. 'Ο πανος. κ. Χαράλαμπος. 'Ο πανος. πνευ-
ματικ. κ. 'Αθανάσιος. 'Ο πανος. κ. 'Ελευθέριος. 'Ο πανος.
κ. Παΐσιος. 'Ο όσι. κ. 'Ιωάν. Ιεροδιάκ. 'Ο όσι. γέρων κ. 'Α-
νατόλιος Λευκάδιος. 'Ο όσι. γέρων κ. 'Ιάκωβος. 'Ο όσι. γέ-
ρων κ. 'Αντ. Μραζέρης. 'Ο όσι. γέρ Νάρκισσος Σπαρτιάτης.

Η 'Ι. ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ.

Τò Κοινόν Σώμ. 2. 'Ο παν. ἀρχιμαν. κ. 'Αθανάσιος. 'Ο
παν. προηγ. κ. Συμεών ἐκ Γανοχώρων. 'Ο παν. προηγ. κ.
Θεόκλ. Θεπταλός. 'Ο παν. προηγ. Στέφανος ἐκ Μαδύτου.
'Ο όσι. γέρ. κ. 'Αγάθων Μέγας 'Εκκλησιάρχης τοῦ οἴκου-
μεν. θρόνου. 'Ο παν. κ. 'Ανθιμος. 'Ο παν. κ. 'Αντών. Πε-
ριστασινός. 'Ο όσιομουσικολογ. κ. Παρθέν. Πελοποννήσιος.
'Ο όσι. κ. Παΐσιος Λέσβιος. 'Ο όσι. κ. Πανάρετος Κυδωνιεύς.
'Ο όσι. κ. 'Ακάκιος 'Εκκλησιαστ. ἐκ Πόρου. 'Ο όσι. κ. 'Αβέρ-
κιος 'Ανδριος. 'Ο όσι. κ. Μάξιμος. 'Ο όσι. κ. Λυμβρόσιος. 'Ο
όσι. κ. Διογέν. Λέσβιος. 'Ο όσι. κ. 'Ιωανν. κ. Κυδωνιεύς. Νι-
κόλ. Γεωργαλάς Κυδωνιεύς.

Η 'Ι. ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ.

Τò Κοινόν. 'Ο παν. κ. 'Ιωάν. Π. 'Ανδρέου. 'Ο όσι. κ. 'Αρ-
σέν. Βιβλιοδέτης. 'Ο όσι. κ. Νεόφυτ. 'Αρχοντάρης. 'Ο όσι.
κ. Δομετιανός ἐκ Βώλου δήμου Νεοχωρίου. 'Ο όσι. κ. Εὐ-
θύμιος ἀπό χωρίον Βάβδου Σώμ. 2. 'Ο όσι. κ. Γάιος Λέ-
σβιος Σώμ. 2. 'Ο όσι. κ. Διονύσιος. 'Ο όσι. κ. Δανιήλ. 'Ο όσι.
κ. 'Αγλάτιος.

ΤΟ 'Ι. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ.

'Ο παν. κ. Καλλίστρατος.

Η 'Ι. ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ.

'Ο Παν. κ. Παΐσιος. 'Ο όσι. κ. Γρηγ. 'Αρχοντάρης. 'Ο όσι.
κ. Σωφρόν. Προικονήσιος. 'Ο όσι. κ. Νεόφυτ. Λαρυκοβινός
Σώμ. 2. 'Ο όσι. κ. Λεόντιος Μετρινός Σώμ. 2. 'Ο όσι. κ.
Πορφύριος Λέσβιος. 'Ο όσι. κ. 'Αβέρκιος 'Ολύμπιος.

ΤΟ 'Ι. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ ΣΩΜ. 2.

ΚΕΛΛ. ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ.

'Ο παν. κ. Χρύσανθος. 'Ο παν. προηγ. κ. Δανιήλ. 'Ο παν.
πνευματικ. κ. 'Ιωσήφ. 'Ο όσι. κ. Τρύφων ἀπό ἄγ. Νικόλαον.

Η 'Ι. ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΦΙΛΘΘΕΟΥ.

Τò Κοινόν Σώμ. 4. 'Ο παν. κ. Νήφων Σώμ. 3. 'Ο όσι. κ.
Θεοφύλακτος Ρύσιος. 'Ο όσι. κ. Χρύσανθος. 'Ο όσι. κ. Καλ-
λίν. Ιεροδιάκ. 'Ο όσι. κ. Συνέσιος. 'Ο όσι. κ. 'Ανατόλιος.

ΤΟ 'Ι. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

Τò Κοινόν, ό όσι. κ. 'Αθανάσιος, ό παν. κ. Εὐλόγιος, ό
όσι. Δημήτριος Ιεροψάλτ. ό όσι. κ. Γεώργιος, ό όσι. κ. Γε-
ράσιμος.

Η ΝΕΑ ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

Τò Κοινόν Σώμ. 2. ό παν. πνευματικ. κ. Χριστόφορος,
ό παν. Κύριλλ. Ζ. Πελοποννήσιος, ό όσι. κ. Σεραφείμ Ζ.
Ιεροδιάκ. ό όσι. γέρ. κ. 'Αβράμιος Πελοπ. Δικαίος, ό όσι.
γέρ. κ. Θεόκλητος, ό όσι. κ. 'Ιωάσαφ Ζωγραφ. Λέσβιος, ό
όσι. γ. κ. Ματθαῖος Πελοποννήσ. ό όσι. Γ. κ. Προκόπιος Ζω-
γράφ. ό όσι. Γ. κ. 'Ιωακείμ ἐκ Κεφαλληνίας, ό κ. Γεώργ.
'Αστερίου Ζωγράφ.

ΤΟ 'Ι. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ.

Τò Κοινόν Σώμ. 2.

Η Ή. ΣΚΗΤΗ ΤΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ.

Ὁ παν. κ. Γαβριήλ Κρής, ὁ ὅσ. κ. Γρηγ. ἱεροδ. ὁ ὅσ. κ. Νικηφόρ. ἱεροδ. ὁ ὅσ. Γ. κ. Θεόκλ. Σκιαθίτης Σώμ. 2.

Η Ή. ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

Τὸ Κοινὸν Σώμ. 2. ὁ ὅσ. κ. Θεόκλητος ἱεροδ. ἐκ τοῦ κελ. τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ.

ΤΟ Ή. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Τὸ Κοινὸν Σώμ. 2.

ΤΟ Ή. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΕΣΦΙΓΜΕΝΟΥ

Τὸ Κοινὸν Σώμ. 2.

ΤΟ Ή. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΡΩΣΣΙΚΟΥ

Τὸ Κοινὸν Σώμ. 10.

ΤΟ Ή. ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΜΟΝΙΤΟΥ

Τὸ Κοινὸν Σώμ. 2.

ΟΙ ΕΝ ΚΑΡΥΑΙΣ.

Ὁ πανιερ. ἁγ. πρ. Πενταπόλεως κ. Νεῖλος Σώμ. 2. Ὁ πανιερ. ἁγ. πρ. Πηλουσίου κ. Ἀμφιλόχιος. Ὁ πανιερ. ἁγ. πρ. Ἐλευθερουπόλεως κ. Ἀγαθάγγελος. Ὁ παν. κ. Γαβριήλ ὠρολογοποιός, ὁ παν. κ. Ἀγαθάγ. Καλυμαυχᾶς, ὁ παν. κ. Ἰωάσαφ Κομβολογᾶς, ὁ παν. Βενιαμίν Φωτ. καὶ Ζ. Κ. Κοντράκης, ὁ ὅσ. Κ. Προκόπιος ἱεροδ. ἁγιογράφ. ὁ ὅσ. κ. Χαράλαμπος Ἰγνατέων, ὁ παν. κ. Δαμασκηνός κελ. Χιλανδαρινόν, ὁ ὅσ. κ. Ἀντών. Σταμπαδοῦρος, ὁ παν. κ. Γρηγόρ. κελ. Διονυσίου, ὁ ὅσ. κ. Ἀνθιμος Χρυσοχόος Σάμιος, ὁ παν. κ. Βενέδικτος Λευκάδιος, ὁ ὅσ. κ. Ἰωσήφ Τρικεριώτης βιβλιοδέτης, ὁ ὅσ. κ. Ἰλαρίων Βατοπαιδινός, ὁ ὅσ. κ. Μηνᾶς καὶ Μάξιμος ἀπὸ ἁγ. Τριάδα, ὁ κ. Κωνστ. Ζωγράφος Κούφου Μάρκου, ὁ κ. Μιχαήλ Εὐαγ. Ζωγράφ. Θάσιος Σώμ. 2. ὁ κ. Χριστόδ. Ζωγράφος Ναρσαῖος, ὁ κ. Ἀναστάσ. Π. Ἀποστόλ. οἰκονομ. Ἀλβανός, ὁ κ. Στυλιαν. Π. Κωνστ. Ζωγρ. Ἀλβανός, ὁ κ. Βασίλ. Ἀναστασ. Χρυσοχόος, ὁ κ. Λ. Χρυσοχ. Πολυγερινός, ὁ κ. Κωνστ. Κρής Ζωγράφος, ὁ κ. Δ. Κυρίτσης Ἰατροῦ, ὁ κ. Θεόδ. Βασιλείου ἐκ Σερρών, ὁ κ. Κωνστ. Βρύσης ἐκ Πόρου.

ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜ. ΤΟΥ Κ. ΚΥΡΟΥ ΚΑΙ ΣΑΣ

Ὁ κ. Νικ. Κύρος Βολιώτης, ὁ κ. Κωνστ. Ἰωαννίδης, ὁ

κ. Μηνᾶς Τσιράγγελος, ὁ κ. Ἰωάν. Ν. Βολιώτης, ὁ κ. Κων. Κοντογεώργης.

Ἰωάσαφ ἀρχιμανδ. καὶ πνευματικ. ἐκ Ψαρρῶν Σώμ. 3.

ΟΙ ΕΝ ΝΕΛΙ ΕΦΕΣΩ.

Ὁ Πανοσιολογιώτ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Τιμόθεος. Πανοσ. κ. Χριστόφορος Ἐφοιγμενίτης. Ὁσιώτ. κ. Θεόδ. Ἐροδιάκωνος. Ὁσ. κ. Γαβριήλ Μοναχ. Ἀγιορίτης. κ. Δημήτρ. Ἐπιπιάδης. κ. Σωτήριος Γ. Ὁρολογᾶς. κ. Θωμᾶς Γεωργιάδης. κ. Δημήτρ. Ι. Δημητρίου. κ. Κωνσταντ. Βεῖνόγλους 4. κ. Κων. Φουρναράκης. κ. Ἀρίστιππος Βλαστός Ἰατρός ὁ καὶ πατήρ τοῦ Συντάκτου τῆς ἱερ. Βίβλου ταύτης Σώμ. 25. κ. Στέλιος Χ' Κωντανίνου, κ. Λεωνίδας Τζωμόγλους. κ. Παῦλος ΧΨ. κ. Χ' Ἀσλάνης Γεωργίου, κ. Δημήτρ. Ἰω. Λαγάρας, κ. Ἀλκιβιάδης Σπυρείδης, κ. Ἀντ. Πονηρίδης, κ. Γασπάρ Κασπαρίας, κ. Ἐμμανουήλ Ἀνταλῆς, κ. Δημήτ. Δεσκόπουλος, κ. Δημήτρ. Ἀσημακόπουλος 3, κ. Κωνσταν. Σαρῆ-Χαφύζογλου, κ. Ζήσος Ν Ρηγόπουλος, κ. Κωνσταν. Πέτρου Ἰωαννίτης Ζαχαροπλάστης, κ. Ἰωάννης Μουζάκης, κ. Σπυρ. Βαχάρης, κ. Ἰωάννης Γιαγιανουγλίδης διδ. κ. Χρῖστος Γ Παπαδῆς Τσαγκλιότης, κ. Ἰωάν. Χριστοδοῦλου Ζαχαροπλάστης, κ. Στυλ Βουγιαντζῆς, κ. Θεόδωρος Παναγιωτόπουλος, κ. Ἰω. Πακιρτζῆς, κ. Δημόκριτος Κ. Σαμαλτάνης, κ. Χ' Μιχάλης Κερεστετζῆς, κ. Ἀγγελῆς Μιχ. Κοντοῦ, κ. Νικόλαος Παπάζογλους, κ. Ἀγγελῆς Σαρόγλους, κ. Νικόλαος Βαμβάκος, κ. Γεώργιος Τσακίρακης, κ. Λεωνίδας Γ. Ζαμπουνογλους, κ. Ἰπποκράτης Κουκουτσάκης, κ. Λεοντῆς Νικ. Παντέλα Χίος, κ. Νικόλαος Δ. Ζαφουρίδης, κ. Κωνσταντῖνος Χ. Ἰωάννου, κ. Χ' Ἀριστείδης Ἰω. Γεωργίου, κ. Ἰορδ. Λαντελίδης, κ. Γ. Χαλούτσου, κ. Ἀντ. Χ' Κλαδάς, κ. Δημήτριος Λαμπρίδης, κ. Νικόλαος Ζαμπαλάς, κ. Γ. Σκουλουδάκης, κ. Ἐμμανουήλ Γιαννουλάκης, κ. Ἐμμανουήλ Κυρατσάκης, κ. Βασίλειος Νικολάου, κυρία. Μαργαρίτα Μερβακίτου, Ἀθηναία Διευθύντρια, κ. Ἐλένη Ἐμ. Βεῖνόγλου, κ. Ἀθηνᾶ Ἀλεξάκη 2, κ. Θεοδοσία καὶ κ. Μορφῆ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Συντάκτου τῆς Ι. Βίβλου ταύτης 20, κ. Βασιλεικῆ Ν. Ἰντζέ, κ. Οὐρανία Ζουλάμογλου Ὀττημισανῆ 3, κ. Ἀγγελικῆ Γ. Πονηρίδου.

ΟΙ ΕΝ ΣΩΚΙΟΙΣ

Ὁ τοῦ ἁγ. Ἐφέσοι ἀρχιεπίτρ. Πρωτοσύγγελος κ Παρ-
θένιος, ὁ Πανος. κ. Διονύσιος ἐκ Ν. Ἐφέσου, ὁ ὅσ. κ. Νι-
κόδημος Σάμιος, κ Ἀνδρέας Κανούλας κ Χ" Λ Ἀντωνι-
άδης, κ Δημήτριος Ε Ἀλεξάκης, κ Β. Π. Δημητριάδης,
κ Ξενοκράτης Ν. Ρετζινογλου, κ Ἰωσήφ Δαυὶδ Λέσβιος,
κ Ἐμμανουὴλ Βογιατζόγλου Ἐφέσιος, κ Νικόλαος Βλα-
στος Φαρμακοποιὸς ὁ καὶ ἀδελφὸς τοῦ συντάκτου τῆς
Ιερ. Βίβλου ταύτης σωμ. 25. Ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ κ. Ἀργυρῶ
Χ" Ἐλευθέρογλου 10. κ Δημ. Νικολαΐδης Λέσβιος, κ Δημ.
Μιχαηλίδης, Ἰωάσαφ ἀρχιμανδρ. πνευμ. ἐκ Ψαρῶν.

